श्रीः

श्रीमद्भागवतानुक्रमणी ।

[१. कथानामनुक्रमणी, २. नाम्नां विषयाणां च वर्णानुक्रमणी चेति विधाद्वयोपेता ।]

पण्डित टी. आर्. कृष्णाचार्येण संकलिता ।

तत्तनूजेन टी. के. वङ्कोबाचार्येण

प्रकाशिता ।

INDEX TO

SRIMAD BHAGAVATAM

(1) TABLE OF CONTENTS AND

(2) ALPHABETICAL INDEX OF LEADING TOPICS, PLACES AND PERSONS

COMPILED AND CARRIED THROUGH THE PRESS

BY

Pandit T. R. Krishnacharya

AND

Published by

T. K. Venkobacharya

son of the Author

AND MANAGER

MADHVA VILAS BOOK DEPOT, KUMBAKONAM

PRINTED AT THE
HINDI PRACHAR PRESS,
MADRAS.

PREFACE TO BHAGAVATHA STORY INDEX.

A perusal of this INDEX will enable readers to locate and identify tales and stories in the Bhagavatha in reference to SKANDHA and ADHYAYA (Cantoes and Chapters.)

Unlike Mahabharata, Bhagavatha does not differ in Northern and Southern texts. There is not any great or significant or material divergence in readings Four commentators are famous and well-known. 1. Sridhara-swami interprets Bhagavatha in the light of ADVAITA. 2. Veeraraghavacharya comments on the Bhagavatha in accordance with VISHISHTADVAITA, 3. Vallabhacharya's commentary conforms to the traditions of SUDDHA-ADVAITA, and 4. The commentary of Vijayadhvajacharya interprets the Bhagavatha in the light of DVAITA. There are other commentaries as well, but, the interpretations found in them can be subsumed under the main four.

Sridhara, Veeraraghava and Vallabha agree in the readings adopted. Vijayadhvaja however proceeds along a divergent path. The Tenth Skandha presents particular difficulty as Vijayadhvaja rejects some chapters found in the texts adopted by other commentators, who in their turn have rejected chapters adopted by the former. I do not propose to reject anything that is useful and I regard all the commentators reliable and trustworthy.

In our INDEX, stanzas of Sridhara epitomizing the essence of each chapter are printed and their meaning explained in plain Sanskrit prose. The INDEX will be useful to all.

PREFACE TO ALPHABETICAL INDEX.

Even experts will sometimes find it difficult to identify and locate names, stories, achievements of the persons spoken of, in the Bhagavatha running over 18,000 (Eighteen Thousands) stanzas. The Alphabetical INDEX has been prepared with great care, and at great cost in the shape of remuneration to Pandits and other helpers.

1. Important and leading names are printed in thick type. The explanations are in smaller types.

2 Names of SKANDHAS are indicated by the first letters thus Pra. (Prathama-skandha), Dvi. (Dviteeya-skandha) and so on.

3 *The numbers of the Chapters (Adhyayas) are indicated in thick face numerals. Numbers of stanzas are noted in ordinary face numerals.*

4. A long hyphen between quotation marks thus "—" indicates from X to Y.

5. It is hoped that the numbers indicated will apply to all the Editions of the Bhagavatha now available, and should readers notice any divergence, they are requested to peruse 3 or 4 stanzas before and after the context in question.

6. Excepting the one adopted by Vijayadhvajacharya, other readings will agree in the number of the chapters.

KUMBAKONAM
1st January 1932

T. R. KRISHNACHARYA.

श्रीवेदव्यासाय नमः

श्रीमद्भागवतकथानुक्रमण्या भूमिका।

सकृत् द्विवारं वा श्रीमद्भागवतं पठितवतां जनानाम् एकदैव स्कन्धाध्यायक्रमेण समस्तकथोपस्थितिरस्या अनुक्रमण्याः पठनेनानायासं स्यात्।

श्रीमद्भागवते श्रीमन्महाभारतवत् श्रीमद्वाल्मीकिरामायणवच्च दक्षिणोत्तरदेशभेदेन पाठभेदो नास्ति। प्रायः सर्वदेशेष्वपि पाठसाम्यमेव। एतस्य महाग्रन्थस्य मुख्या व्याख्यातारः चत्वारः। ते च अद्वैतमतरीत्या व्याख्यातारः श्रीधरस्वामिनः। विशिष्टाद्वैतमतरीत्या व्याख्यातारः वीरराघवाचार्याः। शुद्धाद्वैतमतरीत्या व्याख्यातारः वल्लभाचार्याः। द्वैत(माध्व)मतरीत्या व्याख्यातारः विजयध्वजतीर्थाः। यद्यप्येतान्विना बहवो व्याख्यातारो वर्तन्ते; तथाऽपि ते सर्वे एतच्चतुष्टयान्तर्भूता एव। तेषु प्रथमानां त्रयाणामाचार्याणां मूलपाठः एकरीतिक एव।

अस्यां कथानुक्रमण्यां स्कन्धाध्यायादीनां क्रमः द्वैतपाठं विना अन्यपाठानामनुगुण एव स्यात्। विजयध्वजाचार्याणां पाठे। अध्यायेषु च क्वचित्क्वचिन्न्यूनाधिक्यं पौर्वापर्यव्यत्यासश्च वर्तते। तत्रापि दशमस्कन्धे इतरैरङ्गीकृताः केचन अध्याया अत्र न सन्ति। एतादृशो व्यत्यासः स्वल्पेषु स्थलेष्वेव वर्तते। अन्यत्र तु सर्वेषां सम एव पाठः।

इतरैरनभ्युपगताः केचनाध्याया अत्राधिकाश्च सन्ति। अत्र कारणं वक्तुं नाहं शक्तः। चतुरोऽप्याचार्यान्प्रामाणिकानेवाहं चिन्तयामि।

अस्यामनुक्रमण्यां प्रत्यध्यायं श्रीधरस्वामिभिर्विरचिताः अध्यायार्थसंग्रहरूपाः कारिकाः प्रथमं मुद्रयित्वा ततोऽनन्तरं वाक्यरूपं तद्व्याख्यानं चास्मिन्मुद्रितम्। अतः सर्वविधपुस्तकवतामप्युपयोग्येतद्भवेदिति प्रत्येमि।

नाम्नां विषयाणां च वर्णानुक्रमण्या भूमिका।

अनेकवारं श्रीमद्भागवतं पठितवतां विदुषामपि अष्टादशसहस्रग्रन्थात्मके रत्नाकरवदतिविपुलेऽस्मिन्महति ग्रन्थे कान्युपाख्यानानि कुत्र वर्तन्ते, कस्य कीदृशः संबन्धः, केन केन कानि कानि कर्माणि कृतानि, समाननामानः कति वर्तन्ते इत्यादयो विषया न झटिति ज्ञातुं सुशकम्। तदर्थम् इयं विपुला वर्णानुक्रमणी महता श्रमेण सहायभूतेभ्यो विद्वद्भ्यः श्रमदक्षिणादानेन मुद्रकादिवेतनव्ययेन च संमुद्र्य सर्वेषां दृग्गोचरीकृता। सर्वविधन्यूनतावता मया रचितायामस्यामनुक्रमणिकायां शब्ददोषादयः स्युरेव तथाऽपि विमर्शका महान्तः तान्समीकृत्योपयुञ्जीयुरिति प्रार्थये।

अत्र मुख्यपदानि स्थूलैरक्षरैर्मुद्रितानि। तद्विवरणं तु तनुभिरक्षरैः कृतम्।

प्रथमं स्कन्धनाम प्र०, द्वि०, तृ० इत्यादिभिः स्थूलैः आद्यक्षरैः प्रदर्शितम्। अध्यायसंख्या स्थूलैः संख्याक्षरैः प्रदर्शिता। श्लोकसंख्यातु तनुभिरक्षरैः। द्वयोः संख्ययोर्मध्ये दत्ता तिरश्चीना "—" रेखा एतदारभ्यैतत्पर्यन्तमित्यस्य ज्ञापिका भवति। अत्र निर्दिष्टा श्लोकसंख्या भारतखण्डस्थेषु मुद्रितेषु लिखितेषु वा सर्वेषु पुस्तकेषु समैव स्यात्। यदि कुत्र चित्पुस्तके विसंवदेत चेत्तर्हि पूर्वत्रोत्तरत्र च द्वित्राः श्लोका द्रष्टव्याः। अध्यायसंख्या तु [कुत्र चिद्विजयध्वजीयपाठं विना] सर्वत्र संवदेत।

कुम्भघोणम्।
१-जानुवरी, १९३२.

टी. आर्. कृष्णाचार्यः

श्रीवेदव्यासाय नमः ।

श्रीमद्भागवतकथानुक्रमणिका ।

प्रथमः स्कन्धः ॥ १ ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

भगवता श्रीवेदव्यासेन श्रीमद्भागवतग्रन्थारम्भे मङ्गलाचरणम् ॥ १ ॥ नैमिषारण्ये सत्रदीक्षितैः शौनकादिऋषिभिः कदाचित्तत्रागतं रोमहर्षणपुत्रसुमश्रवोनामकं सूतपौराणिकं मति षट्प्रश्नकरणम् ॥ २ ॥

ते च–"तत्र तत्राञ्जसाऽऽयुष्मन्" इति नवमेन (९) श्लोकेन पुंसामेकान्ततः श्रेयः किमिति प्रथमः प्रश्नः ॥ १ ॥ "अतः साधोऽत्र यत्सारम्" इति एकादशेन (११) श्लोकेन सर्वशास्त्रार्थसारं किमिति द्वितीयः ॥ २ ॥ "सूत जानासि भद्रं ते" इति द्वादशेन (१२) श्लोकेन भगवान्देवक्यां किमर्थं जात इति तृतीयः ॥ ३ ॥ "तस्य कर्माण्युदाराणि" इति सप्तदशेन (१७) श्लोकेन श्रीकृष्णस्य उदाराणि कर्माणि ब्रूहि इति चतुर्थः ॥ ४ ॥ "अथाख्याहि हरेर्धीमन्" इति अष्टादशेन (१८) श्लोकेन भगवतो मत्स्यादिनानावतारकथाकथन- प्रश्नः पञ्चमः ॥ ५ ॥ "ब्रूहि योगेश्वरे कृष्णे" इति त्रयोविंशेन (२३) श्लोकेन धर्मः कं शरणं गत इति षष्ठः प्रश्नः ॥ ६ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

तदेवं प्रथमेऽध्याये षट् प्रश्ना मुनिभिः कृताः ।
द्वितीये तूत्तरं सूतश्चतुर्णामिह दत्तवान् ॥ १ ॥

सूतपौराणिकेन शुकाचार्यादिनमनपूर्वकं शौनकादिकृतप्रश्नप्रशंसनम् ॥ १ ॥ भगवद्भक्तितत्कथाश्रवणादिमहिमानुवर्णनेन चतुर्णां प्रश्नानामुत्तरदानम् ॥ २ ॥

तद्यथा–"स वै पुंसाम्" इति षष्ठेन (६) श्लोकेन भगवद्भक्तिजनकस्यैव धर्मस्य सारत्वकथनेन प्रथमस्योत्तरम् ॥ १ ॥ "मुमुक्षवो घोररूपान्" इति षड्विंशश्लोकमारभ्य चतुःश्लोक्या भगवद्भजनस्यैव सर्वशास्त्रगोचरत्वकथनेन द्वितीयस्योत्तरम् ॥ २ ॥ "भावयत्येषसत्त्वेन" इति चतुस्त्रिंशेन (३४) श्लोकेन लोकपालनमेव सर्वेषां

भगवदवताराणां प्रयोजनम् । विशेषतः श्रीकृष्णावतारस्य इति तृतीयस्योत्तरम् ॥ ३ ॥ "स एवेदं ससर्जाग्रे इति त्रिंशेन (३०) जगत्सृष्टयादीनि तस्योदारकर्माणीति चतुर्थप्रश्नस्योत्तरम् ॥ ४ ॥ अवशिष्टयोर्द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं तृतीयेऽध्याये ।

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

अवतारकथाप्रश्ने तृतीये तूत्तराभिधा ।
पुरुषाद्यवतारोक्त्या तत्तच्चारित्रवर्णनैः ॥ २ ॥

सूतपौराणिकेन शौनकादीन् प्रति "जगृहे पौरुषं रूपम्" इत्यादिभिः "संक्षेपेण भगवतः पुरुषाद्यवतारोक्त्या पञ्चमप्रश्नस्योत्तरम् ॥ ५ ॥ "कृष्णे स्वधामोपगते—पुराणार्कोऽधुनोदितः" इति श्लोकेन धर्मः पुराणश्रेष्ठं श्रीमद्भागवतमेव शरणं प्राप्त इति कथनेन षष्ठस्य प्रश्नस्योत्तरम् ॥ ६ ॥

द्वादशस्कन्धात्मकं समग्रं भागवतमपि पूर्वोक्तानां षट्प्रश्नानामेव विवरणरूपं ज्ञातव्यम् ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

तुर्ये भागवतारम्भकारणत्वेन वर्ण्यते ।
व्यासस्यापरितोषस्तु तपःप्रवचनादिभिः ॥ ३ ॥

शौनकेन सूतंप्रति श्रीव्यासेन भागवतकरणे कारणस्य तद्देशकालयोः शुकपरीक्षित्समागमकारस्य परीक्षित्प्रायोपवेशहेतोश्च प्रश्नः ॥ १ ॥ सूतेन तत्प्रश्नानामुत्तरकथनोपक्रमः ॥ २ ॥ कदाचन सरस्वतीतीरे समासीने व्यासे स्वेन वेदविभजनपूर्वकं भारतप्रणयने कृतेऽप्यात्मनोऽकृतार्थत्वबुद्ध्या परिचिन्तयति सति नारदस्य तदाश्रमं प्रत्यागमनम् ॥ ३ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे सर्वधर्मेभ्यो हरिकीर्तनगौरवम् ।
व्यासचित्तप्रसादाय नारदेनोपदिश्यते ॥ ४ ॥

श्रीव्यासेन स्वस्यापरितोषकारणं पृष्टेन नारदेन व्यासं प्रति प्राधान्येन भगवच्चरित्रप्रतिपादकप्रबन्धप्रणयनोपदेशः ॥ १ ॥ तथा भगवत्कथाश्रवणादेः परमपुमर्थहेतुत्वे स्वस्यैव साक्षीकरणाय स्वपूर्वजन्मवृत्तान्तकथनम् ॥ २ ॥ पूर्वजन्मनि दासीसूनुना नारदेन बाल्ये योगिनां शुश्रूषणम् ॥ ३ ॥ तत्र तदुदीरितहरिकथाश्रवणसमुपजातहरिभक्तेर्बालस्य शुश्रूषासंतुष्टैर्योगिभिस्तस्मै ज्ञानोपदेशः ॥ ४ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

व्यासस्य प्रत्ययार्थं च षष्ठे प्राग्जन्मसंभवम् ।
स्वभाग्यं नारदः प्राह कृष्णसंकीर्तनोद्भवम् ॥ ५ ॥

स्वमातुर्मरणानन्तरं महाटवीं प्रविष्टस्य नारदस्य भगवद्ध्याने भगवता हृद्यपरोक्षीभूय पुनरन्तर्धानम् ॥ १ ॥ तद्देहं त्यक्तवतस्तस्य कल्पान्तरे चतुर्मुखान्नारदत्वेन जननम् ॥ २ ॥ नारदेन व्यासं प्रत्येतत्कथाकथनानन्तरं तस्मादाश्रमान्निर्गमनम् ॥ ३ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

अथ भागवतश्रोतुर्जन्म वक्तुं परीक्षितः ।
सुतपाल्यवधाद्द्रौणेर्दण्डः सप्तम उच्यते ॥ ६ ॥

श्रीव्यासेन नारदाज्ञानुसारेण भागवतं निर्माय स्वपुत्राय शुकाचार्याय तदुपदेशः ॥ १ ॥ शौनकेन कस्मिन्युगे प्रवृत्तेय [४।३] मिति पृष्टस्योत्तरतया सूतेन परीक्षिज्जन्मकथनोपोद्घाततयाऽश्वत्थामकृता-

न्तकथनारंभः ॥ २ ॥ भीमसेनेन हतस्य दुर्योधनस्य प्रीतये शिविरसुप्तान्पाण्डवेयान्हतवतोऽश्वत्थाम्नो वधायार्जुनस्यानुधावनम् ॥ ३ ॥ अश्वत्थाम्नः प्राणसंकटे प्राप्ते तेनार्जुनवधाय ब्रह्मास्त्रप्रयोगः ॥ ४ ॥ तत्प्रतिघातार्थमर्जुनेन प्रतिब्रह्मास्त्रप्रयोगः ॥ ५ ॥ ब्रह्मास्त्रद्वयेनोत्पन्नं प्रजोपप्लवमालक्ष्य अर्जुनेन श्रीकृष्णाज्ञया स्वास्त्रोपसंहारपूर्वकं अश्वत्थाम्नो बन्धनेन द्रौपदीसमीपप्रापणम् ॥ ६ ॥ द्रौपदीप्रार्थनयाऽर्जुनेनाश्वत्थाममूर्धन्यमणिहरणपूर्वकं तस्य शिविराद्बहिर्निष्कासनम् ॥ ७ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमे कुपितद्रौणेरस्त्राद्रक्षा परीक्षितः ।
कृष्णेन तत्स्तुतिः कुन्त्या राज्ञः शोकश्च कीर्त्यते ॥७॥

युधिष्ठिरं राज्ये प्रतिष्ठाप्य द्वारकां जिगमिषति श्रीकृष्णे अश्वत्थामोपसृष्टापाण्डवेयास्त्रपीडितया उत्तरादेव्या श्रीकृष्णं प्रति मध्येमार्गं शरणगमनम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णेन सुदर्शनायुधेनाश्वत्थामास्त्रप्रतिघातपूर्वकं उत्तराया गर्भरक्षणम् ॥ २ ॥ कुन्त्या श्रीकृष्णस्तुतिः ॥ ३ ॥ युधिष्ठिरप्रार्थनया श्रीकृष्णस्य पुनर्हास्तिनपुरप्रवेशः ॥ ४ ॥ बन्धुवधहेतुकपापशङ्कया युधिष्ठिरेण परिशोचनम् ॥ ५ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

युधिष्ठिराय भीष्मेण सर्वधर्मनिरूपणम् ।
कृष्णस्तुतिश्च मुक्तिश्च नवमे तस्य कीर्त्यते ॥ ८ ॥

श्रीकृष्णादिभिः सहितेन युधिष्ठिरेण भीष्मसमीपगमनम् ॥ १ ॥ भीष्मेण युधिष्ठिरादीन्प्रति नानाविधधर्मोपदेशः, श्रीकृष्णस्तवनपूर्वकं निजशरीरत्यागश्च ॥ २ ॥ भीष्मं संस्कृत्य नगरमागतेन युधिष्ठिरेण श्रीकृष्णधृतराष्ट्रानुमत्या नीत्या प्रजापालनम् ॥ ३ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमे कृतकार्यस्य हस्तिनापुरतो हरेः ।
स्त्रीभिः संस्तूयमानस्य वर्ण्यते द्वारकागमः ॥ ९ ॥

श्रीकृष्णस्य द्वारकां प्रति प्रस्थानम् ॥ १ ॥ स्त्रीभिः कृता श्रीकृष्णस्तुतिः ॥ २ ॥ सायाह्ने श्रीकृष्णस्य आनर्तदेशगमनम् ॥ ३ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

आनर्तैः स्तूयमानस्य पुरीं निविश्य बन्धुभिः ।
एकादशे रतिः सम्यग्यादवेन्द्रस्य वर्ण्यते ॥ १० ॥
उत्सवैरुच्चलत्पौरमुदञ्चध्वजतोरणम् ।
उल्लसद्रत्नदीपालि स्वपुरं प्रभुराविशत् ॥ ११ ॥

श्रीकृष्णस्य द्वारकां प्रविश्य वसुदेवदेवक्याद्यभिवादनपूर्वकं स्वभवनप्रवेशः ॥ १ ॥ तत्र बन्धुभिः सह सुखेन निवासः ॥ २ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

पूर्वोक्तं यत्प्रसङ्गाय द्रौणिदण्डादि विस्तरात् ।
द्वादशे तु तदेवाथ परीक्षिज्जन्म उच्यते ॥ १२ ॥

शौनकेन परीक्षित्कथां पृष्टेन सूतेन तं प्रति तत्कथनोपक्रमः ॥ १ ॥ मातुर्गर्भे द्रौण्यस्त्रतेजोदह्यमानाय परीक्षिते श्रीकृष्णेन स्वदिव्यरूपं प्रदर्श्यास्त्रतेजःशमनपूर्वकमन्तर्धानम् ॥ २ ॥ अथ परीक्षिज्जननसमयसमागतैर्ब्राह्मणैर्युधिष्ठिरं प्रति परीक्षितो विष्णुरात इति नामकरणपूर्वकं जननप्रभृति निध-

नावधि तदीयभविष्यत्सकलवृत्तान्तनिवेदनम् ॥३॥ अश्वमेधयाजनाय युधिष्ठिरसमाहूतेन श्रीकृष्णेन हास्तिनपुरमागत्य यागावसाने पुनर्द्वारकागमनम् ॥ ४ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

निर्गमो धृतराष्ट्रस्य विदुरोक्त्या त्रयोदशे ।
उक्तः पौत्राभिषेकेण वक्तुं राज्ञो महापथम् ॥ १३ ॥

कुरुपाण्डवयुद्धात्प्रागेव मन्त्राय धृतराष्ट्रेणाहूतस्य तत्पुत्रेण दुर्योधनेन तिरस्कृतस्य विदुरस्य तीर्थयात्रां निमित्तीकृत्य वनगमनम् ॥ १ ॥ तीर्थयात्राकाले मैत्रेयादधिगतभगवज्ज्ञानेन विदुरेण दुर्योधनवधानन्तरं हास्तिनपुरं प्रत्यागमनम् ॥ २ ॥ युधिष्ठिरेण द्वारकाजनकुशलं पृष्टेन विदुरेण तं प्रति यदुकुलक्षयं विना सकलवृत्तान्तकथनम् ॥ ३ ॥ विदुरबोधनाज्जातवैराग्येण धृतराष्ट्रेण हिमालयगमनम् ॥ ४ ॥ प्रातर्धृतराष्ट्रवन्दनाय तद्गृहं प्रविष्टे युधिष्ठिरे तत्र तददर्शनेन दूयमाने तदा यदृच्छासमागतेन नारदेन तं प्रति धृतराष्ट्रादीनां हिमालयगमनस्य ततः पञ्चमेऽहनि भविष्यतः तेषां देहत्यागस्य च कथनम् ॥ ५ ॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

चतुर्दशे त्वरिष्टानि दृष्ट्वा राजा विशङ्कितः ।
अशृणोदर्जुनात्कृष्णतिरोधानमितीर्यते ॥ १४ ॥

बन्धुदिदृक्षया द्वारकां गते पार्थे चिरायति सति युधिष्ठिरेण नानाविधदुर्निमित्तदर्शनम् ॥ १ ॥ ततः प्रत्यागतमर्जुनं प्रति युधिष्ठिरेण द्वारकाजनकुशलप्रश्नपूर्वकं तन्मुखमालिन्यादिकारणप्रश्नः ॥ २ ॥

पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

कलिप्रवेशमालक्ष्य धुरं न्यस्य परीक्षिति ।
आरुरोह नृपः स्वर्गमिति पञ्चदशेऽब्रवीत् ॥ १५ ॥

अर्जुनेन युधिष्ठिरं प्रति स्वीयसकलाभ्युदयानां श्रीकृष्णानुग्रहैकहेतुत्वकथनम् । तथा विप्रशापनिमित्तकसकलयदुकुलक्षयस्य भगवतस्स्वधामोपगमस्य च कथनम् ॥ १ ॥ जातनिर्वेदेन युधिष्ठिरेण वज्रपरीक्षितोर्मधुरायां स्वपुर्यां चाभिषेचनपूर्वकं द्रौपद्या भ्रातृभिश्च सह स्वर्गारोहणम् ॥ २ ॥

षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

ततश्च षोडशे भूमिधर्मयोः कलिखिन्नयोः ।
संवादे वर्ण्यते प्रीतिः पालकस्य परीक्षितः ॥ १६ ॥

परीक्षित उत्तरकुमारपुत्र्या इरावत्या सह विवाहः । तस्यां जनमेजयादिपुत्रचतुष्टयोत्पत्तिश्च ॥ १ ॥ तेनाश्वमेधत्रययजनम् ॥ २ ॥ तेनदिग्विजये भद्राश्वकेतुमालादिवर्षविजयः ॥ ३ ॥ तेन कुत्रचित्कस्य चिदाश्चर्यस्य दर्शनम् ॥ ४ ॥ एकचरणावशिष्टेन वृषरूपिणा धर्मेण विवर्णां गोरूपधारिणीं धरणीदेवीं प्रति नानाविकल्पपूर्वकं शोककारणप्रश्नः ॥ ५ ॥ तया तं प्रति कलिकलितसर्ववर्णाश्रमधर्मलोपस्य श्रीकृष्णवियोगस्य च स्वशोककारणत्वकथनम् ॥ ६ ॥

सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

ततः सप्तदशे राज्ञा कलेर्निग्रह उच्यते ।
तस्यैवंवीर्यभाजोऽपि वैराग्यं वक्तुमद्भुतम् ॥ १७ ॥

तत्र प्राचीसरस्वतीतीरे राजवेषधारिणा शूद्रेण ताडयमानगोमिथुनदर्शनम् ॥ १ ॥ वृषभो धर्म

इति गौर्भूमिरिति शूद्रः कलिरिति च ज्ञातवता परीक्षिता कलिवधाय खड्गपरिग्रहः ॥ २ ॥ शरणगताय स्वस्य निवासाय किंचित्स्थानं याचमानाय कलये द्यूतादिस्थानपञ्चकदानम् ॥ ३ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

राज्ञस्त्वष्टादशे तस्य ब्रह्मशापो निरूप्यते ।
स चानुग्रह एवास्य जातो वैराग्यमावहन् ॥ १८ ॥

एकदा मृगयार्थं वनं गतेन क्षुत्पिपासार्दितेन परीक्षिता शमीकमुनेराश्रमं प्रविश्य पानीययाचनेऽपि मुनेः समाधिस्थतया तस्माज्जलमलभमानेन कोपात्तदंसे मृतसर्पनिक्षेपपूर्वकं स्वपुरगमनम् ॥ १ ॥ तच्छ्रवणरुष्टेन मुनिसुतेन परीक्षिते तत्सप्तमेऽहनि तक्षकदंशनप्रकारकशापदानम् ॥ २ ॥ समाध्युपरतेन मुनिना स्वपुत्रदत्तशापं ज्ञात्वाऽनुतापाधिगमः ॥ ३ ॥

ऊनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

प्रायोपविष्टे गङ्गायां राज्ञि योगिजनावृते ।
शुकस्यागमनं तत्र प्रोक्तमेकोनविंशके ॥ १९ ॥

स्वनगरीं प्राप्तवतः परीक्षितः स्वकृतं ब्राह्मणापमानं स्मृत्वा पश्चात्तापः ॥१॥ ऋषिपुत्रस्य शापं ऋषेः शिष्यमुखात् ज्ञातवता परीक्षिता गङ्गातीरे प्रायोपवेशः ॥ २ ॥ तत्र समागतानेकदेवर्ष्यादिपूजनपूर्वकं हरिकथागानप्रार्थना ॥ ३ ॥ तत्र यदृच्छासमागतं सकलसभ्यजनपूजितं शुकाचार्यं प्रति सप्रणामं मुमूर्षुणा कर्तव्यस्य जाप्यस्य त्याज्यस्य च निवेदनप्रार्थना ॥ ४ ॥

इति प्रथमः स्कन्धः ॥ १ ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः ।

द्वितीयः स्कन्धः ॥ २ ॥

द्वितीये तु दशाध्यायैः श्रीभागवतमादितः । उद्देशलक्षणोक्तिभ्यां संक्षेपेणोपवर्ण्यते ॥ १ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तत्र तु प्रथमाध्याये कीर्तनश्रवणादिभिः ।
स्थविष्ठे भगवद्रूपे मनसो धारणोच्यते ॥ २ ॥
उक्तः पूर्वमुपोद्घातः सप्रसङ्गः शुकागमः ।
राज्ञा पृष्टं नृणां श्रेयस्तत्राह शुकसन्मुनिः ॥ ३ ॥

शुकेन परीक्षितं प्रति मुमूर्षुणा नारायणस्मरणस्यावश्यं करणीयत्वकथनपूर्वकं तच्चरित्रप्रतिपादकभागवतपुराणकथनप्रतिज्ञानम् ॥ १ ॥ तथा सपरिकरभगवद्ध्यानप्रकारनिरूपणपूर्वकं स्थूलोपासनाय विराड्रूपनिरूपणम् ॥ २ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्वितीये तु ततः स्थूलधारणानां जितं मनः ।
सर्वसाक्षिणि सर्वेशे विष्णौ धार्यतिमिर्तीर्यते ॥ ४ ॥

दृश्यालम्बनरूपैवमुक्ता वैराजधारणा ।
इहोच्यते तु तत्साध्या सर्वान्तर्यामिधारणा ॥ ५ ॥

शुकेन परीक्षितं प्रति हृदयकमले भगवदुपासनाप्रकारतत्फलयोः कथनम् ॥ १ ॥ तथा जीवस्य देहादुत्क्रान्तिप्रकारस्य कथनम् ॥ २ ॥ भगवत्प्रसादार्थं भक्तिविरक्तिभगवच्चरित्रश्रवणकीर्तनादीनां अत्यवश्यकर्तव्यत्वस्य कथनम् ॥ ३ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये विष्णुभक्तेस्तु वैशिष्ट्यं शृण्वतो मुनेः ।
भक्त्युद्रेकेण तत्कर्मश्रवणादर ईर्यते ॥ ६ ॥

शुकेन परीक्षितं प्रति इतरदेवताभजनस्य अल्पास्थिरैहिकफलमात्रसाधनत्वेन हरिभक्तेरेव निखिलपुरुषार्थसाधनत्वकथनम् ॥ १ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

तुर्ये परीक्षिता पृष्टं सृष्ट्यादिहरिचेष्टितम् ।
शुकेन ब्रह्मतत्पुत्रसंवादेनोपवर्ण्यते ॥ ७ ॥

शुकोपदेशेन दृढतरं वैराग्यं प्राप्तवता परीक्षिता शुकंप्रति भगवतः जगत्सृष्ट्यादिप्रकारनिरूपणप्रार्थना ॥ १ ॥ शुकेन भगवन्नमनपूर्वकं ब्रह्मनारदसंवादकथनमुखेन तन्निरूपणम् ॥ २ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे नारदेनाथ पृष्टः सृष्ट्यादि वक्त्यजः ।
हरेर्लीलां विराट्सृष्टिं कालकर्मादिशक्तिभिः ॥ ८ ॥

नारदेन चतुर्मुखंप्रति जगत्सृष्ट्यादिप्रकारकथनप्रार्थना ॥ १ ॥ ब्रह्मणा नारदं प्रति नारायणप्रणामपूर्वकं तदनुग्रहेणैव स्वस्य सृष्ट्यादिशक्तिसद्भावकथनपूर्वकं तत्त्वसृष्टिनिरूपणम् ॥ २ ॥ अण्डसृष्टिकथनपूर्वकं अण्डान्तर्भगवदवयवैश्चतुर्दशलोककल्पनकथनम् ॥ ३ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे विराड्विभूतिश्च प्रोक्ताऽध्यात्मादिभेदतः ।
दृढीकृतं च पूर्वोक्तं सर्वं पुरुषसूक्ततः ॥ ९ ॥

ब्रह्मणा नारदं प्रति पुरुषसूक्तोक्तप्रकारेण भगवन्मुखादिभ्य इन्द्रियाणां तदभिमानिदेवानां चोत्पत्तिप्रकारनिरूपणम् ॥ १ ॥ तथा भगवदवयवेभ्यो यज्ञसाधनकुशादिसंभवकथनपूर्वकं प्राधान्येन भगवदवतारचरित्रनिरूपणप्रतिज्ञानम् ॥ २ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सप्तमे भगल्लीलावतारा ब्रह्मणोदिताः ।
नारदाय तु तत्कर्मप्रयोजनगुणैः सह ॥ १० ॥

ब्रह्मणा नारदं प्रति संक्षेपेण भगवतो वराहादिनानावतारचरित्रकथनम् ॥ १ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमे देहसंबन्धमाक्षिपन्नीशजीवयोः ।
बहून्परीक्षिदापृच्छत्पुराणार्थान्बुभुत्सितान् ॥ ११ ॥

परीक्षिता शुकं प्रति जीवेशयोर्देहसंबन्धाद्यनेकप्रश्नकरणम् ॥ १ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

राजप्रश्नोत्तरं वक्ष्यन्ब्रह्मणे हरिणोदितम् ।
कथयामास नवमे शुको भागवतं पुनः ॥ १२ ॥

एवं परीक्षिता पृष्टेन शुकेन भगवता ब्रह्मणे प्रोक्तस्य श्रीभागवतस्य परीक्षितं प्रति कथनम् ॥ १ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

ततो भागवतव्याख्याद्वारैव दशमे स्फुटम् ।
राजप्रश्नोत्तरं वक्तुमारेभे बादरायणिः ॥ १३ ॥

शुकेन परीक्षितं प्रति भागवतदशलक्षणीलक्षणकथनम् ॥ १ ॥ पूर्वोक्तायाः सृष्टयाः पुनः प्रपञ्चनम् ॥ २ ॥ तृतीयस्कन्धे पाद्मकल्पनिरूपणप्रतिज्ञानम् ॥ ३ ॥ शौनकेन विदुरमैत्रेयसंवादप्रकारं पृष्टेन सूतेन तं प्रति शुकेन परीक्षितं प्रत्युक्तस्य संवादस्य कथनप्रतिज्ञानम् ॥ ४ ॥

इति द्वितीयः स्कन्धः ॥ २ ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः ।

तृतीयः स्कन्धः ॥ ३ ॥

तृतीये तु त्रयस्त्रिंशदध्यायैः सर्गवर्णनम् । ईशेच्छया गुणक्षोभात्सर्गो ब्रह्माण्डसम्भवः ॥ १ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तत्र तु प्रथमेऽध्याये बन्धूंन्हित्वा गतायुषः ।
निर्गतस्योद्धवेनादौ संवादः क्षत्तुरुच्यते ॥ २ ॥

विदुरमैत्रेयसंवादमुखेन सृष्टिं विस्तरशः कथयन् शुकाचार्यः परीक्षितं प्रति विदुरस्य मैत्रेयेण समागमं प्रसञ्जयति ॥ १ ॥ दुर्योधनासत्कृतेन विदुरेण तीर्थयात्रार्थं प्रभासक्षेत्रगमनम् ॥ २ ॥ ततो यमुनां गतस्य तस्य तत्रोद्धवस्य दर्शनम् ॥ ३ ॥ विदुरेण तं प्रति द्वारकाजनकुशलप्रश्नः ॥ ४ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्वितीये कृष्णविश्लेषादनुशोचन्नथोद्धवः ।
क्षत्रे बालचरित्राणि कृष्णस्यावर्णयच्छ्वसन् ॥ ३ ॥

उद्धवेन विदुरं प्रति श्रीकृष्णस्य भूलोकत्यागकथनम् ॥ १ ॥ कृष्णस्य चरित्राणि स्मृत्वा तस्य बाल्यचरित्रकथनम् ॥ २ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये मथुरामेत्य प्रजात्कंसवधादिकम् ।
यत्कृतं द्वारकायां च कृष्णेन तदवर्णयत् ॥ ४ ॥

उद्धवेन विदुरंप्रति संग्रहेण श्रीकृष्णचरित्रकथनम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णाज्ञया यादवानां प्रभासतीर्थगमनकथनम् ॥ २ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थे बन्धुनिधनं श्रुत्वाऽऽत्मज्ञानलब्धये ।
उद्धवस्योपदेशेन क्षत्ता मैत्रेयमागमत् ॥ ५ ॥

मदिरापानमत्तानां यदूनां परस्परं मर्मोक्तिकथनेन क्रोधमुत्पाद्य परस्परेण हत्वा निःशेषं मारणम् । ॥ १ ॥ तदा श्रीकृष्णेन सरस्वतीतीरे किंचिद्वृक्षमूलाश्रयणेन तत्रागतमुद्धवं प्रति मैत्रेयसमक्षं दिव्यज्ञानोपदेशः ॥ २ ॥ ततो निर्गतेनोद्धवेन विदुरं प्रति यदुकुलक्षयनिवेदनपूर्वकं स्वस्य बदरिकाश्रमगमनोद्यमनिवेदनम् ॥ ३ ॥

विदुरेण स्वस्य ज्ञानोपदेशं प्रार्थितेन उद्धवेन "श्रीकृष्णाज्ञया तव मैत्रेयो ज्ञानोपदेशं करिष्यति इत्युक्त्वा बदरिकाश्रमगमनम् ॥ ४ ॥ ततो यादवनाशं श्रीकृष्णस्य वैकुण्ठगमनं च श्रुतवता विदुरेण मैत्रेयदिदृक्षया गङ्गातीरगमनम् ॥ ५ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे भगवल्लीलां क्षत्त्रा पृष्टो महामुनिः।
प्रोवाच महदादीनां सर्गं तैश्च हरेः स्तुतिम् ॥ ६ ॥
उक्तश्चतुर्भिरध्यायैः क्षत्तुर्मैत्रेयसंगमः।
संवादस्तु तयोः स्कन्धद्वयेनाथ निगद्यते ॥ ७ ॥

विदुरेण गङ्गाद्वारमेत्य मैत्रेयं प्रति स्वस्य ज्ञानोपदेशप्रार्थना ॥ १ ॥ भगवता ब्रह्माण्डाद्बहिः वटपत्रे शयानेन महदादितत्त्वानां तदभिमानिदेवानां च सृष्टिकथनम् ॥ २ ॥ तैर्देवैरण्डसृष्टावसामर्थ्याद्भगवन्तं प्रति स्तवनपूर्वकं अण्डसृष्टिप्रार्थना ॥ ३ ॥ अयं पुराणस्य दशलक्षण्यन्तर्भूतः सर्गः।

इत आरभ्य चतुर्थस्कन्धसमाप्त्यवधि विदुरमैत्रेययो संवादः कथ्यते।

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे तैरीश्वराविष्टैः सृष्टिमाह विराट्तनोः।
अधिदैवादिभेदं च तत्रैव भगवत्कृतम् ॥ ८ ॥

भगवता स्वतत्त्वांशैरण्डसर्जनपूर्वकं तत्र विराट्पुरुषसर्जनम् ॥ १ ॥ इन्द्रियतदभिमानिदेवतानां तद्विषयाणां च सर्जनम् ॥ २ ॥ अयपि सर्गान्तर्भूतः।

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सप्तमे संशयच्छेदि प्रतिनन्द्य मुनेर्वचः।
पुनः क्षत्रा कृता नानाप्रश्नाः सम्यगुदीरिताः ॥ ९ ॥

विदुरेण मैत्रेयं प्रति चतुर्मुखब्रह्मकर्तृकप्रजापतिमनुमन्वन्तरादिसृष्ट्यादिविषयकनानाप्रश्नाः ॥ १ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमे सममूद्ब्रह्मा नाभेस्तु जलशायिनः।
तमजानञ्जलेऽविश्य तपसाऽतोषयद्विभुम् ॥ १० ॥

मैत्रेयेण विदुरप्रश्नानां उत्तरदानोपक्रमः ॥ १ ॥ अण्डोदके शेषभोगे शयानेन श्रीनारायणेन स्वनाभावुद्भूतपद्मोत्पादनपूर्वकं तत्र चतुर्मुखसर्जनम् ॥ २ ॥ ब्रह्मणा स्वोत्पादकस्य परिज्ञानाय तपश्चरणम् ॥३॥ ततो वर्षशतावसाने शेषशायिनो नारायणस्य स्वहृदये निरीक्षणम् ॥ ४ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमे तपसा तुष्टं दृष्ट्वा नारायणं त्वजः।
अस्तौदेकार्णवे सीदँल्लोकसर्गचिकीर्षया ॥ ११ ॥

ततश्चतुर्मुखेन बहुधा श्रीनारायणस्तवनम् ॥ १ ॥ तपस्तुष्टेन विष्णुना चतुर्मुखं प्रति पुनस्तपश्चर्यया विज्ञानं लब्ध्वा जगत्सर्जनं कुर्विति चोदनापूर्वकमन्तर्धानम् ॥ २ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमे कालसंप्रश्ने प्रतिवक्तुं तदुद्भवः।
प्राकृतादिविभागेन सर्गस्तु दशधोच्यते ॥ १२ ॥

विरिञ्चेन पुनस्तपश्चरणेन विज्ञानं लब्ध्वा अण्डोदकपानेन स्वाधिष्ठानभूतपद्मेन लोकत्रयसर्जनचिन्तनम् ॥ १ ॥ तत्र ब्रह्माण्डे विरिञ्चेन चराचरात्मकप्राकृतवैकृतात्मना दशविधनानाप्रपञ्चसर्जनम् ॥ २ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

तत एकादशे कालः परमाण्वादिलक्षणैः ।
युगमन्वन्तरादिभ्यः कल्पमानादि वर्ण्यते ॥ १३ ॥

मैत्रेयेण विदुरं प्रति क्षणलवप्रभृतिपरार्धावधिमन्वन्तरावान्तरप्रलयमहाप्रलयादिसकलकालनिरूपणम् ॥ १ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

द्वादशे तु कुमारादिमनःसर्गासमेधनात् ।
कायद्वैधेन यौनस्तु मनुसर्गोऽनुवर्ण्यते ॥ १४ ॥

ब्रह्मणा अविद्यासृष्टिः ॥ १ ॥ सनकादीनां रुद्रमरीच्यादीनां च सर्जनम् ॥ २ ॥ ऋगादिवेदचतुष्टयसर्जनम् ॥ ३ ॥ स्वायंभुवमनोः शतरूपायाश्चोत्पत्तिः ॥ ४ ॥ अयं दशलक्षण्यन्तर्भूतो विसर्गः ।

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

त्रयोदशे सिसृक्षायां मनोराकस्मिकाद्भुताम् ।
धरामुद्धर्तुमुद्भूतात्क्रोडाद्दैत्यानुसूदनम् ॥ १५ ॥

ब्रह्मणा प्रजासृष्टिमादिष्टेन स्वायंभुवेन तं प्रति सलिलनिमग्नधरणीसमुद्धरणप्रार्थना ॥ १ ॥ ब्रह्मणो नासाविवरान्निर्गतेन वराहरूपिणा हरिणा हिरण्याक्षहननपूर्वकं धरणीसमुद्धरणम् ॥ २ ॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

चतुर्दशे निदानं तु तद्वधे वक्ष्यमुच्यते ।
सन्ध्यायां कश्यपाद्गर्भसंभवः कामतो दितेः ॥ १६ ॥

विदुरेण मैत्रेयंप्रति हिरण्याक्षवधकारणप्रश्नः ॥ १ ॥ अदित्याः कश्यपात्समये सन्ध्याकाले गर्भधारणादिकथाकथनम् ॥ २ ॥

पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

हतप्रभैः सुरैः पृष्टः प्राह पञ्चदशे विधिः ।
तद्बीजं विप्रशापादि वैकुण्ठे विष्णुभृत्ययोः ॥ १७ ॥

दितिगर्भतेजसा हतालोके लोके देवैः प्रार्थितेन ब्रह्मणा तान्प्रति तत्कारणकथनोपक्रमः ॥ १ ॥ कदाचन सनकादीनां वैकुण्ठगमनम् ॥ २ ॥ वैकुण्ठवर्णनम् ॥ ३ ॥ भगवन्मन्दिरं प्रविशतां तेषां जयविजयाभ्यां निरोधः ॥ ४ ॥ क्रुद्धैः सनकादिभिः जयविजययोरासुरजन्मप्रापकशापदानम् ॥ ५ ॥

षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

हरिणा सान्त्वितैर्विप्रैरनुतप्तैस्तु षोडशे ।
तयोरसुरभावेऽपि कृतोऽनुग्रह ईर्यते ॥ १८ ॥

भगवता श्रीनारायणेन सनकादीन्प्रति ब्राह्मणमहिमानुवर्णनपूर्वकं तदीयशापानुमोदनम् ॥ १ ॥ भगवता त्वरितमेव स्वसमीपगमनमादिष्टाभ्यां जयविजयाभ्यां वैकुण्ठादधःपतनम् ॥ २ ॥ एवं ब्रह्मणा पुरावृत्तनिवेदनपूर्वकं इदानीं दितिगर्भं प्रविष्टयोर्जयविजययोः भगवताऽचिरादेव वधो भविष्यतीति देवेभ्यः कथनम् ॥ ३ ॥

सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

ततः सप्तदशे जन्म तयोर्लोकभयंकरम् ।
हिरण्याक्षप्रमाथश्च वर्ण्यते दिग्जयेऽद्भुतः ॥ १९ ॥

दितेर्जठराद्वर्षशतावसाने हिरण्यकशिपुहिरण्याक्षयोरुत्पत्तिः ॥ १ ॥ हिरण्याक्षेण दिग्विजयार्थं निर्गतेन युद्धाय वरुणाह्वानम् ॥ २ ॥ वरुणेन तं प्रति स्वस्य वृद्धत्वात् युद्धाय नारायणं प्रति गमनचोदना ॥ ३ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

अष्टादशे हिरण्याक्षधरोद्धर्तृवराहयोः ।
निर्विशेष महायुद्धं देवक्षोभि निरूप्यते ॥ २० ॥

नारायणान्वेषिणा हिरण्याक्षेण नारदवचनाद्रसातलगमनम् ॥ १ ॥ तत्र धरणीहारिणा वराहरूपिणा हरिणा सह युद्धारंभः ॥ २ ॥

एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

ऊनविंशे विरिञ्च्यादिप्रार्थितेन महामृधे ।
वराहेण हिरण्याक्षवधः श्लाघ्योऽनुवर्ण्यते ॥ २१ ॥

भगवता हिरण्याक्षवधः ॥ १ ॥

विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

विंशे वराहजन्मादिव्यवधानाद्यथादितः ।
सर्गोऽनुस्मार्यते वक्तुमन्वयं प्रस्तुतं मनोः ॥ २२ ॥

स्वायंभुवमनोः कथाया मध्ये प्रसक्तां भगवतो वराहावतारकथां हिरण्याक्षवधकथां च त्रयोदशाद्यूनविंशान्तैः सप्तभिरध्यायैः परिसमाप्य विदुरप्रश्नानुरोधेन मैत्रेयेण ब्रह्मकृतयक्षरक्षोगन्धर्वभूतपिशाचादिनानाप्रजासृष्टेर्विस्तरेण कथनम् ॥ १ ॥

एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

एकविंशे तपोविद्यातोषितेन तु विष्णुना ।
कर्दमस्य मनोः पुत्र्या विवाहघटनोच्यते ॥ २३ ॥

मध्ये त्रुटितां स्वायम्भुवमनुकथां वक्तुं विदुरप्रार्थितेन मैत्रेयेण तत्कथनारम्भः ॥ १ ॥ ब्रह्मणा प्रजासर्जनं चोदितेन कर्दमेन सरस्वतीतीरे भगवदुद्देशेन तपश्चरणम् ॥ २ ॥ अपरोक्षीभूतेन श्रीनारायणेन स्वायंभुवमनुपुत्र्या देवहूत्याः परिणये आज्ञादानम् ॥ ३ ॥ परेद्यवि भार्यया शतरूपया पुत्र्या देवहूत्या च सह स्वायंभुवमनोः कर्दमाश्रमगमनम् ॥ ४ ॥

द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

द्वाविंशे कर्दमायादाद्यथाऽऽदिष्टं हि विष्णुना ।
मनुर्दुहितरं देवहूतिमित्युपवर्ण्यते ॥ २४ ॥

स्वायंभुवेन मनुना सोपचारं स्वपुत्रीपाणिग्रहणं प्रार्थितेन कर्दमेन सबहुमानं देवहूतीसमुद्वाहः॥ १ ॥

त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

त्रयोविंशे ततो योगनिर्मिते सर्वसम्पदि ।
विमाने कामगे चित्रा तयो रतिरुदीर्यते ॥ २५ ॥

ततश्चिरतरदुश्चरशुश्रूषया कर्शितनिजदेहां देवहूतिं प्रति तुष्टेन कर्दमेनाभीष्टवरणचोदना ॥ १ ॥ तया सुखविहरणपूर्वकमपत्योत्पादनं प्रार्थितेन तेन योगविभवेन दिव्यविमाननिर्माणपूर्वकं विन्दुसरःस्नानमात्रेण दिव्यरूपवत्या योगप्रभावेण नव देहान्धारितवत्या देवहूत्या सह स्वयमपि नवधाऽऽत्मानं विभज्य कामगमं विमानमारुह्य नन्दनवनादिषु सुखेन विहरणं नवकन्योत्पादनं च ॥ २ ॥ ततः प्रव्रजिष्यन्तं तमृषिं विज्ञाय देवहूत्या पुमपत्योत्पादनप्रार्थना ॥ ३ ॥

चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

चतुर्विंशे ततो जन्म कपिलस्याह तत्पितुः ।
प्रव्रज्यां तमनुज्ञाप्य ऋणत्रयविमोक्षतः ॥ २६ ॥

कर्दमेन देवहूतिं समाश्वास्य तस्यां भगवदंशभूतकपिलनामकतनयोत्पादनम् ॥ १ ॥ ब्रह्मणा मरीच्यादिभिः सह कर्दमाश्रममेत्य कपिलकर्दमदेवहूतीनां प्रशंसनम् ॥ २ ॥ कर्दमेन ब्रह्मचोद-

नया मरीच्यादिभ्यो नवभ्यो महर्षिभ्यः स्वकन्यानवकप्रदानम् ॥ ३ ॥ कर्दमेन रहसि कपिलमेत्य प्रणामस्तवनपूर्वकं तदनुज्ञया यत्याश्रमं स्वीकृत्य वनं प्रति गमनम् ॥ ४ ॥

पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

पञ्चविंशे जनन्या तु पृष्टो बन्धविमोचनम् ।
शादावाह परं भक्तिलक्षणं कपिलः सुतः ॥ २७ ॥

देवहूत्या कपिलं प्रति जीवानां बन्धमोक्षोपायकथनप्रार्थना ॥ १ ॥ कपिलेन भक्तियोगस्य तदुपायत्वकथने तया तं प्रति भक्तियोगनिरूपणप्रार्थना ॥ २ ॥ कपिलेन तां प्रति स्वमहिमानुवर्णनपूर्वकं भक्तियोगप्रशंसनम् ॥ ३ ॥

षड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

षड्विंशे पुंप्रकृत्योस्तु विवेकायोपवर्ण्यते ।
सांख्येन सर्वभावानां जन्म लक्षणभेदतः ॥ २८ ॥

धात्रा पुत्राय यत्प्रोक्तं क्षत्त्रे मित्रासुतेन च ।
मात्रे सांख्यं तदध्यात्मप्राधान्येनाह तत्त्ववित्॥ २९ ॥

कपिलेन देवहूतिं प्रति तत्त्वलक्षणतदुत्पत्तिप्रकारादिकथनम् ॥ १ ॥ ब्रह्माण्डविराट्पुरुषेन्द्रियतदधिष्ठानाभिमानिविषयादिनिरूपणम् ॥ २ ॥ अन्वयव्यतिरेकाभ्यां क्षेत्रज्ञस्य विराड्देहोत्थापकत्वकथनम् ॥ ३ ॥

सप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

सप्तविंशे ततः सम्यग्बहुसाधनयोगतः ।
पुंप्रकृत्योर्विवेकेन मोक्षरीतिर्निरूप्यते ॥ ३० ॥

कपिलेन स्वमात्रे देवहूत्यै प्रकृतिपुरुषविवेकनिरूपणम् ॥ १ ॥

अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

अष्टाविंशे ततो ऽष्टाङ्गयोगेन ध्यानशोभिना ।
सर्वोपाधिविनिर्मुक्तं स्वरूपज्ञानमीर्यते ॥ ३१ ॥

भक्तिं सङ्क्षेपतः प्रोच्य सांख्यमाख्याय विस्तृतम् ।
अथाह वैष्णवं योगमष्टाङ्गं कपिलो हरिः ॥ ३२ ॥

कपिलेन देवहूतिं प्रति अष्टाङ्गयोगनिरूपणम् ॥ १ ॥ भगवतः पादादिसर्वावयवध्यानप्रकारः ॥ २ ॥

एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥

एकोनत्रिंशके भक्तियोगस्तु बहुधोच्यते ।
कालस्य च बलं घोरं तत्कृतिश्च विरक्तये ॥ ३३ ॥

कपिलेन देवहूतिं प्रति भक्तियोगनिरूपणम् ॥ १ ॥ तथा कालमहिमानुवर्णनम् ॥ २ ॥

त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥

त्रिंशे तु कायकान्तादिलालनाकुलचेतसाम् ।
कामिनां तामसी पापाद्धोगतिरुदीर्यते ॥ ३४ ॥

कपिलेन देवहूतिं प्रति विरक्तिजननाय विषयासक्तानां नरकयातनाद्यनुभवप्रकारवर्णनम् ॥ १ ॥

एकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥

एकत्रिंशे विमिश्रैस्तु पुण्यपापैरिहान्तरा ।
मनुष्ययोनिसंप्राप्तिर्वर्ण्यते राजसी गतिः ॥ ३५ ॥

कपिलेन देवहूतिं प्रति जीवानां गर्भयातनादिकथनम् ॥ १ ॥ तथा स्त्रीसङ्गस्यानर्थहेतुत्वकथनम् ॥ २ ॥

द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥

द्वात्रिंशे सात्त्विकैर्धर्मैरूर्ध्वं गतिरुदीर्यते ।
तत्त्वज्ञानविहीनस्य ततश्च पुनरागतिः ॥ ३६ ॥

कपिलेन देवहूतिं प्रति काम्याकाम्यकर्मणोः फलकथनपूर्वकं भगवद्भजनचोदना ॥ १ ॥ तथा ज्ञानभक्तिवैराग्यादीनां भगवत्प्राप्त्युपायत्वोक्तिः ॥ २ ॥ तत्त्वोपदेशयोग्यायोग्यलक्षणप्रतिपादनम् ॥ ३ ॥

त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥

त्रयस्त्रिंशे तु तस्यैव कपिलस्योपदेशतः।
ज्ञानभावेन तन्मातुर्जीवन्मुक्तिरुदीर्यते ॥ ३७ ॥

कपिलोपदेशसमधिगतभगवज्ज्ञानया देवहूत्या कपिलस्तवनम् ॥ १ ॥ कपिलस्य निर्गमनम् ॥ २ ॥ देवहूत्या कपिलोपदिष्टमार्गेण भगवद्ध्यानपूर्वकं देहत्यागः ॥ ३ ॥ कपिलेन उदीचीं दिशमेत्य सुखविहरणम् ॥ ४ ॥

इति तृतीयः स्कन्धः ॥ ३ ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः।

चतुर्थः स्कन्धः ॥ ४ ॥

अथैकत्रिंशताऽध्यायैर्विसर्गस्तुर्य उच्यते। विसर्गस्त्वीश्वराधीनैर्ब्रह्ममन्वादिभिः कृतः ॥ १ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तत्र तु प्रथमेऽध्याये मनुकन्यान्वयाः पृथक्।
यत्रर्यन्ते यत्र यज्ञादिमूर्तिभिः प्रभवो हरेः ॥ २ ॥

स्वायंभुवमनुपुत्र्यां आकूत्यां यज्ञनामकभगवदवतारः ॥ १ ॥ देवहूतिपुत्रीणां नवानां वंशकथनम् ॥ २ ॥ अनसूयायां दत्तात्रेयावतारः ॥ ३ ॥ तृतीयाया मनुपुत्र्याः प्रसूत्या वंशकथनम् ॥ ४ ॥ मूर्तिनाम्न्यां नरनारायणोत्पत्तिः ॥ ५ ॥ सतीनाम्न्या रुद्रभार्यायाः स्वभर्तृद्विषि पितरि दक्षे कोपेन योगमार्गेण देहत्यागः ॥ ६ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्वितीये प्रथमाध्यायोपक्षिप्तभवदक्षयोः।
विद्वेषे वर्ण्यते हेतुर्विश्वसृड्यज्ञसम्भवः ॥ ३ ॥

रुद्रदक्षयोर्द्वेषकारणकथनारम्भः ॥ १ ॥ विश्वसृजां सत्रे प्रति दक्षस्यागमनम् ॥ २ ॥ तत्र पूर्वमागतेन तज्जामात्रा रुद्रेण तस्मै प्रत्युत्थानाद्यकरणात्कोपेन तं विनिन्द्य शप्त्वा च दक्षस्य बहिर्गमनम् ॥ ३ ॥ नन्दीश्वरेण दक्षादिब्राह्मणानां प्रतिशापे दत्ते रुद्रेण यज्ञशालातो बहिर्गमनम् ॥ ४ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये तु सती तातयज्ञोत्सवदिदृक्षया।
गमिष्यन्ती महेशानवारिता नीतिहेतुभिः ॥ ४ ॥

स्वपितुर्दक्षस्य बृहस्पतिसवनामकक्रतुं प्रति गन्तुं सत्या प्रार्थितेन रुद्रेण सहेतुकं गमननिवारणम् ॥ १ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थे तु पतिं हित्वा गता पित्राऽवमानिता।
तथा निर्भर्त्स्य तं यत्र जहौ देहमितीर्यते ॥ ५ ॥

स्वभर्त्राज्ञां विनापि सतीदेव्या दक्षाध्वरं प्रति गमनम् ॥ १ ॥ तत्र पित्रवमानितया तया अरुद्रभा-

गक्रतुं निरीक्ष्य क्रोधेन स्वभर्तृधर्षणपूर्वकं दक्षं विनिन्द्य योगमार्गेण स्वदेहत्यागः ॥ २ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे तु सतीदेहत्यागमाकर्ण्य शङ्करः ।
वीरभद्रं रुषोत्पाद्य तेन दक्षमघातयत् ॥ ६ ॥

सतीदेहत्यागं श्रुतवता शंकरेण रुषा स्वजटातो वीरभद्रमुत्पाद्य तेन दक्षघातनम् ॥ १ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे तु देवसंघेन सह गत्वा भवं विधिः ।
सान्त्वयामास दक्षादिजीविताद्यर्थमादरात् ॥ ७ ॥

देवैर्विनिवेदितदक्षनाशेन विरिञ्चिना दक्षादिजीवनार्थं रुद्रं सान्त्वयितुं देवैः सह कैलासगमनम् ॥ १ ॥ कैलासवर्णनम् ॥ २ ॥ शिववर्णनम् ॥ ३ ॥ ब्रह्मणा रुद्रस्तुतिः ॥ ४ ॥ दक्षादीनां जीवनप्रार्थना ॥ ५ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सप्तमे विष्णुरभ्येतः स्तुतो दक्षभवादिभिः ।
यज्ञं प्रवर्तयामास दक्षेणेति निरूप्यते ॥ ८ ॥

परितुष्टेन शङ्करेण सह ब्रह्मादिदेवानां दक्षाध्वरगमनम् ॥ १ ॥ दक्षादीनां रुद्रानुग्रहेण शिरआद्यवयवप्राप्तिः ॥ २ ॥ तत्र यज्ञकुण्डात्प्रादुर्भूतस्य विष्णोः दक्षादिभिरनेकैः कृता स्तुतिः ॥ ३ ॥ अवभृथस्नानानन्तरं देवानां स्वस्वस्थानगमनम् ॥ ४ ॥ मैत्रेयेण विदुरं प्रति यज्ञकथाश्रवणफलकथनम् ॥ ५ ॥ [सतीदेव्याः पार्वतीत्वेनावतारस्य तस्यां गुहकार्त्तिकेयोत्पत्तेश्च कथनम् ॥ ६ ॥]

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

दक्षकन्यान्वये प्रोक्ता दक्षयज्ञकथोर्दिना ।
मनुपुत्रान्वये प्रोक्ता ध्रुवचर्याऽथ पञ्चभिः ॥ ९ ॥

स्वायंभुवमनुपुत्र्याः प्रसूत्या वंशकथनावसरे प्राप्तां सतीदेव्याः तद्भर्तुः शङ्करस्य, तत्पितुर्दक्षस्य, तद्यज्ञस्य च कथां समाप्य ब्रह्मपुत्रस्य धर्मस्य वंशकथनम् ॥ १ ॥ स्वायंभुवमनुपुत्रस्योत्तानपादस्य अन्वयकथनप्रसङ्गेन एतदादिद्वादशाध्यायान्तैः पञ्चभिरध्यायैस्तत्पुत्रस्य ध्रुवस्य चरित्रं कथ्यते ॥ २ ॥ मातुः सपत्न्या दुरुक्त्यवमानितेन ध्रुवेण तपसे वनगमनम् ॥ ३ ॥ तत्र नारदोपदिष्टप्रकारेण ध्रुवेण भगवदाराधनम् ॥ ४ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमे तु हरिं स्तुत्वा लब्ध्वा तस्माद्वरान्ध्रुवः ।
प्रत्यागत्याकरोद्राज्यं पित्रा दत्तमितीर्यते ॥ १० ॥

ध्रुवतपसा तुष्टस्य भगवतो मधुवनगमनं ध्रुवाय वरदानं च ॥ १ ॥ वनान्नगरमागतस्य ध्रुवस्य पित्रा उत्तानपादेन राज्ये पट्टाभिषेकः ॥ २ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमे भ्रातृहन्तॄणां यक्षाणामकरोद्वधम् ।
एक एवालकां गत्वैरयस्य विक्रम उच्यते ॥ ११ ॥

ध्रुवस्य विवाहः पुत्रोत्पत्तिश्च ॥ १ ॥ ध्रुवस्य वैमात्रेयभ्रातुरकृतोद्वाहस्य मृगयार्थं वनं गतस्योत्तमनाम्नो यक्षैर्वधः ॥ २ ॥ ध्रुवेण अलकां गत्वा तद्भ्रातृहन्तॄणां यक्षाणां वधः ॥ ३ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

एकादशे तु यक्षाणां क्षयं दृष्ट्वा मनुः स्वयम् ।
आगत्य वारयामास ध्रुवं तत्त्वोपदेशतः ॥ १२ ॥

स्वायंभुवमनुना स्वपौत्रकृतयक्षवधं ज्ञात्वा ध्रुवसकाशमेत्य तस्य भगवत्तत्वोपदेशं कृत्वा युद्धान्निवारणम् ॥ १ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

द्वादशे धनदेनाभिनन्दितः पुरमागतः ।
यज्ञैरिष्ट्वा हरेः स्थानमारुरोहेति कीर्त्यते ॥ १३ ॥

युद्धान्निवृत्तस्य ध्रुवस्यार्जवं दृष्ट्वा तुष्टेन कुबेरेण तदभिनन्दनम् ॥ १ ॥ ततः पुरमागत्य पट्त्रिंशत्सहस्रवर्षाणि राज्यपालनम् ॥ २ ॥ ततो जातवैराग्येण तेन विशालायां तपस्तप्त्वा विष्णुपदप्राप्तिः ॥ ३ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

एवं पञ्चभिरध्यायैर्ध्रुवचर्याऽनुवर्णिता ।
अथैकादशभिश्चित्रं पृथुचारित्रमुच्यते ॥ १४ ॥
तत्र त्रयोदशे वक्तुं पृथोर्जन्म ध्रुवान्वये ।
अङ्गो वेनपिता पुत्रकौयाद्गत इतीर्यते ॥ १५ ॥

ततो ध्रुववंशकथनप्रसंगेन तद्वंश्यस्य अङ्गराजस्य वेननामकपुत्रोत्पत्तिकथनम् ॥ १ ॥ स्वपुत्रदौःशील्यनिर्विण्णेनाङ्गराजेन इतरालक्षितं वनगमनम् ॥ २ ॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

चतुर्दशे तु दुष्पुत्रभयादङ्गे गते द्विजैः ।
अभिषिक्तस्य वेनस्य शापात्तैर्वध उच्यते ॥ १६ ॥

अराजकभयात्रस्तैर्भृग्वादिमुनिभिर्वेनस्य पट्टाभिषेकः ॥ १ ॥ अधर्मे प्रवृत्तस्य वेनस्य ऋषिभिर्हुंकारेण हननम् ॥ २ ॥ पुना राज्यस्याराजकत्वाच्चोरेभ्यो लोकस्य भयोत्पत्तिः ॥ ३ ॥ मृतस्य वेनस्य ऊरुमथनान्निषादोत्पत्तिः ॥ ४ ॥

पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

ततः पञ्चदशे विप्रैर्मथनाद्वेनबाहुतः ।
जातस्य तु पृथोश्चक्रमभिषेकार्हणादिकम् ॥ १७ ॥

विप्रैः पुनः पुत्रोत्पत्त्यर्थं वेनबाह्वोर्मथनेन पृथुनामकस्य भगवदंशस्य पुत्रस्य अर्चिर्नाम्न्या महालक्ष्म्यंशभूतायाः पुत्र्याश्चोत्पत्तिः ॥ १ ॥ तां भार्यांकृतवतः पृथोः पट्टाभिषेकः ॥ २ ॥ तस्मै दातुं देवैरर्हणाहरणम् ॥ ३ ॥ तं स्तोतुमुपक्रान्तान्सूतादीन्स्वस्तवनान्निवारणम् ॥ ४ ॥

षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

षोडशे सर्वलोकेशैः सत्कृतं भार्यया युतम् ।
मुनिप्रयुक्ताः सूताद्याः स्तुवन्ति स्मेति कीर्त्यते ॥१८॥

सूतमागधादिभिर्मुन्युपदिष्टमार्गेण पृथोः दृत्तवर्तिष्यमाणमहिमानुवर्णनम् ॥ १ ॥

सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

ततः सप्तदशे लोकक्षुधाः प्रशमयन्पृथुः ।
त्रस्तबीजां महीं हन्तुं यत्तो भीत्या तया स्तुतः ॥ १९ ॥

अन्नाभावात्प्रजासु क्षुधापीडितासु पृथुना तत्कारणं ज्ञात्वा उप्तानि बीजानि ग्रसन्त्या आत्मरुद्धानि बीजानि बहिरमुञ्चन्त्याश्च भूमेर्हननोद्यमः ॥ १ ॥ भीतया भूम्या पृथोः स्तुतिः ॥ २ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

अष्टादशे महीवाक्याद्वत्सपात्रादिभेदतः ।
पृथ्व्यादिभिस्तु सा दुग्धा स्वं स्वं दुग्धमितीर्यते॥२०॥

भूदेव्युक्तोपायेन पृथुराजप्रभृतिभिः वत्सपात्रादिभेदेन क्रमशः स्वस्वाभीष्टपदार्थानां धरित्र्या दोहनम् ॥ १ ॥

एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

ऊनविंशेऽश्वमेधाङ्गहयापहरणात्पृथोः ।
इन्द्रं हन्तुं प्रवृत्तस्य धात्रा वारणमुच्यते ॥ २१ ॥

पृथुचक्रवर्तिना शताश्वमेधकरणारंभः ॥ १ ॥ चरममश्वमेधं कुर्वाणे पृथौ इन्द्रेण असूयया यज्ञियाश्वहरणम् ॥ २ ॥ इन्द्रं हन्तुं प्रवृत्तस्य पृथोः ब्रह्मणा निवारणम् ॥ ३ ॥

विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

विंशे तु विष्णुना साक्षात्पृथोर्यज्ञेऽनुशासनम् ।
वरदानप्रसङ्गेन प्रीतिश्चान्योन्यमीर्यते ॥ २२ ॥

साक्षाद्विष्णुना पृथुराजाय ज्ञानोपदेशः ॥ १ ॥ स्वकृतापराधं क्षमापयता मघवता सह प्रीतिं प्राप्य तस्य विसर्जनम् ॥ २ ॥ भगवत्स्तुतिः ॥ ३ ॥ भगवतो वैकुण्ठगमनम् ॥ ४ ॥

एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

एकविंशे तु पृथुना प्रजानामनुशासनम् ।
महासत्रे सुरादीनां महासदसि वर्ण्यते ॥ २३ ॥

पृथुना प्रजाभ्यो धर्मोपदेशः ॥ १ ॥

द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

द्वाविंशे तु परं ज्ञानं पृथवे हरिशासनात् ।
सनत्कुमारो भगवानुपादिशदितीर्यते ॥ २४ ॥

सनत्कुमारेण पृथुराजाय ज्ञानोपदेशः ॥ १ ॥

त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

त्रयोविंशे सभार्यस्य वने नित्यसमाधितः ।
विमानमधिरुह्याथ वैकुण्ठगतिरीर्यते ॥ २५ ॥

सभार्येण पृथुना वने तपश्चरणम् । मृतस्य भर्तुः अग्निप्रदानपूर्वकं पत्न्याः सहगमनम् ॥ १ ॥ तयोर्विमानमधिरुह्य वैकुण्ठगमनम् ॥ २ ॥

चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

एकादशभिरध्यायैः पृथोश्चरितमीरितम् ।
प्रचेतसामथाग्रामिस्तन्मध्ये पञ्चभिः पितुः ॥ २६ ॥
चतुर्विंशे प्रपौत्रात्तु पृथोः प्राचीनबर्हिषः ।
प्रचेतसां जनिस्तेभ्यो रुद्रगीतं च वर्ण्यते ॥ २७ ॥

पृथुवंशोत्पन्नस्य प्राचीनबर्हिषः कथारंभः ॥ १ ॥ प्राचीनबर्हिःपुत्राणां पित्रा प्रजासर्गे आदिष्टानां प्रचेतसां श्रीरुद्रेण भगवन्महिमोपदेशः ॥ २ ॥

पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

प्रचेतस्सु तपस्यत्सु तत्पित्रे नारदो घृणी ।
प्राचीनबर्हिषेऽध्यात्मं पारोक्ष्येणाह पञ्चभिः ॥ २८ ॥
पुरञ्जनकथाव्याजात्पञ्चविंशे तु नारदः ।
आत्मनो बुद्धिसङ्गेन विविधामाह संसृतिम् ॥ २९ ॥

प्रचेतोभिः रुद्रोपदिष्टमार्गेण भगवन्तमुद्दिश्य तपश्चरणम् ॥ १ ॥ एतस्मिन्नन्तरे नारदस्य प्राचीनबर्हिषः समीपगमनम् ॥ २ ॥ नारदेन प्राचीनबर्हिषे कर्ममार्गापेक्षया ज्ञानमार्गः श्रेष्ठ इत्युपदेशार्थं पुरंजनोपाख्यानकथनारंभः ॥ ३ ॥ पुरंजनस्य कामभोगकथाकथनम् ॥ ४ ॥

षड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

षड्विंशे मृगयाव्याजात्स्वप्नजागरणोक्तितः ।
सद्बुद्धित्यागयोगाभ्यां संसृतिः सा प्रपञ्च्यते ॥ ३० ॥

पुरंजनस्य मृगयार्थं वनगमनम् ॥ १ ॥ वनान्निवृत्तेन तेन क्रुद्धायाः स्वमहिष्याः सान्त्वनम् ॥ २ ॥

सप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

सप्तविंशे प्रियापुत्राद्यासक्तया विस्मृतात्मनः।
कालकन्याद्युपाख्यानैर्जरारोगाद्युदीर्यते ॥ ३१ ॥

महिष्या रममाणस्य भगवन्तं विस्मृतवतः पुरंजनस्य जराप्राप्तिः ॥ १ ॥

अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

अष्टाविंशे तु वैदर्भ्याख्यानेन स्त्रीयचिन्तया।
स्त्रीत्वं प्राप्तस्य दैवेन कदाचिन्मुक्तिरुच्यते ॥ ३२ ॥

जराग्रस्तस्य स्वीयदारापत्यादीन्प्रति शोचतः पुरञ्जनस्य मरणसमयप्राप्तिः ॥ १ ॥ परलोके नरकयातनानुभवानन्तरं पुरंजनस्य अन्यजन्मनि विदर्भदेशे स्त्रीत्वेन जननम् ॥ २ ॥ स्त्रीभूतस्य पुरंजनस्य भगवज्ज्ञानप्राप्त्या मोक्षप्राप्तिः ॥ ३ ॥

उनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥

ऊनत्रिंशे परोक्षार्थव्याख्यानेनोपसंहृतम्।
स्त्रीसंगतो भवस्त्वीशसंगान्मुक्तिरिति स्फुटम्॥३३॥

पूर्वोक्तप्रमेयस्य दुर्बोधत्वात्तत्स्पष्टीकरणार्थं प्राचीनबर्हिषा प्रार्थितेन नारदेन तद्विवरणम् ॥ १ ॥

त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥

प्रसंगात्पञ्चभिः प्रोक्तं वृत्तं प्राचीनबर्हिषः।
वर्ण्यते च पुनर्द्वाभ्यां प्रस्तुतं तत्प्रचेतसाम् ॥ ३४ ॥
तत्र त्रिंशे तपस्तुष्टादीशाल्लब्धवरास्ततः।
आगत्य वार्क्षीमुद्वाह्य राज्यं चक्रुरितीर्यते ॥ ३५ ॥

मध्ये प्राप्तप्राचीनबर्हिःकथासमापनानन्तरं प्रचेतसां कथाकथनम् ॥ १ ॥ रुद्रोक्तमार्गेण भगवन्तं तोषयतां तेषां भगवतः प्रादुर्भावः ॥ २ ॥ भगवदाज्ञानुसारेण तेषां मारिषानामककन्याविवाहः तस्यां दक्षनामकपुत्रोत्पादनं च ॥ ३ ॥

एकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥

एकत्रिंशे सुते दक्षे धुरं न्यस्य वने सताम्।
नारदोक्तेन मार्गेण मुक्तिरुक्ता प्रचेतसाम् ॥ ३६ ॥

प्रचेतोभिः स्वकुटुंबभारं स्वपुत्रे दक्षे विन्यस्य गृहात्प्रव्रजनम् ॥ १ ॥ समुद्रतीरे तपस्यतां तेषां नारदोपदेशः तेषां मोक्षप्राप्तिश्च ॥ २ ॥

इति चतुर्थः स्कन्धः ॥ ४ ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः।

पञ्चमः स्कन्धः ॥ ५ ॥

अथातः पञ्चमस्कन्धो व्याख्यानेकविशेषवान्। प्रियव्रतान्वयो यत्र सप्रपञ्चः प्रपञ्च्यते ॥ १ ॥
षड्विंशत्याधुनाऽध्यायैः पञ्चमे स्थानमीर्यते। लोकद्वीपादिमर्यादा पालनास्यमनेकधा ॥ २ ॥
पृथिव्युपर्यधोलोकैर्मर्यादा त्रिविधा मता। पुनश्चैकैकशस्तेषु मर्यादा बहुधा मता ॥ ३ ॥
भुवि द्वीपादिमर्यादाः पाल्यन्ते राजभिः पृथक्। भूमेरुपरि देवाद्यैस्ततश्चाधोऽसुरादिभिः ॥ ४ ॥
तत्राध्यायैस्तु विंशत्या प्रियव्रतपुरःसरैः। भुवि द्वीपादिमर्यादाः पालिता इति वर्ण्यते ॥ ५ ॥
त्रिभिः सूर्यादिभिर्ज्योतिश्चक्रादिष्विति कीर्त्यते। अतलादिषु दैत्याद्यैः पालनं च ततस्त्रिभिः ॥ ६ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तत्र तु प्रथमेऽध्याये ज्ञानिनो राज्यनिर्वृतिः ।
पुनश्च ज्ञाननिष्ठेति प्रियव्रतकथाऽद्भुता ॥ ७ ॥
वंशः प्रियव्रतस्यापि निबोध नृपसत्तम ! ।
यो नारदादात्मविद्यामधिगम्य पुनर्महीम् ।
भुक्त्वा विभज्य पुत्रेभ्य ऐश्वरं समगात्पदम् ॥ ८ ॥

पूर्वस्मिस्कन्धे मनुपुत्रस्योत्तानपादस्य कथा तद्वंशावलिश्चोक्ता । अस्मिस्कन्धे तज्ज्येष्ठभ्रातुः प्रियव्रतस्य कथोच्यते ॥ १ ॥ अस्मिन्नध्याये राज्यमनिच्छतः प्रियव्रतस्य ब्रह्मण आदेशेन राज्याङ्गीकरणम् ॥ २ ॥ तस्य आग्नीध्रादिपुत्रोत्पत्तिः ॥ ३ ॥ तेन भूमण्डले सप्तकृत्वः प्रदक्षिणीकरणेन जम्ब्वादिसप्तद्वीपान्सप्तवारिधींश्च परिकल्प्य आग्नीध्रादिभ्यः सप्तभ्यः पुत्रेभ्यो दानम् ॥ ४ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्वितीये प्रोक्तमाग्नीध्रचरित्रं स्त्रैणसम्मतम् ।
पत्न्यां हि पूर्वचित्त्यां यो नाभिमुख्यानजीजनत् ॥ ९ ॥
अस्मिन्वंशे प्रसिद्धोऽयमाग्नीध्रः स्त्रैणपुङ्गवः ।
विह्वलन्निव तस्येदं चरितं मुनिरब्रवीत् ॥ १० ॥

प्रियव्रतपुत्रस्य आग्नीध्रस्य चरित्रम् ॥ १ ॥ अनूढस्याप्यपत्यकामस्य आग्नीध्रस्य सकाशे ब्रह्मणा पूर्वचित्तिनामकाप्सरःप्रेषणम् ॥ २ ॥ मुग्धेनेव तेन तस्या वशीकरणार्थं चाटुवाक्यैरनुनयः ॥ ३ ॥ सुचिरं कालं तया सह रममाणस्याग्नीध्रस्य तस्यां नाभिकिंपुरुषादिनवपुत्रोत्पत्तिः ॥ ४ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये चरितं नाभेः परं मङ्गलमीर्यते ।
यस्य यज्ञे प्रतीतः सन्पुत्रोऽभूदृषभो हरिः ॥ ११ ॥

आग्नीध्रपुत्रस्य नाभेश्चरित्रम् ॥ १ ॥ अनपत्येन तेनापत्यकामनया भगवन्तमुद्दिश्य यजनम् ॥ २ ॥ भगवतो नाभिभार्यायां मेरुदेव्यां ऋषभनाम्ना प्रादुर्भावः ॥ ३ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थादित्रिभिः प्रोक्तमृषभस्येहितं महत् ।
लोकार्थं येन सत्कर्म नैष्कर्म्यं च निदर्शितम् ॥१२॥
चतुर्थे शतपुत्रस्य राज्यं तस्योपवर्ण्यते ।
यस्य राज्ये जनः सर्वः संतोषामृतनिर्वृतः ॥ १३ ॥

ऋषभचरित्रम् । तस्य जयन्तीनाम्न्यां भार्यायां भरतादिपुत्रशतोत्पत्तिः ॥ १ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे मोक्षधर्मोपदेशैः पुत्रानुशासनम् ।
उक्तं पारमहंस्यं च तस्य द्वन्द्वतितिक्षया ॥ १४ ॥

ऋषभेण ब्रह्मर्षिप्रवरसभायां स्वपुत्रेभ्यो मोक्षधर्मोपदेशः ॥ १ ॥ लोकशिक्षार्थं तेन संन्यासाश्रमं स्वीकृत्य देशाटनम् ॥ २ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे लीनाभिमानस्य देहत्यागक्रमाभिधा ।
प्रदहन्तं दवाग्निं यः पश्यन्नपि न पश्यति ॥ १५ ॥

अवशिष्टऋषभचरित्रकथनम् ॥ १ ॥ तस्य जडवदवधूतवेषेण नानादेशेषु संचरणम् ॥ २ ॥ दवाग्निना तस्य देहत्यागः ॥ ३ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

अध्यायानां त्रयेणैवमृषभाख्यानमीरितम् ।
अष्टभिर्भरताख्यानमतः प्रस्तूयतेऽमृतम् ॥ १६ ॥
सप्तमे भरतो राज्ये चिरं यज्ञैर्हरिं यजन् ।
आरब्धकर्मनिर्वाणे हरिक्षेत्रेऽभजद्धरिम् ॥ १७ ॥

ऋषभपुत्रस्य भरतस्य चरित्रम् ॥ १ ॥ बहुभिः क्रतुभिर्यजनम् ॥ २ ॥ राज्यं पालयित्वा स्वतनयेषु राज्यं निक्षिप्य पुलहाश्रमं गत्वा बहूनि सहस्रवर्षाणि तस्य तपश्चरणम् ॥ ३ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमे भजतो विष्णुं तस्य कर्मान्तरायतः।
एणरक्षाप्रसक्तस्य जातमेणत्वमीर्यते ॥ १८ ॥
कृपयाऽपि कृतः सङ्गः पतनायैव योगिनः।
इति प्रदर्शयन्नाह भरतस्यैणपोषणम् ॥ १९ ॥

तपस्यतस्तस्य भरतस्य एणशिशुसङ्गेन जन्मान्तरे हरिणजन्मप्राप्तिः ॥ १ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमे जडविप्रत्वे तस्य रागाद्यभावतः।
भद्रकालीपशुत्वेऽपि निर्विकारत्वमीर्यते ॥ २० ॥
पितुः प्राप्तात्मविज्ञानो भरतो मृगतां गतः।
प्रारब्धकर्मवेगेन तदन्ते जडविप्रताम् ॥ २१ ॥

हरिणदेहत्यागानन्तरं द्विजवंश उत्पन्नस्य भरतस्य (जडभरतस्य) कथा ॥ १ ॥ आत्मानं जडवत्प्रदर्शयतः केदाररक्षणार्थं वीरासनेनोपविष्टस्य तस्य केनचिद्वृषलपतिना भद्रकाल्यै पुरुषपशुत्वेन नयनम् ॥ २ ॥ क्रुद्धया देव्या अकार्योद्यतानां वृषलानां शिरश्छेदः ॥ ३ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमे क्षिपता राज्ञा शिबिकां स्वां वहन्मुनिः।
स्वदुर्वादानुवादेन विद्वानाशु प्रसादितः ॥ २२ ॥
एवंभूताविकारित्वमश्रसर्वज्ञयोः समम्।
इति सर्वज्ञतासिद्ध्यै रहूगणकथेरणम् ॥ २३ ॥

कस्यचिद्रहूगणनाम्नो राज्ञः शिबिकावहने नियुक्तेन जडभरतेन तस्मै ज्ञानोपदेशः ॥ १ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

एकादशे तु संपृष्टो रहूगणमहीभृता।
उपादिशत्परं ज्ञानं स योगीति निगद्यते ॥ २४ ॥

पुनः रहूगणप्रार्थिनेन जडभरतेन तस्मै ज्ञानोपदेशः ॥ १ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

द्वादशे तु पुनः पृष्टः सन्देहेन महीभृता।
स योगी सर्वसन्देहानपानुददितीर्यते ॥ २५ ॥

पुनस्तेन राज्ञा स्वसंशयान्पृष्टेन जडभरतेन राज्ञे ज्ञानोपदेशः ॥ १ ॥ तत्सन्देहापनुत्यर्थं स्वस्य पूर्वजन्मनि हरिणजन्मप्राप्तिकथनेन दुःसङ्गस्य त्याज्यत्वकथनम् ॥ २ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

त्रयोदशेऽविरक्ताय वृथा तत्वनिरूपणम्।
इति वैराग्यदार्ढ्याय भवाटव्युपवर्ण्यते ॥ २६ ॥

जडभरतेन रहूगणं प्रति विरक्तेरावश्यकत्वकथनार्थं संसारस्य अटवीत्वेन वर्णनम् ॥ १ ॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

चतुर्दशे भवारण्यरूपकव्याकृतिः कृता।
प्रस्तुते तस्य गोमायुमशकाद्यर्थकल्पना ॥ २७ ॥

पूर्वाध्यायोक्तप्रमेयस्य विवरणम् ॥ १ ॥

पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

एवमेभिरध्यायैर्भरतस्योक्तमीहितम्।
ततः पञ्चदशे तस्य कीर्त्यन्ते वंशजा नृपाः ॥ २८ ॥

भरतवंशकथनम् ॥ १ ॥ विशेषतो गयचरित्रवर्णनम् ॥ २ ॥

षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

पूर्वोक्तद्वीपसिन्ध्वादिमानचिह्नस्वरूपतः ।
स्पष्टं प्रवक्तुमारब्धा पञ्चाध्यायी ततः परम् ॥२९॥
षोडशेऽधस्तथा चोर्ध्वं परितः संनिवेशतः ।
मेरोः स्थितिर्मही कञ्जकर्णिका चोपवर्ण्यते ॥ ३० ॥
प्रियव्रतचरित्रोक्ताद्युक्ता द्वीपादिकल्पना ।
तद्विशेषविजिज्ञासुः कथान्ते परिपृच्छति ॥ ३१ ॥

प्रथमेऽध्याये प्रियव्रतचरित्रकथने तेन सप्तकृत्वो भूमण्डलप्रदक्षिणीकरणेन तद्रथनेमिभिः सप्त समुद्राः सप्त द्वीपाश्चोपक्लृप्ता इति शुकाचार्योक्तं विस्तरतो ज्ञातुं परीक्षितः प्रश्नः ॥ १ ॥ शुकाचार्येण विस्तरतो भूगोलकथनारंभः ॥ २ ॥ तत्र जम्बूद्वीपस्य तन्मध्यप्रदेशस्थस्य मेरुपर्वतस्य तत्स्थनववर्षाणां तन्मर्यादागिरीणां च वर्णनम् ॥ ३ ॥

सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

ततः सप्तदशे गङ्गागमनं तच्चतुर्दिशम् ।
इलावृते च रुद्रेण संकर्षणनिषेवणम् ॥ ३२ ॥

भगवतस्त्रिविक्रमस्य दक्षिणपादाङ्गुष्ठविनिर्भिन्नाद्ब्रह्माण्डोर्ध्वकटाहान्मेरोर्मूर्धनि चतुर्दिशं गलितस्य जलस्य गङ्गारूपेणागमनम् ॥ १ ॥ सीताऽलकनन्दादिगङ्गाशाखानां स्थानादिनिरूपणम् ॥ २ ॥ इलावृतखण्डवर्णनम् ॥ ३ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

अष्टादशे ततो मेरोः पूर्वादिक्रमतस्त्रिषु ।
त्रिषु चोत्तरवर्षेषु सेव्यसेवकवर्णनम् ॥ ३३ ॥

भद्राश्वादिवर्षषट्कवर्णनम् ॥ १ ॥ तत्र संनिहितस्य सेव्यस्य भगवद्रूपस्य तत्सेवकानां च वर्णनम् ॥ २ ॥

एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

ऊनविंशे किंपुरुषे भारते चोपवर्ण्यते ।
सेव्यसेवकभावश्च भारतश्रैष्ठ्यमेव च ॥ ३४ ॥

किंपुरुषभारतवर्षवर्णनम् ॥ १ ॥ तत्रापि भारतवर्षस्य सर्ववर्षेभ्यः श्रैष्ठ्यं तस्यैव कर्मभूमित्वं च ॥ २ ॥

विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

विंशे प्लक्षादिषड्द्वीपस्थितिमाह सहार्णवैः ।
लोकालोकस्थितिश्चान्तर्बहिर्भागादिमानतः ॥ ३५ ॥

प्लक्षादिद्वीपषट्कवर्णनम् ॥ १ ॥ तत्तदर्णवानां लोकालोकपर्वतस्य च वर्णनम् ॥ २ ॥

एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

प्रथमध्यायविंशत्या भूमर्यादा निरूपिता ।
अतः परं द्युमर्यादापालनं त्रिभिरुच्यते ॥ ३६ ॥
एकविंशे रवेः कालचक्रेण भ्रमतोऽन्वहम् ।
स्वगत्या राशिसंचारैर्लोकयात्रा निरूप्यते ॥ ३७ ॥

ज्योतिश्चक्रवर्णनम् ॥ १ ॥ सूर्यरथवर्णनम् ॥ २ ॥

द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

द्वाविंशे सोमशुक्रादेः स्थानमाहोत्तरोत्तरम् ।
तत्तद्गत्यनुसारेण इष्टानिष्टे तथा नृणाम् ॥ ३८ ॥

चन्द्रादिग्रहाणां स्थानकथनम् ॥ १ ॥

त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

त्रयोविंशे ध्रुवस्थानं ज्योतिश्चक्राधयं ततः ।
शिशुमारस्वरूपेण हरेश्च स्थितिरुच्यते ॥ ३९ ॥

ध्रुवमण्डलस्य शिशुमाररूपिणो हरेश्च स्थानकथनम् ॥ १ ॥

चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

एवं त्रिभिर्धुमर्यादापालनं वर्णितं तथा ।
अधोभुवनमर्यादापालनं त्रिभिरुच्यते ॥ ४० ॥
चतुर्विंशे रवेरर्वाक् स्वर्भान्वादिस्थितिः क्रमात् ।
अतलादिबिलस्वर्गमर्यादाः सप्त वर्णिताः ॥ ४१ ॥

राह्वादिस्थितिः अतलादिबिलस्वर्गस्थितिकथनं च ॥ १ ॥

पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

पञ्चविंशे ततोऽधस्तादाह शेषस्य संस्थितिम् ।
सजिहीर्षोरिदं काले यत्र रुद्रसमुद्भवः ॥ ४२ ॥

पाताललोके निवसतः सहस्रफणामण्डलमण्डितस्य भूमण्डलं शिरसि धृतवत आदिशेषस्य स्थितिकथनम् ॥ १ ॥

षड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

षड्विंशे तु ततोऽधस्तान्नरकस्थितिरुच्यते ।
पापिनो यत्र दह्यन्ते यमदूतैर्यथायथम् ॥ ४३ ॥

पापिनां यातनास्थानस्य नरकस्य स्थितिकथनम् ॥ १ ॥

इति पञ्चमः स्कन्धः ॥ ५ ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः ।

षष्ठः स्कन्धः ॥ ६ ॥

विसर्गसंभवाज्जीवान्स्वमर्यादासु संस्थितान् । विष्णुः पात्यखिलै रूपैरित्येवं पञ्चमे स्थितम् ॥ १ ॥
अध्यायैकोनविंशत्या षष्ठे पोषणमुच्यते । अतिलङ्घितमर्यादभक्तरक्षणलक्षणम् ॥ २ ॥
अजामिलो मनुष्येषु महापापो यथाऽवितः । विश्वरूपादिघाती च यथा देवेषु वासवः ॥ ३ ॥
अजामिलस्य भक्तत्वं विष्णुदूतैर्निरूपितम् । सङ्केतभगवन्नामपुत्रस्नेहानुषङ्गजम् ॥ ४ ॥
इन्द्रोऽपि भगवद्भक्तः सख्येनोपेन्द्रसेवकः । तदधीनसुरैश्वर्यशत्रुनिर्जयजीवितः ॥ ५ ॥
तत्रादौ त्रिभिरध्यायैरजामिलकथोच्यते । विश्वरूपकथा षड्भिरिन्द्रदोषोक्तये ततः ॥ ६ ॥
इन्द्रस्यैव तु दोषोक्त्यै वृत्राख्यानं ततोऽष्टभिः । द्वाभ्यां च मरुदाख्यानमेवं प्रकरणक्रमः ॥ ७ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तत्रादौ प्रथमे विष्णोर्दूतैः पातकिमोचने ।
तत्पापख्यापनायोक्तं याम्यैर्धर्मादिलक्षणम् ॥ ८ ॥

पापपरिहारकं प्रायश्चित्तं कीदृशमिति परीक्षिता पृष्टेन शुकाचार्येण पश्चात्तापसंयुक्तं भगवन्नामस्मरणादिकमेव प्रायश्चित्तमिति वक्तुं अजामिलोपाख्यानारंभः ॥ १ ॥ भ्रष्टसदाचारेण दासीपतिना अजामिलनाम्ना विप्रेण मरणकाले नारायण २ इति दूरस्थस्वपुत्राह्वानम् ॥ २ ॥ तत्काल एवागतैर्विष्णुदूतैर्यमदूतान्निवार्य अजामिलस्य यमपाशान्मोचनम् ॥ ३ ॥ यमदूतविष्णुदूतयोर्विवादः ॥ ४ ॥ यमदूतैः अजामिलकृतपापानुवादपूर्वकं तस्य दण्ड्यत्वकथनम् ॥ ५ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्वितीये वैष्णवैर्याम्याद्धाममाहात्म्यमद्भुतम् ।
श्रावयित्वा द्विजो विष्णोर्लोकं नीत इतीर्यते ॥ ९ ॥

विष्णुदूतैर्यमदूतान्प्रति अजामिलेन मरणकाले नारायणनाम्नो यदृच्छयोच्चरितत्वेऽपि तस्य सकलदुरितनिर्मुक्तत्वकथनपूर्वकं तस्य याम्यपाशान्निर्मोचनम् ॥ १ ॥ ततो जातानुतापेनाजामिलेन गङ्गाद्वारे तपस्तप्त्वा योगेन तनुत्यागः ॥ २ ॥ पुनर्विष्णुदूतैर्विमानमारोप्य तस्य विष्णुलोकप्रापणम् ॥ ३ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये तु यमेनापि वैष्णवोत्कर्षवर्णनैः ।
सान्त्वयित्वा स्वदूतास्ते वैष्णवे किङ्करीकृताः ॥१०॥

विष्णुदूतकृतं स्वावज्ञानं स्वदूतमुखतो ज्ञातवता यमेनापि स्वदूतेभ्यः विष्णोरेव सर्वोत्तमत्वकथनम् ॥ १ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थादित्रिभिर्विश्वरूपजन्मविवक्षया ।
प्रचेतःसुतदक्षस्य वंशस्तावत्प्रतन्यते ॥ ११ ॥

चतुर्थे तु प्रजासृष्टये दक्षेणाराधनं हरेः ।
तपसा हंसगुह्याख्यस्तोत्रेण च निरूप्यते ॥ १२ ॥

प्रसक्तानुप्रसक्तेन स्वायंभुवसुतान्वये ।
नामप्रभावमाकर्ण्य वंशव्यासं बुभुत्सते ॥ १३ ॥

दशानां प्रचेतसां मारिषानाम्न्या कन्यया विवाहः ॥ १ ॥ तेषां तस्यां दक्षनामकपुत्रोत्पत्तिः ॥ २ ॥ दक्षकृतहंसगुह्याख्यस्तुत्या तुष्टस्य भगवतो नारायणस्याज्ञया दक्षस्य पञ्चजनप्रजापतिपुत्र्या असिक्न्या विवाहः ॥ ३ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे नारदेनाथ वाचःकूटैस्तु नाशितान् ।
सुतानाकर्ण्य दक्षोऽमुं शशापेति निरूप्यते ॥ १४ ॥

अयुतसङ्ख्याकानां हर्यश्वनाम्नां प्रजासर्गे उद्युक्तानां दक्षपुत्राणां नारदेन वाचःकूटैः वैराग्योत्पादनम् ॥ १ ॥ पुनः शबलाश्वनाम्नां दक्षपुत्राणामपि नारदेन वैराग्योत्पादनम् ॥ २ ॥ रुष्टेन दक्षप्रजापतिना नारदाय शापदानम् ॥ ३ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे दक्षेण सृष्टायां कन्यायष्ट्यां प्रकीर्तिताः ।
पृथग्वंशा यतो जातो विश्वरूपोऽदितेः सुतात् ॥१५॥

दक्षकन्यावंशकथनम् ॥ १ ॥ त्वष्टृनामकादादित्यात् विश्वरूपाचार्योत्पत्तिः ॥ २ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सप्तमे विश्वरूपोऽसौ पौरोहित्ये वृतः सुरैः ।
गुरुणा संपरित्यक्तैः पौरोहित्यमथाऽकरोत् ॥ १६ ॥

बृहस्पत्याचार्येण परित्यक्तैः सुरैः विश्वरूपाचार्यस्य पौरोहित्ये वरणम् ॥ १ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमे विश्वरूपस्तु वर्म नारायणात्मकम् ।
इन्द्राय प्राह येनेन्द्रो गुप्तो दैत्यानथाजयत् ॥ १७ ॥

विश्वरूपाचार्येण इन्द्राय नारायणवर्मोपदेशः ॥१॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमे विश्वरूपे तु हते शक्रेण कोपतः ।
त्वष्ट्रा चोत्पादिते वृत्रे भीतैर्देवैः हरेः स्तुतिः ॥ १८ ॥

इन्द्रेण विश्वरूपाचार्यहननम् ॥ १ ॥ स्वपुत्रवधरुष्टेन त्वष्ट्रा इन्द्रहननाय वृत्रोत्पादनम् ॥ २ ॥

वृत्रत्रस्तैर्देवैर्भगवत्स्तुतिः ॥ ३ ॥ भगवता देवान्प्रति दधीचेरस्थीनि संगृह्य वज्रायुधनिर्माणे आज्ञपनम् ॥ ४ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमे केशवादिष्टदध्यङ्ङस्थिजवज्रधृत् ।
इन्द्रोऽयुध्यत वृत्रेण सासुरेण स निर्जितः ॥ १९ ॥

देवैः स्वास्थीनि याचितेन दधीचा योगेन स्वदेहत्यागः ॥ १ ॥ तदस्थिनिर्मितं वज्रायुधमादायेन्द्रस्य अनेकैरसुरैः सहितेन वृत्रासुरेण सह युद्धम् ॥ २ ॥ युद्धे असुराणां पराजयः ॥ ३ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

एकादशे तु वृत्रस्य युद्धयमानस्य वज्रिणा ।
भक्तिज्ञानबलोदर्काश्चित्रा वाचोऽनुवर्णिताः ॥ २० ॥

इन्द्रेण सह युद्धयमानस्य वृत्रस्य इन्द्रं बहु विनिन्द्य भगवद्भक्तियुक्ता वाचः ॥ १ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

द्वादशेऽतिविषण्णेन स्वयमुत्साहितेन तु ।
महेन्द्रेण महायुद्धे वृत्रस्य वध ईर्यते ॥ २१ ॥

इन्द्रेण छिन्नैकबाहुना वृत्रेण सह युद्धयमानस्य इन्द्रस्य हस्तात् वज्रायुधभ्रंशः ॥ १ ॥ लज्जया पुनर्वज्रायुधमगृहीतवन्तं इन्द्रं प्रति वृत्रासुरेण ज्ञानोपदेशः ॥ २ ॥ वृत्रं स्तुत्वा पुनर्युद्ध्वा वज्रायुधेन वृत्रवधः ॥ ३ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

त्रयोदशे तु वृत्रस्य ब्रह्महत्यामहाभयात् ।
चिरं नष्टोऽवितः शक्रो विष्णुनेति निगद्यते ॥ २२ ॥

इन्द्रेण वृत्रे हते सर्वलोकानां सुखप्राप्तिः ॥ १ ॥ इन्द्रस्य तु वृत्रहत्यानिमित्तकब्रह्महत्याप्राप्तिः ॥ २ ॥ ब्रह्महत्याया भीत्या इन्द्रेण इतरालक्षितस्थले गूढं निवासः ॥ ३ ॥ ब्रह्मर्षिभिर्विष्णवेनाश्वमेधेन याजितस्येन्द्रस्य ब्रह्महत्याया विमोकः ॥ ४ ॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

वृत्रस्य ज्ञानभक्त्यादि श्रुत्वा पृष्टः परीक्षिता ।
हेतुमाह चतुर्भिस्तत्प्राग्जन्मचरितोक्तिभिः ॥ २३ ॥

आसुरजातेरपि वृत्रस्य तादृशभगवज्ज्ञानप्राप्तिकारणं किमिति परीक्षिता पृष्टेन शुकेन तत्कथनार्थं तस्य प्राग्जन्मनि चित्रकेतुत्वात्तच्चरित्रकथनम् ॥ १ ॥ पुत्राभावेन दूयमानस्य चित्रकेतोः अङ्गिरोनामकऋषिणा त्वाष्ट्रेष्टिकरणेन पुत्रप्राप्तिः ॥ २ ॥ सापत्नमातृदत्तविषभक्षणेन तस्य शिशोर्मरणम् ॥ ३ ॥ तेन चित्रकेतोः शोकाधिगमः ॥ ४ ॥

पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

ततःपञ्चदशे चित्रकेतोः शोकापनोदनम् ।
कृतं तत्त्वोपदेशेन नारदेनाङ्गिरोयुजा ॥ २४ ॥

नारदाङ्गिरोभ्यां चित्रकेतोः सकाशमेत्य तत्त्वोपदेशेन तस्य पुत्रशोकापनोदनम् ॥ १ ॥

षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

षोडशे तत्सुतोक्त्यैव विशोकीकृत्य तं नृपम् ।
आदिदेश महाविद्यां नारदः शेषतोषिणीम् ॥ २५ ॥

नारदाङ्गिरोभ्यां मृतपुत्रजीवमाहूय तन्मुखेनापि राज्ञो ज्ञानोत्पादनं शेषदेवतोपकरविद्योपदेशश्च ॥ १ ॥ सप्तरात्रं तस्या विद्याया जपात् शेषदेवस्य दर्शनम् विद्याधरपदप्राप्तिश्च ॥ २ ॥

सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

ततः सप्तदशेऽमोघमहर्धिं प्राप्य खेचरन् ।
विहस्य गिरिशं शापादुमाया वृत्रतां गतः ॥ २६ ॥

महर्षिं प्राप्तेन चित्रकेतुना महादेवस्य निन्दनम् । तेन क्रुद्धाया उमायाः शापाद्वृत्रासुरजन्मप्राप्तिः ॥ १ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

आदित्यानां चतुर्थस्य त्वष्टुर्वंशप्रसङ्गतः ।
प्रोक्तमिन्द्रकृतं विश्वरूपवृत्रवधादिकम् ॥ २७ ॥
अदितेः पञ्चमादीनां पुत्राणामन्वयोक्तिभिः ।
अष्टादशे दितेर्गर्भे शक्रेण मरुतां भिदा ॥ २८ ॥
त्वष्टुर्वंशमनुक्रम्य सप्रसङ्गं यथाक्रमम् ।
आदित्यानामथान्येषां वंशानाह महामुनिः ॥ २९ ॥

पूर्वं अदितिपुत्राणां विवस्वदादीनां त्वष्टन्तानां चतुर्णां वंशो निरूपितः ॥ १ ॥ तत्प्रसक्ता विश्वरूपवृत्रासुरकथाश्चोक्ताः ॥ २ ॥ अत्र अन्येषाम् आदित्यानां वंशकथनम् ॥ ३ ॥ कश्यपपत्नीषु दितिवंशमनुक्रम्य एकोनपञ्चाशन्मरुदुत्पत्तिकथनम् ॥ ४ ॥

एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

ऊनविंशे तु यत्प्रोक्तं कश्यपेन दितेर्व्रतम् ।
तदेव विवृतं लोकहिताय हरितोषणम् ॥ ३० ॥

पूर्वाध्याये कश्यपेन दित्यै विहितं पुमपत्योत्पादकं वैष्णवव्रतं विस्तरतो ज्ञातुमिच्छुना परीक्षिता पृष्टेन शुकाचार्येण सप्रकारं तत्कथनम् ॥ १ ॥

इति षष्ठः स्कन्धः ॥ ६ ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः ।

सप्तमः स्कन्धः ॥ ७ ॥

ऊतिः पञ्चदशाध्यायैः सप्तमे वर्ण्यतेऽधुना । ऊतिश्च वासना प्रोक्ता तत्तत्कर्मानुसारिणी ॥ १ ॥
अशुभा च शुभा चेति द्विधा सा हेतुभेदतः । अशुभा महतां कोपाच्छुभा महदनुग्रहात् ॥ २ ॥
हरेर्द्वारपयोर्यद्वद्वैकुण्ठे वसतोरपि । चतुःसनकृपा विष्णुद्वेषाद्यशुभवासना ॥ ३ ॥
यथा च दैत्यगर्भेऽपि प्रह्लादस्य सतः स्थिरा । नारदानुग्रहादास विष्णौ सद्भक्तिवासना ॥ ४ ॥
स्वभक्तं च सदा विष्णुर्द्विषं तमपि रक्षति । तृतीयेऽथ भवे ह्यास्यायकरोत्तत्प्रसात्पुनः ॥ ५ ॥
अतो मनीषिणा यत्नः कार्यो महदनुग्रहे । इत्येतदर्थमूतीनामत्र लक्षणमुच्यते ॥ ६ ॥
तत्रादौ दशभिर्दैत्यतत्पुत्रमतिभेदतः । महत्कोपानुकंपोत्थवासनाभेद उच्यते ॥ ७ ॥
सद्वासना च युज्येत कर्मभिः शुद्धचेतसः । परैस्तु पञ्चभिस्तस्मात्क्रियते धर्मनिर्णयः ॥ ८ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तत्र तु प्रथमेऽध्याये हिरण्यकशिपोः सुते ।
विष्णुभक्ते विरोधस्तु विप्रशापज ईर्यते ॥ ९ ॥

सर्वसमस्य भगवतो वैषम्यं कथमिति परीक्षिता पृष्टेन शुकाचार्येण तदुत्तरदानार्थं युधिष्ठिरनारदसंवादकथनम् ॥ १ ॥ कलभाषणमारभ्य श्रीकृष्णं द्विषतः शिशुपालस्य कथं सायुज्यप्राप्तिरिति युधिष्ठिरपृष्टेन नारदेन भगवत्पार्षदयोर्जयविजययोः

सनकादिशापेनासुरयोनौ हिरण्यकशिपुहिरण्याक्षनाम्ना जननकथाकथनम् ॥ २ ॥ तयोः स्वपुत्रं द्विषन् हिरण्यकशिपुर्नृसिंहरूपिणा हरिणा हतः। हिरण्याक्षो वराहरूपिणा हरिणा हत इति च कथनम् ॥ ३ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्वितीये विष्णुरोषेण लोकं विप्लाव्य दानवैः।
तद्धतभ्रातृपुत्रादीनितिहासैरसान्त्वयत् ॥ १० ॥

स्वपुत्रे प्रह्लादे हिरण्यकशिपोर्द्वेषः कथं संजात इति युधिष्ठिरपृष्टेन नारदेन तत्कथनारंभः ॥ १ ॥ श्रीवराहकृतहिरण्याक्षवधतप्तेन हिरण्यकशिपुना स्वभ्रातृभार्यायाः स्वमातुर्दितेश्च उशीनरेश्वरदृष्टान्तकथनेन परिसान्त्वनम् ॥ २ ॥ मृतम् उशीनरराजं सुयज्ञमुद्दिश्य विपीवतां प्रेतबन्धूनां यमस्य च संवादः ॥ ३ ॥ यमेन तान्प्रति लुब्धककुलिङ्गमिथुनकथाकथनम् ॥ ४ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये तस्य तपसा तप्तं वीक्ष्य जगद्विधिः।
आगत्य विस्मितस्तेन संस्तुतश्च वरानदात् ॥ ११ ॥

हिरण्यकशिपुना ब्रह्माणमुद्दिश्य तपश्चरणम् ॥ १ ॥ वरं दातुमागतं ब्रह्माणं प्रति हिरण्यकशिपुना वरयाचनं ब्रह्मणा वरदानं च ॥ २ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थे तु वरांल्लब्ध्वा विजित्याखिललोकपान्।
विष्णुद्वेषेण तान्सर्वान्दैत्येन्द्रः समपीडयत् ॥ १२ ॥

ब्रह्मणः सकाशात्प्राप्तवरेण हिरण्यकशिपुना इन्द्रस्य त्रिविष्टपहरणम् ॥ १ ॥ तदुपद्रवसंविग्नैर्देवैः भगवन्तं प्रति शरणगमनम् ॥ २ ॥ श्रीमता नारायणेन तेषामभयदानपूर्वकं 'यदाऽयमसुरः परमभागवताय स्वपुत्राय प्रह्लादाय द्रुह्यति तदा तं हनिष्यामि' इत्युक्त्वा प्रेषणम् ॥ ३ ॥ नारदेन युधिष्ठिरं प्रति प्रह्लादकथाकथनम् ॥ ४ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे गुरुतोऽधीतं त्यक्त्वा विष्णुस्तुतौ रतम्।
घातयन्द्विपसर्पाद्यैः सुतं दैत्यो न चाशकत् ॥ १३ ॥

हिरण्यकशिपुना "गुरोः सकाशाद्यदधीतं तत्कथय" इत्युक्तेन प्रह्लादेन विष्णौ भक्तिरवश्यं कर्तव्येति कथनम् ॥ १ ॥ प्रह्लादस्य विष्णुभक्तत्वं ज्ञात्वा क्रुद्धेन हिरण्यकशिपुना नानाप्रकारैः तद्धननप्रयत्नः ॥ २ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे गुरौ गृहव्यग्रे प्रह्लादो दैत्यबालकान्।
अनुकम्प्य परं तत्त्वं नारदोक्तमुपादिशत् ॥ १४ ॥
निरर्थकक्रियाजालैरायुर्व्ययमजानताम्।
प्रह्लादः स्वयं प्राह धर्मं भागवतं कृती ॥ १५ ॥

प्रह्लादेनासुरबालकेभ्यः परतत्त्वोपदेशः ॥ १ ॥ "अन्तःपुरस्थस्य तव ज्ञानप्राप्तिः कथम्" इति असुरबालकैः प्रह्लादं प्रति प्रश्नः ॥ २ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सप्तमे मातृगर्भस्थे स्वस्मिन्नारदभाषितम्।
प्रह्लादो वर्णयामास शिष्यप्रत्ययसिद्धये ॥ १६ ॥
अथापि नारदादेतन्मया गर्भे इतीरितुम्।
तत्प्रस्तावकथामाह पञ्चभिः षोडशभिः सुधीः ॥ १७ ॥

प्रह्लादेन मातृगर्भस्थस्यैव स्वस्य ज्ञानप्राप्तिर्नारदानुग्रहेणेति कथनम् ॥ १ ॥ गर्भस्थस्य तस्य

नारदेनोपदेशं घटयितुं गर्भिण्या स्वमातुरिन्द्रेणापहरणादिकथाकथनम् ॥ २ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमेऽतिरुषा सूनुं निघ्नन्दैत्यो हतः स्वयम् ।
आविर्भूय नृसिंहेन स च ब्रह्मादिभिः स्तुतः ॥ १८ ॥
अन्तःकृपासुधापूर्णो यहिःक्रोधो नृकेसरी ।
दैत्येन्द्रमरिभावेन भजन्तं समभावयत् ॥ १९ ॥

पुनः स्वपुत्रं प्रह्लादं हन्तुमुद्युक्तस्य हिरण्यकशिपोः तत्क्षणे स्तंभादाविर्भूतेन नृसिंहरूपिणा हननम् ॥ १ ॥ ब्रह्मरुद्रादि देवैर्नृसिंहस्तवनम् ॥ २ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमे ब्रह्मणा भीत्या चोदितोऽसुरबालकः ।
कोपं प्रशमयन्नस्तौन्नृसिंहमतिभीषणम् ॥ २० ॥

कुपितं नृसिंहं शमयितुं ब्रह्मणा प्रेषितेन प्रह्लादेन श्रीनृसिंहस्तुतिः ॥ १ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमे त्वनुगृह्यामुं भक्तमन्तर्हिते हरौ ।
प्रसङ्गाद्धरिणा रुद्रे कृतोऽनुग्रह ईर्यते ॥ २१ ॥

श्रीनृसिंहेन प्रह्लादाय वरदानम् ॥ १ ॥ तस्मात्स्थदेशाद्भगवतोऽन्तर्धानम् ॥ २ ॥ न केवलं प्रह्लादमेवानुजग्राह विष्णुरपितु श्रीरुद्रमपीति कथयितुं त्रिपुरासुरवधकथा ॥ ३ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

एकादशे नृणां धर्माः साधारण्येन वर्णिताः ।
विशेषेण च वर्णानां मुख्यामुख्याश्च योषिताम् ॥२२॥
तदेवं दशभिर्ज्ञानभक्तियोगावुदीरितौ ।
अथ पञ्चभिरध्यायैः कर्मयोगोऽनुवर्ण्यते ॥ २३ ॥

नारदोक्तं प्रह्लादचरित्रं श्रुतवता युधिष्ठिरेण तं प्रति वर्णाश्रमाचारकथनप्रार्थना ॥१॥ नारदेन नृणां साधारणधर्मस्य, वर्णधर्माणां स्त्रीधर्माणां च कथनम् ॥ २ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

द्वादशे वर्ण्यते धर्मो ब्रह्मचारिवनस्थयोः ।
चतुर्णामाश्रमाणां च साधारण्येन कथ्यते ॥ २४ ॥

ब्रह्मचारिवानप्रस्थधर्मकथनम् ॥ १ ॥ साधारण्येन चातुराश्रम्यधर्मकथनम् ॥ २ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

त्रयोदशे यतेर्धर्मः साधकस्योच्यते महान् ।
अवधूतेतिहासेन सिद्धावस्था च वर्ण्यते ॥ २५ ॥

यतिधर्मकथनम् ॥ १ ॥ आजगरमुनिचरित्रम् ॥ २ ॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

चतुर्दशे गृहस्थस्य परमो धर्म ईर्यते ।
देशकालादिभेदेन पुनः श्रेयोविशेषकृत् ॥ २६ ॥

गृहस्थाश्रमधर्मकथनम् ॥ १ ॥ महत्सेवाया अवश्यकर्तव्यत्वे प्रथमम् उपबर्हणनामकगन्धर्वस्य स्वस्य महदवज्ञानेन शूद्रजन्मप्राप्तेः, तस्मिञ्जन्मनि महत्सेवया ब्रह्मपुत्रत्वप्राप्तेश्च कथनम् ॥ २ ॥

पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

ततः पञ्चदशे वर्णाश्रमनिबन्धनम् ।
सारतः संग्रहेणाथ वर्ण्यते मोक्षलक्षणम् ॥ २७ ॥

सर्ववर्णाश्रमसाधारणधर्मकथनम् ॥ १ ॥

इति सप्तमः स्कन्धः ॥ ७ ॥

श्रीवेदव्यासाय नमः।
श्रीगोपालकृष्णाय नमः।

अष्टमः स्कन्धः ॥ ८ ॥

अथाष्टमे चतुर्विंशत्यध्यायैर्मनुवर्णनम्। तत्सुतैर्ऋषिदेवेन्द्रैर्मूर्तिभिश्च हरेः सह ॥ १ ॥
प्रतिमन्वन्तरं चैव मन्वाद्याः षट् पृथक्पृथक्। प्रवर्तयन्ति सद्धर्मान्पालयन्त्याचरन्ति च ॥ २ ॥
अतो मन्वन्तरस्योक्तं सद्धर्म इति लक्षणम्। येन वै क्रियमाणेन नरो न निरयं व्रजेत् ॥ ३ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तत्र तु प्रथमे स्वायंभुवः स्वारोचिषस्तथा।
उत्तमस्तामसश्चेति चतुर्मनुनिरूपणम् ॥ ४ ॥
स्वायंभुवेऽन्तरेऽनन्तदुरन्तगुणवर्णनात्।
मुदितः परिपप्रच्छ सर्वमन्वन्तरस्थितिम् ॥ ५ ॥

स्वायंभुवादिमन्वन्तरचतुष्टयनिरूपणम् ॥ १ ॥ चतुर्थमन्वन्तरीयभगवदवतारभूतस्य हरेर्गजेन्द्रमोक्षणकथोपक्षेपः ॥ २ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

तुर्ये मन्वन्तरे प्रोक्तं गजेन्द्रस्य विमोक्षणम्।
द्वितीयादित्रिभिस्तत्तु विस्तरेणोपवर्ण्यते ॥ ६ ॥
द्वितीये तु गजेन्द्रस्य गजीभिः क्रीडतो जले।
दैवाद्ग्राहगृहीतस्य हरिस्मृतिरुदीर्यते ॥ ७ ॥

गजेन्द्रमोक्षकथारंभः ॥ १ ॥ त्रिकूटपर्वते स्वैरं गजीभिः सह विक्रीडतो मदान्धस्य गजेन्द्रस्य जलं पातुं सरोऽवतीर्य लोडयतो ग्राहेण चरणे गृहीतस्य तस्य दुःखकाले हरिस्मरणप्राप्तिः ॥ २ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये तु गजेन्द्रेण स्तुतो हरिरुपेत्य तम्।
समुद्दधार तं ग्राहाद्ग्राहं देवलशापतः ॥ ८ ॥

ग्राहगृहीतेन गजेन्द्रेण भगवत्स्तुतिः ॥ १ ॥ तत्क्षणागतेन हरिणा ग्राहाद्गजेन्द्रमोचनम् ॥ २ ॥ ग्राहस्य च देवलशापतो मोचनम् ॥ ३ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थे तु तयोर्ग्राहः प्राप गन्धर्वतां पुनः।
गजं स्वपार्षदं कृत्वा हरिर्निन्ये निजं पदम् ॥ ९ ॥

देवलशापेन ग्राहतां प्राप्तस्य हूहूनामकगन्धर्वस्य स्वस्वरूपप्रापणम् ॥ १ ॥ पूर्वमिन्द्रद्युम्ननाम्नो राज्ञः अगस्त्यशापाद्गजेन्द्रत्वं प्राप्तस्य भगवता तज्जन्मपरिहारपूर्वकं स्वपार्षदीकरणम् ॥ २ ॥ हरिणा गजेन्द्रमोक्षपारायणस्य फलकथनम् ॥ ३ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

अमृताख्यानमष्टाभिरध्यायैरनुवर्ण्यते।
स्वभक्तपक्षपातेन यत्र योषायितं प्रभोः ॥ १० ॥
पञ्चमे पञ्चमं चाथ षष्ठं चाकथयन्मनुम्।
विप्रशापाच्च निःश्रीकैः कृतां देवैर्हरेः स्तुतिम् ॥ ११ ॥

पञ्चमषष्ठमन्वन्तरनिरूपणम् ॥ १ ॥ अमृतमथनकथारंभः ॥ २ ॥ दुर्वाससः शापादितिजपराजितैर्देवैः स्वपराजयं विरिञ्चये विज्ञाप्य तेन सह क्षीराब्धिगमनम् ॥ ३ ॥ ब्रह्मणा भगवद्दर्शनाय तत्स्तुतिः ॥ ४ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे पुनः स्तुतिर्विष्णावाविर्भूते सुरैः कृता ।
तन्मन्त्रेणासुरैः साकममृतार्थे महोद्यमः ॥ १२ ॥

स्तुतिप्रसन्नेन भगवता देवेभ्यः प्रत्यक्षीभवनम् ॥ १ ॥ पुनरपरोक्षतो ब्रह्मणा भगवत्स्तुतिः ॥ २ ॥ भगवता श्रीनारायणेन देवान्प्रति असुरैः सह सन्धिं कृत्वा तत्साहाय्येन क्षीरोदधौ अमृतमथनार्थमाज्ञादानम् ॥ ३ ॥ तदर्थं मन्दरपर्वतानयनम् ॥ ४ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सप्तमे मथनोद्भूतविषभीत्याऽखिलैर्जनैः ।
स्तुतः सन्कृपया रुद्रः पपौ विषमितीर्यते ॥ १३ ॥

अमृतमथनारंभः ॥ १ ॥ रुद्रेण विषपानम् ॥ २ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमे मथ्यमानेऽब्धौ लक्ष्म्या विष्णौ वृतेऽसुरैः ।
धन्वन्तरेर्हृते सोमे मोहिन्युद्भव ईर्यते ॥ १४ ॥

कामधेन्वाद्युत्पत्तिः ॥ १ ॥ महालक्ष्म्युत्पत्तिः तया इतरान्सर्वान्देवान् दोषिणो विज्ञाय निर्दोषस्य भगवतो वरणं च ॥ २ ॥ अमृतकलशहस्तस्य धन्वन्तरेरुत्पत्तिः ॥ ३ ॥ असुरैरमृते हृते तद्वञ्चनार्थं भगवता मोहिनीरूपस्वीकारः ॥ ४ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमे मोहितैर्दैत्यैरर्पितेऽमृतभाजने ।
तद्वञ्चनेन देवेभ्योऽमृतं दत्तमितीर्यते ॥ १५ ॥

मोहिन्या रूपं दृष्ट्वा मोहितैर्दैत्यैर्मोहिनीहस्ते अमृतपात्रसमर्पणम् ॥ १ ॥ मोहिन्या दैत्यान्वञ्चयित्वा देवेभ्योऽमृतपरिवेषणम् ॥ २ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमे मत्सराद्दैत्यैरारब्धे तु मृधे सुरैः ।
दैत्यमायाविषण्णेषु देवेष्वाविर्बभौ हरिः ॥ १६ ॥
तदेव ममताधातिर्नाभक्तानामितीरितम् ।
भक्तमत्सरतः प्राणहानिः पुनरुदीर्यते ॥ १७ ॥

दैत्यैर्मत्सराद्देवैस्सह युद्धारंभः ॥ १ ॥ पराजयत्सु देवेषु तद्रक्षणार्थं भगवत आविर्भावः ॥ २ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

एकादशे तु देवेषु दैत्यघातिषु नारदः ।
देवानवारयच्छुक्रो मृतान्दैत्यानजीवयत् ॥ १८ ॥

इन्द्रेण जंभबलपाकनमुचिप्रभृतीनां वधः ॥ १ ॥ नारदेन युद्धनिवारणम् ॥ २ ॥ शुक्राचार्येण मृतानां अविनष्टावयवानां दैत्यानामुज्जीवनम् ॥ ३ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

द्वादशे मोहिनीरूपविभ्रमालोकनोत्सुकम् ।
भवं स मोहयामास हरिः पुनरसान्त्वयत् ॥ १९ ॥
अमुह्यन्नसुरा विष्णुमायया न तदद्भुतम् ।
इति वक्तुं महादेवमोहोऽप्युपवर्ण्यते ॥ २० ॥

मोहिनीरूपं पुनः स्वस्मै दर्शयितुं रुद्रयाचितेन भगवता तत्प्रदर्शने सति तत्सौन्दर्यदर्शनक्षुभितमनसो हरस्य मोहाधिगमः ॥ १ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

त्रयोदशे तु वर्ण्यन्ते सप्तमादीन्यनुक्रमात् ।
मन्वन्तराणि सर्वाणि षड्विधानि पृथक्पृथक् ॥ २१ ॥

सप्तमादिचतुर्दशमन्वन्तरवर्णनम् ॥ १ ॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

चतुर्दशे तु सर्वेषां मन्वादीनां यथायथम् ।
पृथक्कर्मापि वर्ण्येत भगवद्दायवर्तिनाम् ॥ २२ ॥

श्रीवेदव्यासाय नमः।
श्रीगोपालकृष्णाय नमः।

अष्टमः स्कन्धः ॥ ८ ॥

अथाष्टमे चतुर्विंशत्यध्यायैर्मनुवर्णनम्। तत्सुतैर्ऋषिदेवेन्द्रैर्मूर्तिभिश्च हरेः सह ॥ १ ॥
प्रतिमन्वन्तरं चैव मन्वाद्याः पर पृथक्पृथक्। प्रवर्तयन्ति सद्धर्मान्पालयन्त्याचरन्ति च ॥ २ ॥
अतो मन्वन्तरस्योक्तं सद्धर्म इति लक्षणम्। येन वै क्रियमाणेन नरो न निरयं व्रजेत् ॥ ३ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तत्र तु प्रथमे स्वायंभुवः स्वारोचिषस्तथा।
उत्तमस्तामसश्चेति चतुर्मनुनिरूपणम् ॥ ४ ॥
स्वायंभुवेऽन्तरेऽनन्तदुरन्तगुणवर्णनात्।
मुदितः परिपप्रच्छ सर्वमन्वन्तरस्थितिम् ॥ ५ ॥

स्वायंभुवादिमन्वन्तरचतुष्टयनिरूपणम् ॥ १ ॥ चतुर्थमन्वन्तरीयभगवदवतारभूतस्य हरेर्गजेन्द्रमोक्षणकथोपक्षेपः ॥ २ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

तुर्ये मन्वन्तरे प्रोक्तं गजेन्द्रस्य विमोक्षणम्।
द्वितीयादित्रिभिस्तत्तु विस्तरेणोपवर्ण्यते ॥ ६ ॥
द्वितीये तु गजेन्द्रस्य गजीभिः क्रीडतो जले।
दैवाद्ग्राहगृहीतस्य हरिस्मृतिरुदीर्यते ॥ ७ ॥

गजेन्द्रमोक्षकथारंभः ॥ १ ॥ त्रिकूटपर्वते स्वैरं गजीभिः सह विक्रीडतो मदान्धस्य गजेन्द्रस्य जलं पातुं सरोऽवतीर्य लोडयतो ग्राहेण चरणे गृहीतस्य तस्य दुःखकाले हरिस्मरणप्राप्तिः ॥ २ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये तु गजेन्द्रेण स्तुतो हरिरुपेत्य तम्।
समुद्धार तं ग्राहाद्ग्राहं देवलशापतः ॥ ८ ॥

ग्राहगृहीतेन गजेन्द्रेण भगवत्स्तुतिः ॥ १ ॥ तत्क्षणागतेन हरिणा ग्राहाद्गजेन्द्रमोचनम् ॥ २ ॥ ग्राहस्य च देवलशापतो मोचनम् ॥ ३ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थे तु तयोर्ग्राहः प्राप गन्धर्वतां पुनः।
गजं स्वपार्षदं कृत्वा हरिर्निन्ये निजं पदम् ॥ ९ ॥

देवलशापेन ग्राहतां प्राप्तस्य हूहूनामकगन्धर्वस्य स्वस्वरूपप्रापणम् ॥ १ ॥ पूर्वमिन्द्रद्युम्ननाम्नो राज्ञः अगस्त्यशापाद्गजेन्द्रत्वं प्राप्तस्य भगवता तज्जन्मपरिहारपूर्वकं स्वपार्षदीकरणम् ॥ २ ॥ हरिणा गजेन्द्रमोक्षपारायणस्य फलकथनम् ॥ ३ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

अमृताख्यानमष्टाभिरध्यायैरनुवर्ण्यते।
स्वभक्तपक्षपातेन यत्र योषायितं प्रभोः ॥ १० ॥
पञ्चमे पञ्चमं चाथ षष्ठं चाकथयन्मनुम्।
विप्रशापाच्च निःश्रीकैः कृतां देवैर्हरेः स्तुतिम् ॥ ११ ॥

पञ्चमषष्ठमन्वन्तरनिरूपणम् ॥ १ ॥ अमृतमथनकथारंभः ॥ २ ॥ दुर्वाससः शापाद्दितिजपराजितैर्देवैः स्वपराजयं विरिञ्चये विज्ञाप्य तेन सह क्षीराब्धिगमनम् ॥ ३ ॥ ब्रह्मणा भगवद्दर्शनाय तत्स्तुतिः ॥ ४ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे पुनः स्तुतिर्विष्णावाविर्भूते सुरैः कृता।
तन्मन्त्रेणासुरैः साकममृतार्थं महोद्यमः ॥ १२ ॥

स्तुतिप्रसन्नेन भगवता देवेभ्यः प्रत्यक्षीभवनम् ॥ १ ॥ पुनरपरोक्षतो ब्रह्मणा भगवत्स्तुतिः ॥ २ ॥ भगवता श्रीनारायणेन देवान्प्रति असुरैः सह सन्धिं कृत्वा तत्साहाय्येन क्षीरोदधौ अमृतमथनार्थमाज्ञादानम् ॥ ३ ॥ तदर्थं मन्दरपर्वतानयनम् ॥ ४ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सप्तमे मथनोद्भूतविषभीत्याऽखिलैर्जनैः।
स्तुतः सन्कृपया रुद्रः पपौ विषमितीर्यते ॥ १३ ॥

अमृतमथनारंभः ॥ १ ॥ रुद्रेण विषपानम् ॥ २ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमे मथ्यमानेऽब्धौ लक्ष्म्या विष्णौ वृतेऽसुरैः।
धन्वन्तरेर्हृते सोमे मोहिन्युद्भव ईर्यते ॥ १४ ॥

कामधेन्वाद्युत्पत्तिः ॥ १ ॥ महालक्ष्म्युत्पत्तिः तया इतरान्सर्वान्देवान् दोषिणो विज्ञाय निर्दोषस्य भगवतो वरणं च ॥ २ ॥ अमृतकलशहस्तस्य धन्वन्तरेरुत्पत्तिः ॥ ३ ॥ असुरैरमृते हृते तद्वञ्चनार्थं भगवता मोहिनीरूपस्वीकारः ॥ ४ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमे मोहितैर्दैत्यैरर्पितेऽमृतभाजने।
तद्वञ्चनेन देवेभ्योऽमृतं दत्तमितीर्यते ॥ १५ ॥

मोहिन्या रूपं दृष्ट्वा मोहितैर्दैत्यैर्मोहिनीहस्ते अमृतपात्रसमर्पणम् ॥ १ ॥ मोहिन्या दैत्यान्वञ्चयित्वा देवेभ्योऽमृतपरिवेषणम् ॥ २ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमे मत्सराद्दैत्यैरारब्धे तु मृधे सुरैः।
दैत्यमायाविषण्णेषु देवेष्वाविर्बभौ हरिः ॥ १६ ॥
तदेव समतावाप्तिर्नाभक्तानामितीरितम्।
भक्तमत्सरतः प्राणहानिः पुनरुदीर्यते ॥ १७ ॥

दैत्यैर्मत्सराद्देवैस्सह युद्धारंभः ॥ १ ॥ पराजयस्तु देवेषु तद्रक्षणार्थं भगवत आविर्भावः ॥ २ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

एकादशे तु देवेषु दैत्यघातिषु नारदः।
देवानवारयच्छुक्रो मृतान्दैत्यानजीवयत् ॥ १८ ॥

इन्द्रेण जंभबलपाकनमुचिप्रभृतीनां वधः ॥ १ ॥ नारदेन युद्धनिवारणम् ॥ २ ॥ शुक्राचार्येण मृतानां अविनष्टावयवानां दैत्यानामुज्जीवनम् ॥ ३ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

द्वादशे मोहिनीरूपविभ्रमालोकनोत्सुकम्।
भवं स मोहयामास हरिः पुनरसान्त्वयत् ॥ १९ ॥
अमुह्यन्नसुरा विष्णुमायया न तदद्भुतम्।
इति वक्तुं महादेवमोहोऽप्यमुपवर्ण्यते ॥ २० ॥

मोहिनीरूपं पुनः स्वस्मै दर्शयितुं रुद्रयाचितेन भगवता तत्प्रदर्शने सति तत्सौन्दर्यदर्शनक्षुभितमनसो हरस्य मोहाधिगमः ॥ १ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

त्रयोदशे तु वर्ण्यन्ते सप्तमादीन्यनुक्रमात्।
मन्वन्तराणि सर्वाणि षड्विधानि पृथक्पृथक् ॥ २१ ॥

सप्तमादिचतुर्दशमन्वन्तरवर्णनम् ॥ १ ॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

चतुर्दशे तु सर्वेषां मन्वादीनां यथायथम्।
पृथक्कर्माणि वर्ण्यन्ते भगवद्वशवर्तिनाम् ॥ २२ ॥

सर्वमन्वन्तरेष्वपि मन्वादीनां साधारणकर्मकथनम् ॥ १ ॥

पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

बलिं पञ्चदशे विश्वजिता ऽऽचार्या अयाजयन् ।
ततोऽसौ स्वर्गमजयद्ययुर्देवा निलिल्यिरे ॥ २३ ॥
अथैर्यते नवाध्याय्या वामं वामनचेष्टितम् ।
निग्रहच्छलतो यत्र बलेर्भूयाननुग्रहः ॥ २४ ॥

पूर्वमिन्द्रपराजितस्य बलेः पुरोहितेन शुक्राचार्येण सर्वलोकजयाय विश्वजिता याजनम् ॥ १ ॥ गुरुप्रसादसमुन्नद्धबलस्य बलेर्भयात् देवगणसहितस्येन्द्रस्य त्रिविष्टपात्पलायनम् ॥ २ ॥

षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

षोडशे पुत्रनाशेन शोचन्त्या अदितेः पतिः ।
प्रार्थितः कश्यपः प्राह पयोव्रतमितीर्यते ॥ २५ ॥

पुत्राणां त्रिविष्टपनाशेन शोचन्त्या अदित्या प्रार्थितेन कश्यपेन हरितोषणार्थं तस्यै पयोव्रतोपदेशः ॥ १ ॥

सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

ततः सप्तदशेऽदित्या कृते तस्मिन्व्रते हरिः ।
तत्कामपूरणायादौ तत्पुत्रोऽभूदितीर्यते ॥ २६ ॥

अदित्या पयोव्रताचरणम् ॥ १ ॥ तद्व्रताचरणतुष्टस्य भगवतस्तद्गर्भे प्रादुर्भावः ॥ २ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

ततस्त्वष्टादशे भूत्वा वामनः सत्कृतोऽदितेः ।
बलिं गतस्ततस्तेन सत्कृत्योक्तो वरान्वृणु ॥ २७ ॥

अदितिदेव्यां भगवतो वामनस्यावतारः ॥ १ ॥ पित्रोपनीतस्य तस्य अश्वमेधैर्यजतो बलेर्यज्ञवाटगमनम् ॥ २ ॥ बलिना वामनं सत्कृत्याभिलषितवरदानप्रतिज्ञानम् ॥ ३ ॥

एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

ऊनविंशे तु हरिणा याचिते च पदत्रये ।
प्रतिश्रुते च बलिना आनन्भृगुरवारयत् ॥ २८ ॥

वामनेन बलिप्रशंसनपूर्वकं स्वपदत्रयमितभूयाचनम् ॥ १ ॥ तत्प्रदातुमुद्युक्तस्य बलेः शुक्राचार्येण तस्य वामनस्य विष्णुत्वकथनपूर्वकं भूप्रदाननिषेधः ॥ २ ॥

विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

विंशे त्वनृतभीतोऽसौ ज्ञात्वाऽपि कपटं हरेः ।
ददावेव ततो विष्णुः सहसाऽवर्धताद्भुतम् ॥ २९ ॥

हरेः कपटं ज्ञातवतापि बलिनाऽनृतभयाद्विष्णवे तदपेक्षितपदत्रयमितभूदानम् ॥ १ ॥ प्राप्तपदत्रयेण वामनेन स्वीयविश्वरूपग्रहणेन भूलोकस्यैकेन पदाऽऽक्रमणम् ॥ २ ॥

एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

एकविंशे पदापूर्तिमिषेण बलिबन्धनम् ।
विष्णुना कृतमुत्कर्षं तस्य स्थापयितुं जने ॥ ३० ॥

द्वितीयेन पदा स्वर्लोकं क्रमतस्त्रिविक्रमस्य ब्रह्मादिदेवैः पादप्रक्षालनम् ॥ १ ॥ वामनं हन्तुमुद्युक्तानामसुराणां विष्णुपार्षदैर्निवारणम् ॥ २ ॥ भगवदभिप्रायज्ञेन गरुडेन बलेर्वारुणपाशैर्बन्धनम् ॥ ३ ॥

द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

द्वाविंशे तु प्रसन्नः सन् प्रस्थाप्य सुतले बलिम् ।
दत्त्वा वरान्हरिर्नूनं मत्वा तद्द्वारपोऽभवत् ॥ ३१ ॥

समर्पिततनूवित्तनिर्मलाचलभक्तितः ।
छलितो बलिना विश्वं स्वमेवार्पयदच्युतः ॥ ३२ ॥

बलिना भगवत्स्तुतिः ॥ १ ॥ प्रह्लादस्य तत्रागमनम् ॥ २ ॥ सप्रह्लादस्य बलेः सुतललोकप्रेषणम् ॥ ३ ॥ हरिणा बलेर्द्वारपालकत्वेन भवनम् ॥ ४ ॥

त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

त्रयोविंशे बलौ याते सुतलं सपितामहे ।
उपेन्द्रेण दिवं गत्वा पूर्ववन्मोदितो हरिः ॥ ३३ ॥

प्रह्लादेन सह महाबलेः सुतलप्रवेशः ॥ १ ॥ भगवदाज्ञया शुक्राचार्येण यज्ञच्छिद्रसंधानम् ॥ २ ॥ इन्द्रस्य वामनं पुरस्कृत्य स्वर्गलोकगमनम् ॥ ३ ॥

चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

चतुर्विंशे प्रसङ्गेन मत्स्यरूपस्य शार्ङ्गिणः ।
लीलोच्यते यतः सत्यव्रतरक्षा महार्णवे ॥ ३४ ॥

तनुं तनुं विदद्यांशो निजैश्वर्यनिदर्शनात् ।
मत्स्ये पृच्छति पृथ्वीशो लीलया वामनोपमम् ॥३५॥

वराहादिकान्भगवतः कांश्चनावतारान्श्रुतवता राज्ञा मत्स्यावतारकथां वक्तुं प्रार्थितेन शुकाचार्येण सत्यव्रतकथाकथनपूर्वकं मत्स्यावतारनिरूपणम् ॥ १ ॥

इत्यष्टमः स्कन्धः ॥ ८ ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः ।

नवमः स्कन्धः ॥ ९ ॥

त्पत्तिः ॥ ७ ॥ ततः शङ्करप्रसादेन तस्याः पुनः मासपर्यायव्यवस्थया स्त्रीपुंसत्वप्राप्तिः ॥ ८ ॥ सुद्युम्नस्य उत्कलादिपुत्रोत्पत्तिः ॥ ९ ॥ पुरूरवसं प्रतिष्ठाननगरेऽभिषिच्य सुद्युम्नस्य तपोवनगमनम् ॥ १० ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्वितीये मनुपुत्राणां द्वावपुत्रौ विरागतः ।
करूपकादिपञ्चानां वंशानाह लघुक्रमात् ॥ ६ ॥

ततो वैवस्वतमनोरिक्ष्वाकुप्रभृतिपुत्रोत्पत्तिः ॥ १ ॥ अज्ञानाद्गोवधं कृतवता मनोरष्टमपुत्रेण पृषध्रेण तपोवनगमनम् ॥ २ ॥ इक्ष्वाकुवंशस्य महत्त्वात् लघूनामन्येषां मनुपुत्राणां वंशकथनम् ॥ ३ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये मनुपुत्रस्य शर्यातेः कीर्त्यतेऽन्वयः ।
यत्र सौकन्यमाख्यानं रैवतं च महाद्भुतम् ॥ ७ ॥

वैवस्वतमनुपुत्रस्य शर्यातेः तत्पुत्र्याः सुकन्यायास्तद्भर्तुश्च्यवनऋषेश्च कथा ॥ १ ॥ शर्यातिप्रपौत्रस्य ककुद्मिनस्तत्पुत्र्या रेवत्याश्च कथा ॥ २ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थे मनुपुत्रस्य नभगस्य कथोच्यते ।
तत्सूनोश्चाम्बरीषस्य कृत्या प्रतिहता यतः ॥ ८ ॥

मनुपौत्रस्य नाभागस्य कथा ॥ १ ॥ नाभागपुत्रस्याम्बरीषस्य कथा ॥ २ ॥ एकादशीव्रतमनुतिष्ठतोऽम्बरीषस्य द्वादशीपारणसमये दुर्वासस आगमनम् ॥ ३ ॥ स्वपारणवेलातिक्रमभियांबरीषेण अब्भक्षणे कृते क्रुद्धेन ऋषिणा अंबरीषं हन्तुं स्वजटातः कृत्यानिर्माणम् ॥ ४ ॥ तस्य राज्ञो रक्षणार्थं स्थितेन चक्रायुधेन कृत्यां दग्ध्वा ऋषिमपि हन्तुमभिद्रावणम् ॥ ५ ॥ क्वाप्यलब्धत्राणेन ऋषिणा भगवन्तं प्रति शरणगमनम् ॥ ६ ॥ भगवता नारायणेन स्वभक्तमाहात्म्यप्रकटनार्थं अंबरीषं प्रत्येव शरणगमनचोदना ॥ ७ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे विष्णुचक्रं तु प्रसाद्य प्राणसंकटात् ।
दुर्वासा रक्षितस्तेन तथा तद्वृत्तमीर्यते ॥ ९ ॥

भगवदाज्ञानुसारेण अम्बरीषमागत्य तस्य पादौ गृहीतवतो दुर्वाससो रक्षणार्थं अंबरीषेण सुदर्शनस्तुतिः ॥ १ ॥ तत्स्तुतिप्रसन्नेन सुदर्शनेन दुर्वाससो मोचनम् ॥ २ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठारम्भेऽम्बरीषस्य वंशमुक्त्वा ततः परम् ।
षष्ठाद्यष्टभिरध्यायैरिक्ष्वाकोर्वंश उच्यते ॥ १० ॥

तत्र षष्ठे शशादादिर्मान्धात्रन्तो निरूप्यते ।
प्रसंगात्सौभरेराख्या मान्धातृतनयापतेः ॥ ११ ॥

अम्बरीषस्य वंशे राथीतरापरनामकानामाङ्गिरसानां ब्राह्मणानां जननम् ॥ १ ॥ मनोर्ज्येष्ठपुत्रस्य इक्ष्वाकोर्वंशे शशादादिमान्धातृपर्यन्तानां राज्ञां कथाकथनम् ॥ २ ॥ प्रसंगान्मान्धातृजामातुः सौभरिऋषेः कथा ॥ ३ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

मान्धातुरन्वयः प्रोक्तः सप्तमे यत्र गीयते ।
पुरुकुत्सस्य चाख्यानं हरिश्चन्द्रस्य चोत्तमम् ॥१२॥

मान्धातृवंशे पुरुकुत्सस्य त्रिशङ्कोः हरिश्चन्द्रस्य च कथाः ॥ १ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमे रोहितस्योक्तो वंशो यत्राभवन्नृपः ।
सगरः कपिलाक्षेपान्निर्दग्धा यस्य सूनवः ॥ १३ ॥

हरिश्चन्द्रवंश्यस्य सगरस्य चरित्रम् ॥ १ ॥ तस्य सुमत्यां जाताः षष्टिसहस्राणि पुत्राः कपिलमहर्षेः कोपाग्निना दग्धाः ॥ २ ॥ केशिन्याः पुत्रोऽसमञ्जो योगी अभवत् ॥ ३ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमेंऽशुमतो वंशः खट्वाङ्गावधि वर्ण्यते ।
गङ्गां भूतलमानिन्ये यस्य पौत्रो भगीरथः ॥ १४ ॥

असमञ्जस्य पौत्रेण भगीरथेन प्रार्थितया गङ्गया भूमाववतरणम् ॥ १ ॥ मदयन्तीपतेः कल्माषपादस्य कथा ॥ २ ॥ खट्वाङ्गपर्यन्तं तद्वंशवर्णनम् ॥ ३ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमे प्राह खट्वाङ्गवंशे श्रीरामसम्भवम् ।
तच्चरित्रं च लङ्केशं हत्वाऽयोध्यागमावधि ॥ १५ ॥

भगीरथवंश्यस्य खट्वाङ्गस्यान्ववाये जातस्य दशरथस्य गृहे श्रीनारायणो राम इति नाम्नाऽवततार ॥ १ ॥ तस्य कथा रावणवधानन्तरमयोध्यां गत्वा पट्टाभिषेकावधिरुक्ता ॥ २ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

ततश्चैकादशेऽयोध्यामावसन्ननुजैः सह ।
यागादि यच्चकारेशो रामस्तदनुवर्ण्यते ॥ १६ ॥

बहुभिर्मखैर्यजनपूर्वकं रामस्य भ्रात्रादिभिः सह सुखेनायोध्यायां वासः ॥ १ ॥ तत्कृतराज्यपरिपालनप्रकारकथनम् ॥ २ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

द्वादशे रामपुत्रस्य कुशस्यान्वय उच्यते ।
एवमिक्ष्वाकुपुत्रस्य शशादस्येरितोऽन्वयः ॥ १७ ॥

अतीतानामनागतानां च रामवंश्यानां कथनम् ॥ १ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

इक्ष्वाकोरेव पुत्रस्य निमेर्वंशस्त्रयोदशे ।
वर्ण्यते जज्ञिरे यत्र ब्रह्मज्ञा जनकादयः ॥ १८ ॥

इक्ष्वाकुतनयस्य निमेः कथाकथनपूर्वकं तद्वंश्यानां ज्ञानिनां जनकादीनां वंशकथनम् ॥ १ ॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

चतुर्दशादिभिः सोमवंशमाह समासितः ।
यस्मिन्नैलादयो भूपाः कीर्त्यन्ते पुण्यकीर्तयः ॥ १९ ॥
चतुर्दशे गुरोः पत्न्यां तारायां सोमजाद्बुधात् ।
जातश्चैलः षडुर्वश्यामायुमुख्यानजीजनत् ॥ २० ॥

एवं षष्ठादित्रयोदशान्तैरष्टभिरध्यायैः इक्ष्वाकोर्वंशमुक्त्वा चन्द्रवंशकथनारंभः ॥ १ ॥ बृहस्पतिभार्यायां तारायां चन्द्राद्बुधोत्पत्तिः ॥ २ ॥ वैवस्वतमनुपुत्र्यां इलायां बुधादुत्पन्नस्य पुरूरवसः उर्वश्यां पुत्रोत्पत्तिः ॥ ३ ॥

पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

ततः पञ्चदशे गाधिरैलपुत्रान्वयेऽजनि ।
यदौहित्रसुतो रामः कार्तवीर्यमदप्रुषा ॥ २१ ॥

पुरूरवसः षट्पुत्राणां मध्ये श्रुतायुप्रभृतीनां पञ्चानां वंशकथनम् ॥ १ ॥ तत्र विजयवंशे गाधिराजस्योत्पत्तिः ॥ २ ॥ तस्य सत्यवतीनामकपुत्र्या उत्पत्तिः ॥ ३ ॥ गाधिदौहित्राज्जमदग्नेर्भगवदंशस्य

परशुरामस्योत्पत्तिः ॥ ४ ॥ परशुरामेण कार्तवीर्यार्जुनहननम् ॥ ५ ॥

षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

षोडशेऽथार्जुनसुतैर्जमदग्नौ हते मुहुः ।
रामात्क्षत्रवधः प्रोक्तो विश्वामित्रस्य चान्वयः ॥२२॥

परशुरामेण पित्राज्ञया मातृ रेणुकायाः ज्येष्ठभ्रातॄणां च वधः ॥ १ ॥ परशुरामेण प्रसादितस्य जमदग्नेरनुग्रहेण मृतानां पुनरुज्जीवनम् ॥ २ ॥ कार्तवीर्यार्जुनसुतै रामासन्निधाने जमदग्नेर्वधः॥ ३ ॥ रामेण माहिष्मतीं गत्वा स्वपितृवधं व्याजीकृत्य दुष्टानां क्षत्रियाणां एकविंशतिकृत्वो वधः ॥ ४ ॥ गाधिराजस्य विश्वामित्रनामकपुत्रोत्पत्तिकथाकथनम् । तस्य तपसा ब्राह्मण्यप्राप्तिकथनम् ॥ ५ ॥ विश्वामित्रस्य वंशकथनम् ॥ ६ ॥

सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

आयोः सप्तदशे त्वैलज्येष्ठपुत्रस्य पञ्चसु ।
सुतेषु क्षत्रवृद्धादिचतुर्णां वंशवर्णनम् ॥ २३ ॥

पुरूरवसो ज्येष्ठपुत्रस्य आयोर्नहुषादिपुत्रपञ्चकोत्पत्तिः ॥ १ ॥ नहुषव्यतिरिक्तानां क्षत्रवृद्धादीनां चतुर्णां पुत्राणां वंशकथनम् ॥ २ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

अष्टादशे ययातेस्तु नाहुषस्य कथोच्यते ।
यस्य पञ्चसु पुत्रेषु कनीयानग्रहीज्जराम् ॥ २४ ॥

नहुषस्य यतिप्रभृतिपुत्रषट्कोत्पत्तिः ॥ १ ॥ द्वितीयपुत्रस्य ययातेः शर्मिष्ठादेवयानीभ्यां विवाहः ॥ २ ॥ देवयान्याः पित्रा शुक्राचार्येण ययातेर्जराप्राप्तिरूपकशापप्रदानम् ॥ ३ ॥ तस्य यदुप्रभृतिपञ्चपुत्रोत्पत्तिः ॥ ४ ॥ पञ्चसु पुत्रेषु कनिष्ठेन पूरुणा ययातेर्जरां गृहीत्वा तस्मै स्वयौवनदानम् ॥ ५ ॥

एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

ऊनविंशे ययातिः स्वं चेष्टितं नन्ववर्णोपमम् ।
देवयानीं समाश्वास्य विरक्तो मुक्तिमन्वगात् ॥ २५ ॥

भुक्तभोगामजां हास्यप्रजवद्वृत्तमात्मनः ।
विडम्बयन्प्रियामाह निर्वेदयितुमात्मवान् ॥ २६ ॥

भोगान्भुक्त्वा प्राप्तनिर्वेदेन ययातिना बस्ताजयोः कथाकथनव्याजेन कामिनः स्वस्य चेष्टां विनिन्द्य कनिष्ठं पुत्रं पूरुं राज्येऽभिषिच्य तपोवनगमनम् ॥ १ ॥ तत्र तदस्तत्वा तस्योत्तमगतिप्राप्तिः ॥ २ ॥

विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

विंशे वितृप्रसादात्सराज्यासनमहोन्नतेः ।
पूरोर्वंशे हि दौष्यन्तेर्भरतस्योपवर्ण्यते ॥ २७ ॥

पूरोर्वंशकथने दुष्यन्ताच्छकुन्तलायां भरतोत्पत्तिः ॥ १ ॥ प्रसंगात् उचथ्यपत्न्यां ममतायां बृहस्पतेः भरद्वाजोत्पत्तिकथनम् ॥ २ ॥ अपुत्राय भरताय देवैर्भरद्वाजस्य पुत्रत्वेन दानम् ॥ ३ ॥ तस्य वितथ इति नामाजनि ॥ ४ ॥

एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

एकविंशे तु दौष्यन्तेः सुतस्यान्वय उच्यते ।
रन्तिदेवाजमीढादेर्यत्र कीर्तिः प्रतन्यते ॥ २८ ॥

वितथवंशकथने रन्तिदेवचरित्रवर्णनम् ॥ १ ॥ गर्गस्य वंशे गार्ग्यादिब्राह्मणोत्पत्तिः ॥ २ ॥ अजमीढस्य वंशे केषां चित् मुद्गलशरद्वत्कृपप्रभृतीनां ब्राह्मणानामुत्पत्तिः ॥ ३ ॥

द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

द्वाविंशे तु दिवोदासवंशमुक्त्वाऽथ वर्णिताः ।
ऋक्षवंशे जरासन्धपार्थदुर्योधनादयः ॥ २९ ॥

द्रुपदजरासन्धयोर्वंशवर्णनम् ॥ १ ॥ शन्तनूत्पत्तिः ॥ २ ॥ धार्तराष्ट्राणां पाण्डवानां चोत्पत्तिः ॥ ३ ॥ पाण्डववंशे अतीतानामनागतानां च राज्ञां वंशकथनम् ॥ ४ ॥

त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

त्रयोविंशे त्वनोर्द्रुह्योस्तुर्वसोश्चान्वयः क्रमात् ।
यदोश्च वंशोऽनुक्रान्तो यावज्ज्यामघसंभवः ॥ ३० ॥

ययातिपुत्राणाम् अनुद्रुह्युतुर्वसूनां वंशकथनम् ॥ १ ॥ पुनर्यदुवंशमनुक्रम्य ज्यामघपर्यन्तं वर्णनम् ॥ २ ॥

चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

चतुर्विंशे विदर्भस्य पुत्रत्रयसमुद्भवाः ।
वंशा नानाविधाः प्रोक्ता रामकृष्णोद्भवावधि ॥३१॥

विदर्भवंशं चेदिवंशं चोक्त्वा सङ्ग्रहेण श्रीकृष्णरामाद्युत्पत्तिकथनम् ॥ १ ॥

इति नवमः स्कन्धः ॥ ९ ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः ॥

दशमः स्कन्धः पूर्वार्धम् ॥ १० ॥

दशमे दशमं लक्ष्यमाश्रिताश्रयविग्रहम् । क्रीडद्यदुकुलाम्भोधौ परानन्दमुदीर्यते ॥ १ ॥
दशमे कृष्णसत्कीर्तिवितानायानुवर्ण्यते । धर्मग्लानिनिमित्तस्तु निरोधो दुष्टभूभुजाम् ॥ २ ॥
दशमे कृष्णसत्कीर्तिवितानायानुवर्ण्यते । तत्तत्प्रसंगतः सृष्टिसंहारादि निरूपणैः ॥ ३ ॥
प्राकृतादिश्चतुर्धा यो निरोधः स तु वर्णितः । तत्तत्प्रसंगतः सृष्टिसंहारादि निरूपणैः ॥ ३ ॥
कृता नवतिरध्यायाः दशमे कृष्णकीर्तये । आद्यैश्चतुर्भिरध्यायैर्ब्रह्मप्रार्थनयाऽवनेः ।
भारं हर्तुं हरेर्जन्म सप्रसंगं निरूप्यते ॥ ४ ॥
गोकुले मथुरायां च द्वारवत्यां ततः क्रमात् । कृष्णलीला त्रिधा प्रोक्ता तत्तद्देशेस्त्वनेकधा ॥ ५ ॥
सप्तत्रिंशताऽध्यायैर्गृहवृन्दावनादिषु । गोकुले वसतो लीला वर्ण्यते सुरदुष्करा ॥ ६ ॥
एकेन यमुनावारिण्यक्रूरेण कृता स्तुतिः । एकादशभिराख्याता लीला मधुवने कृता ॥ ७ ॥
शेषैर्द्वारवतीलीलातन्निर्माणादि वर्ण्यते । एवं नवतिरध्याया दशमे विशदार्थकाः ॥ ८ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तत्र तु प्रथमे कंसः स्वमृत्युं देवकीसुतात् ।
श्रुत्वा भीतोऽवधीत्तस्याः षड्गर्भानिति वर्ण्यते ॥१॥
कृष्णावतारचरितश्रवणामृतनिर्वृतः ।
उक्तानुवादेनौत्सुक्याद्राजा पृच्छति तत्पुनः ॥ १० ॥

श्रीकृष्णचरित्रकथनारंभः ॥ १ ॥ देवकीवसुदेवयोर्विवाहः ॥ २ ॥ देवकीहननोद्युक्तस्य कंसस्य वसुदेवेन सामपूर्वकं निवर्तनम् ॥ ३ ॥ कंसेन देवकीवसुदेवयोर्निगडबन्धनम् ॥ ४ ॥ तेन तयोः पुत्रषट्कस्य हननम् ॥ ५ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्वितीये कंसघाताय देवक्या गर्भगो हरिः ।
ब्रह्मादिभिः स्तुतः सा च सान्त्वितेति निरूप्यते॥११॥

देवक्याः सप्तमगर्भस्य स्रुतत्वेन प्रथा ॥ १ ॥ तस्य गर्भस्य दुर्गया रोहिण्या जठरे स्थापनं तस्या बलरामजननम्॥ २ ॥ देवकीगर्भस्थस्य श्रीकृष्णस्य ब्रह्मादिदेवकृता स्तुतिः ॥ ३ ॥ तैर्देवक्याः परिसान्त्वनम् ॥ ४ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये निजरूपेण संभूतस्तु हरिः स्वयम् ।
पितृभ्यां संस्तुतो नीतः पित्रा भीतेन गोकुलम् ॥१२॥

शङ्खचक्राद्यायुधधारिचतुर्भुजरूपेण श्रीकृष्णजननम् ॥ १ ॥ वसुदेवेन श्रीकृष्णस्तुतिः ॥ २ ॥ वसुदेवेन श्रीकृष्णस्य गोकुलनयनं ततो यशोदासुताया दुर्गाया आनयनं च ॥ ३ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थे चण्डिकावाक्यमाकर्ण्यातिभयाकुलः ।
दुर्मन्त्रिभिर्हितं मेने कंसो बालादिहिंसनम् ॥ १३ ॥

देवकीप्रसवं श्रुतवता कंसेन तत्कन्याहननोद्योगः ॥ १ ॥ हस्तादुत्पतिताया यशोदासुताया दुर्गाया आकाशगमनम् ॥ २ ॥ तन्मुखात्स्वशत्रोर्यत्र क्वचनोत्पत्तिं ज्ञातवता कंसेन सर्वबालकहननोद्योगः ॥ ३ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे जातकं नन्दः सूनोः कृत्वा महोत्सवम् ।
गत्वाऽथ मधुरां प्राप वसुदेवागमोत्सवम् ॥ १४ ॥

नन्देन श्रीकृष्णस्य जातकर्मकरणम् ॥ १ ॥ करदानार्थं मधुरां गतस्य नन्दस्य वसुदेवदर्शनम् ॥ २ ॥ वसुदेवचोदनया शीघ्रमेव नन्दस्य गोकुलं प्रति निवर्तनम् ॥ ३ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे सख्युर्गिरा नन्दो व्रजं गच्छन्मृतां पथि ।
दृष्ट्वा तु राक्षसीं तस्या मृत्युं श्रुत्वाऽथ विस्मितः॥१५॥

कंसप्रेरणया श्रीकृष्णं हन्तुमागतायाः पूतनायाः भगवता हननम् ॥ १ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

उत्क्षिपञ्छकटं व्योम्नि तृणावर्तमधः क्षिपन् ।
दर्शयन्विश्वमास्ये च कृष्णः क्रीडति सप्तमे ॥ १६ ॥
कृष्णार्भकसुधासिन्धुसंप्लुतानन्दनिर्भरः ।
भूयस्तदेव संप्रष्टुं राजाऽन्यदभिनन्दति ॥ १७ ॥

श्रीकृष्णेन शकटासुरभञ्जनम् ॥ १ ॥ तृणावर्तवधः ॥ २ ॥ स्वपात्रे यशोदायै विश्वरूपप्रदर्शनम् ॥ ३ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमे नामकर्मास्य बालक्रीडाकुतूहले ।
मृद्भक्षणाभियोगे च विश्वरूपं निरूप्यते ॥ १८ ॥
विश्वरूपादि बालस्य निशाम्याऽऽशङ्किनः पितुः ।
नामकृद्गर्गवाक्येन निजं तत्प्रमसस्मरत् ॥ १९ ॥

गर्गाचार्येण श्रीकृष्णस्य नामकरणपूर्वकं तन्माहात्म्यकथनम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णेन यशोदायै मृद्भक्षणव्याजेन विश्वरूपप्रदर्शनम् ॥ २ ॥ नन्दस्य पूर्वजन्मवृत्तान्तकथनम् ॥ ३ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमे पय उत्सिक्तं गत्वा गोप्यथ तत्क्षणम् ।
विलोक्य भाण्डभङ्गादि कृष्णं दाम्ना बबन्ध तम्॥२०॥

तनूदराश्रितं विश्वं दृष्ट्वा विस्मितचेतसः ।
बन्धनद्व्यङ्गुलापूर्त्या पूर्णतामन्वदर्शयत् ॥ २१ ॥

स्तनं पिबन्तमतृप्तं श्रीकृष्णं त्यक्त्वा उत्सिच्यमानं क्षीरं चुल्ल्या अपश्रपयितुं यशोदायां गतायां श्रीकृष्णेन दधिपात्रभञ्जनम् ॥ १ ॥ गोप्यां कृष्णमुलूखलेबद्ध्वा गृहकर्मण्यग्रायां नलकूबरमोचनाय कृष्णस्य बहिर्गमनम् ॥ २ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमेऽपातयद्विद्ध्वन्तरा यमलार्जुनौ ।
तत्रत्याभ्यां च देवाभ्यां कृष्णः स्तुत इतीर्यते ॥२२॥

नारदेन नलकूबरमणिग्रीवयोः शापः ॥ १ ॥ नारदशापेन यमलार्जुनवृक्षतां प्राप्तयोस्तयोर्मध्ये बद्धोलूखलेन श्रीकृष्णेन प्रविश्य तयोरुन्मूलनम् ॥२॥ तयोर्वृक्षयोः स्थिताभ्यां नलकूबरमणिग्रीवाभ्यां कृष्णस्तुतिः ॥ ३ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

एकादशे समागत्य वृन्दावनमथार्भकैः ।
वत्सान्पालयताऽनेन हतौ वत्सबकासुरौ ॥ २३ ॥

श्रीकृष्णरामयोर्बालक्रीडाविशेषकथनम् ॥ १ ॥ नन्दादीनां गोकुलाद्वृन्दावनगमनम् ॥ २ ॥ श्रीकृष्णेन वत्सानां पालनम् ॥ ३ ॥ श्रीकृष्णेन वत्सासुरबकासुरयोर्हननम् ॥ ४ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

(१) एतदादयश्चतुर्दशान्तास्त्रयोऽध्याया विजयध्वजीय[माध्व]पाठे न सन्ति ॥

द्वादशे [१] महासर्पवपुर्धरमघासुरम् ।
वत्सपालगिलं क्रुद्धो गलेऽदमिति वर्ण्यते ॥ २४ ॥

महाबकगलक्रीडा केवलस्य न कौतुकम् ।
इतीवाघासुरमुखे ससखः प्राविशद्धरिः ॥ २५ ॥

श्रीकृष्णेन अघासुरहननम् ॥ १ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

त्रयोदशेऽहरद्ब्रह्मा वत्सान्पालांश्च मायया ।
तदा तत्सर्वरूपोऽब्दं कृष्णः पूर्ववदाचरत् ॥ २६ ॥

ब्रह्मणा वत्सानां वत्सपालानां च मायया हरणम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णेन संवत्सरपर्यन्तं वत्सवत्सपालरूपेण स्थितिः ॥ २ ॥ तद्दर्शनेन ब्रह्मणो विस्मयप्राप्तिः ॥ ३ ॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

चतुर्दशेऽद्भुतं दृष्ट्वा पूर्वागन्तुकनिश्चयम् ।
अनीशः कर्तुमस्तौषीत्कृष्णं ब्रह्मा विमोहितः ॥२७॥

ब्रह्मकृता श्रीबालकृष्णस्तुतिः ॥ १ ॥

पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

ततः पञ्चदशे धेनुपालनं धेनुकार्दनम् ।
कालियक्ष्वेडतो गोपरक्षणं च निरूप्यते ॥ २८ ॥

अहिवक्त्रप्रवेशेन वृथाखिन्नान्सखीनतः ।
कृष्णः प्रावेशयत्पक्वफलं तालालिकाननम् ॥ २९ ॥

कृष्णबलरामाभ्यां गोचारणम् ॥ १ ॥ बलरामेण रासभरूपिणो धेनुकासुरस्य वधः ॥ २ ॥ कालियविषदूषितकालिन्दीजलपानमृतानां गवां गोपानां च श्रीकृष्णेनोज्जीवनम् ॥ ३ ॥

षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

षोडशे कालियस्योक्तो निग्रहो यमुनाह्रदे ।
तत्पत्नीभिः स्तुतेनाथ कृष्णेनानुग्रहः कृतः ॥ ३० ॥

हत्वा रासभदैतेयाञ्जग्ध्वा तालफलान्यलम् ।
प्रीतोऽनृत्यत्फणारङ्गे कालियस्य कलानिधिः ॥३१॥

यमुनां निर्विषां कर्तुं तद्ध्रदमवगाह्य कालियदमनम् ॥ १ ॥ कालियपत्नीभिः श्रीकृष्णस्तुतिः ॥ २ ॥ श्रीकृष्णाज्ञया कालियस्य पुना रमणकद्वीपगमनम् ॥ ३ ॥

सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

नागं सप्तदशे नागालयं तं निरयापयत्।
बन्धूंस्त्वदुःखतः श्रान्तान्सुप्तांस्तत्र दवादपात् ॥३२॥

सर्वैः सर्पैः स्वरक्षणार्थं गरुडाय प्रतिमासं बल्यंशस्य बलेः हठेन कालियेन स्वयं भोजनम् ॥ १ ॥ तत्कर्मणा क्रुद्धेन गरुडेन ताडितस्य कालियस्य सौभरिऋषिशापात्सुपर्णागम्ये कालिन्दीह्रदे प्रवेशः ॥ २ ॥ इति पूर्वं रमणद्वीपस्थस्य कालियस्य कालिन्दीह्रदागमने कारणकथनम् ॥ ३ ॥ सर्पदंशमुक्तश्रीकृष्णसंप्राप्तितुष्टेन नन्देन ब्राह्मणेभ्यो गोदानादिकरणम् ॥ ४ ॥ श्रीकृष्णेन दावाग्नेर्नन्दमोचनम् ॥ ५ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

अष्टादशे ततो ग्रीष्मे वसन्तगुणलक्षिते।
अघातयद्बलेनालं प्रलम्बं लीलया हरिः ॥ ३३ ॥

ग्रीष्मर्तुवर्णनम् ॥ १ ॥ बलरामेण प्रलंबासुरवधः ॥ २ ॥

एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

ऊनविंशे निविष्टं तु गोपगोकुलमच्युतः।
मुञ्जारण्यमरण्याग्नेररक्षत्तन्निपाततः ॥ ३४ ॥

श्रीकृष्णादिभिश्चार्यमाणानां गवां मुञ्जाटवीप्रवेशः ॥ १ ॥ ता अन्विष्य गतानां दावाग्निना वेष्टितानां गोपानां श्रीकृष्णेन तस्मान्मोक्षणम् ॥ २ ॥

विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

विंशे प्रावृट्छरच्छोभावर्णनेन वनोन्विताः।
प्रावृट्क्रीडा निरूप्यन्ते गोपरामयुजो हरेः ॥ ३५ ॥

वर्षाकालशरत्कालयोर्वर्णनम् ॥ १ ॥

एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

एकविंशे शरद्रम्यवृन्दावनगते हरौ।
तद्वेणुस्वनमाकर्ण्य गोपीभिर्गीतमीर्यते ॥ ३६ ॥

श्रीकृष्णस्य वेणुगानमाकर्ण्य गोपीभिस्तद्गुणवर्णनम् ॥ १ ॥

द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

गोपीनां कामतः कृष्णे निःसीमप्रेमसंगमः।
कात्यायन्यर्चनोद्भूततत्प्रसादमहोदयः ॥ ३७ ॥
द्वाविंशे गोपकन्यानां वस्त्राहरणलीलया।
वरं दत्वा गतः कृष्णो यज्ञशालामितीर्यते ॥ ३८ ॥

व्रजकुमारीभिः अस्माकं श्रीकृष्णः पतिर्भूयादिति कात्यायनीव्रताचरणम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णेन तासां वस्त्रापहरणं वरदानं च ॥ २ ॥ निदाघकाले कृष्णेन सह वने गाश्चारयतां गोपानां बुभुक्षाधिगमः ॥ ३ ॥

त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

त्रयोविंशे ततो गोपैरन्नयाच्ञापदेशतः।
तत्पत्न्यनुग्रहात्कृष्णो दीक्षितानन्वतापयत् ॥ ३९ ॥

अन्नं प्रार्थयतां गोपानां श्रीकृष्णेन विप्राणां यज्ञशालाप्रेषणम् ॥ १ ॥ भगवतोऽन्नकांक्षां श्रुत्वाप्युदासीनेषु विप्रेषु श्रीकृष्णेन पुनस्तेषां यज्ञपत्नीर्निवेदयितुं गोपानां प्रेषणम् ॥ २ ॥ द्विजपत्नीभिर्निषेद्धृन्स्वपतीनप्यनादृत्य श्रीकृष्णाय स्वाद्वन्नान-

यनम् ॥ ३ ॥ स्वपत्नीनां भगवद्भक्तिं दृष्ट्वा द्विजानामनुतापः ॥ ४ ॥

चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

चतुर्विंशे महेन्द्रस्य मखं व्यावर्त्य हेतुभिः ।
कृष्णः प्रवर्तयामास गोवर्धनमखोत्सवम् ॥ ४० ॥
भूसुराणां क्रियागर्वं निरस्य स्वःसुरेषु च ।
मघवन्मदभङ्गाय तन्मखं समचारयत् ॥ ४१ ॥

श्रीकृष्णेन इन्द्रमुद्दिश्य नन्दादिभिः क्रियमाणं मखं व्यावर्त्य गोवर्धनपर्वतमुद्दिश्य मखप्रवर्तनम् ॥ १ ॥

पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

पञ्चविंशे रुषा शक्रे व्रजनाशाय वर्षति ।
उद्धृत्य गिरिमासाप्तादरक्षद्गोकुलं प्रभुः ॥ ४२ ॥

क्रुद्धेनेन्द्रेण गोकुलनाशनार्थं सांवर्तकमेघैर्वर्षणम् ॥ १ ॥ भगवता गोवर्धनाद्रिं करे धृत्वा व्रजवासिनस्तदधः प्रवेश्य वातवर्षभयाद्रक्षणम् ॥ २ ॥

षड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

षड्विंशे विस्मितान्गोपान्कृष्णस्याद्भुतकर्मभिः ।
नन्दो गर्गोक्तिमाश्राव्य तदैश्वर्यमवर्णयत् ॥ ४३ ॥

श्रीकृष्णस्याद्भुतं कर्म वीक्ष्य विस्मितैर्नन्दादिभिस्तत्सामर्थ्यानुवर्णनम् ॥ १ ॥

सप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

सप्तविंशे नतस्येन्द्रस्य कृष्णस्य प्रामयं परम् ।
पर्यन्ते सुरभीन्द्राभ्यामभिषेकमहोत्सवः ॥ ४४ ॥

इन्द्रेण श्रीकृष्णं स्तुत्वा गोलोकादागतया सुरभ्या सह श्रीकृष्णस्याभिषेकः ॥ १ ॥

अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

अष्टाविंशे ततो नन्दानयनं वरुणालयात् ।
वैकुण्ठदर्शनं चाथ गोपानामनुवर्ण्यते ॥ ४५ ॥

वरुणभृत्यानीतस्य नन्दस्य श्रीकृष्णेनानयनम् ॥१॥ भगवता गोपेभ्यो वैकुण्ठलोकप्रदर्शनम् ॥२॥

एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥

ऊनत्रिंशे तु रासार्थमुक्तिप्रत्युक्तयो हरेः ।
गोपीभी राससंरंभे तस्य चान्तर्धिकौतुकम् ॥ ४६ ॥
ब्रह्मादिजयसरूढदर्पकन्दर्पदर्पहा ।
जयति श्रीपतिर्गोपीरासमण्डलमण्डनः ॥ ४७ ॥

गोपीभिस्सह श्रीकृष्णस्य रासक्रीडारंभः ॥ १ ॥ गोपीनां गर्वपरिहारार्थं क्रीडामध्ये श्रीकृष्णस्यान्तर्धानम् ॥ २ ॥

त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥

इत आरभ्य रासपञ्चाध्यायी ।

त्रिंशे विरहसंतप्तगोपीभिः कृष्णमार्गणम् ।
उन्मत्तवद्वनितयतं भ्रमन्तीभिर्वने वने ॥ ४८ ॥

श्रीकृष्णविरहसंतप्तानां गोपीनां तमन्विष्यन्तीनां ततो धावनम् ॥ १ ॥ तासामुन्मादावस्थावर्णनम् ॥ २ ॥ मध्येमार्गं दामोदरपादाङ्केन सह कस्याश्चित्पदाङ्कमपि दृष्ट्वा तासामधिकतापप्राप्तिः ॥ ३ ॥ हृतायास्तस्या अपि गर्वभङ्गार्थं श्रीकृष्णेन त्यागः ॥ ४ ॥ तया पूर्वविसृष्टाभिर्गोपीभिः सह यमुनापुलिने श्रीकृष्णप्रतीक्षणम् ॥ ५ ॥

एकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥

एकत्रिंशे निराशास्ताः पुनः पुलिनमागताः ।
कृष्णमेवानुगायन्त्यः प्रार्थयन्ते तदागमम् ॥ ४९ ॥

गोपीगीतम् ॥ १ ॥

द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥

द्वात्रिंशे विरहालापविक्लिन्नहृदयो हरिः ।
तत्राविर्भूय गोपीस्ताः सान्त्वयामास मानयन् ॥ ५० ॥
स्वप्रेमामृतकल्लोलविह्वलीकृतचेतसः ।
सदयं नन्दयन्गोपीरुद्गतो नन्दनन्दनः ॥ ५१ ॥

शोचतां गोपीनां मध्ये श्रीकृष्णस्य प्रादुर्भावः ॥ १ ॥

त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥

त्रयस्त्रिंशे ततो गोपीमण्डलीमध्यगो हरिः ।
प्रियास्ता रमयामास ह्लादिनीवनकेलिभिः ॥ ५२ ॥

श्रीकृष्णस्य गोपिकाभिस्सह रासक्रीडावर्णनम् ॥ १ ॥ गोपीभिः सह श्रीकृष्णस्य जलक्रीडा ॥ २ ॥

चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३४ ॥

चतुस्त्रिंशेऽहिना ग्रस्तं नन्दं हरिरमूमुचत् ।
विद्याध्रं चाङ्गिरःशापाच्छङ्खचूडं तथाऽवधीत् ॥ ५३ ॥
रासापदेशतः कामं किङ्करीकृत्य कामतः ।
अनुगृह्णन्वशं निन्ये तथा विद्याधराधिपम् ॥ ५४ ॥

सर्पग्रस्तस्य नन्दस्य श्रीकृष्णेन मोचनम् ॥ १ ॥ अङ्गिरसां ऋषीणां शापात्सर्पजन्म प्राप्तस्य सुदर्शननामकविद्याधरस्य श्रीकृष्णेन स्वपादस्पर्शेन तज्जन्मनो मोक्षणम् ॥ २ ॥ कस्यां चिद्रात्र्यां गोपीभिः समं वने विहरतो रामकृष्णयोः शङ्खचूडनाम्ना गुह्यकेन स्त्रीणां भयोत्पादने कृष्णेन तस्य शिरःकर्तनम् ॥ ३ ॥

इति रासपञ्चाध्यायी ।

पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥

पञ्चत्रिंशे वनं याते कृष्णे गोकुलयोषितः ।
युग्मश्लोकानुगीतेन निन्युर्दुःखेन वासरान् ॥ ५५ ॥

गोपिकायुगलगीतम् ॥ १ ॥ इयमेव वेणुगीता ॥

षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३६ ॥

षट्त्रिंशे तु हतेऽरिष्टे नारदोक्तथा बलाच्युतौ ।
वसुदेवसुतौ ज्ञात्वा कंसोऽक्रूरं समादिशत् ॥ ५६ ॥
गोपीरासान्तरायान्तं शङ्खचूडं निहत्य सः ।
अहन्गोपीमहानन्दासहं दुष्टमरिष्टकम् ॥ ५७ ॥

अरिष्टनामकवृषभासुरवधः ॥ १ ॥ नारदेन कंसाय श्रीकृष्णबलरामयोः देवकीरोहिणीपुत्रत्वकथनम् ॥ २ ॥ [विजयध्वजीयपाठे कंसेन स्वसेवकान्प्रति स्वमातरि द्रुमिलनामकगन्धर्वात् स्वस्योत्पत्तिकथाकथनम् ॥ ३ ॥] श्रीकृष्णरामयोरानयनार्थं कंसेनाक्रूरप्रेषणम् ॥ ४ ॥

सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥

सप्तत्रिंशे हते केशिन्यच्युतो भाविकर्मभिः ।
नारदेन स्तुतः क्रीडन्व्योमासुरमथावधीत् ॥ ५८ ॥
वृषवेषासुरं यद्वत्केशिनं हयवेषिणम् ।
कंसप्राणसखे हत्वा कंसं व्यसुमिवाकरोत् ॥ ५९ ॥

श्रीकृष्णेन केशिनामकहयरूपासुरवधः ॥ १ ॥ नारदेन कृष्णेन करिष्यमाणकार्यैः तत्स्तुतिः ॥ २ ॥ निलायनक्रीडायां व्योमनाम्नोऽसुरस्य कृष्णेन वधः ॥ ३ ॥

अष्टत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३८ ॥

अष्टत्रिंशे यथा ध्यायन्नक्रूरो गोकुलं गतः ।
तथैव रामकृष्णाभ्यां गृहं नीत्वा सुसत्कृतः ॥ ६० ॥
प्रातः केशिवधे वृत्ते द्वादश्यां निर्गते मुनौ ।
ततो व्योमे हतेऽक्रूरः सायं गोकुलमागमत् ॥ ६१ ॥

अक्रूरस्य नन्दगोकुलगमनम् ॥ १ ॥

एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ३९ ॥

नवत्रिंशे पुरीं गच्छत्यच्युते गोपिकोक्तयः ।
अक्रूरेणाथ कालिन्द्यां विष्णुलोकस्य दर्शनम् ॥ ६२॥

अक्रूरस्य रामकृष्णाभ्यां सह रात्रौ भोजनं संवादश्च ॥ १ ॥ श्रीकृष्णस्य मथुरागमनं श्रुतवतां गोपिकानां व्यसनोक्तयः ॥ २ ॥ कालिन्द्यां स्नानार्थं मग्नेनाक्रूरेण जलान्तर्विष्णुलोकदर्शनम् ॥३॥

चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४० ॥

चत्वारिंशे ततोऽक्रूर कृष्णं मत्वेश्वरेश्वरम् ।
प्रणम्य भक्त्या तुष्टाव सगुणागुणभेदतः ॥ ६३ ॥

अक्रूरेण भगवत्स्तुतिः ॥ १ ॥

एकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥

एकचत्वारिंशकेऽच्युतः प्रविशन्पुरीम् ।
ततो वरानदात्तुष्ट सुदाम्नो वायकस्य च ॥ ६४ ॥
सशङ्कमक्रूरमनः प्रबोध्य स्वधाममन्दर्शनसत्कृपातः।
स्वराजधानीं मथुरामपश्यदलंकृतानन्तमहोत्सवाढ्याम् ॥ ६५ ॥

श्रीकृष्णस्य मथुरापुरीप्रवेशः ॥ १ ॥ मथुरापुरस्त्रीणां श्रीकृष्णदर्शने प्रेमातिशयवर्णनम् ॥ २ ॥ श्रीकृष्णेन रजकस्य वधः ॥ ३ ॥ वायकसुदामभ्यां वरदानम् ॥ ४ ॥

द्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४२ ॥

द्विचत्वारिंशके कुब्जोन्नमनं धनुषो भिदा ।
वधस्तद्रक्षिणां कंसारिष्ट रङ्गोत्सवादि च ॥ ६६ ॥

कुब्जाऋज्वङ्गकरणम् ॥ १ ॥ कंसधनुर्भङ्गकरणम् ॥ २ ॥ तद्रक्षिणा वधः ॥ ३ ॥ कंसस्यारिष्टदर्शनम् ॥ ४ ॥ परेऽहनि प्रातर्नन्दादीनां रङ्गप्रवेशः ॥ ५ ॥

त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४३ ॥

त्रिचत्वारिंशके हत्वा गजेन्द्रं रामकृष्णयोः ।
रङ्गप्रवेशसौभाग्य चाणूरेण च भाषणम् ॥ ६७ ॥

कुवलयापीडवधः ॥ १ ॥ रङ्गप्रविष्टयो रामकेशवयोर्वर्णनम् ॥ २ ॥ तयोश्चाणूरेण सह भाषणम् ॥ ३ ॥

चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४४ ॥

चतुश्चत्वारिंशके तु मल्लकंसादिमर्दनम् ।
कंसयोषित्समाश्वासस्ताभ्यां पित्रोश्च दर्शनम् ॥६८॥

चाणूरमुष्टिकादिवधः ॥ १ ॥ कंसवधः ॥ २ ॥ कंसानुजानां वधः ॥ ३ ॥ कंसस्त्रीणां समाश्वासनम् ॥ ४ ॥ पित्रोर्बन्धनान्मोचनम् ॥ ५ ॥ देवकीवसुदेवयोः सान्त्वनम् ॥ ६ ॥

पञ्चचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४५ ॥

पञ्चचत्वारिंशकेऽथ पितृनन्दादिसान्त्वनम् ।
उग्रसेनाभिषेकश्च गुरौ वासात्पुरागमः ॥ ६९ ॥

श्रीकृष्णेन देवकीवसुदेवयोः सान्त्वनम् ॥ १ ॥ उग्रसेनस्य राज्येऽभिषेकः ॥ २ ॥ यशोदानन्दयोः सान्त्वनम् ॥ ३ ॥ श्रीकृष्णरामयोः उपनयनसंस्कारः ॥ ४ ॥ तयोस्सान्दीपिन्याचार्याद्विद्याभ्यासः ॥५॥ श्रीकृष्णेन मृतगुरुपुत्रानयनम् ॥६॥

षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥

षट्चत्वारिंशके घोषमुद्धवं प्रेष्य तद्गिरा ।
यशोदानन्दयोश्चक्रे कृष्णः शोकापनोदनम् ॥ ७० ॥
कामचार द्विजातिः सन्परित्यज्यातिसंयतः ।
गुरोर्ज्ञानमनुप्राप्य सख्या गोपीरुपादिशत् ॥ ७१ ॥

उद्धवं गोकुलं संप्रेष्य यशोदानन्दयोः शोकापनोदनम् ॥ १ ॥

सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४७ ॥

सप्तचत्वारिंशकेऽथ कृष्णादेशेन गोपिकाः ।
बोधयित्वोद्धवस्तत्वमनुज्ञाप्यागमत्पुरीम् ॥ ७२ ॥

भ्रमरगीता ॥ १ ॥ उद्धवेन श्रीकृष्णाज्ञया गोपीनां तत्वज्ञानमुपदिश्य मथुरागमनम् ॥ २ ॥

अष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८ ॥

अष्टचत्वारिंशकेऽथ कृष्णः कुब्जामरीरमत् ।
अक्रूरस्य गृहं गत्वा तं गजाह्वयमादिशत् ॥ ७३ ॥
सैरन्ध्रीकाममापूर्य पूरयित्वा मनोरथान् ।
अक्रूरस्य ततः कृष्णस्तेन पार्थानसान्त्वयत् ॥ ७४ ॥

श्रीकृष्णेन त्रिवक्राया गृहगमनम् ॥ १ ॥ अक्रूरगृहगमनम् ॥ २ ॥ तस्य हास्तिनपुरीप्रेषणम् ॥ ३ ॥

एकोनपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥

ऊनपञ्चाशत्तमे तु गत्वाऽक्रूरो गजाह्वयम् ।
राज्ञः स्वभ्रातृपुत्रेषु बुद्ध्वा वैषम्यमागमत् ॥ ७५ ॥

हास्तिनपुरं प्राप्तवताऽक्रूरेण धृतराष्ट्रस्य पाण्डवेषु विषमां बुद्धिं ज्ञात्वा मथुरागमनम् ॥ १ ॥

दशमस्कन्धे पूर्वार्धं संपूर्णम् ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः ।

दशमः स्कन्धः उत्तरार्धम् ॥ १० ॥

ततः पञ्चाशत्तमे तु जरासन्धभयादिव । कारयित्वाम्बुधौ दुर्गं तन्निनाय निजं जनम् ॥ १ ॥
कपटात्कपटैरेव हत्वा दैत्यानवत्ततः । अजयच्च जरासन्धं धर्मेणैव तु धार्मिकम् ॥ २ ॥

पञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥

कंसभार्याभ्यां स्वपितरं जरासन्धं प्रति कृष्णकृतस्वभर्तृवधकथनम् ॥ १ ॥ क्रुद्धस्य जरासन्धस्य सर्वयादवसंहारार्थं त्रिशदक्षौहिण्या सह मथुरागमनम् ॥ २ ॥ तद्दृष्ट्वा "इदानीमस्य वधो नोचितः अयं त्वागतः किमस्माभिः करणीयम्" इति कृष्णस्य चिन्ता ॥ ३ ॥ [एवं ध्यायति गोविन्दे जरासन्धपार्षदैः मथुरायाः सर्वद्वारनिरोधः ।] ॥ ४ ॥ तदानीमाकाशाद्रथद्वयस्य स्वायुधानां चोपस्थानम् ॥ ५ ॥ श्रीकृष्णरामयोः जरासन्धसैन्येन युद्धम् ॥ ६ ॥ सङ्ग्रामे जरासन्धं जीवग्राहं गृहीत्वा घातयितुमारब्धे "इदानीं तस्य वधो मास्तु" इति कृष्णेन निवारणम् ॥ ७ ॥ मगधेन्द्रस्य आयोधनगतं कोशवाहनादि वित्तं गृहीत्वा रामकृष्णाभ्यां यदुराजायोग्रसेनाय समर्पणम् ॥ ८ ॥

[अत्र विजयध्वजीयपाठे (४९) एकोनपञ्चाशत्तमत्वेन अध्यायविच्छेदः ॥ स [redacted] श्रीधरादिपाठे नास्ति ।

अपि च एतदनन्तरं विजयध्वजीयपाठे चतुःपञ्चभिरैश्चशताल्लोकात्मकाः किञ्चिदधिकयोः अध्यायाद्यधिका दृश्यन्ते । तेषां कथाक्रमदर्शनम्—

विजयध्वजीयपाठे पञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥

जीवन्गच्छेति बलरामविसृष्टस्य जरासन्धस्य पूर्वापेक्षयाप्यधिकसैन्यमेलनेन श्रीकृष्णेनसहयुद्धायागत्य सायं यमुनातटेऽवस्थानम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णरामाभ्यां रात्र्यामालोच्य सूर्योदयसमये सैन्येन सह प्रसुप्तमागधसैन्ये प्रवेशः ॥ २ ॥ श्रीकृष्णेन बलरामादिभिश्च हन्यमानायाः कर्तव्यमूढाया जरासन्धसेनायाः पलायनम् ॥ ३ ॥ तैस्तत्र त्यक्तस्य वाहनावरोधहिरण्याभरणादिरूपस्य धनस्य यदुराजाय समर्पणम् ॥ ४ ॥

विजयध्वजीयपाठे एकपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥५१॥

बाणासुरं सहायं वरीतुं जरासन्धस्य शोणितपुरगमनम् ॥ १ ॥ तत्प्रेषिताभ्यां कुम्भाण्डकूपकर्णाभ्यां तन्मन्त्रिभ्यां सहागत्य मथुरां निरुध्य युद्धारम्भः ॥ २ ॥ बलरामजरासन्धयोर्द्वन्द्वयुद्धम् ॥ ३ ॥ प्राणसंशयं प्राप्तयोः कुम्भाण्डकूपकर्णयोः जरासन्धमनापृच्छ्यैव पलायनम् ॥ ४ ॥

विजयध्वजीयपाठे द्विपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥५२॥

जरासन्धं मौली गृहीत्वा मुसलेन हन्तुमिच्छता बलरामेण "त्वयाऽयं न वध्यः" इत्यशरीरवाणीं श्रुत्वा विसर्जनम् ॥ १ ॥ पराजितस्य जरासन्धस्य स्वपुरगमनम् ॥ २ ॥ शत्रुं विजित्य स्वपुरीं प्राप्तस्य कृष्णस्य दुर्गान्वेषणार्थं रामेण सह गोमन्तगमनम् ॥ ३ ॥ मध्येमार्गं परशुरामदर्शनम् ॥ ४ ॥ तदाज्ञां गृहीत्वा गच्छता श्रीकृष्णेन करवीरपुरे शृगालवासुदेवस्य वधः ॥ ५ ॥

विजयध्वजीयपाठे त्रिपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥५३॥

रामकृष्णयोः गोमन्तकपर्वतारोहणम् ॥ १ ॥ अत्रान्तरे महाबलिना श्वेतद्वीपं गत्वा भगवतः किरीटापहारः ॥ २ ॥ तं जित्वा किरीटमादाय गच्छता गरुडेन मध्येमार्गं गोमन्ते स्थितस्य श्रीकृष्णस्य शिरसि तत्किरीटसमर्पणम् ॥ ३ ॥ ततो रामकृष्णयोर्मथुरागमनम् ॥ ४ ॥ पुनर्युद्धायागतस्य जरासन्धस्य पराजयः ॥ ५ ॥

एतावता प्रबन्धेनास्मिन्नध्याये १४ श्लोकाः संपन्नाः । इतः परमुभयत्र समाः ॥

विजयध्वजीयेतरेषु पाठेषु ।
पञ्चाशत्तमाध्यायशेषः ॥ ५० ॥
विजयध्वजीयेतु ५३ अध्यायशेषः ॥

अत्रान्तरे नारदप्रेषितेन कालयवनेन कोटित्रयसंख्याकेन यवनानां सैन्येन सह मथुरानिरोधायागमनम् ॥ ९ ॥ तद्दृष्ट्वा कालयवनात् जरासन्धाच्चागतां यादवानामापदं विचिन्त्य कृष्णेन समुद्रमध्ये दुर्गकरणं निश्चित्य द्वारकानिर्माणम् ॥ १० ॥ मथुरातः सर्वेषां स्वीयानां तत्र प्रेषणम् ॥ ११ ॥ निरायुधेन कृष्णेन कालयवनवञ्चनार्थं पलायनम् ॥ १२ ॥

एकपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५१ ॥

एकपञ्चाशत्तमेऽहन्मुचुकुन्ददृशा हरिः ।
यवनं मुचुकुन्देन स्तुतः सद्भन्यकम्पत ॥ २ ॥
यवनेन्द्रसुतात्कालयवनाद्धतुभीषणात् ।
हरिर्हरगिरः स्वैरं पालनाय पलायत ॥ ३ ॥

पलायमानस्य कृष्णस्य कालयवनेनानुधावनम् ॥ १ ॥ कां चिद्गिरिगुहां प्रविष्टेन श्रीकृष्णेन तत्र चिरं सुप्तेन मुचुकुन्देन कालयवनघातनम् ॥ २ ॥ मुचुकुन्दकृता श्रीकृष्णस्तुतिः ॥ ३ ॥

द्विपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५२ ॥

द्विपञ्चाशत्तमे धावन्भयादिव गतः पुरीम् ।
अन्वमोदत संदेशं रुक्मिण्या द्विजवर्णितम् ॥ ४ ॥

यवनं घातयित्वा पराहृत्य मथुरां प्राप्तेन कृष्णेन यवनसैन्यवधपूर्वकं तदीयधनस्य द्वारकानयनम् ॥ १ ॥ पुनर्जरासंधस्य युद्धायागमनम् ॥ २ ॥ तं दृष्ट्वा श्रीकृष्णरामयोर्गोमन्तपर्वतगमनम् ॥ ३ ॥ तौ हन्तुं जरासन्धेन प्रदीपितात्पर्वतात् उत्प्लुत्य तयोर्द्वारकागमनम् ॥ ४ ॥ [विजयध्वजीयपाठे पाण्डवदर्शनार्थंश्रीकृष्णेन कृतवर्मप्रेषणम् । रेवतेन स्वपुत्र्या रेवत्याः वरं प्रष्टुं ब्रह्मसभागमनम् । ब्रह्मचोदितेन रेव-

तेन रेवत्याः बलरामाय प्रदानम् ॥] भीष्मकराज कथा ॥ ५ ॥ रुक्मिण्या श्रीकृष्णाय पत्रिकार्पणम् ॥ ६ ॥

त्रिपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥

त्रिपञ्चाशत्तमे गत्वा विदर्भानच्युतेहितः।
रुक्मिणीमहरत्कृष्णो मिषतां द्विषतां बलात् ॥ ५ ॥

श्रीकृष्णस्य विदर्भनगरगमनम् ॥ १ ॥ रुक्मिणीहरणम् ॥ २ ॥

चतुःपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५४ ॥

चतुष्पञ्चाशत्तमे तु जित्वा राज्ञोऽरिपक्षगान्।
रुक्मिणं च विरूप्याथ भैष्म्याः पाणिं पुरेऽग्रहीत् ॥

युद्धार्थमागतानां रुक्मिपक्षीयानां राज्ञां श्रीकृष्णेन पराजयपूर्वकं रुक्मिणो विरूपकरणम् ॥ १ ॥ द्वारकायां रुक्मिणीविवाहमहोत्सवः ॥ २ ॥

पञ्चपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५५ ॥

पञ्चपञ्चाशत्तमे तु प्रद्युम्नोऽजनि कृष्णतः।
शम्बरेण हृतः सोऽथ हत्वा तं कान्तयाऽऽगतम् ॥ ७ ॥
प्रद्युम्नहानिलाभाद्यैः शम्बराहरणादिना।
कुटुम्बिनामपत्यादिसुखदुःखमसत्सुखम् ॥ ८ ॥

श्रीकृष्णस्य [श्रीशङ्करमाराध्य] रुक्मिण्यां प्रद्युम्नोत्पत्तिः ॥ १ ॥ जातमात्रस्य तस्य शम्बरासुरेणापहारः ॥ २ ॥ तत्र स्थितया मायावतीनाम्न्या रतिदेव्या स्वभर्तुः प्रद्युम्नस्य पोषणम् ॥ ३ ॥ मायावत्याः सकाशात्प्राप्तमहामायस्य प्रद्युम्नस्य शंबरवधपूर्वकं तया सह द्वारकामागत्य रुक्मिण्या अन्तःपुरप्रवेशः ॥ ४ ॥ पूर्वमदर्शनं गतस्य प्रद्युम्नस्य प्राप्त्या श्रीकृष्णरुक्मिण्यादीनां हर्षप्राप्तिः ॥ ५ ॥

षट्पञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५६ ॥

षट्पञ्चाशत्तमे मिथ्याऽभियोगे मणिमाहरत्।
कन्यां जाम्बवतः प्राप कृष्णः सत्राजितस्ततः ॥ ९ ॥
पुत्रादिकामसौख्यस्य निष्ठामुक्त्वाऽतिचञ्चलाम्।
अर्थस्यानर्थतामाह स्यमन्तहरणादिना ॥ १० ॥

सत्राजितः सूर्यमाराध्य स्यमन्तकाख्यं मणिं लेभे ॥ १ ॥ प्रसेनस्तं मणिं कण्ठे धृत्वा वने मृगयामाचरत् ॥ २ ॥ सिंहस्तं हत्वा मणिमादाय गतः ॥ ३ ॥ गच्छन्तं सिंहं जाम्बवान्हत्वा मणिं कुमारस्य क्रीडनं चक्रे ॥ ४ ॥ कृष्णः स्वस्यागतमपयशो मार्ष्टुं वनं गत्वा जाम्बवन्तं युद्धेऽजयत् ॥ ५ ॥ जांबवता स्वापराधं परिहर्तुं श्रीकृष्णाय मणिनासह जांबवतीप्रदानम् ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णस्य सत्यभामाविवाहः ॥ ७ ॥

सप्तपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५७ ॥

सप्तपञ्चाशत्तमे तु पुनः शतधनोर्वधे।
प्राप्ते स्म दुर्यशो मार्ष्टि कृष्णोऽक्रूराहृतान्मणेः ॥ ११ ॥
अक्रूरमुररीकृत्य मणेः पात्रमथाच्युतः।
उपामन्त्र्य तमेकान्ते स रामोऽगाद्गजाह्वयम् ॥ १२ ॥

कदाचित्कृष्णे हास्तिनपुरं गते शतधन्वना सत्राजितो वधः ॥ १ ॥ श्रीकृष्णेन शतधन्वनो वधः ॥ २ ॥ श्रीकृष्णेनाक्रूराय स्यमन्तकमणिदानम् ॥ ३ ॥

अष्टपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५८ ॥

अष्टपञ्चाशत्तमे तु कृष्णः पञ्च करेऽग्रहीत्।
कालिन्दीं मित्रविन्दां च सत्यां भद्रां च लक्ष्मणाम् ॥
कालिन्दीं निजलाभाय तपः परमुपेयुषीम्।
परिणेष्यन्प्रियायासमिन्द्रप्रस्थमथागमत् ॥ १४ ॥

श्रीकृष्णस्य कालिन्दीमित्रविन्दादीनां विवाहः ॥ १ ॥

ऊनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥

ऊनषष्टितमे भौमं हत्वा तेनाहृता हरिः ।
कन्याः सहस्रशः प्राप पारिजातं दिवोऽहरत् ॥१५॥
परिणीय ततस्ताभिस्तन्मनोरथपूरणैः ।
आत्मारामोऽप्यसौ रेमे तद्गेहेषु गृहस्थवत् ॥ १६ ॥

श्रीकृष्णेन नरकासुरवधः ॥ १ ॥ तत्र स्थितानां षोडशसहस्रकन्यानां द्वारवतीप्रेषणम् ॥ २ ॥ इन्द्रलोकं गत्वा अदित्यै कुण्डलदानं पारिजातहरणं च ॥ ३ ॥ श्रीकृष्णस्य द्वारकां प्रत्यागत्य शतोत्तराः षोडशसहस्रस्त्रिय उद्वुह्य ताभी रमणम् ॥ ४ ॥

[पूर्वाध्याये नरकासुरवधानन्तरं विद्यमानानां पारिजातापहरणप्रतिपादकानां चतुर्णां श्लोकानां प्रतिनिधितया विजयध्वजीयपाठे अध्यायत्रयमस्ति]

विजयध्वजीयपाठे पञ्चषष्टितमोऽध्यायः ॥६५॥

नरकासुरवधानन्तरम् अदित्यै कुण्डलं दातुं सत्यभामया सह श्रीकृष्णस्येन्द्रलोकगमनम् ॥ १ ॥ तत्र शचीपुरंदराभ्यां पूजितस्य श्रीकृष्णस्य अदित्या गृहगमनम् ॥ २ ॥ सत्यभामया अस्यै नरकासुरापहृतयोः कुण्डलयोः समर्पणम् ॥ ३ ॥ ततः प्रतिनिवृत्तयोस्तयोर्दम्पत्योर्मार्गे नन्दनवनदर्शनम् ॥ ४ ॥ सत्यभामाप्रार्थितेन कृष्णेन पारिजातापहरणम् ॥ ५ ॥ वनरक्षकैर्निवेदितपारिजातहरणवृत्तान्तस्येन्द्रस्य दिक्पालकैः सह युद्धायागमनम् ॥ ६ ॥

विजयध्वजीयपाठे षट्षष्टितमोऽध्यायः ॥६६॥

आगतैर्देवैः सह शार्ङ्गहस्तायाः सत्यभामाया युद्धम् ॥१॥ तया कुबेरेण सह युद्धे तत्कार्मुकच्छेदः ॥ २ ॥ एवं कुबेरं जितवत्याः सत्यभामायाः प्रशंसनपूर्वकं श्रीकृष्णस्य देवैः सह युद्धारम्भः ॥ ३ ॥ गरुडेन वरुणपराजयः ॥ ४ ॥ कृष्णेन त्रिशूलिनः पराजयः ॥ ५ ॥

विजयध्वजीयपाठे सप्तषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६७ ॥

श्रीकृष्णेन महेन्द्रपराजयः ॥ १ ॥ इन्द्रेण श्रीकृष्णसत्यभामयोः सान्त्वनम् ॥ २ ॥ श्रीकृष्णस्य द्वारकागमनम् ॥३॥ सत्यभामायाः गृहप्राङ्गणे पारिजाततरुस्थापनम् ॥ ४ ॥

षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥

अथ षष्टितमे कृष्णः परिहासेन रुक्मिणीम् ।
कोपयित्वा ततः प्रेमकलहे तामसान्त्वयत् ॥ १७ ॥
रामारामजनानन्दमहोदयविडम्बनैः ।
रुक्मिण्याःप्रेमकलहच्छद्मनैश्वर्यमीर्यते ॥ १८ ॥

श्रीकृष्णरुक्मिण्योः प्रेमकलहः ॥ १ ॥

एकषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६१ ॥

एकषष्टितमे शौरेः पुत्रपौत्रादिसंततिः ।
अनिरुद्धविवाहे च रुक्मिणो रामतो वधः ॥ १९ ॥
अष्टाधिकशतद्व्यष्टसहस्रस्त्रीसमुद्भवान् ।
कोटिशः पुत्रपौत्रादीन्हरिर्दारैरयोजयत् ॥ २० ॥

श्रीकृष्णस्य पुत्रपौत्रादिसन्ततिकथनम् ॥ १ ॥ अनिरुद्धस्य विवाहः ॥ २ ॥ बलरामेण रुक्मिणो वधः ॥ ३ ॥

द्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥

द्वियुक्षष्टितमे प्रोक्तमनिरुद्धस्य रोधनम् ।
कन्यया रममाणस्य बाणेन बहुबाहुना ॥ २१ ॥
अनिरुद्धोद्वहेऽन्यस्मिन्बाणयादवसंयुगे ।
श्रीकृष्णः श्रीहरं जित्वा बाणबाहूनथाच्छिनत् ॥२२॥

कदाचिदनिरुद्धेन बाणासुरपुत्र्या ऊषया सह स्वप्नावस्थायां रमणम् ॥ १ ॥ तत ऊषायाः सख्या चित्रलेखया अनिरुद्धस्यानयनम् ॥ २ ॥ ऊषया प्रच्छन्नं रममाणस्य अनिरुद्धस्य बाणासुरेण बन्धनम् ॥ ३ ॥

त्रिषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६३ ॥

त्रियुक्षष्टितमे चाथ बाणयादवसंगरे ।
स्तुतिर्ज्वरेण रौद्रेण बाणबाहुभिदो हरेः ॥ २३ ॥

नारदाद्विदितवृत्तान्तेन श्रीकृष्णेन शोणितपुरं गत्वा माहेश्वरज्वरपराजयः ॥ १ ॥ बाणासुरबाहुच्छेदपूर्वकं ऊषया सहितस्य अनिरुद्धस्य स्वपुरं प्रत्यानयनम् ॥ २ ॥

चतुःषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६४ ॥

चतुष्षष्टितमे कृष्णो नृगं पापादमोचयत् ।
ब्रह्मस्वहारिदोषोक्त्या राज्ञो हन्तानशिक्षयत् ॥ २४ ॥
विभूतिभाग्यभोगादिमदोद्भवमनोरथान् ।
अन्यथा सचदूत्कृष्णो नृगोद्धारप्रसंगतः ॥ २५ ॥

[विजयध्वजीयपाठे वनवासगतान्पाण्डवान्द्रष्टुं श्रीकृष्णस्य वनगमनं सुभद्रादीनामानयनं च ॥ १ ॥] नृगोपाख्यानम् ॥ २ ॥

पञ्चषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६५ ॥

पञ्चषष्टितमे रामश्चेतो गोकुलमागतः ।
रममाणस्तु गोपीभिः कालिन्द्याः कर्षणं मदात् ॥२६॥
रामस्य चरितं चित्रं कालिन्द्याकर्षणादि यत् ।
पौण्ड्रकादीनि कृष्णस्य पृथगुक्तमतःपरम् ॥२७॥

बलरामस्य नन्दगोकुलगमनम् ॥ १ ॥ यमुनातीरे गोपीभिः सह बलरामस्य क्रीडा ॥ २॥ कालिन्द्याकर्षणम् ॥ ३ ॥

षट्षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६६ ॥

षट्षष्टितमे काशीं गत्वाऽसौ पौण्ड्रकं हरिः ।
अभिचारं च गतो नृपं सुदर्शनमथासृजत् ॥ २८ ॥

[विजयध्वजीयपाठे पौण्ड्रकवासुदेवस्यान्वयकथनम् ॥ १ ॥] श्रीकृष्णेन पौण्ड्रकवधः सुदक्षिणवधश्च ॥ २ ॥

सप्तषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६७ ॥

सप्तषष्टितमे रामो गिरौ रैवतके मदात् ।
स्वैरं युवतिभिः क्रीडन्नवधीद्द्विविदं खलम् ॥ २९ ॥

कदाचिद्रैवतके गिरौ बलरामे स्त्रीभिः सह क्रीडति तत्रागतेन द्विविदाख्येन वानरेण स्त्रीणां त्रासनम् ॥ १ ॥ तद्दृष्ट्वा क्रुद्धेन रामेण तस्य वधः ॥ २ ॥

अष्टषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६८ ॥

अष्टषष्टितमे साम्बे निरुद्धे कौरवैर्युधि ।
तद्विमोक्षाय रामेण गजाह्वयविकर्षणम् ॥ ३० ॥

स्वयंवरस्थां दुर्योधनपुत्रीं लक्ष्मणां हृतवतो जांबवतीपुत्रस्य सांबस्य कौरवैर्बन्धनम् ॥ १ ॥ तन्मोचनार्थं गतेन रामेण गङ्गायां पातयितुं लाङ्गलाग्रेण हास्तिनपुरविकर्षणम् ॥ २ ॥

एकोनसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ६९ ॥

एकोनसप्ततितमे गार्हस्थ्यं प्रतिमन्दिरम् ।
कृष्णस्य नारदो दृष्ट्वा विस्मितोऽगात्ततः स्तुवन् ॥३१॥

नारदेन द्वारकां गत्वा प्रतिमन्दिरं श्रीकृष्णगार्हस्थ्यदर्शनम् ॥ १ ॥

सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७० ॥

ततस्तु सप्ततितमे कृष्णस्याह्निककर्मणि ।
दूतनारदयोः प्राप्तौ कार्यमन्त्रविचारणम् ॥ ३२ ॥
जरासन्धस्याविमाद्भिकं जगदातिनुः ।
नारदेन कथितं दिनकृत्यमाह यथाक्रमम् ॥ ३३ ॥

भगवतः श्रीकृष्णस्याह्निककर्मकथनम् ॥ १ ॥ जरासन्धसंनिरुद्धैः राजभिः रक्षणार्थं श्रीकृष्णं

प्रति दूतप्रेषणम् ॥ २ ॥ तदानीं तत्रागतेन नारदेन युधिष्ठिरस्य राजसूयकरणार्थं प्रयत्नकथनम् ॥ ३ ॥

एकसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७१ ॥

अथैकसप्ततितमे उद्धवस्य तु मन्त्रतः ।
इन्द्रप्रस्थं गते कृष्णे पार्थानां परमोत्सवः ॥ ३४ ॥
राजसूयमिषं कृत्वा भीमदुर्योधनादिषु ।
कलिमुत्पाद्य तद्द्वारा भूभारमहरत्प्रभुः ॥ ३५ ॥

शीघ्रं जरासन्धं हत्वा राज्ञो मोचयिष्यामि इत्युक्त्वा दूतं संप्रेष्य पाण्डवान्द्रष्टुं श्रीकृष्णस्य इन्द्रप्रस्थगमनम् ॥ १ ॥ कांश्चन मासांस्तत्र वसता खाण्डववनदाहः युधिष्ठिरस्य सभानिर्माणं च ॥ २ ॥

द्विसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७२ ॥

ततो द्विसप्ततितमे राज्ञा कार्ये निवेदिते ।
दुर्जयं मागधं युद्धा भीमेनाघातयद्धरिः ॥ ३६ ॥

अर्जुनादीन् दिग्विजये नियुज्य इतरासाध्यस्य जरासन्धस्य वधार्थं भीमार्जुनाभ्यां सह श्रीकृष्णस्य गमनम् ॥ १ ॥ भीमेन जरासन्धवधः ॥ २ ॥

त्रिसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७३ ॥

ततस्त्रिसप्ततितमे मोचयित्वा नृपान्हरिः ।
राजार्हभोगैः स्वान्देशान्प्रस्थाप्य पुनरागमत् ॥३७॥
अत्युग्रहजरासन्धवधात्तद्वद्भूपतीन् ।
विमोक्ष्य कृपया कृष्णो निजरूपमदर्शयत् ॥ ३८ ॥

जरासन्धनिरुद्धानां राज्ञां श्रीकृष्णेन मोचनम् ॥ १ ॥ तैः श्रीकृष्णस्तुतिः ॥ २ ॥

चतुस्सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७४ ॥

चतुर्युक्सप्ततितमे राजसूयक्रिया द्विजैः ।
अग्र्यपूजाप्रसंगेन चैद्यघातादि वर्ण्यते ॥ ३९ ॥
राजसूयमुखे हत्वा जरासन्धं तदन्तरे ।
चैद्यं तदन्तं कुर्वन्तं बीजं कलिमिवावपत् ॥ ४० ॥

युधिष्ठिरस्य राजसूययागः ॥ १ ॥ श्रीकृष्णस्याग्र्यपूजायां सदस्यैः सर्वैरनुमतायां शिशुपालेन श्रीकृष्णनिन्दनम् ॥ २ ॥ श्रीकृष्णेन शिशुपालवधः ॥ ३ ॥

पञ्चसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७५ ॥

पञ्चयुक्सप्ततितमे यज्ञावभृथसंभ्रमः ।
सुयोधनस्य वाक्षान्त्या मानभङ्गो दृशि भ्रमात् ॥४१॥

यज्ञावभृथस्नानं समाप्य राज्ञो बन्धुभिः सह स्वावासगमनम् ॥ १ ॥ युधिष्ठिरेण श्रीकृष्णस्य दुर्योधनादीनां च सत्कारैः स्थापनम् ॥ २ ॥ तत्र वसतो कदाचित्सभादर्शनार्थं गतस्य स्थलभ्रान्त्या जले पतितस्य दुर्योधनस्य मानभङ्गः ॥ ३ ॥

षट्सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७६ ॥

ततः षट्सप्ततितमे वृष्णिसाल्वमहामृधे ।
द्युमद्गदाप्रहारेण रणात्प्रद्युम्ननिर्गमः ॥ ४२ ॥
सम्पाद्य धर्मराजस्य राजसूयमहोदयम् ।
निहत्य सौभराजादीनथोपारमदच्युतः ॥ ४३ ॥

श्रीकृष्णस्य इन्द्रप्रस्थवाससमये साल्वेन द्वारवतीमेत्य नगरद्वारनिरोधः ॥ १ ॥ वृष्णीनां साल्वस्य च युद्धे प्रद्युम्नपराजयः ॥ २ ॥

सप्तसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७७ ॥

सप्तयुक्सप्ततितमे नानामायाविचक्षणः ।
कृष्णेनागत्य साल्वस्तु हतः सौभं च चूर्णितम् ॥४४॥

इन्द्रप्रस्थादागतेन श्रीकृष्णेन साल्ववधः ॥ १ ॥ कृष्णेन सह योद्धुं दन्तवक्रस्यागमनम् ॥ २ ॥

अष्टसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७८ ॥

ततोऽष्टसप्ततितमे दन्तवक्रविदूरथौ ।
हत्वा हरिः पुरे रेमे रामः सूतं ततोऽवधीत् ॥ ४५ ॥

श्रीकृष्णेन दन्तवक्रविदूरथवधः ॥ १ ॥ [विजयध्वजीयपाठानुसारेण मध्ये महाभारतयुद्धकथा ॥ २ ॥] कौरवपाण्डवयुद्धं द्रष्टुममनस्कस्य रामस्य तीर्थयात्राव्याजेन गमनम् ॥ ३ ॥ अप्रत्युत्थायिनो रोमहर्षणाख्यस्य पौराणिकस्य सूतस्य रामेण वधः ॥ ४ ॥

ऊनाशीतितमोऽध्यायः ॥ ७९ ॥

ऊनाशीतितमे रामो बल्वलं द्विजतुष्टये ।
निहत्य तीर्थस्नानाद्यैः सूतहत्यामपानुदत् ॥ ४६ ॥

रामेण इल्वलपुत्रस्य बल्वलस्य वधः ॥ १ ॥ तीर्थयात्रातः प्रत्यागमनसमये द्वन्द्वं युध्यतोर्भीमदुर्योधनयो रामेण निवारणम् ॥ २ ॥ तद्वाक्यमशृण्वन्तौ तौ ज्ञात्वा रामस्य द्वारकागमनम् ॥ ३ ॥

अशीतितमोऽध्यायः ॥ ८० ॥

अथाशीतितमे कृष्णः श्रीदामानं गृहागतम् ।
संपूज्यापृच्छदर्थेप्सुं गुरुवासकथां मुदा ॥ ४७ ॥
सुरारिमारको हरिः पुरा चकार शं सताम् ।
अतः परं विनैव तन्निजोपकारमाचरत् ॥ ४८ ॥

[दुर्योधनवधानन्तरं युधिष्ठिरं राज्येऽभिषिच्य श्रीकृष्णस्य स्वपुरगमनम् ॥ १ ॥] कुचेलोपाख्यानम् ॥ २ ॥

एकाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८१ ॥

एकाशीतितमे सख्युर्जग्ध्वा पृथुकतण्डुलान् ।
श्रियं निर्मितवानिन्द्रदुर्लभां तु तदाश्रमे ॥ ४९ ॥

श्रीकृष्णप्रसादात्कुचेलस्य महैश्वर्यप्राप्तिः ॥ १ ॥

द्व्यशीतितमोऽध्यायः ॥ ८२ ॥

द्व्यशीतितम आगत्य कुरुक्षेत्रे रविग्रहे ।
वृष्णीन्दृष्ट्वा मुदा भूपाश्चक्रुः कृष्णकथा मिथः ॥५०॥

सूर्योपरागकाले कुरुक्षेत्रे सर्वासां प्रजानां वृष्णीनां च गमनम् ॥ १ ॥ तत्र कुन्तीवसुदेवयोः संवादः ॥ २ ॥ नन्दयशोदाभ्यां श्रीकृष्णरामादीनामालिङ्गनम् ॥ ३ ॥ श्रीकृष्णेन गोपीनां अध्यात्मज्ञानोपदेशेन सान्त्वनम् ॥ ४ ॥

त्र्यशीतितमोऽध्यायः ॥ ८३ ॥

त्र्यशीतितम एवं च स्त्रीणां कृष्णकथोत्सवे ।
द्रौपद्यै कृष्णभार्याभिरुक्ताः स्वस्वकरग्रहाः ॥ ५१ ॥

तत्र समेतानां स्त्रीणां परस्परं श्रीकृष्णकथावर्णनम् ॥ १ ॥ द्रौपदीपृष्टाभिः श्रीकृष्णमहिषीभिः स्वस्वविवाहकथाकथनम् ॥ २ ॥

चतुरशीतितमोऽध्यायः ॥ ८४ ॥

चतुर्भिरधिकाशीतितमे मुनिसमागमे ।
वसुदेवमखोत्साहबन्धुप्रस्थापनादिकम् ॥ ५२ ॥

श्रीकृष्णरामदिदृक्षया बहूनां ऋषीणां तत्रागमनम् ॥ १ ॥ भगवता ब्राह्मणमहिमकथनम् ॥ २ ॥ ऋषिभिर्भगवत्स्तुतिः ॥ ३ ॥ केन कर्मणा कर्मबन्धक्षयो भवेत्? इति वसुदेवेन पृष्टैः ऋषिभिः सर्वयज्ञेश्वरस्य भगवतो यज्ञेनाराधनमेव श्रेयोधिकमित्युक्ते वसुदेवेन तत्रैवोत्तमकल्पेन यजनम् ॥ ४ ॥ बन्धुप्रस्थापनादिकम् ॥ ५ ॥

पञ्चाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८५ ॥

पञ्चाशीतितमे रामकृष्णौ संप्रार्थितौ सुतौ ।
पित्रे ज्ञानमथो मात्रे मृतान्पुत्रानयच्छताम् ॥ ५३ ॥

वसुदेवकृता श्रीकृष्णरामस्तुतिः ॥ १ ॥ देवकीप्रार्थिताभ्यां श्रीकृष्णरामाभ्यां पूर्वमृतानां स्वाग्रजानामानयनाय रसातलगमनम् । महाबलिना तावर्हयित्वा आगमनकारणप्रश्नः ॥ २ ॥

षडशीतितमोऽध्यायः ॥ ८६ ॥

षडशीतितमे दम्भात्सुभद्रामर्जुनोऽहरत् ।
गत्वा च मिथिलां कृष्णो नृपविप्रावनन्दयत् ॥ ५४ ॥

रामकृष्णयोः स्वसारं सुभद्रामर्जुनः कथं जहार इति परीक्षिता पृष्टेन शुकाचार्येण अतीतायास्तत्कथायाः कथनम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णेनैकदैव बहुलाश्वश्रुतदेवयोर्गृहं गत्वाऽनुग्रहः ॥ २ ॥

सप्ताशीतितमोऽध्यायः ॥ ८७ ॥

सप्ताशीतितमे नारायणनारदधाक्यतः ।
वेदैः स्तुतिर्गुणालम्बा निर्गुणावधि वर्ण्यते ॥ ५५ ॥

श्रुतिगीता ॥ १ ॥

अष्टाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८८ ॥

अष्टाशीतितमे विष्णुभक्तः कैवल्यमश्नुते ।
ततोऽर्वाङ्नियभक्तस्तु विभूतिमिति वर्ण्यते ॥ ५६ ॥

विष्णुभक्तएव अनल्पस्थिरशाश्वतसुखरूपं मोक्षमाप्नोति । इतरदेवताभक्तस्तु अल्पास्थिराशाश्वतं दुःखमिश्रं मोक्षेतरफलमेव । इत्यत्र वृकासुरोपाख्यानम् ॥ १ ॥

एकोननवतितमोऽध्यायः ८९ ॥

नवाशीतितमे देवः को महानिति संशये ।
परीक्ष्य विष्णोरुत्कर्षं मुनिभ्योऽवर्णयद्भृगुः ॥ ५७ ॥

देवेषु क उत्तम इति संशये भृग्वादिभिः परीक्ष्य विष्णुरेव सर्वोत्तम इति ख्यापनम् ॥ १ ॥

नवतितमोऽध्यायः ॥ ९० ॥

शिखरे तु ततःप्रोक्ता कृष्णलीला समासतः ।
यदुवंशप्रसूतानामानन्त्यं च सकारणम् ॥ ५८ ॥

स्कन्धान्ते श्रीकृष्णलीलासङ्ग्रहः ॥ १ ॥

अस्मिन् स्कन्धे विजयध्वजीयपाठे अध्यायाः ॥१०३॥

इति दशमः स्कन्धः ॥ १० ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः ।

एकादशः स्कन्धः ॥ ११ ॥

उक्तैकत्रिंशताऽध्यायैर्मुक्तिरेकादशी ततः । जायन्तेयेतिहासाद्यैः समासव्यासरूपतः ॥ १ ॥
नारदो वसुदेवाय समासेन व्यवर्णयत् । भगवानुद्धवायाथ विस्तरेणोपपत्तिभिः ॥ २ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

अत्र तु प्रथमेऽध्याये यदुवंशस्य संक्षयः ।
उपक्षिप्तो विरागाय मौसलव्यपदेशतः ॥ ३ ॥

प्रवृत्तिनः परानन्दकृष्णक्रीडाऽनुवर्णिता ।
तन्निवृत्त्या परानन्दपदारोहोऽनुवर्ण्यते ॥ ४ ॥

शुकाचार्येण राज्ञे यदुकुलसंक्षयं वक्तुं ऋषिदत्त-

यदुकुमारशापदानकथनम् ॥ १ ॥ कदाचिद्यदुकुमारैः साम्बं स्त्रीवेषेणालंकृत्य इयमन्तर्वत्नी कुमारं प्रसोष्यत्युत कुमारीमिति पिण्डारकक्षेत्रवासिन ऋषीन्प्रति प्रश्नः ॥ २ ॥ इति च्छलिता महर्षयः इयं युष्मत्कुलनाशकमायसं मुसलं प्रसोष्यतीति शेपुः ॥ ३ ॥ यथाशप्तमुत्पन्नमायसं मुसलमुग्रसेनः चूर्णयित्वा समुद्रे प्रास्यत् ॥ ४ ॥ ते आयसकणाः समुद्रतीरे एरका अभवन् ॥ ५ ॥ यादवाः परस्परं ताभिरेरकाभिः प्रहृत्य मम्रुः इति ॥ ६ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्वितीये निमिजायन्तसंवादेनाह नारदः ।
धर्मान्भागवतान्भक्त्या वसुदेवाय पृच्छते ॥ ५ ॥

श्रीकृष्णसेवार्थमभीक्ष्णं द्वारकायां निवसन्तं नारदं प्रति वसुदेवेन भागवतधर्मप्रश्नः ॥ १ ॥ नारदेन वसुदेवाय निमिजायन्तेयसंवादरूपभागवतधर्मकथनम् ॥ २ ॥ जायन्तेयेषु कविहरिभ्यां निमिराजाय धर्मोपदेशः ॥ ३ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

माया-तत्तरण-ब्रह्म-कर्म-प्रश्नचतुष्टये ।
तृतीये तूत्तरं दत्तमार्षभैर्मुनिभिः पृथक् ॥ ६ ॥

निमिराजेन अन्तरिक्ष - प्रबुद्ध - पिप्पलायन- आविर्होत्रान्प्रति कृतानां माया - तत्तरणोपाय - ब्रह्मस्वरूप - कर्मस्वरूप - विषयकाणां चतुर्णां प्रश्नानां तैः पृथक् पृथक् उत्तरदानम् ॥ १ ॥ तान्त्रिकभगवत्पूजाप्रकारकथनम् ॥ २ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थे त्ववतारेहाप्रश्नस्योत्तरमुक्तवान् ।
जयन्तीनन्दनो नाम्ना द्रुमिलो नवसत्तमः ॥ ७ ॥

जायन्तेयेन द्रुमिलेन निमिराजं प्रति भगवदवतारवर्णनम् ॥ १ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे भक्तिहीनानां का निष्ठा को युगे युगे ।
पूजाविधिरिति प्रश्नद्वयस्योत्तरमुच्यते ॥ ८ ॥

जायन्तेयेन चमसेन निमिं प्रति भगवद्भक्तिहीनानां निष्ठाकथनम् ॥ १ ॥ करभाजनेन प्रतियुगं भगवत्पूजाविधिकथनम् ॥ २ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे ब्रह्मादिभिः स्तुत्वा गन्तुं विज्ञापितं हरिम् ।
उद्धवः प्रार्थयामास स्वधाम नय मामिति ॥ ९ ॥

ब्रह्मादिदेवैः श्रीकृष्णस्य स्वलोकगमनाय प्रार्थनम् ॥ १ ॥ भगवता यादवानां प्रभासगमनार्थमाज्ञापनम् ॥ १ ॥ भगवतो भूलोकत्यागेच्छां ज्ञातवतोद्धवेन स्वस्यापि परलोकनयनप्रार्थना ॥ ३ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सप्तमे तूद्धवस्यात्मज्ञानसिद्ध्यै हरिः स्वयम् ।
अवधूतेतिहासोक्तगुरुष्वष्टाववर्णयत् ॥ १० ॥

भगवता उद्धवंप्रति ज्ञानोपदेशार्थमवधूतेतिहासकथनारंभः ॥ १ ॥ अवधूतेन यदुं प्रति स्वस्य चतुर्विंशतिगुरूणां मध्ये अष्टभ्यः शिक्षितबुद्धिकथनम् ॥ २ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमेऽजगरादिभ्यो नवभ्यः शिक्षितं हरिः ।
अवधूतगिरा प्राह विवेकायोद्धवं प्रति ॥ ११ ॥

अवधूतस्य अजगरादिभ्यो नवभ्यो गुरुभ्यः शिक्षितबुद्धिकथनम् ॥ १ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमे कुररादिभ्यो देहतश्चोपशिक्षितम् ।
श्रुत्वा यदुः कृतार्थोऽभूदिति कृष्णेन वर्णितम् ॥१२॥

अवधूतस्य कुररादिसप्तगुरुभ्यः प्राप्तबुद्धिकथनम् ॥ १ ॥ अवधूतेतिहाससमाप्तिः ॥ २ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

चतुर्विंशतिगुर्वाख्यालब्धसंभावनाभुवः ।
उद्धवस्यात्मतत्वाप्त्यै साधनोक्तिरतःपरैः ॥ १३ ॥
दशमे देहसंबन्धात्संसृतिर्नात्मनः स्वतः ।
इत्येतद्वर्णयामास मतान्तरनिरासतः ॥ १४ ॥

श्रीकृष्णेनोद्धवं प्रति जीवस्य संसारप्राप्तिकारणकथनम् ॥ १ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

एकादशे तु बद्धानां मुक्तानां चाथ लक्षणम् ।
साधूनां च तथा भक्तेर्लक्षणं हरिणेरितम् ॥ १५ ॥

कृष्णेनोद्धवं प्रति बद्धमुक्तलक्षणकथनम् ॥ १ ॥ साधूनां भक्तेश्च लक्षणम् ॥ २ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

द्वादशे साधुसङ्गस्य महिमा वर्णितः पुरा ।
कर्मानुष्ठानत्यागव्यवस्था च ततःपरम् ॥ १६ ॥

कृष्णेनोद्धवं प्रति सत्सङ्गमहिमकथनम् ॥ १ ॥ कर्मानुष्ठानत्यागयोश्च व्यवस्थाकथनम् ॥ २ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

त्रयोदशेऽथ सत्वस्य वृद्ध्या विद्योदयक्रमः ।
हंसेतिहासतश्चित्तगुणविश्लेषवर्णनम् ॥ १७ ॥

सत्ववृद्ध्या विद्योदयः ॥ १ ॥ हंसेतिहासः ॥२॥

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

चतुर्दशे परं श्रेयो भक्तिरेव मतेनरत् ।
इत्येतद्वर्ण्यते ध्यानयोगश्च सह साधनैः ॥ १८ ॥

भगवद्भक्तेः परमश्रेयस्साधनत्वकथनम् ॥ १ ॥ ध्यानयोगनिरूपणम् ॥ २ ॥

पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

ततः पञ्चदशे प्रोक्ताः सिद्धयो धारणायुताः ।
श्रीविष्णुपदसम्प्राप्तवन्तरायतया मताः ॥ १९ ॥

अणिमाद्यष्टादशसिद्धिवर्णनम् ॥ १ ॥

षड्विंशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

षोडशे तु हरेराविर्भावयुक्ता विभूतयः ।
ज्ञानवीर्यप्रभावादिविशेषेणोपवर्णिताः ॥ २० ॥
अन्तश्चित्तेन यद्ध्यानमशक्यमकृतात्मनाम् ।
अतस्तद्योग्यतापत्यै विभूत्यादिनिरूपणम् ॥ २१ ॥

हरेर्विभूतिरूपवर्णनम् ॥ १ ॥

सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

ततः सप्तदशे पृष्टे स्वधर्मे भक्तिलक्षणे ।
हंसोक्तं धर्ममन्वाह ब्रह्मचारिगृहस्थयोः ॥ २२ ॥

उद्धवाय श्रीकृष्णेन ब्रह्मचारिगृहस्थधर्मवर्णनम् ॥ १ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

अष्टादशेऽवदद्धर्मं वनस्थयतिगोचरम् ।
अधिकारिविशेषेण विशेषं चापि तद्गतम् ॥ २३ ॥

वानप्रस्थसंन्यासिनोर्धर्मकथनम् ॥ १ ॥

एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

ज्ञानादेर्निर्णयः पूर्वं कृतो ह्यधर्मधर्मतः ।
अत्रोनविंशतितमे ज्ञानादेस्त्याग उच्यते ॥ २४ ॥

ज्ञानादीनां यमादीनां च स्वरूपकथनम् ॥ १ ॥

विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

विंशे योगत्रयं प्रोक्तं भक्तिज्ञानक्रियात्मकम् ।
गुणदोषव्यवस्थार्थमधिकारिविभागतः ॥ २५ ॥

भक्तिज्ञानक्रियात्मयोगकथनम् ॥ १ ॥

एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

एकविंशे क्रियाज्ञानभक्तिष्वनधिकारिणाम् ।
कामिनां द्रव्यदेशादिगुणदोषाः प्रकीर्तिताः ॥ २६ ॥

कामिनां द्रव्यदेशादिगुणदोषवर्णनम् ॥ १ ॥

द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

द्वाविंशे तत्त्वसंख्यानामविरोधविधोच्यते ।
पुंप्रकृत्योर्विवेकश्च जन्ममृत्युविधादि च ॥ २७ ॥

तत्त्वसंख्यानप्रभेदानामविरोधकथनम् ॥ १ ॥ प्रकृतिपुरुषविवेकः ॥ २ ॥ जन्ममृत्युप्रकारकथनम् ॥ ३ ॥

त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

त्रयोविंशे तिरस्कारसहनोपाय ईर्यते ।
भिक्षुगीताप्रकारेण मनसः संयमो धिया ॥ २८ ॥
दुर्जनोपद्रवो नूनं दुःसहो हि महीयसाम् ।
अतश्चतुर्भिरध्यायैः सहनोपायवर्णनम् ॥ २९ ॥

मनसः दुःखादिसहनोपायकथनार्थं भिक्षुगीताकथनम् ॥ १ ॥ अवन्त्यामाढ्यः कश्चिद्द्विज आसीत् ॥ २ ॥ तेन स्वेषां परेषां वा उपकृतिः कदापि न कृता ॥ ३ ॥ तेन कष्टार्जितं सर्वमपि द्रव्यं राजचोरादिभिरपहृतम् ॥ ४ ॥ तदा तस्य भार्यापुत्रस्वजनाः तं नादृतवन्तः ॥ ५ ॥ ततो निर्वेदमापन्नः स द्विजो भिक्षुरभवत् ॥ ६ ॥ पूर्वं तेनानर्चिता जनास्तमनेकाभिर्विंशाभिरुपद्रवयांचक्रुः ॥ ७ ॥ दुर्जनोपद्रवं सोढ्वा स्वयमात्मानं विगर्हयन् अध्यात्मविषयिणीं गाथामगायत ॥ ८ ॥

चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

चतुर्विंशे तु सांख्येन मनोमोहो निवार्यते ।
आत्मनः सर्वभावानामागमापायचिन्तया ॥ ३० ॥

मनोमोहनिरासार्थं सांख्यकथनम् ॥ १ ॥

पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

पञ्चविंशे स्वनैर्गुण्यप्रतिपत्त्यै निरूप्यते ।
चित्तप्रभवसत्त्वादिगुणवृत्तिरनेकधा ॥ ३१ ॥

कृष्णेनोद्धवाय सत्त्वादिगुणवृत्तिवर्णनम् ॥ १ ॥

षड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

षड्विंशे योगनिष्ठाया विघातो दुष्टसंगतः ।
साधुसंगेन तन्निष्ठापराकाष्ठेति वर्ण्यते ॥ ३२ ॥
योगिनो योगविभ्रंशः संगतः संभवेदिति ।
सर्वथा तन्निवृत्त्यर्थमैलगीतं वितन्यते ॥ ३३ ॥

दुष्टसङ्गेन योगविघातः सत्सङ्गेन योगप्राप्तिरित्यत्र ऐलगीताकथनम् ॥ १ ॥ बहुकालमुर्वश्या रममाणस्य मध्ये तया रहितस्य पुरूरवसः स्वयमात्मनाऽऽत्मानं विनिन्द्य स्त्रीसङ्गः सर्वथा न कर्तव्य इति गाथागानम् ॥ २ ॥

सप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

सप्तविंशे क्रियायोगः सद्यश्चित्तप्रसादकः ।
सर्वकामाप्तिहेतुश्च साङ्गः प्रोक्तः समासतः ॥ ३४ ॥
रागाद्याकुलचित्तानां कुतोऽसंगादिसंभवः ।
इति कृष्णार्चनं भद्रमनुस्मृत्यानुपृच्छति ॥ ३५ ॥

श्रीकृष्णेनोद्धवाय क्रियायोगे अर्चाप्रभेदस्य पूजाविधानस्य च कथनम् ॥ १ ॥

अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

अष्टाविंशे तु यः पूर्वं विस्तरेणोपवर्णितः ।
ज्ञानयोगः पुनश्चासौ समाहृत्य निरूप्यते ॥ ३६ ॥

पूर्वोक्तस्य ज्ञानयोगस्यात्र संक्षेपतः पुनर्निरूपणम् ॥ १ ॥

एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥

ऊनत्रिंशे तु यः पूर्वं विस्तरेण निरूपितः ।
भक्तियोगस्तमेवाह स्वभक्ताय समासतः ॥ ३७ ॥

अतिक्लेशमिवालक्ष्य योगेऽसंगकसंपदि।
सुगोपायं पुनः कृष्णमुद्धवः परिपृच्छति ॥ ३८ ॥

श्रीकृष्णेनोद्धवं प्रति पूर्वोक्तस्य भक्तियोगस्य पुनरत्र संक्षेपतो निरूपणम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णोपदेशेन प्राप्तविज्ञानस्य उद्धवस्य तं स्तुत्वा तदाज्ञया बदरिकाश्रमप्रवेशः ॥ २ ॥

त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥

त्रिंशे तु प्रागुपक्षितमौसलच्छलतो हरिः।
स्वधाम गन्तुमन्विच्छन्संजहार निजं कुलम् ॥३९॥
विरागाय पुरा घोरमुपक्षितं हि मौसलम्।
कथावसाने तत्रैव विशेषं परिपृच्छति ॥ ४० ॥

शुकाचार्येण परीक्षितं प्रति भगवता कृतस्य मौसलव्याजेन यादवकुलसंहारस्य कथनम् ॥ १ ॥ बलरामस्य देहत्यागः ॥ २ ॥

एकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥

एकत्रिंशे स्वकं धाम जगाम भगवानितः।
तमेवानुययुः प्रीत्या वसुदेवादयस्ततः ॥ ४१ ॥
देवान्स्वर्गान्निधायादौ भुवां देवान्निधाय च।
श्रीकृष्णः स्वेच्छया धाम स्वतन्त्रैव समाविशत् ४२

शुकाचार्येण परीक्षितं प्रति भगवतः स्वलोकगमनस्य ततो वसुदेवादीनां स्वस्वमूलरूपप्राप्तेश्च कथनम् ॥ १ ॥

इत्येकादशः स्कन्धः ॥ ११ ॥

श्रीगोपालकृष्णाय नमः।

द्वादशः स्कन्धः ॥ १२ ॥

उक्तास्त्रयोदशाध्यायैर्द्वादशे त्वाश्रयः सतः। अधिष्ठानावधित्वाभ्यामाश्रयश्चेश्वरः स्मृतः ॥ १ ॥
उक्तो लयावधित्वेन प्राकृतात्यन्तिके लये। अधिष्ठानतया चोक्तो महापुरुषवर्णने ॥ २ ॥
तत्रादौ पञ्चभिरध्यायैः शुकः प्राह परीक्षिते। शेषैस्तत्राखिलान्याह सूतः पृष्टोऽथ सत्तिभिः ॥ ३ ॥
स्वाश्रयश्रवणे कार्यो न विलम्बो मनीषिणा। इत्येतत्कालवंशस्थं चतुर्भिस्तावदुच्यते ॥ ४ ॥

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तत्र तु प्रथमे प्राप्तिमागधान्वयभूमिपान्।
कलिप्रभावतः प्राह सङ्गादिमल्लोमगान् ॥ ५ ॥

मागधवंशे पञ्चभविष्यतां राज्ञां कथनम् ॥ १ ॥ तेषामपोन्यनारपनम् ॥ २ ।

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

द्वितीये तु कलेर्दोषसृष्टौ कल्कयवतारतः।
धर्मस्थिते सने नष्टे पुनः कृतयुगागमः ॥ ६ ॥

कलियुगदोषकथनम् ॥ १ ॥ कल्केरन्ते कल्क्यवतारः ॥ २ ॥ ततः कृतयुगारंभः ॥ ३ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

तृतीये भूमिगीतं तेषां राज्यदोषादि वर्णने।
कलौ च दोषभूयिष्ठे दोषहन्त्री हरेर्गतिः ॥ ७ ॥

भूम्या राज्यपृथ्वी गतानुदाराप्रः ॥ १ ॥ कलिदोषनिरासार्थं हरिगुणकीर्तनम् ॥ २ ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थे तु चतुर्धोक्ता लया नैमित्तिकादयः ।
तत्र संसारनिस्तारो हरिकीर्त्यैव वर्ण्यते ॥ ८ ॥

नैमित्तिकादिचतुर्विधलयकथनम् ॥ १ ॥

पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पञ्चमे तु समासेन परब्रह्मोपदेशतः ।
राज्ञस्तक्षकसंदंशान्मृत्युभीतिनिवारणम् ॥ ९ ॥

शुकाचार्येण परीक्षिते ब्रह्मोपदेशेन तक्षकदंशभीतिनिवारणम् ॥ १ ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठे परीक्षितो मोक्षः सर्पहोमादि तत्सुतात् ।
वेदशाखाविभागोक्तौ त्रिवेदिव्यासवर्णनम् ॥ १० ॥

राज्ञाऽनुज्ञातस्य शुकाचार्यस्य गमनानुपदं तक्षकेण राज्ञो दंशनम् ॥ १ ॥ परीक्षित्पुत्रेण जनमेजयेन सर्पसत्रकरणम् ॥ २ ॥ कृष्णद्वैपायनेन वेदविभागकरणम् ॥ ३ ॥ याज्ञवल्क्यस्य सूर्याद्वाजसनेयशाखाध्ययनम् ॥ ४ ॥

सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

सप्तमेऽथर्वविस्तारः पुराणव्यसनं ततः ।
पुराणलक्षणादीनि फलं भागवतश्रुतेः ॥ ११ ॥

अथर्ववेदविभागः ॥ १ ॥ पुराणलक्षणदशककथनम् ॥ २ ॥ अष्टादशपुराणनामकथनम् ॥ ३ ॥

अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अष्टमे तु तपश्चर्या मार्कण्डेयस्य मोहकैः ।
कामादिभिरसम्मोहो नरनारायणस्तुतिः ॥ १२ ॥

मार्कण्डेयस्य तपश्चर्या ॥ १ ॥ तत्कृता नरनारायणस्तुतिः ॥ २ ॥

नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

नवमे भगवन्मायादिदृक्षोर्दर्शने मुहुः ।
मायाशिशोर्लयाब्धौ च मुनेर्निवेशनिर्गमैः ॥ १३ ॥

भगवता मार्कण्डेयाय प्रलयप्रदर्शनम् ॥ १ ॥ वटपत्रशायिनो बालमुकुन्दस्य मार्कण्डेयेन दर्शनम् ॥ २ ॥

दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

दशमे शिव आगत्य मुनेस्तुष्टो वरानदात् ।
तेन साकमतिप्रीत्या समाभाष्य सभाजयन् ॥ १४ ॥

मार्कण्डेयस्य शिवेनापि वरदानम् ॥ १ ॥

एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

एकादशे तु पूजार्थं महापुरुषवर्णनम् ।
रवेर्व्यूहस्य चाख्यानं प्रतिमासं पृथक्पृथक् ॥ १५ ॥
येनामर्त्यत्वमापन्नो मर्त्योऽसौ भार्गवोत्तमः ।
तं पृच्छति क्रियायोगं साङ्गोपाङ्गादिकविपतम् ॥ १६ ॥

पूजार्थं महापुरुषवर्णनम् ॥ १ ॥ सूर्यव्यूहवर्णनम् ॥ २ ॥

द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

द्वादशे तु पुराणोक्तसर्वार्थानुक्रमः कृतः ।
प्रथमस्कन्धमारभ्य प्राधान्येन समासतः ॥ १७ ॥

भागवतोक्तसर्वार्थानुक्रमः ॥ १ ॥ भागवतश्रवणफलम् ॥ २ ॥

त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

त्रयोदशे पुराणानां संख्यामाह यथाक्रमम् ।
दानं दानस्य माहात्म्यं श्रीमद्भागवतस्य च ॥ १८ ॥

अष्टादशपुराणानां ग्रन्थसङ्ख्या ॥ १ ॥

इति द्वादशः स्कन्धः ॥ १२ ॥

श्रीमद्भागवतविषयानुक्रमणिका संपूर्णा ॥

श्रीलक्ष्मीनारायणाभ्यां नमः ॥ श्रीगोपालकृष्णाय नमः । श्रीवेदव्यासाय नमः । श्रीसरस्वत्यै नमः ।

श्रीभागवतस्थानां प्रसिद्धनाम्नां विषयाणां च वर्णानुक्रमणी ।

अग्निमिता । पैलस्य शिष्य । द्वा० ६ । ५४–५५ ॥
अग्निमित्रः । क्ष० मौर्यस्य बृहद्रथस्य पुत्र । द्वा० १ । १६ ॥
अग्निवर्णः । क्ष० सू० व० । न० १२ । ५ ॥
अग्निवेश्यः । क्ष० । तपसा ब्राह्मणो जात । कानीन जातूकर्ण्य इति च नामनी । न० २ । २१ ॥
अग्निष्टुत् । यागविशेष । तृ० १२ । ४० ।
अग्निष्टोमः । देव । पिता चक्षुर्नामा मनु । माता नड्वला । च० १३ । १६ ॥
अग्निहोत्रम् । देव । पिता सविता । माता पृश्नि । प० १८ । १ ॥
अग्निष्वात्ताः । पितर । पत्नी स्वायम्भुवदक्षपुत्री स्वधा । कन्ये वयुना धारिणी च । च० १ । ६३ ॥
अग्र्यपूजा । श्रीकृष्णस्य । द० ७४ । २६ ॥
अघः । अजगररूपी असु० । कृष्णेन हत । द० १२ । १३–३१ ॥
अघमर्षणम् । तीर्थविशेष । तत्र प्राचेतसदक्षेण तपश्चरणम् । प० ४ । २०–२१ ।
१ अङ्गः । क्ष० । उत्तानपादवंश्य । पिता उल्मुक । भार्या सुनीथा । पुत्रो वेन । च० १३ । १७ । अश्वमेधकरणम् । २५ । निर्वेदेन राज्यत्याग । ४७ ॥
२अङ्गः । क्ष० । सो० व० । बलेर्भार्याया दीर्घतमस उत्पन्न । न० २३ । ५ ।
१अङ्गदः । वालिपुत्रो वानर । न० १० । १७ ॥
२अङ्गदः । क्ष० । दाशरथिलक्ष्मणस्य पुत्र । न० ११ । १२ ।
अङ्गारकः । ग्रह । मण्डलम् । पं० २२ । १४ ॥
अङ्गिरसां सत्रम् । न० ४ । ३ ॥
१अङ्गिराः । ब्रह्मणो मुखाज्जात प्रजापति । दशमानसपुत्रेष्वन्यतम तृ० १२ । २४ ॥ भार्या कर्दमपुत्री २४ । २२ ॥ पुत्रौ उचथ्यो बृहस्पतिश्च । च० १ । ३५ ॥ कन्या सिनीवाली राका अनुमतिश्च । अथ महादेवशापान्मृत । च० ३० । ४८ ॥
२अङ्गिराः । ऋ० । स एव पुन वैवस्वतमन्वन्तरे वरुणस्य यज्ञ उत्पन्न । भार्ये प्राचेतसदक्षकन्ये स्वधा २ सती च । स्वधापुत्रा पितर । सतीपुत्रोऽथर्वाङ्गिरा । प० ६ । १७ । चित्रकेतुराजाय वरप्रदानम् । १४ । १४ ॥ ज्ञानोपदेश । १६ ॥
३अङ्गिराः । क्ष० । च० १३ । १७ ॥
१अजः । क्ष० । प्रतिहर्तु पुत्र । प० । १५ । ५ ॥
२अजः । एकादशरुद्रेष्वन्यतम । पिता भूतप्रजापति । माता सरूपा । प० ६ । १७ ॥
३ अजः । क्ष० । सू० व० । दशरथस्य पिता । न० १० । १ ॥
अजकः । क्ष० । सो० व० । पिता बलाकाश्च । पुत्र २ कुश । न० १५ । ३–४ ॥
अजनः । जिन इति नामान्तरम् । बुद्धस्य पिता । प्र० ३ । २४ ॥
अजनाभम् । भारतवर्षस्य प्राक्तन नाम । प ७ । ३ ॥
अजमीढः । क्ष० । सो० व० । पिता हस्ती । पुत्रा बृहदिषु नील शान्तिश्च । तद्वंशे प्रियधामादयो ब्राह्मणा बभूवु । न० २१ । २१, ३० ॥
अजयः । क्ष० । द्वा० १ । ६ ॥
१ अजातशत्रुः । युधिष्ठिर । प्र० १३ । ३० ॥

रसातलं, पातालं चेति सप्त । पं० २४ । ७–॥
उत्पत्तिः । द्वि० ५ । ४० ॥
अध्यात्मम् । द्वि० १० । १४ ॥
अनग्नयः । पितरः । भार्या स्वधा । च० १ । ६३ ॥
अनघा । शाकद्वीपस्था नदी । पं० २० । २६ ॥
अनमित्रः । क्ष० । सो० वं० । पिता शिनिः । न० २४ । १२ ॥
अनर्वा । असु० । ष० १० । १९ ॥
अनसूया । कर्दमप्रजापतिपुत्री । माता देवहूतिः । तृ० २४ । २२ । अत्रिमहर्षेर्भार्या । पुत्राः दत्तः दुर्वासा. सोमश्च ॥ च० १ । १५ ॥
अनिरुद्धः । क्ष० । सो० वं० । पिता प्रद्युम्नः । माता रुक्मवती । द० ६१ । १८ ॥ भार्या रोचना । २५ ॥ पुत्रो वज्रः । द० ९० । ३७ ॥ उषा-हरणम् । ६२–६३ ॥
अनिलः । क्ष० । सो० वं० । पिता कृष्ण. । माता मित्रविन्दा । द० ६१ । १६ ॥
अनिष्टकर्मा । क्ष० । द्वा० १ । २५ ॥
अनीशः । गुणेषु सक्तः । द्वा० १९ । ४४ ॥
अनीहः । क्ष० । सू० वं० । न० १२ । २ ॥
१ अनुः । क्ष० । सो० वं० । ययातिपुत्र. । माता शर्मिष्ठा । न० १८ । ३३ ॥ पुत्राः सभानरः ४ चक्षुः परोक्षश्च ॥ न० २३ । १ ॥
२ अनुः । क्ष० । सो० वं० । कुरुवशस्य पुत्रः । न० २४ । ५ ॥
३ अनुः । क्ष० । सो० वं । पिता कपोतरोमा । पुत्र. अन्धकः । न० २४ । २० ॥
अनुक्रमणिका । श्रीभागवतग्रन्थस्य । द्वा० १२ ॥
अनुतापनः । दनोः पुत्रः । ष० ६ । ३१ ॥
१ अनुमतिः । अङ्गिरसः पुत्री । माता श्रद्धा । च० १ । ३४ । धातुरादित्यस्य भार्या । पुत्रः पूर्ण-मासः । ष० १८ । ३ ॥
२ अनुमतिः । शाल्मलिद्वीपस्था नदी । पं० २० । १० ॥
अनुम्लोचा । अप्स० । द्वा० ११ । ३८ ॥
अनुष्टुप् । छन्दः । तृ० १२ । ४५ ॥
अनुह्रादः । हिरण्यकशिपोः पुत्रोऽसुरः । माता कयाधूः । ष० १८ । १३ ॥
अनूरुः । अरुणः । पिता कश्यपः । माता विनता (सुपर्णा) ष० ६ । २२ ॥
अनूर्मिमत्त्वम् (श्वेतता) सिद्धिः । ए० १५ । १८ ॥
अनृतम् । ष० १७ । २५ ॥ ३२ । ३९ ॥ निन्दा अ० २० । ३–॥.
१ अनेनाः । क्ष० । सू० वं० । न० ६ । २० ॥
२ अनेनाः । क्ष० । सो० वं । आयोः पुत्रः । न० १७ । २ ॥ तत्पुत्रः शुद्धः । ११ ॥
अन्तकाले कर्तव्यम् । द्वि० १ । १५ ॥
अन्तरिक्षम् । ऊर्ध्वलोकः । अस्य भुवर्लोक इति नामान्तरम् । पं २४ । ५ ॥
१ अन्तरिक्षः । क्ष० । सू० वं० । न० १२ । १२ ॥
२ अन्तरिक्षः । असु० । द० ५९ । १२ ॥
३ अन्तरिक्षः । ऋषभदेवस्य पुत्र. । पं ४ । ११ ॥ ए० ३ । ३ ॥
अन्तर्धानः । क्ष० । विजिताश्वस्य नामान्तरम् । पुत्राः पावक पवमानः शुचिः हविर्धानश्च । च० २४ । ३ ॥

अरुणा। प्लक्षद्वीपस्था नदी। पं० २०। ४॥

अरुणिः। ऋ०। ब्रह्मपुत्र। च० ८। १॥

अरुणोदा। मन्दरप्रभवा नदी। पं० १६। १७॥

अरुन्धती। कर्दमप्रजापतिपुत्री। वसिष्ठस्य भार्या। तृ० २४। २३॥ ऊर्जेति नामान्तरम्। च० १। ४०॥

१ अर्कः। देव। पिता धर्मप्रजापति। अष्टवसुष्वन्यतम॥ माता ३ वसु। भार्या वासना। ष० ६। ११-१३॥

२ अर्कः। क्ष०। सो० वं०। न० २१। ३१॥

अर्चा। प्रतिमा। तद्विधितत्प्राशस्त्यादय। तृ० २९। २१-२७॥ च० ८। ५४-६१॥ द० ८४। १०॥ ८६। ५५॥ ए० २। ४७॥ ११। ४२॥ २७। ९-१६॥

१ अर्चिः। २ दक्षपुत्री। कृशाश्वस्य भार्या। ष० ६। २०॥

२ अर्चिः। पृथुचक्रवर्तिनो भार्या। महालक्ष्म्यशभूता। च० १५। २-६॥ २३। १९-२६॥

१ अर्जुनः। क्ष०। सो० वं०। पिता पाण्डु। माता कुन्ती। इन्द्रांशभूत। कृष्णस्तुति। प्र-७। २२-२५॥ अश्वत्थामप्रयुक्तब्रह्मशिरोस्त्रस्य प्रत्यस्त्रप्रयोग। २९॥ द्वारकागमनम्। १२। ३६॥ युधिष्ठिरेण तन्मुखस्य विच्छायत्वकारणप्रश्न १४। ३९-४४॥ युधिष्ठिराय कृष्णस्य परलोकगमनवृत्तान्तकथनम्। प्र० १५॥ भार्या द्रौपदी। पुत्र श्रुतकीर्ति। न० २२। २७-२९॥ अन्या भार्या सुभद्रा। पुत्र अभिमन्यु। ३३॥ तृतीया भार्या चित्राङ्गदा। पुत्रो बभ्रुवाहन। चतुर्थी उलूपी। पुत्र इरावान्। ३२॥ यतिवेषेण सुभद्रापहार द०। ८६। ३-१२॥ [मृतस्य ब्राह्मणशिशो रक्षणप्रतिज्ञानम्। द० पू० ११०॥] मित्रविन्दास्वयंवरे लक्ष्यवेधयत्न। ८३ २४॥

२ अर्जुनः। क्ष०। सो० वं०। पिता कृतवीर्य। न० ११। १७-४१॥ वध परशुरामेण। ३५॥ पुत्रा २३। २४-॥ अस्य कार्तवीर्यार्जुन इति प्रसिद्ध नाम॥

अर्जुनपालः। क्ष० सो० वं०। न० २४। ४४॥

अर्जुनवृक्षौ। कृष्णेन भग्नौ। द० १०। २३-२७॥

१ अर्थः। द्वितीय पुरुषार्थ। प्र० २। ९।

२ अर्थः। देव। पिता धर्मप्रजापति। माता बुद्धि। च० १। ५१॥

अर्थसिद्धिः। साध्याना पुत्र ष० ६। ७॥

अर्यमा। पिता कश्यप। माता अदिति। पत्नी मातृका। पुत्रा चर्षणय। ष० ६। ३९-४२॥ द्वादशादित्येष्वन्यतम॥

अर्वाक्स्रोतसां सर्गः। तृ० १०। २५॥

अलकनन्दा। कैलासस्था नदी। गङ्गाया शाखाभूता। च० ६। २४॥ पं० १७। ५। ९॥

अलका। कुबेरस्य पुरी। ध्रुवस्य गमनम्। च० १०। ५॥

अलम्बुषा। अप्सरा। तस्या तृणबिन्दो सकाशात् इडविडानाम्न्या पुत्र्या, विशाल शून्यबन्धु धूम्रकेतु इति सुतत्रयस्य चोत्पत्ति। न० २। ३०-३३॥

अश्वसेनः । क्ष० । सो०. व० । पिता कृष्ण । माता सत्या । द० ६१ । १३ ॥

अश्वाः । सृष्टि । तृ० १० । २२ ॥

अश्विनौ । सूर्यपुत्रौ नासत्यदस्रौ । वडवारूपधारिण्या सञ्ज्ञादेव्या जातौ । प० ६ । ४० ॥ च्यवनाय यौवनप्रदानम् । न० ३ । ११ ॥ माद्र्यां जातौ पुत्रौ नकुल सहदेवश्च । २२ । २८ ॥

अष्टकः । ऋ० । विश्वामित्रस्य पुत्र । न० १६ । ३६ ॥

अष्टमं मन्वन्तरम् । अधिपति सावर्णि । अ० १३ । ११ ॥

अष्टवसवः । ५ वसु शब्द पश्यत ॥

अष्टाङ्गयोगः । तृ० २८ ॥

अष्टादश अक्षौहिण्यः । तृ० ३ । १४ ॥

अष्टादशपुराणानि । नामानि । द्वा० ७ । २३ ॥ लक्षणपञ्चक दशक च । ८–२३ ॥ तद्ग्रन्थसंख्या । १३ ॥

अष्टादशसिद्धयः । ए० १५ ॥

असत्यम् । प्र० १७ । २५ ॥ अनृतशब्द पश्यत ॥

असमञ्जः । क्ष० । सू० व० । सगरस्य पुत्र । माता केशिनी । पुत्र अंशुमान् । न० ८ । १५ ॥

असिक्नी । पञ्चजनप्रजापतेर्दुहिता । २दक्षप्रजापते भार्या । प० ४ । ५१ ॥

असितः । ऋ० । देवलोऽप्ययमेवेति भाति । तत्तीर्थम् । तृ० १ । २२ ॥

असिपत्रवनम् । नरकम् । पं० २६ । ७ । १५ ॥

असीमकृष्णः । क्ष० । न० २२ । ३९ ॥

असुः । प्राणशब्द पश्यत ॥

असुराः । नामानि । प० १० । १९–२१ ॥ अ० १० ॥ जय । तृ० १७ । १९ ॥ प० ७ । १७ ॥ अ० ५ । १५ ॥ १५ । ३३ ॥

अस्तिः । जरासन्धस्यपुत्री कंसस्य भार्या । द० ५० । १ ॥

अर्हंतत्त्वम् । तृ० ५ । २९ ॥ प० २५ ॥ २६ । २३ ॥ द्वि० ५ । २४ ॥

अहंयातिः । क्ष० सो० व० । बहुगवस्य पुत्र । रौद्राश्वस्य पिता । न० २० । ३ ॥

अहल्या । मुद्गलरूपे पुत्री । गोतमस्य भार्या । पुत्र शतानन्द । न० २१ । ३४ ॥

अहिर्बुध्न्यः । एकादशरुद्रेष्वन्यतम । प० ६ । १८ ॥

अहोरात्रमानम् । पं० २१ । ४ ॥

आ०

आकाशः । नभस्तत्त्वम् । द्वि० ५ । २५ ॥ तृ० ५ । ३२ ॥ २६ । ३२ ॥

१ आकूतिः । स्वायंभुवमनुपुत्री । रुचिप्रजापतेर्भार्या । पुत्रो यज्ञनामा भगवान् । पुत्री दक्षिणा । च० १ । १–॥ द्वि० ७ । २ ॥

२ आकूतिः । सर्वतेजस पत्नी । च० १३ । १४–॥

३ आकूतिः । पृथुषेणस्य भार्या । पं० १५ । ६ ॥

आगमः । प्रमाणम् । ए० १९ । १७ ॥

आग्नीध्रः । प्रियव्रतस्य पुत्र । माता बर्हिष्मती । पं० १ । २५ ॥ पूर्वचित्तिनाम्न्यामप्सरसि तस्य नवपुत्रोत्पत्ति । २ । २–२० ॥

आग्नीध्रकः । ऋषि । अ० १३ । २८ ॥

आङ्गिरसम् । सत्रम् । द० २३ । ३ ॥
१ आङ्गिरसी । नदी । पं० २० । ४ ।
२ आङ्गिरसी । ४ वसुनामकवसोर्भार्या । पुत्रो विश्वकर्मा । प० ६ । १५ ॥
आजगरः । अजगरवृत्तिः निरुद्यमः कश्चिद्ब्राह्मणः । प्रह्लादेन संवादः । स० १३ । ११–४५ ॥
आज्यपाः । पितरः । पत्नी दक्षपुत्री स्वधा । च० १ । ६३ ॥
आण्डकोशः । तृ० ११ । ३९ ॥
आढ्यः । गुणाढ्यः ए० १९ । ४३ ॥
आततायी । प्र० ७ । ५३ ॥
आतपः । विभावसुनामकवसोः पुत्रः । माता १उषा । प० ६ । १६ ॥
आत्यन्तिकप्रलयः । द्वा० ४ । ३४ ॥
आथर्वणः । दध्यङ् शब्दं पश्यत ॥
आदित्यव्यूहः । द्वा० ११ । ३०–॥
आदित्याः । द्वादश । प० ६ । ३९ ॥ द्वा० ११ । ३२ ॥
आदिदैत्यः । हिरण्याक्षः । द्वि० ७ । १ ॥ तृ० १४ । २ ॥
आदिराजः । पृथुचक्रवर्ती । च० २० । ३२ ॥
आदिशेषः । सर्पराजः । माता कद्रूः । रूपवर्णनं स्तुतिश्च । पं० २५ । १–१५ ॥ प० १६ । ३०–३२ ॥ चित्रकेतुना तत्स्तुतिः । ३४–४८ ॥
आध्यात्मिकयोगः । तृ० २५ । १३–॥
आनकः । क्ष० सो० वं० । शूरराजस्य पुत्रः । वसुदेवस्य भ्राता । न० ६४ । २८ ॥ भार्या कङ्का । ४१ ॥

आनकदुन्दुभिः । वसुदेवस्य नामान्तरम् । न० २४ । २९–३० ॥
आनर्तः । क्ष० सू० वं० । शर्यातेः पुत्रः । तत्पुत्रो रेवतः । न० ३ । २७ ॥
आनर्ताः । आनर्तेन निर्मितो देशः । न० ३ । २८ ॥
आनुः । अनुशब्दं पश्यत ॥
आन्ध्रः । क्ष० सो० वं० । बलिराजस्य भार्यायां दीर्घतमस ऋषेर्जातः पुत्रः । न० २३ । ५ ॥
आन्ध्रवंशः । द्वा० १ । २२–॥
आन्वीक्षिकी । विद्या । दत्तात्रेयेण स्वशिष्येभ्यः प्रह्लादादिभ्य उपदिष्टा । प्र० ३ । ११ ॥
आपः । जलशब्दं पश्यत । द्वि० १० । १० ॥
आप्यायनम् । शाल्मलिवर्षस्य नामान्तरम् । पं० २० । ९ ॥
१ आमः । क्रौञ्चस्य नामान्तरम् । पं० २० । २१ ॥
२ आमः । क्ष० सो० वं० । पिता कृष्णः । माता सत्या । द० ६१ । १३ ॥
आम्रः । क्ष० सो० वं० । पिता कृष्णः माता नाग्नजिती । प्र० १० । २९ ॥
१ आयतिः । मेरुपर्वतपुत्री । धातुर्भार्या । पुत्रः मृकण्डुः च० १ । ४४ ॥
२ आयतिः । क्ष० सो० वं० । नहुषस्य पुत्रः । न० १८ । १ ॥
१ आयुः । प्राणनामकवसोः पुत्रः । प० ६ । १२ ॥
२ आयुः । क्ष० सो० वं० । पुरूरवसः पुत्रः । न० १५ । १ ॥ पुत्राः नहुषादयः पञ्च । १७ । १ ॥

इ

इडविडा । (इडविला) विश्रवसो भार्या । पिता तृणविन्दुः । माता अलम्बुषा । पुत्रः ऐडविलः कुबेरः । न० २ । ३१ ॥

इडस्पतिः । तुषितेष्वन्यतमः । च० १ । ७ ॥

इतिहासपुराणानि । प्र० ४ । २० ॥ तृ० १२ । ३९ ॥

इध्मः । तुषितेष्वन्यतमः । च० १ । ७ ॥

इध्मजिह्वः । प्रियव्रतस्य पुत्रः । पं० १ । २५ ॥

इन्द्रः । प्रतिमन्वन्तरम् एकैक इति चतुर्दशस्वपि मन्वन्तरेषु चतुर्दशाधिपतीनां साधारणमिदं पदकृतं नाम । तेषां प्रातिस्विकानि नामानि तु- यज्ञः १, रोचनः २, सत्यजित् ३, त्रिशिखः ४, विभुः ५, मन्त्रद्युम्नः (मन्द्रद्युम्नः) ६, पुरंदरः ७, महाबलिः ८, अद्भुतः ९, शम्भुः १०, वैधृतः ११, ऋतधामा १२, दिवस्पतिः १३, शुचिः १४, इति । इदानींतनेषु भारतभागवतादिषु पुराणादिषु विद्यमानाः गोत्रभित्–वज्री पुरुहूतः इत्यादयः शब्दाः पुरन्दरमेव बोधयन्ति ॥

इन्द्रद्युम्नः । पाण्ड्यदेशाधिपो राजा । अ० ४ । ७ ॥

इन्द्रप्रमदः । ऋ० । प्र० ९ । ७ ॥ १९ । ९ ॥

इन्द्रप्रमितिः । ऋ० । पैलस्य शिष्यः । तच्छिष्यो माण्डूकेयः । द्वा० ६ । ५४ ॥

इन्द्रयागः । द० २४ ॥

इन्द्रलोकः । वर्णनम् । स० ४ । ८–१८ ॥ अ० १५ । १३–२२ ॥

इन्द्रवाहः । क्ष० सू० वं० । पुरंजयः ककुत्स्थ इति नामान्तरे । न० ६ । १२ ॥

इन्द्रशत्रुः । वृत्रः । प० ११ । १० ॥

इन्द्रसावर्णिः । चतुर्दशो मनुः । अ० १३ ३३ ॥ तस्य मन्वन्तरम् । ३५ ॥

१इन्द्रसेनः । महाबलिः । अ० २२ । १३ ॥

२इन्द्रसेनः । देवऋषभस्य पुत्रः । प० ६ । ५ ॥

३इन्द्रसेनः । प्लक्षद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । ४ ॥

४इन्द्रसेनः । क्ष० सू० वं० । पिता कूर्चः । पुत्रो वीतिहोत्रः । न० २ । १९ ॥

इन्द्रस्पृक् । ऋषभदेवस्य पुत्रः । पं० ४ । १० ॥

इन्द्रियाणि । द्वि० १ । २९ ॥ तृ० ६ । १२–२५ ॥ द्वि० ३ । २० ॥ गोलकानि । द्वि० ६ । १–१४ ॥ १० । १७–३२ ॥ अभिमानिनः । द्वि० ५ । ३०–३१ ॥ ६ । १–१० ॥ उत्पत्तिर्भगवतोऽवयवेभ्यः । द्वि० १ । २९ ॥ तज्जयमहिमा । पं० १ । १७ ॥

इध्मवाहः । ऋ० । अगस्त्यस्य पुत्रः । माता लोपामुद्रा । प्र०१९ । ९ ॥

इरा । ४ इलाशब्दं पश्यत ॥

इरावान् । अर्जुनस्य पुत्रः । माता उलूपी न० २२ । ३२ ॥

१इला । प्राचेतसदक्षपुत्री । कश्यपस्य भार्या । पुत्राः भूरुहाः । प० ६ । २५ । २८ ॥

२ इला । इक्ष्वाकोरपत्यम् । सुद्युम्न इति नामान्तरम् । न० १ । १६–२२ ॥ तस्यां बुधेन समागमात् पुरूरवोनामकपुत्रोत्पत्तिः । ३५ ॥ शेषं सुद्युम्नशब्दे पश्यत ॥

३ इला । वायोः पुत्री । ध्रुवस्य द्वितीया भार्या । च० १० । २ ॥

४ इला । वसुदेवस्य भार्या । न० २४ । ४९ ॥

इलावर्तः । ऋषभदेवस्य पुत्र । पं० ४ । १० ॥
इलावृतः । पिता आग्नीध्र । भार्या रता । पं० २ । १९, २३ ॥
इलावृतम् । जम्बूद्वीपस्थ वर्षम् । पं० १६ । ७ ॥ १७ । १५–२४ ॥
इल्वलः । असु० । पिता ह्राद । माता धमनी । भ्राता वातापि । प० १८ । १५ ॥
इषंधराः । शाल्मलिद्वीपस्था जना । पं० २० । ११ ॥
१ इषः । वत्सरस्य पुत्र । माता स्वर्वीथी । च० १३ । १२ ॥
२ इषः । आश्विनमास ॥ द्वा० ११ । ४३ ॥
इषुकारः । चतुर्विंशतिगुरुष्वन्यतम । ए० ९ । ११–१३ ॥
इषुमान् । क्ष० सो० व० । न० २४ । ४१ ॥
इष्टधनम् । धर्म । स० १९ । ३९ ॥

ई०

ईशः । गुर्ण्व्यसनाभी ए० १९ । ४४ ॥
ईशकथा । पुराणलक्षणम् । ईशस्तत्ताना च कथाऽस्मिन्नन्वे तत्र तत्रोक्ता ॥ द्वि० १० । ५ ॥
ईशानः । पुष्करद्वीपस्थ पर्वत । पं० २० । २६ ॥
ईशावास्यमिति । मन्त्रार्थ । अ० १ । १०–१६ ॥
ईशित्वम् । सिद्धि । ए० १५ । १० ॥
ईश्वरासितत्वम् । ष० २१ । २८–३० ॥

उ०

उक्थम् । म० १५ । ६ ॥
उक्थ्यः । ... । ङ० १२ । ४० ॥

उग्रः । एकादशरुद्रेष्वन्यतम । प० ६ । १७ ॥
उग्रदंष्ट्री । मेरो पुत्री । पं० २ । १९–२३ ॥
उग्रसेनः । क्ष० सो० व० । आहुकस्य पुत्र । तत्पुत्रक्रम । न० २४ । २१–२४ ॥ राज्ये पट्टाभिषेक । द० ४५ । १२ ॥
उग्रायुधः । क्ष० सो० व० । नीपस्य पुत्र । न० २१ । २९ ॥
उचथ्यः (उतथ्यः) । ऋ० । अङ्गिरस पुत्र । माता श्रद्धा । च० १ । ३५ ॥ भार्या ममता । न० २० । ३७ ॥
उच्चैःश्रवाः । इन्द्रस्याश्व । उत्पत्ति क्षीरसमुद्रात् । अ० ८ । ३ ॥
उतङ्कः । (उत्तङ्कः) उदङ्कशब्द पश्यत ॥
उतथ्यः । उचथ्यशब्द पश्यत ॥
उतामृतत्वस्येशान । इति मन्त्रार्थ । द्वि० ६ । १७ ॥
उत्कचः (उत्कट । उत्कल) असु० हिरण्याक्षस्य पुत्र । स० २ । १८ ॥
उत्कटः । उत्कचशब्द पश्यत ॥
१ उत्कलः । उत्कचशब्द पश्यत ॥
२ उत्कलः । क्ष० सू० व० । सुद्युम्नस्य पुत्र । न० १ । ४१ ॥
उत्कला । गयस्य भार्या । पं० १५ । १४ ॥
उत्क्रमणम् । तत्प्रकारः । द्वि० २ । १०–३० ॥ प० ४ । २५ । २३ । १३–१८ ॥
उत्तमाग्निः । उत्कलशब्द पश्यत ॥
१ उत्तमः । उत्तानपादस्य पुत्र । माता सुरुचि । च० ८ । ९ ॥ ... । १० । ३ ॥
२ उत्तमः । सुरुचेः सूनु । प० १ । २८ ॥ ... । म० १ । २३ ॥

ऊ०

२ ऊर्जः। ऊर्जमासः। कार्तिकमासः द्वा० ११। ४४॥

ऊर्जस्तम्भः। ऋ०। अ० १। २०॥

१ ऊर्जस्वती। प्रियव्रतस्य पुत्री। पं० १। २४॥ उशनसो भार्या। पुत्री देवयानी। ३४॥

२ ऊर्जस्वती। प्राणनामकवसोर्भार्या। प० ६। १२॥

ऊर्जा। कर्दमपुत्री। माता देवहूतिः। वसिष्ठस्य भार्या। च० १। ४०। पुत्राः चित्रकेतुप्रभृतयः॥

ऊर्जितः। क्ष० सो० वं०। कार्तवीर्यार्जुनस्य पुत्रः। न० २३। २७॥

ऊर्णा। २ चित्ररथस्य भार्या। पं० १५। १४॥

ऊर्ध्वकेतुः। क्ष० सू० वं०। न० १३। २२॥

ऊर्ध्वगः। क्ष० सो० वं०। कृष्णस्य पुत्रः। माता लक्षणा (माद्री)। द० ६१। १५॥

ऊर्ध्वबाहुः। ऋ०। अ० ५। ३॥

ऊर्ध्वरेतसः। सनकाद्याः ब्रह्मपुत्राः। च० ८। १॥

ऊर्ध्वरोमा। कुशद्वीपस्थः पर्वतः। पं० २०। १५॥

ऊर्ध्वलोकाः। भूः भुवः स्वः महः जनः तपः सत्यम् इति सप्त। द्वि० १। २७॥ ५। ३८--३९॥

ऊषा। २ उषाशब्दं पश्यत॥

ऋ०

ऋक्। ऋग्वेदः। तद्धारकः पैलः। प्र० ४। २१॥ तृ० १२। २७॥

१ ऋक्षः। पर्वतः। पं० १९। १६॥ अत्रिऋषिणा तत्र तपश्चरणम्। च० १। १७॥

२ ऋक्षः। क्ष० सो० वं०। अजमीढस्य पुत्रः। पुत्रः संवरणः। न० २२। ३॥

ऋक्षराजः। जाम्बवान्॥

ऋचीकः। ऋ०। और्वस्य पुत्रः। तद्भार्या गाधिराजपुत्री सत्यवती। पुत्रो जमदग्निः। न० १५। ५॥

ऋजुः। क्ष० सो० वं०। वसुदेवस्य पुत्रः। माता देवकी। न० २४। ५४॥

ऋणत्रयम्। द० ८४। ३९॥

ऋतम्। सूनृता वाणी। ए० १९। ३८॥

१ऋतः। चक्षुर्नामकमनोः पुत्रः। च० १३। १६॥

२ ऋतः। क्ष० सू० वं०। ३विजयस्य पुत्रः। तत्पुत्रः १शुनकः। न० १३। २५॥

१ ऋतधामा। द्वादशमन्वन्तरीय इन्द्रः। अ० १३। २८॥

२ ऋतधामा। क्ष० सो० वं०। वसुदेवभ्रातुः कङ्कस्य पुत्रः। न० २४। ४४॥

१ ऋतध्वजः। सिद्धः ऋषिः। प० १५। १५॥

२ ऋतध्वजः। प्रतर्दनस्य नामान्तरम्। न० १७। ६॥

ऋतम्भरा। प्लक्षद्वीपस्था नदी। पं० २०। ४॥

ऋतुः। मासद्वयात्मकः कालः। तृ० ११। ११॥

ऋतुपर्णः। क्ष० सू० वं०। १ अयुतायुषः पुत्रः। तत्पुत्रः सर्वकामः। न० ९। १७--॥

ऋतेयुः। क्ष० सो० वं०। रौद्राश्वस्य पुत्रः। माता घृताची अप्सराः। पुत्रोऽन्तिभारः। न० २०। ४--६॥

ऋभवः। दक्षाध्वरे उत्पन्ना देवाः। च० ४। ३३॥

१ ऋभुः। ब्रह्मपुत्रः ऊर्ध्वरेता ऋषिः। च० ८। १॥

२ ऋभुः। सिद्ध ऋषिः। प० १५। १२॥ प्रथमोऽप्ययमेवेति भाति॥

ऋश्यमूकः। पर्वतः। पं० १९। १६॥

ऋश्यशृङ्गः। विभाण्डकऋषेः पुत्रः। भार्या शान्ता। न० २३। ८॥ तस्यागामिमन्वन्तरे सप्तर्षित्वम्। अ० १३। १५॥

१ ऋषभः। विष्ण्ववतारभूतः। नाभेः पुत्रः। माता मेरुदेवी। पं० ३। २०॥ भार्या जयन्ती। शतं पुत्राः। तेषु ज्येष्ठो भरतः। पं० ४॥५॥६॥

२ ऋषभः। भारतवर्षस्थः पर्वतः। पं० १९। १६॥

३ ऋषभः। मेरोः केसरपर्वतः। पं० १६। २६॥

४ ऋषभः। लोकालोकपर्वतस्थः दिग्गजः। पं० २०। ३९॥

५ ऋषभः। इन्द्रस्य पुत्रः। तन्माता पौलोमी। प० १८। ७॥

६ ऋषभः। नवममन्वन्तरे भगवदवतारभूतः आयुष्मतः पुत्रः। माता अम्बुधारा। अ० १३। २०॥

७ ऋषभः। क्ष० सो० वं०। उपरिचरवसोः पुत्रः। न० २२। ६॥

८ ऋषभः। कृष्णस्य पुत्रः। म० १४। ३१॥

ऋषभदेवः। ६ ऋषभशब्दं पश्यत॥

ऋषभावतारः। प्र० ३। १३॥ द्वि० ७। १०॥

ऋषयः। अनेकेषां नामधेयानि। प्र० ९। ६–८॥ १९। ७–११॥ प० १५। १२–१५॥ द० ८४। ३–॥ ८६। १८–॥

१ ऋषिकुल्या। भूम्नो भार्या। पं० १५। ६॥

२ ऋषिकुल्या। नदी। पं० १९। १८॥

ऋषिसर्गावतारः। प्र० ३। ८॥

ऋष्यः। क्ष० सो० वं०। दिलीपस्य पिता। न० २२। ११॥

ए०

एकः। क्ष० सो० वं०। रयस्य पुत्रः। न० १५। २॥

एकचक्रः। दनुपुत्रोऽसुरः। प० ६। ३१॥

एकपत्नीव्रतम्। श्रीरामस्य। न० १०। ५५॥

एकशफाः। खरादयः। तेषां सृष्टिः। तृ० १०। २२॥

एकादशं मन्वन्तरम्। धर्मसावर्णिमन्वन्तरम्। अ० १३। २४॥

एकादशरुद्राः। भूतप्रजापतेः पुत्राः। माता सरूपा (भूता)। प० ६। १६–१८॥

एकान्तिनः। भगवद्भक्तोत्तमाः। तृ० १५। ४८॥ प० ९। ४८॥ स० १०। ११॥ अ० ३। २०॥ न० २। ११–१३॥ ४। १५–२१॥ द० १६। २७॥ २३। २६–२७॥ ३९। २॥ ए० २०। ३४–३६॥ द्वा० १०। १९–२४॥

ऐ०

ऐडविडः (ऐडविडः)। क्ष० सू० वं०। दशरथस्य पुत्रः। न० ९। ४१॥

ऐन्द्री। इष्टिः। संतानप्रदा। युवनाश्वस्य। न० ६। २६॥

ऐन्द्रियः। सर्गः। तृ० १०। १६॥

ऐरावतः। देवगजः। अ० ८। ४॥

ऐलः। पुरूरवाः॥

ऐलगीता। ए० २६ ॥

ऐश्वर्यम्। गुणः। प्र० १६। २८॥ अणिमादयः अष्टौ अष्टादश वा। ए० १९। २७॥

ओ०

ओघवती। प्रतीकस्य पुत्री। ३ सुदर्शनस्य भार्या। न० २। १८॥

ओघवान्। पूर्वोक्तस्य प्रतीकस्य पुत्रः। न० २। १८॥

१ ओजः। गुणः। प्र० १६। २९॥ द्वि० ५। २६॥ १०। १५॥

२ ओजः। क्ष० सो० वं०। कृष्णस्य पुत्रः। माता माद्री द० ६१। १५॥

ओषध्यः। तृ० ६। १८॥

औ०

औत्तरेयः। २ परीक्षित्। प्र० १७। ४०॥

औदुम्बरः। वानप्रस्थावान्तरभेदः। तृ० १२। ४३॥

और्वः। ऋ०। प्र० १९। १०॥ सगरराजस्य गुरुः। न० ८। ८॥

क०

कंसः। क्ष० सो० वं०। उग्रसेनस्य पुत्रः। देवकस्य पितृव्यपुत्रः। न० २४। २४॥ पत्न्यौ अस्तिः प्राप्तिश्च (प्राप्तिश्च) जरासन्धपुत्र्यौ। द० ५०। १॥ कालनेम्यंशः। ५१। ४२॥ देवक्या हननोद्यमः। १। ३५॥ देवकीसुताया हननोद्यमः। ४। ३॥ तस्मै नारदेन नन्दादीनां देवपक्षत्वकथनम्। १। ६२–६४॥ कृष्णमानेतुमक्रूरप्रेषणम्। ३६। २७॥ वधः कृष्णेन। ४४। ३४–३८॥ तृ० ३। १॥

कंसा। उग्रसेनस्य पुत्री। वसुदेवानुजस्य देवभागस्य भार्या। न० २४। २५॥

कंसावती। उग्रसेनस्य पुत्री। वसुदेवभ्रातुर्देवश्रवसो भार्या। न० २४। २५॥

ककुत्स्थः। क्ष० सू० वं०। १पुरंजयस्य नामान्तरम्। न० ६। १२॥

१ ककुद्मी। रेवतस्य पुत्रः। तस्य रैवत इति नामान्तरम्। पुत्री रेवती। न० ३। २९॥

२ ककुद्मी। २ अरिष्टशब्दं पश्यत॥

ककुप्। दक्षप्रजापतिपुत्री। धर्मप्रजापतेर्भार्या। पुत्रः संकटः। ष० ६। ४–६॥

ककुभः। पर्वतः। पं० १९। १६॥

कक्षीवान्। ऋ०। प्र० ९। ७॥

१ कङ्कः। क्ष० सो० वं०। उग्रसेनस्य पुत्रः। न० २४। २४॥

२ कङ्कः। क्ष० सो० वं०। शूरस्य पुत्रः। वसुदेवस्य भ्राता। न० २४। २९॥

कङ्का। उग्रसेनस्य पुत्री। वसुदेवभ्रातुरानकस्य भार्या। न० २४। २५॥

कचः। बृहस्पतेः पुत्रः। न० १८। २२॥

कण्डुः। ऋ०। तस्य प्रम्लोचानाम्न्यामप्सरसि मारिषानामकपुत्र्या जननम्। च० ३०। १३॥

कण्वः। ऋ०। अप्रतिरथनामकक्षत्रियस्य पुत्रः। स ब्राह्मण्यं प्राप्तः। तत्पुत्रो मेधातिथिः। न० २०। ६॥ [पुत्री शकुन्तला।]

कद्रूः। दक्षपुत्री। तार्क्ष्यापरनाम्नः कश्यपस्य भार्या। पुत्राः नागाः। ष० ६। २२॥

१ कपिलः। योगी। कर्दमस्य पुत्रः। माता देवहूतिः। द्वि ७। ३॥ तृ० २३। ६–२४। २६॥ देवहूत्यै तत्त्वोपदेशः। २५–३३॥ सगरपुत्राणां भस्मीकरणम्। न० ८। १०॥

२ कपिलः। कुशद्वीपस्थः पर्वतः। पं० २०। १५॥

३ कपिलः। मेरोः केसरपर्वतः। पं० १६। २६॥

४ कपिलः। दनुपुत्रोऽसुरः। प० ६। ३०॥

कपिलाश्वः। क्ष० सू० वं०। कुवलयाश्वस्य पुत्रः। न० ६। २४॥

कपोतदम्पतिकथा। ए० ७। ५३॥

कपोतरोमा। क्ष० सो० वं०। न० २४। २०॥

कबन्धः। राक्ष०। रामेण हतः। न० १०। १२॥

कम्बलबर्हिषः। क्ष० सो० वं०। १अन्धकस्य पुत्रः। न० २४। १९॥

कयाधुः। जम्भनामकस्यासुरस्य पुत्री। हिरण्यकशिपोर्भार्या। प० १८। १२॥ गर्भिण्यास्तस्याः नारदस्य आश्रमे वासः। स० ७। १२–॥

१ करंधमः। क्ष० सू० वं०। खनिनेत्रस्य पुत्रः। तत्पुत्रः अवीक्षित्। न० २। २५॥

२ करंधमः। क्ष० सो० वं०। त्रिमानोः पुत्रः। पुत्रो मरुत्तः। न० २३। १७॥

करभाजनः। ऋषभदेवस्य पुत्रः। तन्माता जयन्ती। पं० ४। ११॥ निमिराजं प्रति धर्मोपदेशः। ए० ५। २०–॥

करंभिः। क्ष० सो० वं०। न० २४। ५॥

करवीरः। मेरोर्दक्षिणदिक्स्थः पर्वतः। पं० १६। २७॥

करूशाधिपतिः। पौण्ड्रको वासुदेवः। द० ६६। १॥

करूषः (करूषकः)। वैवस्वतमनोः पुत्रः। अ० १३। ३॥ न० १। १२॥ तत्पुत्राः। २। १६॥

करेणुमती। पाण्डवस्य नकुलस्य भार्या। न० २२। ३२॥

कर्णः। कुन्त्याः कानीनः पुत्रः। पिता सूर्यः। अधिरथेन सूतेन वर्धितः। न० २३। १३॥

कर्णौ। श्रोत्रशब्दं पश्यत॥

कर्णिका। २ कङ्कस्य भार्या। न० २४। ४४॥

कर्दमः। ऋ०। ब्रह्मणश्छायाया उत्पन्नः। तृ० १२। २७॥ सरस्वतीतीरे तपश्चरणम्। २१। ६–॥ देवहूत्या विवाह। २२। १५॥ देवहूत्या सह रमणम्। २३। १०–४७॥ नवकन्योत्पत्तिः। ४७॥ कपिलनामकपुत्रोत्पत्तिः। २४। २६॥ तत्कृता भगवत्स्तुतिः। २१। १३॥ २४। २७॥ यत्याश्रमस्वीकारः। २४। ४१॥

कर्मजित्। क्ष० सो० वं०। न० २२। ४७॥

कर्मनिन्दा। च० २५। ३॥ २९। ४७॥ पं० ५। ५॥ १४। २३॥ प० ५। ११॥ ९। ४०॥ १६। ६०॥ स० ७। २८। ४१॥ अ० २४। ४७॥ द० २३। ९। ३८–५२॥ ४०। २३। ८६। ४७॥ ए० ५। ६॥ १४। ११॥ १८। १२॥ २०। ९। २६–२८॥

कर्मयोगः। ए० २०॥

कर्मश्रेष्ठः। ऋ०। पुलहस्य पुत्रः। माता कर्दमपुत्री गतिः। च० १। ३८॥

कर्मेन्द्रियाणि । वाक् करौ चरणौ गुदं पायुश्चेति पञ्च । तृ० २६ । १३ ॥

कला । कर्दमपुत्री । मरीचिऋषेर्भार्या । तृ० २४ २२ ॥ पुत्रौ कश्यपः पूर्णिमा च । च० १ । १३ ॥

कलापग्रामः । न० १२ । ६ ॥ तत्र देवापेर्मरोश्च तपश्चरणम् । द्वा० २ । ३७ ॥

कलिः । चतुर्थयुगाभिमानी असुरः । २ परीक्षिता तन्निग्रहः । प्र० १६ । ४ ॥ १७ । २८ ॥ तस्यावासस्थानानि । ३८ युगारंभसमयः । प्र० १५ ३६ ॥ १८ । ६ ॥ द्वा० २ । २९ ॥ भीरुत्वम् । प्र० १८ । ८ ॥ दोषाः । द्वा० २ । १–१६ ॥ युगधर्माः । ३ । २४ ॥ लक्षणम् । ३ । ३० ॥ दोषपरिहरणोपायः । ३ । ४४–५१–॥ एको महान्गुणः । ३ । ५१–॥

कलिङ्गः । क्ष० सो० वं० । २ बलेर्भार्यायां दीर्घतमस ऋषेरुत्पन्नः । न० २३ । ६ ॥

कल्किः । कल्की । भगवदवतारो दुष्टराजनिग्रहार्थम् । पिता विष्णुयशाः । द्वा० २ । १६ । प्र० ३ । २५ ॥

१ कल्पः । क्ष० । ध्रुवस्य पुत्रः । तन्माता भ्रमिः । च० १०। १

२ कल्पः । कालविशेषः । तत्परिमाणम् । द्वा० । ४ । २ ॥

३ कल्पः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । तन्माता उपदेवा । न० २४ । ५१ ॥

कल्माषपादः । सौदासस्य नामान्तरम् ॥ न० ९ । १८ ॥

कवषः । ऋ० । प्र० १९ । १० ॥ द० ७४ । ७ ॥

१ कविः । तुषितेष्वन्यतमः । च० १ । ७ ॥

२ कविः । ऋ० । भृगोः पुत्रः । माता ख्यातिः । पुत्रः उशना । च० १ । ४५ ॥

३ कविः । क्ष० । प्रियव्रतस्य पुत्रः । ऊर्ध्वरेताः । पं० १ । २५ ॥

४ कविः । क्ष० । ऋषभदेवस्य पुत्रः । माता जयन्ती । पं० ४ । ११ ॥ निमिराजाय भागवतधर्मकथनम् । ए० २ । ३३–४३ ॥

५ कविः । वैवस्वतमनोः पुत्रः । न० १ । १२ ॥ तपश्चरणम् । २ । १५ ॥

६ कविः । क्षत्रियस्य दुरितक्षयस्य पुत्रः । ततः स ब्राह्मणो जातः । न० २१ । १९ ॥

७ कविः । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता कालिन्दी । द० ६१ । १४ ॥

कविरथः । क्ष० सो० वं० । न० २२ । ४० ॥

कश्यपः । मरीचेः पुत्रः । माता कर्दमप्रजापतिपुत्री कला । च० १ । १३ ॥ भार्यास्त्रयोदश दक्षप्रजापतिपुत्र्यः अदित्यादयः । ष० ६ । २५–॥ तस्यान्ये द्वे भार्ये वैश्वानरनामकदानवपुत्र्यौ । तयोः स्वपौत्रीत्वेऽपि ब्रह्मण आज्ञया पाणिग्रहणम् । ३४–३६ ॥ तस्य पुनस्तार्क्ष्यनाम्नोऽन्याश्चतस्रो दक्षपुत्र्यो भार्याः । २१–२२ ॥

२ कश्यपः । पौराणिक ऋषिः । द्वा० ७ । ५ ॥

काकवर्णः । क्ष० । द्वा० १ । ५ ॥

काञ्चनः । क्ष० सो० वं० । न० १५ । ३ ॥

कात्यायनीव्रतम् । द० २२ ॥

कानीनः । अग्निवेश्यः । न० २ । २१ ॥

कान्तिः । गुण । म० १६ । २८ ॥
कान्यकुब्जः । देश । प० १ । २१ ॥
कामः । इच्छाभिमानी देव । संकल्पस्य पुत्र । प० ६ । १० । पूर्वं ब्रह्मणो हृदयादुत्पन्न । तृ० १२ । २६ ॥ तन्निन्दा । पं० १४ । ४ ॥ स० १५ । १५-२१ ॥
कामगमाः । एकादशमन्वन्तरीया देवा । अ० १३ । २५ ॥
कामगिरिः । पं० १९ । १६ ॥
कामधेनुः । हविर्धानी । उत्पत्ति क्षीरोदधे । अ० ८ । १-॥
कामरूपम् । सिद्धि । ए० १५ । २१-२२ ॥
कामिनां निन्दा । च० २६ । १८-॥
काम्पिल्यः । क्ष० सो० व० । भर्म्याश्वस्य पुत्र । न० २१ । ३२ ॥
कारूषाः । क्ष० । उत्तरापथगोप्तार । न० २ । १६ ॥
कार्तवीर्यः । २ अर्जुनशब्दं पश्यत ॥
कार्तिकमासः । ऊर्जमास । द्वा० ११ । ४४ ॥
कालः । स्वरूपम् । तृ० १० । १०-१४ ॥ परिमाणम् । ११ । १-१४ ॥ द० ३ । २६ ॥ विभाग । तृ० ११ ॥ महिमा । प्र० ७ । १४ ॥ १२ । १६-४१ ॥ तृ० ११ । १५ । ३७-४१ ॥ २९ । ४०-४५ ॥ ३० । १-२ ॥ च० ११ । १९-२१ ॥ १२ । ३ ॥ अ० ६ । १९ ॥ ११ । ८ ॥ २१ । १९-२४ ॥ न० ४ । ५३ ॥ ए० ६ । १५ ॥
२ कालः । कालयवन । कृष्णेन मुचुकुन्दद्वारा घातित । तृ० ३ । १० ॥ द० ५१ । १२ ॥
कालका । वैश्वानरनामकदानवपुत्री । कश्यपभार्या । पुत्रा कालकेया । प० ६ । ३४-३५ ॥
कालकूटम् । विषशब्दं पश्यत ॥
कालकेया । कालकाशब्दं पश्यत ॥
कालचक्रम् । मानसोत्तरगिरिस्थम् । पं० २१ । १३ ॥
कालञ्जरः । मेरो केसरपर्वत । पं० १६ । २६ ॥
कालदुहिता । च० २७ । १९ ॥
कालनरः । क्ष० सो० व० । सभानरस्य पुत्र । न० २३ । १ ॥
कालनाभः । हिरण्याक्षस्य पुत्र । स० २ । १८ ॥
कालनेमिः । असुर । द० ५१ । ४२ ॥
कालयवनः । यवनशब्दं पश्यत ॥
कालसूत्रम् । नरक । पं० २६ । ७, १४ ॥
कालाग्निरुद्रः । द्वि० १० । ४३ ॥
कालापः । कलापग्रामशब्दं पश्यत ॥
१ कालिन्दी । सूर्यपुत्री । कृष्णस्य भार्या । तस्या विवाह । द० ५८ । १७-२९ ॥ ८३ । ११ पुत्रा । ६१ । १४ ॥
२ कालिन्दी । नदी । तृ० ४ । ३६ ॥
कालियः । नाग । कृष्णेन दमित । द्वि० ७ । २८ ॥ तृ० २ । ३१ ॥ द० १६ । १७ ॥
काली । १ भीमसेनस्य भार्या । पुत्र सर्वगत । न० २२ । ३१ ॥
कालेयाः । दैत्या । पं० २४ । ३० ॥
कावषेयः । ऋ० । तस्य तुर इति नामान्तरम् ।

१ जनमेजयस्याश्वमेधे पुरोहितः । न० २२ । ३७ ॥

कावेरी । नदी । पं० १९ । १८ ॥ द० ७९ । १४ ॥

काव्यः । शुक्राचार्यः । तत्पुत्रौ शण्डामर्कौ । स० ५ । १ ॥

काशिः । क्ष० सो० वं० । काश्यस्य पुत्रः । न० १७ । ४ ॥

१ काश्यः । क्ष० सो० वं० । सुहोत्रस्य पुत्रः । पुत्रः काशिः । न० १७ । ४ ॥

२ काश्यः । क्ष० सो० वं० । सेनजितः पुत्रः । न० २१ । २३ ॥

काश्यपः । कश्यपशब्दं पश्यत ॥

१ काष्ठा । कालविशेषः । तृ० ११ । ७ ॥

२ काष्ठा । दक्षपुत्री । कश्यपऋषेर्भार्या । पुत्राः द्विशफेतराः चतुष्पादाः । ष० ६ । २५, २९ ॥

कासारः । ऋ० । बाष्कलस्य शिष्यः । द्वा० ६ । ५९ ॥

किङ्किणः । क्ष० सो० वं० । भजमानस्य पुत्रः । न० २४ । ७ ॥

किंनराः । देवयोनयः । तेषां सृष्टिः । तृ० २० । ४५ ॥

किंपुरुषः । आग्नीध्रस्य पुत्रः । भार्या मेरोः पुत्री प्रतिरूपा । पं० २ । १९–२३ ॥

किंपुरुषम् । जम्बूद्वीपस्थं वर्षम् । तदधिपतिः । किंपुरुषः । पं० २ । १९–२३ ॥ १९ । १–८ ॥

किंपुरुषाः । देवयोनयः । तृ० २० । ४५ ॥

कीकटः । संकटस्य पुत्रः । ष० ६ । ६ ॥

१ कीकटः । गयासमीपस्थं बुद्धावतारस्थलम् । प्र० ३ । २४ ॥

२ कीकटः । ऋषभदेवस्य पुत्रः । पं० ४ । १० ॥

१ कीर्तिः । उरुक्रमस्य भार्या । ष० १८ । ८ ॥

२ कीर्तिः । गुणः । प्र० १६ । २९ ॥ १७ । १० ॥

कीर्तिमान् । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । माता देवकी । द० १ । ५४–५७ ॥

कुकुरः । क्ष० सो० वं० । सात्वतस्य पुत्रः । न० २४ । १९ ॥

कुक्षिः । ऋ० । पौष्यञ्जिऋषेः पुत्रः । द्वा० ६ । ७९ ॥

कुक्षेयुः । क्ष० सो० वं० । रौद्राश्वस्य पुत्रः । न० २० । ४ ॥

कुचेलोपाख्यानम् । द० ८०–८१ ॥

कुटीचकः । संन्यासाश्रमभेदः । तृ० १२ । ४३ ॥

कुणिः । क्ष० सो० वं० । न० २४ । १४ ॥

कुत्सः । चक्षुर्नामकमनोः पुत्रः । च० १३ । १६ ॥

१ कुन्तिः । क्ष० सो० वं० । नेत्रस्य पुत्रः । न० २३ । २२ ॥

२ कुन्तिः । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता सत्या । द० ६१ । १३ ॥

कुन्ती । शूरस्य पुत्री । भ्राता वसुदेवः । पाण्डोर्भार्या । न० २२ । २७ ॥ तस्याः पृथा इति नामान्तरम् । २४ । ३० ॥ तत्कृता कृष्णस्तुतिः । प्र० ८ । १८–४३ ॥ अक्रूरेण संवादः । द० ४९ । ७-१३ ॥ वासुदेवेन संवादः । द० ८२ । १९–॥

कुन्दः। शाल्मलिद्वीपस्थः पर्वतः। पं० २० । १० ॥
कुबेरः। उत्तरदिगीश्वरो विश्रवसः पुत्रो देवः। माता इडविला। च० १ । ३६–३७ ॥ न० २ । ३३ ॥ ध्रुवाय वरदानम्। च० १२ । २–९ ॥
कुब्जा। त्रिवक्राशब्दं पश्यत ॥
कुमाराः। सनकादयः। द्वि० । ६ । ११ ॥ ७ । ५ ॥
कुमार्याः सकाशात् शिक्षिता गुणाः। ए० ९ । ५–१० ॥
१ कुमुदः। मेरोरवष्टंभपर्वतः। पं० १६ । ११–१२ ॥
२ कुमुदः। भगवत्पार्षदो देवः। अ० २१ । १६ ॥
३ कुमुदः। ऋ० । पथ्यऋषेः शिष्यः। द्वा० ७ । २ ॥
कुमुदाक्षः। देवः। भगवत्पार्षदः। अ० २१ । १६ ॥
कुम्भकर्णः। विश्रवसः पुत्रः। च० १ । ३७ ॥ माता कैकसी। भ्राता रावणः। रामेण हतः। न० १० । १८ ॥
कुम्भाण्डः। बाणासुरस्य मन्त्री। पुत्री चित्रलेखा। द० ६२ १४ ॥ । ६३ । ८ ॥
कुम्भीपाकः। नरकः। पं० २६ । ७ । १३ ॥
कुरङ्गः। मेरोः केसरपर्वतः। पं० १६ । २६ ॥
कुयोगी। प्र० ६ । २२ ॥
कुररः। मेरोः केसरपर्वतः। पं० १६ । २६ ॥
कुररात् शिक्षिता गुणाः। ए० ९ । २ ॥
१ कुरुः। आग्नीध्रस्य पुत्रः। भार्या मेरोः पुत्री नारी। पं० २ । १९–२३ ॥
२ कुरुः। क्ष० सो० वं० । संवरणस्य पुत्रः। माता सूर्यपुत्री तपती। पुत्राः १ परीक्षिदादयः। न० २२ । ४ ॥
कुरुक्षेत्रम्। प्र० १० । ३४ ॥ न० २२ । ४ ॥
कुरुजाङ्गलाः। देशः। प्र० ४ । ६ ॥ १० । ३४ ॥ १६ । ११ ॥ तृ० १ । २४ ॥
कुरुवर्षम्। जम्बूद्वीपस्थम्। अधिपतिः आग्नीध्रपुत्रः कुरुः। पं० २ । १९–२३ ॥ १६ । ८ ॥ १८ । ३४–३९ ॥
कुलिङ्गमिथुनकथा। स० २ । ५०–५७ ॥
कुल्यः। सामगऋषिः। द्वा० ६ । ७९ ॥
कुरुवशः। क्ष० सो० वं० । न० २४ । ५ ॥
कुवलयापीडः। कंसस्य गजः। कृष्णेन हतः। द० ४३ । २–१५ ॥
१ कुवलयाश्वः। क्ष० सू० वं० । १बृहदश्वस्य पुत्रः। अयमेव धुन्धुमारः। न० ६ । २२, २४ ॥
२ कुवलयाश्वः। क्ष० सो० वं० । दिवोदासस्य पुत्रः। अयमेव प्रतर्दनः द्युमान् शत्रुजित् ऋतध्वज इति नामवान्। न० १७ । ६–५ ॥
कुवलाश्वः। कुवलयाश्व शब्दं पश्यत।
१ कुशः। क्ष० सू० वं० । श्रीरामस्य पुत्रः। माता सीता। न० ११ । ११ ॥ तत्पुत्रोऽतिथिः। १२ । १ ॥
२ कुशः। क्ष० सो० वं० । पिता अजकः। पुत्राः कुशाम्बुप्रभृतयः। न० १५ । ४ ॥
३ कुशः। क्ष० सो० वं० । सुहोत्रस्य पुत्रः। न० १७ । ३ ॥ पुत्रः प्रतिः। १६ ॥

४ कुशः । क्ष० सो० वं० । विदर्भस्य पुत्रः । माता शैब्या । न० २४ । १ ॥

कुशद्वीपः । तदधिपतिः हिरण्यरेताः । पं० १ । ३२ ॥ २० । १३ ॥

कुशध्वजः । क्ष० सू० वं० । सीरध्वजस्य पुत्रः । न० १३ । १९ ॥

कुशनाभः । क्ष० सो० वं० । अजकस्य पुत्रः । न० १५ । ४ ॥

कुशाग्रः । क्ष० सो० वं० । बृहद्रथस्य पुत्रः । तस्य वैमात्रेयो भ्राता । जरासन्धः । न० २२ । ६–८॥

कुशाम्बः । क्ष० सो० वं० । उपरिचरवसोः पुत्रः । न० २२ । ५–६ ॥

कुशाम्बुः । क्ष० सो० वं० । कुशस्य पुत्रः । तत्पुत्रो गाधिः । न० १५ । ४ ॥

१ कुशावर्तः । ऋषभदेवस्य पुत्रः । पं० ४ । १० ॥

२ कुशावर्तः । गङ्गाद्वाराख्यं क्षेत्रम् । तत्र विदुरमैत्रेययोः संवादः । तृ० २० । ४ ॥

कुसीदः । ऋ० । पौष्यञ्जिपुत्रः । द्वा० ६ । ७९ ॥

कुसुम्भः । मेरोः केसरपर्वतः । पं० १६ । २६ ॥

१ कुहूः । शाल्मलिद्वीपस्था नदी । पं० २० । १० ॥

२ कुहूः । अङ्गिरसः पुत्री । माता श्रद्धा । धातुर्भार्या । च० १ । ३४ ॥

कूटः । कंसभृत्यो मल्लः । द० ४४ । २६ ॥

कूटकः । पर्वतः । पं० १९ । १६ ॥

कूपकर्णः । असुरः । बाणासुरस्य मन्त्री । द० ६३ । ८ ॥

कूर्मः । भगवदवतारः । प्र० ३ । १६ ॥ द्वि० ७ । १३ ॥ तत्स्तुतिर्मन्त्रं च । पं० १८ । २९–३०॥ अजितोऽपि स एव । अ० ५ । ९ ॥

कृकलासः । नृगस्य तज्जन्मप्राप्तिः श्रीकृष्णेनोद्धारश्च । द० ६४ । ३–९ ॥

१ कृतः । क्ष० सो० वं० । ७ जयस्य पुत्रः । न० १७ । १७ ॥

२ कृतः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । माता रोहिणी । न० २४ । ४६ ॥

कृतकः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । माता मदिरा । न० २४ । ४८ ॥

कृतंजयः । क्ष० सू० वं० । बर्हिषः पुत्रः । न० १२ । १३ ॥

कृतद्युतिः । चित्रकेतुराजस्य भार्या । प० १४ । २८ ॥ मृतं पुत्रमुद्दिश्य तस्याः प्रलापः । ५१–५८ ॥

कृतध्वजः । क्ष० सू० वं० । धर्मध्वजस्य पुत्रः । पुत्रः केशिध्वजः । न० १३ । १९–२१ ॥

कृतमाला । नदी । अ० २४ । १२ ॥ तत्तीरे सत्यव्रतेन तपश्चरणम् । पं० १९ । १८ ॥ द० ७९ । १६ ॥

कृतम् । प्रथमं युगम् । द्वा० २ । २४ ॥ ३ । १८ । २७ ॥

कृतरथः । कृतिरथशब्दं पश्यत ॥

कृतवर्मा । क्ष० सो० वं० । हृदिकस्य पुत्रः । न० २४ । २७ ॥

कृतवीर्यः । क्ष० सो० वं० । धनकस्य पुत्रः । पुत्रः कार्तवीर्यार्जुनः । न० २३ । २३ ॥

कृतस्थली । अप्सराः । द्वा० ११ । ३३ ॥

कृताग्निः । क्ष० सो० वं० । धनकस्य पुत्रः । न० २३ । २३ ॥

कृताश्वः । ३ कृशाश्वशब्दं पश्यत ।

१ कृतिः । क्ष० सो० व० । श्वभ्रो पुत्र । तत्पुत्र उशिक । न० २४ । २ ॥

२ कृतिः । क्ष० सो० व० । नहुषस्य पुत्र । न० १८ । १ ॥

३ कृतिः । क्ष० सो० व० । नीपस्य पिता । न० २१ । २८ ॥

४ कृतिः । अनु० । सह्लादस्य भार्या । पुत्र पञ्चजन । प० १८ । १४ ॥

कृतिमान् । क्ष० सो० व० । यवीनरस्य पुत्र । तत्पुत्र सत्यधृति । न० २१ । २७ ॥

कृतिरथः (कृतरथः) । क्ष० सू० व० । प्रतीपकस्य पुत्र । तत्पुत्र देवमीढ । न० १३ । १६ ॥

१ कृती । विश्वकर्मणो भार्या । प० ६ । १५ ॥

२ कृती । क्ष० सो० व० । श्च्यवनस्य पुत्र । तत्पुत्र उपरिचरवसु । न० २२ । ५ ॥

कृतेयुः । क्ष० सो० व० । रौद्राश्वस्य पुत्र । न० १० । ४ ॥

कृतौजाः । क्ष० सो० व । धनकस्य पुत्र । माता अप्सरा । न० २४ । २३ ॥

कृत्या । आभिचारप्रयोग । १अम्बरीषमारणाय दुर्वाससा सृष्टा । न० ४ । ४६ ॥ प्रह्लादहननाय प्रयुक्ता । स० ५ । ४३ ॥

कृत्वी । शुक्राचार्यस्य पुत्री । नीपस्य भार्या । पुत्रो नमदत्त । न० २१ । २५ ॥ अत्रेदं तत्त्वम् । नेयं सक्षाच्छुक्राचार्यस्य दुहिता किंतु तच्छायाया इति ॥

कृपः । ऋ० । शरद्वदरेतसो जात पुत्र । तत्स्वसा कृपी । न० २१ । ३५–३६ ॥ अष्टमे मन्वन्तरेऽस्य सप्तर्षित्वम् । अ० १३ । १५ ॥ २ परीक्षितो गुरु । प्र० १६ । ३ ॥

कृपी । कृपस्य स्वसा । द्रोणाचार्यस्य भार्या । पुत्र अश्वत्थामा । न० २१ । ३६ ॥ गौतमी इति नामान्तरम् । प्र० ७ । ४७ ॥

कृमिभोजनम् । नरक । प० २६ । ७, १८ ॥

१ कृशाश्वः । प्रजापति । भार्ये दक्षपुत्र्यो अर्चिर्धिषणा च । अर्चिष पुत्रो धूम्रकेश । धिषणाया पुत्रा वेदशिरा देवल वयुन मनुश्च । प० ६ । २० ॥

२ कृशाश्वः । क्ष० सू० व० । न० २ । ३५ ।

३ कृशाश्वः (कृताश्वः) । क्ष० सू० व० । बर्हणाश्वस्य पुत्र । तत्पुत्र सेनजित् । न० ६ । २५ ॥

कृष्णः । क्ष० सो० व० । भगवदवतारभूत । अवतारकथा । प्र० ३ । २३ ॥ द्वि० ७ । २६ ॥ तृ० २–३ ॥ द० ३ । १–८ ॥ तेन गर्भस्थस्य २ परीक्षितो रक्षणम् । प्र० ८ । १४ ॥ १२ । ७–११ ॥ तत्कथाश्रवणं नारदेन । प्र० ५ । २६ ॥ हास्तिनपुरात् द्वारकागमनम् । प्र० १० । ७-३६ ॥ अर्जुनेन सह द्वारकागमनम् । १२ । ३६ ॥ तत्स्तुति । द्वारकावासिभिः कृता । प्र० १० । २१–३१ ॥ मातृगर्भस्थस्य तस्य ब्रह्मणा कृता स्तुति । द० २ । २६–४० ॥ वसुदेवकृता स्तुति । ३ । १३–२१ ॥ ८५ ॥ देवक्या कृता स्तुति । ३ । २४–३१ ॥ नन्दकुमारनिर्मोककृता स्तुति । १० । २८–३८ ॥ ब्रह्मकृता स्तुति । १४ । १–४ ॥ काले यवनीभि कृता स्तुति । १६ । ३३–५३ ॥ कालेन च कृता ।

५७ ॥ नन्दकृता स्तुतिः । द० २६ । १५-२२ ॥ इन्द्रकृता स्तुतिः । द० २७ । ४-१३ ॥ वरुणकृता । २८ । ५-८ ॥ अक्रूरकृता स्तुतिः । द० ३८ ॥ ४० ॥ मुचुकुन्दकृता स्तुतिः । ५१ । ४६-५८ ॥ जाम्बवत्कृता । द० ५६ । २६-२८ ॥ भूदेव्या कृता । ५२ । २५-३१ ॥ रुद्रकृता । ६३ । ३४-४५ ॥ राजभिः कृता । ७० । २५-३० ॥ ७३ । ८-॥ नारदकृता । ७० । ३७-४१ ॥ ऋषिभिः कृता स्तुतिः । ८४ । १६-२६ । मैथिलकृता । ८६ । ३१-३६ ॥ श्रुतदेवकृतास्तुतिः । द० ८६ । ४४-४९ ॥ मूढानां तस्मिन् स्रैणबुद्धिः । द० ११ । ३४-३९ ॥ जातकर्मकरणं नन्देन । ५ । २ ॥ पूतनावधः । ६ । २-१७ ॥ स्तन्यपानकाले यशोदायै स्वास्ये सर्वस्य प्रपञ्चस्य प्रदर्शनम् । द० ७ । ३४-३७ ॥ ८ । ३५-४२ ॥ ॥ शकटासुरतृणावर्तादिवधः । द० ७ ॥ तस्य रिङ्खणम् । ८ । २१ ॥ बाल्यदौष्ट्यम् । २९-३१ ॥ मृद्भक्षणम् । ३२-३९ ॥ यशोदया उलूखले बन्धनम् । द० ९ । १२-१८ ॥ यमलार्जुनभङ्गः । १० ॥ वत्सासुरबकासुरयोर्वधः ११ ॥ फलविक्रयिण्यै ऐश्वर्यदानम् । ११ । ११ ॥ अघासुरवधः । १२ ॥ ब्रह्मणापहृतानां गोवत्सगोपालानां स्वयं रूपग्रहणेन स्थितिः । १३ ॥ धेनुकासुरवधः कालियदमनं च । १६ ॥ दावाग्निपानम् गोपेभ्यो वैकुण्ठप्रदर्शनम् । द० १८ । १४ ॥ १९ ॥ गोपिकाभिः सह क्रीडा । २१ ॥ गोपकुमारीणां वस्त्रापहारः । २२ ॥ यज्ञपत्नीनामनुग्रहः । २३ ॥ इन्द्रयागभङ्गः । २४ ॥ गोवर्धनोद्धरणम् । द० २५ ॥ द्वि० ७ । ३२ ॥ सुरभ्या क्षीराभिषेकः । द० २७ ॥ वरुणदूतगृहीतस्य नन्दस्य मोचनम् । २८ ॥ रासक्रीडा ॥ २९-३३ ॥ महाहिना ग्रस्तस्य नन्दस्य मोचनम् । शंखचूडासुरवधश्च । ३४ ॥ वृषभरूपिणोऽरिष्टासुरस्य वधः । कृष्णाह्वानायाक्रूरागमनं च । ३६ ॥ व्योमासुरवधः । केशिवधश्च । ३७ ॥ मथुराप्रवेशः । रजकवधः । मालाकारस्य सुदाम्नोऽनुग्रहश्च । ४१ ॥ त्रिवक्रायाः ऋज्वङ्गकरणम् । कंसधनुषो भञ्जनं च । ४२ ॥ कुवलयापीडवधः । द० ४३ ॥ चाणूरवधः । कंसवधः । देवकीवसुदेवयोः सान्त्वनं च । ४४ ॥ उग्रसेनस्य पट्टाभिषेकः सान्दीपिन्याचार्याद्विद्याभ्यासः । मृतानां गुरुपुत्राणां यमलोकादानीय गुरवे दानं च ॥ ४५ ॥ त्रिवक्राया गृहगमनम् । अक्रूरगृहगमनम् ॥ ४८ ॥ द्वारकानिर्माणम् । ५० ॥ मुचुकुन्देन कालयवनघातनम् । मुचुकुन्दाय वरदानं च ॥ ५१ ॥ रुक्मिणीपत्रिका । ५२ ॥ रुक्मिणीहरणम् ॥ ५३ ॥ रुक्मिणो विरूपकरणम् । ५४ ॥ रुक्मिणीकल्याणम् ५३-६० ॥ तस्यां प्रद्युम्ननामकपुत्रोत्पत्तिः । ५५ ॥ सत्यभामाजाम्बवत्योर्विवाहः । ५६ ॥ कालिन्दी मित्रविन्दासत्याभद्रालक्ष्मणानां विवाहः । ५८ ॥ नरकासुरवधः । ५९ ॥ रुक्मिणीप्रेमकलहः । ६० ॥ कृष्णस्य पुत्रपौत्रादिकथनम् । ६१ ॥ बाणासुरभुजच्छेदः । ६३ ॥ कृकलासजन्मवतो नृगस्य मोक्षणम् ॥ ६४ ॥ पौण्ड्रकवधः । सुदक्षिणवधः । ६६ ॥ तद्गार्हस्थ्यस्य नारदेन दर्शनम् । ६९ ॥ तस्य नित्याह्निकम् । ७० ॥ युधिष्ठिरराजसूये अग्र्यपूजाप्राप्तिः । शिशुपालवधः । ७४ ॥ साल्व-

क्रतुमान् । ऋ० । विश्वामित्रस्य पुत्र । न० १६ । ३६ ॥

क्रथः । क्ष० सो० व० । विदर्भस्य पुत्र । न० २४ । १ ॥

क्रिमिभोजनम् । कृमिभोजनशब्दं पश्यत ॥

१ क्रिया । कर्दमप्रजापतिपुत्री । १ क्रतुमहर्षेर्भार्या । तृ० २४ । २२ ॥ तत्पुत्रा वालखिल्या । च० १ । ३९ ॥

२ क्रिया । दक्षपुत्री । धर्मप्रजापतेर्भार्या । पुत्रो योग । च० १ । ५१ ॥

३ क्रिया । विधातृनामकादित्यस्य भार्या । प० १८ । ४ ॥

क्रियाद्वैतम् । स० १५ । ६४ ॥

क्रियायोगः । ए० २७ ॥ म० ५ । ३४द्वा० ११ ॥

क्रियाशक्तिः । द्वि० ५ । २४ । ३१ ॥

१ क्रोधः । दुर्गुण । तद्दोषा । म० १८ । २९ ॥ च० ११ । ७ । ३१ । ३२ ॥

२ क्रोधः । ब्रह्मण भ्रुवोरुत्पन्न । तृ० १२ ॥ २६ लोभस्य पुत्र । पुत्रौ दुरक्ति कलिश्च दंपती । च० ८ । ३ ॥

क्रोधनः । क्ष० सो० व० । अयुतस्य पुत्र । न० २२ । ११ ॥

क्रोधवशा । दक्षपुत्री । कश्यपस्य भार्या । पुत्रा दन्दशूकादय सर्पा । प० ६ । २६ । २८ ॥

क्रोष्टा । क्ष० सो० व० । यदो पुत्र । न० २३ । २० ॥

क्रौञ्चः । पर्वत । मैनाकस्य पुत्र । पं० २० । १८ ॥

क्रौञ्चद्वीपः । तदधिपति घृतपृष्ठ । पं० । १ । ३२–३३ ॥ २० । १८ ॥

क्षणः । कालविशेष । तृ० ११ । ७ ॥

क्षत्ता । विदुरशब्द पश्यत ॥

क्षत्रधर्मा । क्ष० सो० व० । जयस्य पुत्र । न० १७ । १८ ॥

क्षत्रवृद्धः । क्ष० सो० व० । आयोः पुत्र । तत्पुत्रा सुहोत्रादय । न० १७ । १–२ ॥

क्षत्रियः । तद्वृत्ति । स० ११ । १४ । लक्षणम् । २२ ॥ ए० १७ । १७ ॥

क्षमा । गुण । तन्महिमा । न० १५ । ३९–४० ॥ म० १६ । २७ ॥

क्षान्तिः । क्षमा ॥

क्षारकर्दमः । नरक । पं० २६ । ७ । ३० ॥

क्षीरसागरः । मथनम् । अ० ५–९ ॥

क्षुध् (क्षुधा) । उत्पत्ति । द्वि० १० । १७ ॥

क्षुधिः । क्ष० सो० व० । कृष्णस्य पुत्र । माता मित्रविन्दा । द० ६१ । १६ ॥

१ क्षेत्रज्ञः । क्ष० क्षेमधर्मण पुत्र । द्वा० १ । ५ ॥

२ क्षेत्रज्ञः । प्र० १३ । ५४ ॥ द्वि० २ । १६ ॥

क्षेत्रोपेक्षः । क्ष० सो० व । श्वफल्कस्य पुत्र । न० २४ । १६ ॥

१ क्षेमः । क्ष० सो० व । न० २२ । ४८ ॥

२ क्षेमः । देव । धर्मप्रजापतिपुत्र । माता तितिक्षा । च० १ । ५२ ॥

क्षेमम् । प्लक्षद्वीपस्य वर्षम् । पं० २० । ३ ॥

क्षेमकः । क्ष० सो० व० । पाण्डववंशस्य अवसानगत । न० २२ । ४४ ॥

ग्राहः। नक्रः। तेन गजेन्द्रस्य ग्रहणम्। अ० २। २७॥ हरिणा तस्य हननम्। ३। ३३॥ तस्य पूर्वजन्मनि हूहूनामकगन्धर्वत्वम्। ४। ३॥

ग्रीष्मर्तुवर्णनम्। द० १८। १–६॥

घ०

घटोत्कचः। राक्षसः। हिडिम्बायाः पुत्रः। पिता १ भीमसेनः। न० २२। ३०–३१॥

घृतच्युता। कुशद्वीपस्था नदी। पं० २०। १५॥

घृतपृष्ठः। प्रियव्रतस्य पुत्रः। पं० १। २५॥

घृताची। अप्सराः। पुत्रोत्पत्तिः रौद्राश्वात्। न०। २०। ३–५॥ तस्याः माघमासनेतृत्वम्। द्वा०। ११। ३९॥

घृतोदः। समुद्रः। पं० २०। १३–१८॥

घोषः। क्ष०। द्वा० १। १७॥

घ्राणम्। गन्धग्राहकं नासेन्द्रियम्। उत्पत्तिः अभिमानिदेवता च। तृ० ६। २। १४॥ २६। ४४, ४८॥

च०

चक्रः। पर्वतः। पं० २०। १५॥

चक्रम्। सुदर्शनशब्दं पश्यत॥

१ चक्षुः। रूपग्राहकमिन्द्रियम्। उत्पत्तिः अभिमानी देवता च। तृ० ६। १५॥ २६। ३८, ४८॥ द्वि० ६। ३॥ १०। २१॥

२ चक्षुः। क्ष०। सर्वतेजसः पुत्रो मनुः। माता आकूतिः। भार्या नड्वला। च० १३। १५॥

३ चक्षुः। गङ्गायाः शाखाभूता नदी। पं० १७। ५, ७॥

४ चक्षुः। क्ष० सो० वं०। अनोः पुत्रः। न० २३। १॥

चण्डीशः। रुद्रपार्षदः। तेन दक्षाध्वरे पूष्णो ग्रहणम्। च० ५। १७॥

चतुरङ्गः। क्ष० सो० वं०। रोमपादस्य पुत्रः। न० २३। १०॥

चतुर्दशं मन्वन्तरम्। इन्द्रसावर्णिमन्वन्तरम्। अ० १३। ३३–३५॥

चतुर्थं मन्वन्तरम्। ताप(म)सममन्वन्तरम्। अ० १। २७॥ ४॥

चतुर्युगवर्णनम्। तृ० ११। १८–२२॥

चतुर्विधो लयः। द्वा० ४॥

चतुर्विंशतिगुरुकथा। ए० ७–९॥ तेषां नामानि। ७। ३३–३४॥

चतुःशृङ्गः। कुशद्वीपस्थः पर्वतः। पं० २०। १५॥

चतुःषष्टिः कलाः। कृष्णेन सान्दीपिन्याचार्यादधीताः। द० ४५। ३६॥ तासां नामानि। गीतम्॥ १॥ वाद्यम्॥ २॥ नृत्यम्॥ ३॥ नाट्यम्॥ ४॥ आलेख्यम्॥ ५॥ विशेषकच्छेद्यम्॥ ६॥ तण्डुलकुसुमबलिविकाराः॥ ७॥ पुष्पास्तरणम्॥ ८॥ दशनवसनाङ्गरागाः॥ ९॥ मणिभूमिकाकर्म॥ १०॥ शयनरचनम्॥ ११॥ उदकवाद्यमुदकघातः॥ १२॥ चित्रयोगाः॥ १३॥ माल्यग्रथनविकल्पाः॥ १४॥ शेखरापीडयोजनम्॥ १५॥ नेपथ्ययोजनम्॥ १६॥ कर्णपत्रभङ्गाः॥ १७॥ सुगन्धयुक्तिः॥ १८॥ भूषणयोजनम्॥ १९॥ ऐन्द्रजालम्॥ २०॥ कौचुमारयोगाः॥ २१॥ हस्तलाघवम्॥ २२॥

चित्रशाकापूपभक्ष्यविकाराः ॥ २३ ॥ पानकरसरागासवयोजनम् ॥ २४ ॥ सूचीवायकर्म ॥ २५ ॥ सूत्रक्रीडा ॥ २६ ॥ वीणाडमरुकवाद्यानि ॥२७॥ प्रहेलिका ॥ २८ ॥ प्रतिमाला ॥ २९ ॥ दुर्वाचकयोगाः ॥ ३० ॥ पुस्तकवाचकम् ॥ ३१ ॥ नाटकाख्यायिकादर्शनम् ॥ ३२ ॥ काव्यसमस्यापूरणम् ॥ ३३ ॥ पट्टिकावेत्रबाणविकल्पाः ॥ ३४ ॥ तर्ककर्माणि ॥ ३५ ॥ तक्षणम् ॥ ३६ ॥ वास्तुविद्या ॥ ३७ ॥ रूप्यरत्नपरीक्षा ॥ ३८ ॥ धातुवादः ॥ ३९ ॥ मणिरागज्ञानम् ॥ ४० ॥ आकरज्ञानम् ॥ ४१ ॥ वृक्षायुर्वेदयोगाः ॥ ४२ ॥ मेषकुक्कुटलावकयुद्धविधिः ॥ ४३ ॥ शुकसारिकाप्रलापनम् ॥ ४४ ॥ उत्सादनम् ॥ ४५ ॥ केशमार्जनकौशलम् ॥ ४६ ॥ अक्षरमुष्टिकाकथनम् ॥ ४७ ॥ म्लेच्छितकुतर्कविकल्पाः ॥ ४८ ॥ देशभाषाज्ञानम् ॥ ४९ ॥ पुष्पशकटिकानिर्मितिज्ञानम् ॥ ५० ॥ यन्त्रमातृकाधारणमातृका ॥५१॥ संवाच्यम् (संभाष्यम्) ॥ ५२ ॥ मानसी काव्यक्रिया ॥ ५३ ॥ अभिधानकोशः ॥ ५४ ॥ छन्दोज्ञानम् ॥ ५५ ॥ क्रियाविकल्पाः ॥ ५६ ॥ छलितकयोगाः ॥ ५७ ॥ वस्त्रगोपनानि ॥ ५८ ॥ द्यूतविशेषाः ॥ ५९ ॥ आकर्षक्रीडा ॥ ६० ॥ बालक्रीडनकानि ॥ ६१ ॥ वैनायिकीनां ज्ञानम् ॥ ६२ ॥ वैजयिकीनां ज्ञानम् ॥ ६३ ॥ वैतालिकीनां ज्ञानम् ॥ ६४ ॥ इति चतुःषष्टिः कलाः ।

१ चन्द्रः । सोममण्डलाधिपतिर्देवः । सोमशब्दं पश्यत ॥

२ चन्द्रः । क्ष० सू० वं० । विश्वगन्धेः पुत्रः । पुत्रः युवनाश्वः । न० ६ । २० ॥

३ चन्द्रः । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता नग्नजितः पुत्री सत्या (नीला) । द० ६१ । १३ ॥

चन्द्रभागा । नदी । पं० १९ । १८ ॥

चन्द्रभानु । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता सत्यभामा । द० ६१ । १० ॥

चन्द्रमण्डलम् । पं० २२ । ८–१० ॥

चन्द्रवशा । (चन्द्रवटा) । नदी । च० २८ । ३५ ॥ पं० १९ । १८ ॥

चन्द्रशुक्रः । जम्बूद्वीपस्योपद्वीपः । पं० १९ । ३० ॥

चमसः । ऋषभदेवस्य पुत्रः । माता जयन्ती । पं० ४ । ११ ॥ ए० २ । २१ ॥ निमिराजाय भागवतधर्मोपदेशः । ५ । २–१८ ॥

चम्पः । क्ष० सू० वं० । हरितस्य पुत्रः । तत्पुत्रः सुदेवः । चम्पापुर्या निर्माता । न० ८ । १ ॥

चरकाध्वर्यवः । वैशंपायनस्य शिष्याः । द्वा० ६ । ६१ ॥

चर्म । त्वक्शब्दं पश्यत ॥

चर्मण्वती । नदी । पं० १९ । १८ ॥

चर्षणयः । अर्यम्णः पुत्राः । माता मातृका । ष० ६ । ४२ ॥

चर्षणी । वरुणस्य पत्नी । पुत्रो २ भृगुः । ष० १८ । ४ ॥

१ चाक्षुषः । विश्वकर्मणः पुत्रः षष्ठो मनुः । माता कृती । ष० ६ । १५ ॥ ?

२ चाक्षुषः । चक्षुषः पुत्रः । षष्ठो मनुः । अ० ५ । ७ ॥ ?

३ चाक्षुषः । क्ष० सू० वं० । खनित्रस्य पुत्रः । तत्पुत्रो विविंशतिः । न० २ । २४ ॥

चाक्षुषमन्वन्तरम् । षष्ठमन्वन्तरं पश्यत ॥

चाक्षुषाः । चतुर्दशमन्वन्तरीया देवाः । अ० १३ । ३४ ॥

चाणूरः । कंसभृत्यो मल्लः । कृष्णेन हतः । द० ४३ । ३१–४४ । २३ ॥

चातुराश्रम्यधर्माः । स० १२–१३ ॥ ए० १७ ॥

चातुर्वर्ण्यम् । स० ११ । १३–१५ ॥ द्वि० १ । ३७ ॥ ५ । ३७ ॥ तृ० ६ । ३०–३३ ॥

चातुर्होत्रम् । तृ० १२ । ३५ ॥

चारुः । क्ष० सो० वं । कृष्णस्य पुत्रः । माता रुक्मिणी । द० ६१ । ९ ॥

चारुगुप्तः । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता रुक्मिणी । द० ६१ । ८ ॥

चारुचन्द्रः । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता रुक्मिणी । द० ६१ । ९ ॥

चारुदेष्णः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । माता रुक्मिणी द० ६१ । ८ ॥

चारुपदः । मनस्योः पुत्रः । तत्पुत्रः सुद्युः । न० २० । २–३ ॥

चारुमती । कृष्णस्य पुत्री । माता रुक्मिणी । कृतवर्मपुत्रस्य ३ पत्नेर्भार्या । द० ६१ । २४ ॥

चित्तिः । कर्दमस्य पुत्री । माता देवहूतिः । अस्याः शान्तिरिति नामान्तरम् । अथर्वऋषेः पत्नी । तृ० २४ । २४ ॥ च० १ । ४२ ॥

चित्रकूटः । पर्वतः । पं० १९ । १६ ॥ २० । १५ ॥

१ चित्रकेतुः । ऋ० । वसिष्ठस्य पुत्रः । माता ऊर्जा । च० १ । ४० ॥

२ चित्रकेतुः । क्ष० । शूरसेनानां राजा । ष० १४ । ९ ॥ पत्नी कृतद्युतिः । तस्य पुत्रोत्पत्त्यादिकथा । ष० १४ । २८–४६ ॥ नारदेन तस्य मन्त्रोपदेशः । १५ । २७ ॥ विद्याधराधिपत्यप्राप्तिः । १६ । २८ ॥ भगवत्स्तुतिः । ३४–४८ ॥ तस्य कैलासगमनं तत्र रुद्रापहासः । १७ । ४ ॥ पार्वत्या तस्मै शापदानम् । ११–२४ ॥ तस्य वृत्रासुरजन्मप्राप्तिः । ३९ ॥

३ चित्रकेतुः । क्ष० सू० वं० । लक्ष्मणस्य पुत्रः । न० ११ । १२ ॥

४ चित्रकेतुः । क्ष० सो० वं० । देवभागस्य पुत्रः । न० २४ । ४० ॥

५ चित्रकेतुः । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता जाम्बवती । द० ६१ । १२ ॥

चित्रगुः । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता सत्या । द० ६१ । १३ ॥

१ चित्ररथः । ध्रुवस्य नामान्तरम् । च० १० । २२ ॥

२ चित्ररथः । ३ गयस्य पुत्रः । माता गयन्ती । भार्या ऊर्णा । पुत्रः सम्राट् । पं० १५ । १४ ॥

३ चित्ररथः । क्ष० सू० वं० । सुपार्श्वस्य पुत्रः । न० १३ । २३ ॥

४ चित्ररथः । क्ष० सो० वं० । रोमपादस्य नामान्तरम् । न० २३ । ७ ॥

५ चित्ररथः । क्ष० सो० वं० । रुशेकोः पुत्रः । पुत्रः शशबिन्दुः । न० २३ । ३१ ॥

६ चित्ररथः । क्ष० सो० वं० । ३ वृष्णेः पुत्र । श्वफल्कस्य भ्राता । न० २४ । १५–१८ ॥

७ चित्ररथः। क्ष० सो० वं०। नेमिचक्रस्य पुत्रः। न० २२। ४०॥

१ चित्ररेफः। मेधातिथेः पुत्रः। चित्ररेफनामकवर्षस्याधिपः। पं० २०। २५॥

२ चित्ररेफः। शाकद्वीपस्थं वर्षम्। पं० २०। २५॥

चित्रलेखा। असुरी। कुम्भाण्डस्य पुत्री। बाणासुरपुत्र्या ऊषायाः सखी। द० ६२। १४॥

१ चित्रसेनः। देवसावर्णेः पुत्रः। अ० १३। ३०।

२ चित्रसेनः। क्ष० सू० वं०। नरिष्यन्तस्य पुत्रः। न० २। १९।

चित्राङ्गदः। क्ष० सो० वं०। शन्तनोः पुत्रः। गन्धर्वेण हतः। न० २२। २०–॥

चित्रा। पुष्पभद्रानद्याः समीपस्था काचन शिला। द्वा० ८। १७॥

चिविलकः। आन्ध्रराजः। लम्बोदरस्य पुत्रः। द्वा० १। २४॥

चेदिः। क्ष० सो० वं०। उशिकस्य पुत्रः। न० २४। २॥

चैत्रमासः। द्वा० ११। ३३॥

चैत्ररथम्। कुबेरस्योद्यानवनम्। पं० १६। १४॥

१ च्यवनः। ऋ०। भृगोः पुत्रः। माता पुलोमा। तस्य तपस्यतो नेत्रनिर्भेदः शार्यातिपुत्र्या सुकन्यया। तस्य तया विवाहश्च। न० ३। २–९॥ इन्द्रबाहोः स्तम्भनम्। २५॥

२ च्यवनः। क्ष० सो० वं०। मित्रेयोः पुत्रः। न० २२। १॥

३ च्यवनः। क्ष० सो० वं०। सुधनुषः पुत्रः। तत्पुत्रः कृती। न० २२। ५॥

छ०

छन्दांसि। गायत्र्यादीनि। तेषां ब्रह्मणः सकाशादुत्पत्तिः। द्वि० ६। १॥ तृ० १२। ४५॥

छाया। विवस्वतो भार्या। संज्ञादेव्याः प्रतिकृतिः। तत्पुत्राः शनैश्चरः सावर्णिः तपती च। प० ६। ४१॥

ज०

जगती। छन्दोविशेषः। ब्रह्मणोऽस्नः समुत्पन्ना। तृ० १२। ४५॥

जठरः। मेरोः पूर्वस्यां दिशि विद्यमानः पर्वतः। पं० १६। २७॥

जडभरतः। आङ्गिरसकुलोत्पन्नो ब्राह्मणः। ऋषभदेवपुत्रस्य द्वितीयं जन्म। पं० ९। रहूगणस्य शिबिकावहनं ज्ञानोपदेशश्च। १०–१४॥

जनः। जनोलोकः। पञ्चम ऊर्ध्वलोकः। द्वि० १। २८॥ ५। ३९। तृ० ११। २९॥

जनकः। क्ष० सू० वं०। निमेः पुत्रः। वैदेहः मिथिलः इति नामान्तरे। पुत्र उदावसुः। न० १३। १३॥

१ जनमेजयः। क्ष० सो० वं०। २ परीक्षितः पुत्रः। पुत्रः शतानीकः। न० २२। ३५–३७॥ सर्पसत्रकरणम्। द्वा० ६। १६–२८॥

२ जनमेजयः। क्ष० सो० वं०। २ सृञ्जयस्य पुत्रः। न० २३। २॥

जनोलोकः। जन शब्दं पश्यत॥

जन्तुः। क्ष० सो० वं०। सोमकराजस्य पुत्रः। न० २२। १॥

जन्ममृत्युकथनम्। ए० २२॥ ३६–॥

जन्मेजयः । क्ष० सो० वं० । पूरोः पुत्रः । तत्पुत्रः प्राचीन्वान् । न० २० । २ ॥

जमदग्निः । ऋ० । ऋचीकस्य पुत्रः । माता २ सत्यवती । भार्या रेणोः पुत्री रेणुका । पुत्राः पञ्च । तेषु कनीयान् परशुरामः । न० १५ । ११–१३ ॥ तस्य वधः कार्तवीर्यार्जुनपुत्रैः । १६ । ९–१५ ॥ पुनः संज्ञानलक्षणदेहप्राप्त्या सप्तर्षित्वप्राप्तिः ॥ २४ ॥

जम्बूः । मेरुमन्दरपर्वतादुत्पन्ना नदी । पं० १६ । १९ ॥

जम्बूद्वीपः । अयं पृथिव्या मध्ये स्थितः । पं० १६–१९ ॥ अयं क्षारोदेन समुद्रेण परिवृतः । तस्याधिपतिः प्रियव्रतपुत्र आग्नीध्रः । १ । ३३ ॥ तस्मिन्नव वर्षाणि । १६ । ६ ॥ अष्टौ उपद्वीपाः । १९ । ३०–३१ ॥

जम्भः । असुरः । इन्द्रेण हतः । अ० ११ । १८ ॥ पुत्री हिरण्यकशिपोर्भार्या कयाधूः । प० १८ । १२ ।

१ **जयः** । क्ष० । १ ध्रुवपुत्रस्य वत्सरस्य पुत्रः । माता स्वर्वीथी । च० १३ । १२ ॥

२ **जयः** । भगवतो द्वारपालकः तृ० १६ । २ ॥ शेषं जयविजयशब्दे पश्यत ॥

३ **जयः** । दशममन्वन्तरीय ऋषिः । अ० १३ । २२ ॥

४ **जयः** । क्ष० सू० वं० । श्रुतस्य पुत्रः । न० १३ । २५ ॥

५ **जयः** । क्ष० सो० वं० पुरूरवसः पुत्रः । तत्पुत्रः अमितः । न० १५ । १–२ ॥

६ **जयः** । ऋषिः । विश्वामित्रस्य पुत्रः । न० १६ । ३६ ॥

७ **जयः** । कुशकुलोत्पन्नस्य संजयस्य पुत्रः । तत्पुत्रः कृतः । न० १७ । १६ ॥

८ **जयः** । क्ष० सो० वं० । बृहत्क्षत्रस्य पुत्रः । न० २१ । १ ॥

९ **जयः** । क्ष० सो० वं० । युयुधानस्य पुत्रः । न० २४ । १४ ॥

१० **जयः** । क्ष० सो० वं० । वसुदेवभ्रातुः कङ्कस्य पुत्रः । भार्या कर्णिका । न० २४ । ४४ ॥

११ **जयः** । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता भद्रा । द० ६१ । १७ ॥

१२ **जयः** । क्ष० सो० वं० । संकृतेः पुत्रः । तत्पुत्रः क्षत्रधर्मा । न० १७ । १८ ॥

१ **जयद्रथः** । क्ष० सो० वं० । बृहत्कायस्य पुत्रः । न० २१ । २२ ॥

२ **जयद्रथः** । क्ष० सो० वं० । रोमपादवंशोद्भवस्य बृहन्मनसः पुत्रः । तत्पुत्रो ५ विजयः । न० २३ । ११–॥

जयध्वजः । क्ष० सो० वं० । कार्तवीर्यार्जुनस्य पुत्रः । तत्पुत्रः तालध्वजः । न० २३ । २७–॥

१ **जयन्तः** । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य भ्राता । म० १४ । २८ ॥

२ **जयन्तः** । धर्मप्रजापतेः पुत्रः । माता मरुत्वती । सः वासुदेवांशः । तस्य उपेन्द्र इत्यपि नाम । प० ६ । ८ ॥

३ **जयन्तः** । भगवत्पार्षदः । अ० २१ । १६ ॥

४ **जयन्तः** । इन्द्रस्य पुत्रः । माता पौलोमी शची । प० १८ । ७ ॥

जयन्ती। ऋषभदेवस्य भार्या। पं। ४। ८॥

जयविजयौ। भगवतो द्वारपालकौ। तयोः सनकादिशापः। तृ० १५। १२–३५॥ १६। २॥ तयोर्भूमौ आसुरजन्मत्रयप्राप्तिः। स० १। ३९–४५॥ तयोः स्वरूपवर्णनम्। तृ० १५। २७–२८॥ तयोः रमया शापः। तृ० १६। ३०॥

१ जयसेनः। आवन्त्यो राजा। भार्या राजाधिदेवी। पुत्रौ विन्दः अनुविन्दश्च। न० २४। ३१–३९॥ पुत्री मित्रविन्दा कृष्णभार्या। द० ५८। ३१॥

२ जयसेनः। क्ष० सो० वं०। १ सार्वभौमस्य पुत्रः। तत्पुत्रः राधिकः। न० २२। १०॥

३ जयसेनः। क्ष० सो० वं०। हीनस्य पुत्रः। न० १७। १७॥

जरा। वार्धकम्। तद्दोषकथनम्। तृ० ३०। १४ १६॥

जरासन्धः। क्ष० सो० वं०। २ बृहद्रथस्य पुत्रः। तत्पुत्रः ५ सहदेवः। न० २२। ८–९॥ तस्य कृष्णेन सह प्रथमयुद्धम्। द० ५०॥ [कृष्णरामयोर्दाहार्थं प्रवर्षणपर्वतदाहः। ५२। १०॥] भीमसेनेन तस्य वधः। ७२। तृ० ३। १०॥

जलक्रीडा। कर्दमस्य देवहूत्या सह। तृ० २३। ३९॥ देवस्त्रीणां पुंभिः। च० ६। २३–॥ कार्तवीर्यार्जुनस्य स्त्रीभिः सह। न० १५। २०॥ युधिष्ठिरस्य राजसूयावभृथस्नानसमये वारयोषितां पुंभिः। द० ७५। १४–॥

जलाशयवर्णनम्। तृ० २१। ३९–॥ च० ६। १९–॥ २४। २०–॥ अ० २। १४–॥

जलेयुः। क्ष० सो० वं०। रौद्राश्वस्य पुत्रः। न० २०। ४॥

जह्नुः। क्ष० सो० वं०। पुष्पवतः पुत्रः। न० २२। ७॥

१ जह्नुः। क्ष० सो० वं। २ कुरुराजस्य पुत्रः। तत्पुत्रः २ सुरथः। न० २२। ४॥

२ जह्नुः। क्ष० सो० वं०। होत्रकस्य पुत्रः। अयमेव गङ्गायाः पाता। न० १५। ३॥

जाजलिः। ऋ०। अथर्ववित्। पथ्यस्य शिष्यः। च० ३१। २॥ द्वा० ७। २॥

१ जातूकर्ण्यः। अग्निवेश्यशब्दं पश्यत॥ न० २। २१॥

२ जातूकर्ण्यः। शाकल्यस्य शिष्यः। वेदनिरुक्तकर्ता। तच्छिष्याः बलाकादयश्चत्वारः। द्वा० ६। ५८॥

जामातुः शिष्यसदृशत्वम्। च० २। ११॥

जामिः। दक्षप्रजापतिपुत्री। धर्मप्रजापतेर्भार्या। तत्पुत्रा भुवो दुर्गाणि। ष० ६। ६॥

जाम्बवती। ऋक्षराजस्य जाम्बवतो दुहिता। तस्याः श्रीकृष्णेन विवाहः। द० ५६। ३२॥ ८३। १०॥ तत्पुत्राः। ६१। ११–१२॥

जाम्बवान्। ऋक्षराजः। तेन त्रिविक्रमस्य विजयोद्घोषणम्। अ० २१। ८॥ स्यमन्तकमणिहरणम्। कृष्णेन सह युद्धम्। द० ५६। १४–२५॥ भगवत्स्तुतिः। २६–३२॥

जायन्तेयाः। ऋषभदेवस्य पुत्राः। माता जयन्ती। भगवत्स्तुतिः। ए० ५। २९–३४॥

जारुधिः। मेरोः केसरपर्वतः। पं० १६। २६॥

जितव्रतः। क्ष०। हविर्धानस्य पुत्रः। माता हविर्धानी। च० २४। ८॥

तीर्थयात्रा । विदुरस्य । तृ० १ । १७-॥ परशुरामस्य । न० १५ । ४१ ॥ बलरामस्य । द० ७८-७९ ॥
तीर्थवती । क्रौञ्चद्वीपस्था नदी । पं० २० । २१ ॥
तुङ्गभद्रा । नदी । पं० १९ । १८ ॥
तुम्बुरुः । देवर्षि । प्र० १३ । ३७ । ५९ ॥
तुरः । कावषेयशब्द पश्यत । न० २२ । ३७ ॥
तुर्वसुः । क्ष० सो० व० । ययाते पुत्र । माता २ देवयानी । न० १८ । ३३ ॥ तत्पुत्रो २ वह्नि । २३ । १६ ॥
तुलसी । प्र० १९ । ६ ॥ द्वि० ३ । २३ ॥
१ तुषिता । २ वेदशिरस पत्नी । तत्पुत्रो विभुनामा भगवदवतार । अ० १ । २१ ॥
२ तुषिताः । द्वितीयमन्वन्तरीया देवा । अ० १ । २० ॥
३ तुषिताः । सुयमा इति नामान्तरम् । यज्ञनाम्नो भगवत पुत्रा । तन्माता दक्षिणा द्वि० । ७ । २ ॥ स्वायम्भुवमन्वन्तरीया देवा । तोष प्रतोष सतोष भद्र शान्ति इडस्पति इध्म कवि विभु स्वह्न सुदेव रोचनश्चेति द्वादश । च० १ । ३-८ ॥
तुष्टिः । दक्षप्रजापतिपुत्री । धर्मप्रजापतेर्भार्या । तत्पुत्री मुत् । च० १ । ४९-५१ ॥
तुष्टिमान् । क्ष० सो० व० । उग्रसेनस्य पुत्र । न० २४ । २४ ॥
तृट् । पिपासा । द्वि० १० । १७ ॥
तृणबिन्दुः । क्ष० सू० व० । २ बन्धो पुत्र । तस्य अलम्बुसानाम्न्यामप्सरसि जाता पुत्रा विशाल शून्यबन्धु धूम्रकेतुश्च । न० २ । ३० ॥ दुहिता इडविडा (इडविला) ३१ ॥
तृणावर्तः । कंसभृत्योऽसुर । कृष्णेन हत । द० ७ । १८-३३ ॥
तृतीय मन्वन्तरम् । तदधिपति प्रियव्रतपुत्र उत्तम । अ० १ । २३-२६ ॥
तेजस्तत्त्वम् । तदभिमानी अग्नि । उत्पत्ति । द्वि० ५ । २७ ॥ तृ० २६ । ३८ ॥
तैजसाहङ्कारः । द्वि० ५ । २४ ॥ तृ० ५ । ३० ॥
तैत्तिरीयशाखा । यजुर्वेदान्तर्गता । तन्नामनिरुक्ति । द्वा० ६ । ६५ ॥
तोशलकः । कंसस्य भृत्यो मल्ल । कृष्णेन हत । द० ४४ । २७ ॥
तोषः । तुषितशब्द पश्यत ॥
त्यागः । सन्यास । ए० १९ । ३८ ॥
त्रयी । सवितु पुत्री । ष० १८ । १ ॥
त्रयोदशं मन्वन्तरम् । अधिपतिर्देवसावर्णि । अ० १३ । ३० ॥
त्र्यारुणिः । ऋ० । सोमवंशीयस्य दुरितक्षयनामकस्य क्षत्रियस्य पुत्र । न० २१ । १९ ॥ तस्य पौराणिकत्वम् । द्वा० ७ । ५ ॥
त्रसद्दस्युः । क्ष० सू० व० । पुरुकुत्सस्य पुत्र । तत्पुत्र अनरण्य । न० ७ । ४ ॥
त्रिककुत् । क्ष० सो० व० । ४ शुचे पुत्र । तत्पुत्र । शान्तरय । न० १७ । ११ ॥
त्रिशरणत्वम् । सिद्धि । ए० १५ । २८ ॥
१ त्रिकूटः । मेरो केसरपर्वत । पं० १६ । २६ ॥
२ त्रिकूटः । भारतवर्षस्थ पर्वत । प० १९ । १६ ॥ अ० २ । १ ॥
त्रिगर्तः । सुशर्मा । प्र० १५ । १६ ॥

१ त्रितः। ऋ०। प्र० ९। ७॥ तत्तीर्थम्। तृ० १। २२॥
२ त्रितः। २ चक्षुषः पुत्रः। च० १३। १६॥
त्रिपविष्टाणि। तृ० १३। २५॥
त्रिपुरासुराः। तद्वधकथा। स० १०। ५३--७१॥
त्रिबन्धनः। क्ष० सू० वं०। १ अरुणस्य पुत्रः। तत्पुत्रः १ सत्यव्रतः (त्रिशङ्कुः)। न० ७। ४॥
त्रिभानुः। क्ष० सो० वं०। ३ भानुमतः पुत्रः। तत्पुत्रः करन्धमः। न० २३। १७॥
त्रिलोकी। भूः भुवः स्वः। उत्पत्तिः। द्वि० ५। ४२॥
त्रिवक्रा। कंसस्य गन्धकर्त्री। कृष्णेन तस्या ऋजूकरणम्। द० ४२। १-१३॥ तद्गृहगमनं कृष्णस्य। ४८। १-१०॥ [तत्पुत्रः विशोकः। ९०॥]
त्रिविक्रमः। उरुक्रमनामा भगवान्। अ० २०। २१॥ द्वि० ७। १८॥
त्रिशङ्कुः। क्ष० सू० वं०। १ सत्यव्रत इति नामान्तरम्। पिता त्रिबन्धनः। तत्पुत्रो हरिश्चन्द्रः। न० ७। ५--७॥
त्रिशिखः। तापसमन्वन्तरीयो भगवदवतारः। अ० १। २८॥
१ त्रिशिराः। राक्षसः। रामेण हतः। न० १०। ९॥
२ त्रिशिराः। विश्वरूपाचार्यः। प० ९। १॥
त्रिशृङ्गः। मेरोरुत्तरदिक्स्थः पर्वतः। पं० १६। २७॥
त्रिसामा। नदी। पं० १९। १८॥
त्रुटिः। कालावयवः। तृ० ११। ६॥
त्रेता। अग्नित्रयम्। उत्पत्तिः। न० १४। ४९॥
त्रेतायुगम्। धर्माः। द्वा० ३। २०--२३॥
त्वक्। चर्मेन्द्रियम्। उत्पत्तिः अभिमानिदेवता च। तृ० ६। १६॥ २६। ३५॥ द्वि० ६। ४॥ १०। २३॥
१ त्वष्टा। क्ष०। भौवनस्य पुत्रः। भार्या विरोचना। पुत्रो विरजाः। पं० १५। १५॥
२ त्वष्टा। कश्यपस्य पुत्रः। माता अदितिः। प० ६। ३९॥ भार्या प्रह्लादपुत्री रचना। पुत्रौ संनिवेशः विश्वरूपश्च। ४४॥ तेनेन्द्रहननाय वृत्रासुरोत्पादनम्। ९। ११-१२॥

द०

१ दक्षः। ब्रह्मणो दक्षिणाङ्गुष्ठादुत्पन्नः प्रजापतिः। तृ० १२। २३॥ भार्या स्वायंभुवमनुपुत्री प्रसूतिः। ५६॥ च० १। ११, ४७॥ तस्य षोडश कन्याः। ४८॥ तस्य विश्वसृजां सत्रं प्रति गमनम्। तत्र रुद्रस्य दूषणं तस्मै शापदानं च। २। ५--२०॥ तस्य पट्टाभिषेकः। ३। २॥ बृहस्पतिसवकरणम्। ३॥ यज्ञदर्शनार्थमागतायाः रुद्रभार्यायाः स्वपुत्र्याः सतीदेव्या अनादरकरणेन तया देहत्यागः। ४। ८-२८॥ वीरभद्रेण तच्छिरसश्छेदः। ५। २२-२४॥ अस्य बस्तमुखप्राप्तिः। ७। ८॥ अयं स्वायंभुवदक्षः। अयं कदाचन महादेवमवज्ञाय तन्निष्कृतिरूपेण स्वदेहं तत्याज। च० ३०। ४८॥
२ दक्षः। प्रजापतिः। पूर्वोक्तः स्वयं त्यक्तदेहो दक्षः द्वितीयवारं चाक्षुषमन्वन्तरे प्राचीनबर्हिषः पुत्रेभ्यो दशभ्यः प्रचेतोभ्यः वार्क्ष्यां मारिषायामुत्पन्नः। च० ३०। ४८--४९॥ प० ४। १७॥ भग-

वस्तुतिः । २३–३४ ॥ भार्या पञ्चजनप्रजापतिपुत्री असिक्नी । ५१ । तस्याः पुत्राः हर्यश्वाः । ५ । १ ॥ नारदोपदेशेनादर्शनं गतेषु तेषु पुत्रेषु षष्टिसंख्याकानां कन्यानामुत्पादनम् । ६ । १–॥ तासु धर्मप्रजापतिपत्न्यः दश । भानुः लम्बा ककुप् जामिः विश्वा साध्या मरुत्वती वसुः मुहूर्ता संकल्पा-चेति । ४–१६ ॥ भृगुपुत्रस्य भूतप्रजापतेः सरूपा भूता चेति द्वे पत्न्यौ । १७–१८ ॥ अङ्गिरःप्रजापतेर्द्वेभार्ये स्वधा सती च । १९ ॥ कृशाश्वस्य द्वेभार्ये अर्चिः धिषणाच । २० ॥ तार्क्ष्यनाम्नः कश्यपस्य विनता कद्रूः पतङ्गी यामिनी इति चतस्रः पत्न्यः । २१–२२ ॥ इन्दोः पत्न्यः नक्षत्राभिमानिन्यो रोहिण्यादयः सप्तविंशतिः । २३ ॥ कश्यपस्य पत्न्यः त्रयोदश । अदितिः दितिः दनुः काष्ठा अरिष्टा सुरसा इला मुनिः क्रोधवशा ताम्रा सुरभिः सरमा तिमिश्चेति । २५–४५ ॥

३ दक्षः । क्ष० सू० वं० । २चित्रसेनस्य पुत्रः । तत्पुत्रो मीढ्वान् । न० २ । १९ ॥

४ दक्षः । क्ष० सो० वं० । उशीनरस्य पुत्रः । न० २३ । ३ ॥

दक्षसावर्णिः । वरुणस्य पुत्रः । नवमो मनुः । अ० १३ । १८ ॥

दक्षिणा । महालक्ष्म्यंशभूता रुचिप्रजापतेः पुत्री । माता आकूतिः । तस्या भर्ता यज्ञात्मत्वेनावतीर्णो यज्ञनामा भगवान् । पुत्राः द्वादश तुषिताः । च० १ । ३–७ ॥ द्वि० ७ । २ ॥

दक्षिणायनम् । पं० २१ । ३–६ ॥

दण्डकः । क्ष० सू० वं० । इक्ष्वाकोः पुत्रः । न० ६ । ४ ॥

दण्डपाणिः । क्ष० सो० वं० । वहीनरस्य पुत्रः । तत्पुत्रः २ निमिः । न० २२ । ४४ ॥

दत्तः । दत्तात्रेयः । अत्रेः पुत्रः । माता कर्दमपुत्री अनसूया । स नारायणांशसंभूतः । च० १ । १५ । ३३ ॥ प्र० ३ । ११ ॥ द्वि० ७ । ४ ॥ तच्छिष्यः कार्तवीर्यार्जुनः । न० १५ । १७ ॥

दधीचिः । दध्यङ् शब्दं पश्यत ॥ ष० ११ । २० ॥

दध्यङ् । दधीचिः । अथर्वणः पुत्रः । माता कर्दमपुत्री चित्तिः । अश्वशिरा इति नामान्तरम् । च० १ । ४२ ॥ ष० ९ । ५२ ॥ देवैर्वज्रायुधनिर्माणार्थं तस्य पृष्ठास्थियाचनम् योगधारणया तेन देहत्यागश्च । १० । १–१२ ॥

दनुः । दक्षप्रजापतिपुत्री । कश्यपस्य भार्या । पुत्राः द्विमूर्धशम्बरादय एकषष्टिर्दानवाः । ष० ६ । २९ ॥

दन्तवक्रः । करूशदेशाधिपतेः वृद्धशर्मणः पुत्रः । माता वसुदेवस्य भगिनी श्रुतदेवा । न० २४ । ३७ ॥ कृष्णेन हतः । द० ७७ । ३७ । ७८ । १–१० ॥

दन्दशूकः । कनरकः । पं० २६ । ७, ३३ ॥

१ दमः । क्ष० सू० वं० । मरुत्तस्य पुत्रः । तत्पुत्रः राज्यवर्धनः । न० २ । २९ ॥

२ दमः । गुणः । ए० १९ । ३६ ॥ प्र० १६ । २७ ॥

दमघोषः । क्ष० सो० व० । चेदिराजस्य पुत्र । भार्या वसुदेवभगिनी श्रुतश्रवा । तत्पुत्र शिशुपाल । न० २४ । ३९–४० ॥ स० १ । १७ ॥

१ दम्भः । अधर्मस्य पुत्र । तन्माता मृषा । भार्या माया । पुत्रौ लोभो निकृतिश्च दम्पती । च० ८ । २–३ ॥

२ दम्भः । दोष । प्र० १७ । ३२ ॥

१ दया । दक्षप्रजापतिपुत्री । धर्मप्रजापतेर्भार्या । पुत्र अभय । च० १ । ५० ॥

२ दया । गुण । प्र० १६ । २७ ॥ १७ । २४, ४२ ॥

दरिद्योतः । क्ष० सो० व० । दुन्दुभे पुत्र । तत्पुत्र पुनर्वसु । न० २४ । २० ॥

दरिद्रः । ए० १९ । ४४ ॥

दर्पः । क्ष० । उन्नते पुत्र । च० १ । ५१ ॥

दर्भकः । क्ष० । मगधराज । २अजातशत्रो पुत्र । द्वा० १ । ६ ॥

१ दर्शः । देव । धातु पुत्र । माता सिनीवाली । प० १८ । ३ ॥

२ दर्शः । क्ष० सो० व० । कृष्णस्य पुत्र । माता कालिन्दी । द० ६१ । १४ ॥

दशप्रजापतयः । मरीच्यादय । ब्रह्मण उत्पन्ना । तृ० १२ । २१–२२ ॥

दशमं मन्वन्तरम् । अधिपतिः ब्रह्मसावर्णि । अ० १३ । २१–२३ ॥

१ दशरथः । क्ष० सू० व० । मूलकस्य पुत्र । तत्सुत ऐडविड । न० ९ । ४१ ॥

२ दशरथः । क्ष० सू० व० । अजस्य पुत्र । तत्पुत्रा रामलक्ष्मणभरतशत्रुघ्ना । न० १० । १–३ ॥ पुत्री शान्ता २ रोमपादाय पुत्रीत्वेन दत्ता । २३ । ७–८ ॥

३ दशरथः । क्ष० सो० व० । नवरथस्य पुत्र । न० २४ । ४ ।

दशलक्षणम् । श्रीमद्भागवतम् । द्वि० ९ । ४३ ॥ तेषा नामानि तेषा विवरण च । द्वि० १० । १–७ ॥ द्वा० ७ । ८ ॥

दशविधः सर्गः । तृ० १० ॥ १४–२८ ॥

दशार्हः । क्ष० सो० व० । निवृते पुत्र । तत्पुत्रो १ व्योम । न० २४ । ३ ॥

दशेन्द्रियाणि । तृ० २६ । १३ ॥

दह्रः अग्निविशेष । सोऽन्यजन्मनि अगस्त्यो जात । च० १ । ३६ ॥

दानम् । तृ० ३ । २७–२८ ॥ ए० १९ । ३७ ॥

दानपतिः । अक्रूर । द० ३६ । २८ ॥

दावाग्निपानम् । कृष्णेन । द० १७ । २०–२५ ॥ १९ । ७–१३ ॥

दाशकन्या । १ सत्यवती शन्तनोर्भार्या । न० २२ । २० ॥

दिक् । दश दिश । तृ० ६ । १७ ॥

दितिः । २ दक्षप्रजापतिपुत्री । कश्यपस्य भार्या । प० ६ । २५ ॥ तयाऽपत्यार्थं सायमसमये भर्तुर्निर्बन्ध । तृ० १४ ॥ गर्भोत्पत्ति । १५ ॥ हिरण्यकशिपु हिरण्याक्षश्चेति पुत्रद्वयजननम् । १७ । २–२० ॥ प० १८ । १०–११ ॥ इन्द्रघातकपुत्रप्राप्त्यर्थं कश्यपाद्गर्भमाधाय पुंसवनव्रताचरणम् । १८ । २३–५५ ॥ तत्पुत्रा एकोनपञ्चाशन्मरुत । ६१–७२ ॥

दिनमानम् । द्वादशमासानाम् । पं० २१ । ३–६ ॥

१ दिलीपः। क्ष० सू० वं०। अंशुमतः पुत्रः। तत्पुत्रो भगीरथः। न० ९।२॥

२ दिलीपः। क्ष० सो० वं०। ऋष्यस्य पुत्रः। तत्पुत्रः प्रतीपः। न० २२। ११॥

दिवाकः। क्ष० सू० वं०। न० १२। १०॥

दिविरथः। क्ष० सो० वं०। खनपानस्य पुत्रः। तत्पुत्रः धर्मरथः। न० २३। ६॥

१ दिवोदासः। क्ष० सो० वं०। भीमरथस्य पुत्रः। तत्पुत्रो द्युमान्। न० १७। ६॥

२ दिवोदासः। पूरुवंशोत्पन्नस्य मुद्गलस्य पुत्रः। तत्पुत्रः २ सत्यधृतिः। कन्या अहल्या। न० २१। ३४॥ तस्यान्यः पुत्रो मित्रेयुः। २२। १॥

दिव्यः। क्ष० सो० वं०। सात्वतस्य पुत्रः। न० २४। ६॥

दिष्टः। क्ष०। वैवस्वतमनोः पुत्रः। अ० १३। २॥ न० १। १२॥ तत्पुत्रो नाभागः। २। २३॥

दीक्षितान्नम्। न भोज्यम्। द० २३। ८॥

दीप्तकेतुः। क्ष०। दक्षसावर्णिमनोः पुत्रः। अ० १३। १८॥

दीर्घतमाः। क्ष० सो० वं०। राष्ट्रस्य पुत्रः। तत्पुत्रो द्वितीयो भगवदंशो २धन्वन्तरिः। न० १७। ४॥ तेन बलेर्भार्यायां अङ्गवङ्गकलिङ्गादीनामुत्पादनम् २३। ५।

दीर्घबाहुः। क्ष० सू० वं०। खट्वाङ्गस्य पुत्रः तत्पुत्रो रघुः। न० १०। १॥

दीर्घसत्रम्। प० १। २१॥

दुःखम्। दोषः। ए० १९। ४१॥ तत्महनोपाये भिक्षुगीता। २३॥

दुन्दुभिः। क्ष० सो० वं०। अन्धकस्य पुत्रः। तत्पुत्रो दरिद्योतः। न० २४। २०॥

दुरितक्षयः। क्ष० सो० वं०। महावीर्यस्य पुत्रः। तत्पुत्राः। त्रय्यारुणिः कविः पुष्करारुणिः इति त्रयो ब्राह्मणाः। न० २१। १९॥

दुरुक्तिः। कलेर्भार्या। पुत्रौ भयो मृत्युश्च। च० ८। ४॥

दुर्गा। देवी। तस्या भूमाववतरीतुं भगवदाज्ञा। द० २। ६-१२॥

दुर्जयः। दनुपुत्रोऽसुरः। ष० ६। ३१॥

दुर्दमनः। क्ष० सो० वं०। शतानीकस्य पुत्रः। तत्पुत्रो वहीनरः। न० २२। ४३॥

दुर्निमित्तानि। अपशकुनशब्दं पश्यत।

१ दुर्मदः। क्ष० सो० वं०। भद्रसेनस्य पुत्रः तत्पुत्राः कृतवीर्यः कृताग्निः कृतवर्मा कृतौजाः धनकश्चेति पञ्च। न० २३। २३॥

२ दुर्मदः। क्ष० सो० वं०। वसुदेवस्य पुत्रः। माता रोहिणी। न० २४। ४६॥

३ दुर्मदः। क्ष० सो० वं०। वसुदेवस्य पुत्रः। माता पौरवी। न० २४। ४७॥

दुर्मनाः। क्ष० सो० वं०। धृतस्य पुत्रः। तत्पुत्रः प्रचेताः न० २३। १५॥

दुर्मर्षणः। क्ष० सो० वं०। २सञ्जयस्य पुत्रः। माता राष्ट्रपाली। न० २४। ४२॥

दुर्मित्रः। द्वा० १। ३४॥

दुर्मुखः। राक्षसः। तस्य वधः। न० १०। १८-२०॥

दुर्योधनः। क्ष० सो० वं०। धृतराष्ट्रस्य पुत्रः। न० २२। २६॥ तेन विदेहनगरे विद्याभ्यासः

द० ५७। २६ ॥ तत्पुत्री लक्ष्मणा। सा कृष्ण पुत्रेण साम्बेनापहृता। ६८ ॥ युधिष्ठिरसभायां-पतनम्। ७५। १७ ॥ तस्योरुभेदनम्। म० ७। १३ ॥ विदुरधिक्कारः। तृ० १। १४-१५ ॥

दुर्वः। दूर्वशब्दं पश्यत ॥

दुर्वाक्षी। क्ष० सो० वं०। वृकस्य भार्या। तत्पुत्राः तक्षपुष्करादयः। न० २४। ४३ ॥

दुर्वासाः। शङ्करांशः अत्रेः पुत्रः। माता अनसूया। भ्रातरौ दत्तात्रेय. सोमश्च। च० १। १५-३३ ॥ शापेन इन्द्रादीनां असुरैः पराजयः। अ० ५। १६ ॥ तेन १ अम्बरीषस्य द्वादशीव्रतभञ्जनम्। कृत्यानिर्माणम्। सुदर्शनास्त्रेण तस्यैव उपद्रवप्राप्तिः। न० ४। ३५-५९ ॥

दुःशकुनम्। अपशकुनशब्दं पश्यत ॥

दुःशला। धृतराष्ट्रस्य पुत्री। न० २२। २६ ॥

दुःशासनः। क्ष० सो० वं०। धृतराष्ट्रस्य पुत्रः। दुर्योधनस्यावरजः। तृ० ३। १३ ॥

दुःष्यन्तः। क्ष० सो० वं०। रैभ्यस्य पुत्र.। भार्या शकुन्तला। पुत्रो २भरतः। न० २०। ७-२६ ॥ सः तुर्वसुवंशोत्पन्नस्य मरुत्तस्याभिमानिकः पुत्रोऽभूत्। पुनः स्वस्य वंशमेव प्राप्तवान्। २३। १७-१८ ॥

दुःस्वप्नानि। द० ४२। २६-३० ॥

दूरदर्शनम्। सिद्धिः। ए० १५। २० ॥

दूरश्रवणम्। सिद्धिः। ए० १५। १९ ॥

दूर्वः। क्ष० सो० वं०। नृञ्जयस्य पुत्रः। तत्पुत्रः २ तिमिः। न० २२।। ४२ ॥

दूषणः। राक्षसः। रामेण हतः। न० १०। ९ ॥

दूषणा। भौवनस्य भार्या। तत्पुत्रः १ त्वष्टा। पं० १५। १५ ॥

दृढनेमिः। क्ष० सो० वं०। सत्यधृतेः पुत्रः। तत्पुत्रः सुपार्श्वः। न० २१। २७ ॥

दृढहनुः। क्ष० सो० वं०। सेनजितः पुत्रः। न० २१। २३ ॥

दृढाश्वः। क्ष० सू० वं०। कुवलाश्वस्य पुत्रः। तत्पुत्रो हर्यश्वः। न० ६। २४ ॥

दृषद्वती। नदी। पं० १९। १८ ॥

देवः। देवाः। तैः कृता भगवत्स्तुतिः। तृ० १९। ३० ॥ च० १। ५६-५७ ॥ प ९। २१-४५ ॥ ए० ४। ९-११ ॥ ६। ७-१९ ॥ भगवन्तं प्रति ध्रुवतपःप्रभावकथनम्। च० ८। ८१ ॥ तेषां असुरैर्युद्धम्। अ० १० ॥ त्रिविष्टपं परित्यज्य पलायनम्। अ० १५। २४-३२ ॥

देवऋषभः (वेदऋषभः)। धर्मप्रजापतेः पुत्रः। माता भानुः। पुत्रः इन्द्रसेन.। प० ६। ५ ॥

१ देवकः। क्ष० सो० वं०। युधिष्ठिरस्य पुत्रः। माता पौरवी। न० २२। ३० ॥

२ देवकः। क्ष० सो० वं०। आहुकस्य पुत्रः। भ्राता उग्रसेनः। पुत्रा. देववान् उपदेवः सुदेवः देववर्धकश्च ॥ दुहितरः धृतदेवा शान्तिदेवा उपदेवा श्रीदेवा देवरक्षिता सहदेवा देवकी चेति सप्त। न० २४। २१-२३ ॥

देवकी। २ देवकस्य पुत्री। वसुदेवस्य भार्या। न० २४। २३ ॥ तस्या विवाहः। द० १।

२९ ॥ पुत्राः कीर्तिमान् सुषेणः भद्रसेनः ऋजुः संमर्दनः भद्रः संकर्षणः कृष्णश्च । न० २४ । ५४ ॥ पुत्री सुभद्रा । ५५ ॥ षण्णां पुत्राणां कंसेन हननम् । द० २ । ४ ॥ तस्या हननोद्योगः कंसेन । १ । ३५ ॥ कंसेन वसुदेवेन सह तस्या निगडबन्धः । ६६ ॥ तस्या गर्भे भगवतः प्रवेशः । २ । १८ ॥ ब्रह्मणा तद्गर्भस्थस्य भगवतः स्तुतिः । २६–४० ॥ तत्कृता स्तुतिः । ३ । २४–३१ ॥ ८५ । २९–३१ ॥

१ देवकुल्या । पूर्णिम्नः पुत्री । इयमेव द्वितीयजन्मनि गङ्गाऽभूत् । च० १ । १४ ॥

२ देवकुल्या । उद्गीथस्य भार्या । पं० १५ । ६ ॥

देवकूटः । मेरोः पूर्वभागस्थः पर्वतः । पं० १६ । २७ ॥

देवक्षत्रः । क्ष० सो० वं० । देवरातस्य पुत्रः । तत्पुत्रो ४ मधुः । न० २४ । ५ ॥

देवगर्भा । कुशद्वीपस्था नदी । पं २० । १५ ॥

देवगिरिः । पर्वतः । पं० १९ । १६ ॥

देवगुह्यः । भार्या २सरस्वती । २ पुत्रः सार्वभौमो भगवदवतारः । अ० १३ । १७ ॥

देवताजित् । १ सुमतेः पुत्रः । माता वृहत्सेना (वृद्धसेना) भार्या आसुरी । तत्पुत्रो देवद्युम्नः । पं० १५ । २–३ ॥

देवदत्तः । क्ष० सू० वं० । उरुश्रवसः पुत्रः । तत्पुत्रः अग्निवेश्यः । न० २ । २०–२१ ॥

देवद्युम्नः । देवताजितः पुत्रः । भार्या धेनुमती । पुत्रः परमेष्ठी । पं० १५ । ३ ॥

देवपालः । शाकद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । २६ ॥

देवबाहुः । क्ष० सो० वं० । हृदीकस्य पुत्रः । तद्भ्रातरौ शतधनुः कृतवर्मा च । न० २४ । २७ ॥

देवभागः । क्ष० सो० वं० । २ शूरस्य पुत्रः । वसुदेवस्य भ्राता । न० २४ । २८ ॥ पुत्रौ चित्रकेतुः २ बृहद्बलश्च । ४० ॥

देवभूतिः । शुङ्गस्य पुत्रः । अमात्येन कण्वनाम्ना हतः । द्वा० १ । १८–१९ ॥

देवमित्रः । बह्वृच ऋषिः । माण्डूकेयस्य शिष्यः । सौभर्यादीनां गुरुः । द्वा० ६ । ५६ ॥

१ देवमीढः । क्ष० सू० वं० । कृतरथस्य (कृतिरथस्य) पुत्रः । तत्पुत्रः विस्तृतः । न० १३ । १६ ॥

२ देवमीढः । क्ष० सो० वं० । १विदूरथस्य नामान्तरम् । तत्पुत्रः २ शूरः । न० २४ । २७ ॥

देवयानी । शुक्राचार्यस्य पुत्री । तन्माता प्रियव्रतराजपुत्री ऊर्जस्वती । पं० १ । २४–३४ ॥ शर्मिष्ठया तस्याः कूपे प्रक्षेपः । ययातिना विवाहः । यदुप्रभृतिपुत्रद्वयोत्पत्तिः । न० १८ । ६–३३ ॥

देवरक्षिता । देवकस्य पुत्री । वसुदेवस्य भार्या । न० २४ । २३ ॥ पुत्राः गदादयः । ५२ ॥

१ देवरातः । क्ष० सू० वं० । सुकेतोः पुत्रः । तत्पुत्रः १ बृहद्रथः । न० १३ । १४–१५ ॥

२ देवरातः । शुनःशेपऋषेर्नामान्तरम् । न० १६ ॥ ३०–३२ ॥

३ देवरातः । क्ष० सो० वं० । करम्भेः पुत्रः । न० २४ । ५ ॥

देवलः । कृशाश्वऋषेः पुत्रः । माता धिषणा । ष० ६ । २० ॥ म० ७ । ४५ ॥ हूहूनामकगन्धर्वाय शापदानम् । अ० ४ । ३ ॥

देवलोकः। (इन्द्रपुरी) वर्णनम्। अ० १५। ११–२२॥

देववर्धनः। क्ष० सो० वं०। देवकस्य पुत्रः। न० २४। २२॥

देववर्षम्। शाल्मलिद्वीपस्थम्। पं २०। ९॥

१ देववान्। रुद्रसावर्णेः पुत्रः। अ० १३। २७॥

२ देववान्। क्ष० सो० वं०। अक्रूरस्य पुत्रः। न० २४। १७–१८॥

३ देववान्। क्ष० सो० वं०। देवकस्य पुत्रः। न० २४। २२॥

देववीतिः। मेरुपर्वतस्य पुत्री। १ केतुमालस्य भार्या। पं० २। १९–२३॥

देवश्रवाः। क्ष० सो० वं०। २ शूरस्य पुत्रः। माता मारिषा। भ्राता वसुदेवः। न० २४। २८॥ भार्या उग्रसेनस्य पुत्री कंसवती। पुत्रौ सुवीरः इषुमांश्च। ४१॥

देवश्रुताः। तृतीयमन्वन्तरीया देवाः। अ० १। २४॥

देवश्रेष्ठः। रुद्रसावर्णेः पुत्रः। अ० १३। २७॥

देवसर्गः। तृ० १०। २७॥

देवसावर्णिः। त्रयोदशो मनुः। पुत्राः चित्रसेनाद्याः। अ० १३। ३०॥

देवहूतिः। स्वायंभुवमनोः पुत्री। माता शतरूपा। तृ० १२। ५५॥ कर्दमऋषिणा विवाहः। २२। १९–२४॥ तस्याः सौन्दर्यवर्णनम्। १७–१८॥ २३। ३०–३७॥ कर्दमस्य शुश्रूषा। २३। २–५॥ भर्त्रा सह सुखेन विहरणम्। ३६–४७॥ तस्यां नवकन्योत्पत्तिः। ४८॥ तस्यां कपिलोत्पत्तिः। २४। ६॥ कपिलेन ज्ञानोपदेशः। २४–३३॥ भगवत्स्तुतिः। ३३। २–८॥ तस्या मोक्षप्राप्तिः। १२–३०॥

देवहोत्रः। उपहर्तृनामकस्य विष्ण्ववतारस्य पिता। पत्नी बृहती। अ० १३। ३२॥

देवातिथिः। क्ष० सो० वं०। क्रोधनस्य पुत्रः। तत्पुत्रः ऋष्यः। न० २२। ११॥

१ देवानीकः। कुशद्वीपस्थः पर्वतः। पं० २०। १५॥

२ देवानीकः। क्ष० सू० वं०। क्षेमधन्वनः पुत्रः। तत्पुत्रः अनीहः। न० १२। २॥

देवापिः। क्ष० सो० वं०। प्रतीपस्य पुत्रः। भ्रातरौ शंतनुः बाह्लीकश्च। जन्मप्रभृतिविरक्तः सः वनं ययौ। न० २२। १२–१७। तेन कलापग्रामे पुनर्धर्मप्रवर्तनार्थं वासः। द्वा० २। ३७–३८॥

देवावृधः। क्ष० सो० वं०। सात्वतस्य पुत्रः। तत्पुत्रो बभ्रुः। न० २४। ६–१०॥

दैनंदिनः सर्गः। तृ० ११। २५॥

१ दोषः। देवः। धर्मप्रजापतिपुत्रः। तद्भार्या शर्वरी। माता ३ वसुः। तत्पुत्रः भगवदंशः शिशुमारः। प० ६। ११–१४॥

२ दोषः। गुणविरोधी। म० १७। २४॥ ३२॥

दोषा। पुष्पार्णस्य भार्या। पुत्राः प्रदोषः निशीथः व्युष्टश्च। च० १३। १३–१४॥

दौष्यन्तिः। ३ भरतः। न० २०। २७॥

द्युतिमान्। नवममन्वन्तरीय ऋषिः। अ० १३। १९॥

द्युमत्सेनः। क्ष० सो० वं०। शमस्य पुत्रः। तत्पुत्रः ७ सुमतिः। न० २२। ४८॥

१ द्युमान् । वसिष्ठस्य पुत्रः । माता अरुन्धती (ऊर्जा) । च० १ । ४१ ॥
२ द्युमान् । स्वारोचिषमनोः पुत्रः । अ० १ । १९ ॥
३ द्युमान् । क्ष० सो० वं० । १ दिवोदासस्य पुत्रः । तस्य प्रतर्दनादीनि नामानि । तस्य पुत्रः अलर्कः । न० १७ । ६ ॥
४ द्युमान् । शाल्वराजस्यामात्यः । प्रद्युम्नेन सह युद्धम् । द० ७६ । २६ ॥ वधः प्रद्युम्नेन । ७७ । ३ ॥
द्युम्नः । चक्षुषः पुत्रः । माता नड्वला । च० १३ । १६ ॥
द्यूतम् । अक्षक्रीडा । अधर्मस्थानम् । प्र० १७ । ३८ ॥ तृ० १ । ८ ॥
द्रविडः । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता जाम्बवती । द० ६१ । १२ ॥
द्रविडाः । देशः । तत्र कलावपि नारायणपरायणजनभूयिष्ठत्वम् । ए० ५ । ३६–४० ॥
द्रविणः । कुशद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । १५ ॥
द्रविणाः । पृथोः पुत्रः । तन्माता अर्चिः । च० २४ । २ ॥ सान्तंपदम् ।
द्रविणकः । अग्निनामकवसोः पुत्रः । माता वसोर्धारा । प० ६ । १३ ॥
द्रव्यशक्तिः । द्वि० ५ । २४ ॥
द्रव्याद्वैतम् । स० १५ । ६५ ॥
द्रुतिः । नक्तस्य भार्या । पुत्रः ३ गयः । पं० १५ । ६ ॥
द्रुपदः । क्ष० सो० वं० । पृषतस्य पुत्रः । तत्पुत्राः धृष्टद्युम्नादयः । पुत्री द्रौपदी कृष्णा पाण्डवानां भार्या । न० २२ । २–३ ॥

१ द्रुमिलः । ऋषभदेवस्य पुत्रः । माता जयन्ती । पं० ४ । ८–११ ॥ ए० २ । २१ ॥ निमिराजं प्रति भगवद्धर्मकथनम् । ४ ॥
[२ द्रुमिलः । गन्धर्वः । कंसस्य जनकः । द० ३६ ॥]
द्रुह्युः । क्ष० सो० वं० । ययातेः पुत्रः । माता शर्मिष्ठा । न० १८ । ३३ ॥ तत्पुत्रो बभ्रुः । २३ । १४ ॥
१ द्रोणः । पर्वतः । पं० १९ । १६ ॥
२ द्रोणः । धर्मप्रजापतेः पुत्रः । अष्टवसुष्वन्यतमः । माता ३ वसुः । भार्या अभिमतिः । पुत्राः हर्षः शोकः भयश्च । प० ६ । ११ ॥ स एव भूमौ नन्दगोपत्वेनावतीर्णः । तद्भार्या धरा यशोदाऽजनि । द० ८ । ४८ ॥
३ द्रोणः । द्रोणाचार्यः । भार्या कृपी । पुत्रः अश्वत्थामा । प्र० ७ । ४ ॥ तृ० ३ । १४ ॥
द्रौणिः । अश्वत्थामा । प्र० ७ । १४ ॥
द्रौपदी । द्रुपदस्य पुत्री कृष्णा । न० २२ । २–३ ॥ तस्याः पुत्राः । २३ । २८–३० ॥ तस्याः सान्त्वनमर्जुनेन । प्र० ७ । १५ ॥ अश्वत्थामानं बन्धनान्मोचयितुमर्जुनं प्रति प्रार्थना । ४२–४८ ॥ तस्याः स्वर्गारोहणम् । १५ । ५० ॥ कृष्णमहिषीभिः सह संवादः । द० ८३ ॥
द्वादशं मन्वन्तरम् । अधिपतिः रुद्रसावर्णिः । अ० १३ । २७ ॥
द्वादशमासाः । तेषां नामानि तत्तन्मासनेतॄणां सूर्यादीनां नामानि च । द्वा० ११ । ३०–५० ॥
द्वादशादित्याः । प० ६ । ३९ ॥
द्वादशीव्रतम् । अम्बरीषस्य । न० ४ । २९ ॥
द्वापरयुगधर्माः । द्वा० ३ । २२–२३ ॥ २९–॥

द्वारका। कृष्णस्य पुरी। निर्माणं विश्वकर्मणा। [विजयध्वजपाठानुसारेण द० उत्तरार्धे पृष्ठं ११। श्लो० ५०॥]
द्विजन्मानः। ब्राह्मणक्षत्रियवैश्याः। तेषां साधारणो धर्मः। स० ११। १३।
द्विजपत्नीनां भगवद्भक्तिः। द० २३॥
द्वितीयं मन्वन्तरम्। अधिपतिः स्वारोचिषः। अ० १। १९॥
द्विपरार्धः। तृ० ११। ३७–३८॥
द्विमीढः। क्ष० सो० वं०। हस्तिन. पुत्र.। न० २१। २१॥ तत्पुत्रः यवीनरः। २७॥
द्विमूर्धा। दनुपुत्रोऽसुरः। प० ६। ३०॥
द्विविदः। सुग्रीवसचिवो वानरः। बलरामेण हत। द० ६७॥ तृ० ३। ११॥
द्विशफाः। गवादय.। तेषां सर्गः। तृ० १०। २१॥
द्वीपाः। सप्तद्वीपशब्दं पश्यत॥
द्वेषः। तस्यापि मोक्षसाधनत्वम्। स० १। २९॥

ध०

धनंजयः। अर्जुन। प्र० ७। ५०॥ ९। ३। १५। ३३॥
धनम्। धर्म एव। ए० १९। ३९॥
धनदः। कुबेर.। तस्योत्पत्तिः। न० २। ३२॥
धनिनां दुःखम्। स० १३। ३१–३३॥
धनुर्यागः। कंसस्य। द० ३६। २६॥
धनुर्वेदः। तृ० १२। ३८॥
१ धन्वन्तरिः। आयुर्वेदकर्ता भगवान्। तस्योत्पत्तिः क्षीरसमुद्रात। अ० ८। ३१–३६॥ प्र० ३। १७॥ द्वि० ७। २१॥
२ धन्वन्तरिः। क्ष० सो० वं०। पूर्वोक्तस्यैव धन्वन्तरेर्द्वितीयोऽवतारः। अयमपि आयुर्वेदकर्ता। दीर्घतमस. पुत्र.। पुत्रः केतुमान्। न० १७। ४–५॥
धमनिः। ह्रादासुरस्य भार्या। प० १८। १५॥
धरा। भूदेवी। तत्कृता भगवत्स्तुति.। च० १७। २९–३९। भूशब्दं च पश्यत॥
१ धर्मः। ब्रह्मणो दक्षिणस्तनादुत्पन्नः प्रजापति.। [अयं यमस्यांशभूत.]। तृ० १२। २५॥ पत्न्यः त्रयोदश दक्षपुत्र्यः। तासां नामानि तत्पुत्राश्च। च० १। ४९–५९॥ तस्यान्या भार्या सूनृता तस्यां जातः पुत्रः सत्यसेनो नाम भगवदवतारः। अ० १। २५॥
२ धर्मः। पूर्वोक्तस्यैव कारणान्तरे त्यक्तदेहस्य चाक्षुपमन्वन्तरे द्वितीयजन्मभूतः। तस्य भार्यापुत्रादयः। प० ६। ४–१६॥
३ धर्मः। क्ष० सो० वं०। गान्धारस्य पुत्रः। तत्पुत्रो धृतः। न० २१। १५॥
४ धर्मः। क्ष० सो० वं०। हैहयस्य पुत्र.। तत्पुत्रो नेत्रः। न० २३। २२॥
५ धर्मः। पुण्यकर्माभिमानी देवः। तस्य पादाः चत्वारः तप. शौचं दया सत्यमिति। प्र० १७। २४। तस्य गोरूपया भूदेव्या संवादः। प्र० १६। १८–३७॥ १७। १७॥ एकपादेनावस्थितस्य तस्य परीक्षिता दर्शनम्। १७। २॥ २४॥ तृ० १२। ३५। ४१॥

धर्मकेतुः । क्ष० सो० वं० । सुकेतनस्य पुत्रः । तत्पुत्रः सत्यकेतुः । न० १७ । ८ ॥

धर्मध्वजः । क्ष० सू० वं० । कुशध्वजस्य पुत्रः । पुत्रौ तिमिध्वजः कृतध्वजश्च । न० १३ । १९ ॥

धर्मनेत्रः । धर्मसूत्रशब्दं पश्यत ॥

धर्मरथः । क्ष० सो० वं० । दिविरथस्य पुत्रः । तत्पुत्रः ४चित्ररथः । (रोमपादः) । न० २३ । ७ ॥

धर्मवृद्धः । क्ष० सो० वं० । श्वफल्कस्य पुत्रः । न० २४ । १६ ॥

धर्मसावर्णिः । एकादशो मनुः । अ० १३ । २४ ॥

धर्मसूत्रः । (धर्मनेत्रः) क्ष० सो० वं० । सुव्रतस्य पुत्रः । तत्पुत्रः शमः । न० २२ । ४८ ॥

धर्मसेतुः । एकादशमन्वन्तरीयो भगवदवतार । तत्पिता आर्यकः । माता वैधृता । अ० १३ । २६ ॥

धर्मेयुः । क्ष० सो० वं० । रौद्राश्वस्य पुत्रः । न० २० । ४ ॥

१ धातकिः । वीतिहोत्रस्य पुत्रः । वर्षपतिः । पं० २० । ३१ ।

२ धातकिः । पुष्करद्वीपस्थं वर्षम् । पं० २० । ३१ ॥

१ धाता । देवः । कश्यपस्य पुत्रः । माता अदितिः । द्वादशादित्येष्वन्यतमः । प० ६ । ३९ ॥ भार्याः चतस्रः । प्रथमा कुहूः । तत्पुत्रः सायम् । द्वितीया सिनीवाली । तत्पुत्रः दर्शः । तृतीया राका । तत्पुत्रः प्रातः । चतुर्थी अनुमतिः । तत्पुत्रः पूर्णमासः । प० १८ । ३ ॥

२ धाता । ऋ० । भृगोः पुत्रः । माता ख्यातिः । भार्या मेरोः पुत्री, आयतिः । पुत्रो मृकण्डुः । च० १ । ४३–४४ ॥

धातुः । धातवः । देहस्थाः धारणकर्तारः वातपित्तकफादयः सप्त । द्वि० १० । ३१ ॥

धारणा । अखण्डतया भगवद्ध्यानम् । प्र० ९ । ३१ ॥ द्वि० १ । १८–३९ ॥ २ । ८–१४ ॥

धारिणी । अग्निष्वात्तादिपितॄणां कन्या । माता स्वायंभुवदक्षपुत्री स्वधा । तस्याः स्वसा वयुना । ते उभे अपि ब्रह्मवादिन्यौ । च० १ । ६४ ॥

धार्ष्टाः । १ धृष्टस्य पुत्रा ब्राह्मणाः । न० २ । १७ ॥

धिषणा । दक्षपुत्री । कृशाश्वऋषेर्भार्या । पुत्रः वेदशिराः देवलः वयुनः मनुश्च । प० ६ । २० ॥

धुन्धुः । असुरः । कुवलयाश्वेन हतः । न० ६ । २२ ॥

धुन्धुमारः । १ कुवलयाश्वस्य नामान्तरम् । न० ६ । २३ ॥

धूम्रकेशः । दनुपुत्रोऽसुरः । प० ३ । ३१ ॥

१ धूम्रकेतुः । १ भरतस्य पुत्रः । पं० ७ । ३ ॥

२ धूम्रकेतुः । तृणबिन्दोः पुत्रः । न० २ । ३३ ॥

१ धूम्रकेशः । पृथुराजस्य पुत्रः । च० २४ । २ ।

२ धूम्रकेशः । कृशाश्वस्य पुत्रः । तन्माता १ अर्चिः । प० ६ । २० ॥

१ धूम्राक्षः । क्ष० सू० वं० । हेमचन्द्रस्य पुत्रः । तत्पुत्रः संयमः । न० २ । ३४ ॥

२ धूम्राक्षः । राक्षसः । तद्वधः । न० १० । १८ ॥

१ धूम्रानीकः । मेधातिथेः पुत्रः । तन्नामकवर्षपतिः । पं० २० २५ ॥

२ धूम्रानीकः। शाकद्वीपस्थं वर्षम्। पं० २०॥ २५॥

धृतः। क्ष० सो० वं०। धर्मस्य पुत्रः। तत्पुत्रो दुर्मनाः। न० २३। १५॥

धृतदेवा। देवकस्य पुत्री। वसुदेवस्य भार्या। पुत्रो विपृष्ठः। न० २४। २२। ५०॥

धृतराष्ट्रः। विचित्रवीर्यस्य पुत्र.। माता अम्बिका। न० २२। २४–२५॥ भार्या गान्धारी। पुत्राः दुर्योधनादयः शतम्। २६॥ विदुरोपदेशेन तस्य वैराग्यप्राप्तिः वनगमनं तत्र देहत्यागश्च। प्र० १३। १८–५९।

धृतव्रतः। क्ष० सो० वं०। २ धृतेः पुत्रः। तत्पुत्र. सत्यकर्मा। न० २३। १२॥

१ धृतिः। क्ष० सू० वं०। वीतहव्यस्य पुत्रः। तत्पुत्रो बहुलाश्वः। न० १३। २६॥

२ धृतिः। क्ष० सो० वं०। ५ विजयस्य पुत्रः। तत्पुत्रः धृतव्रतः। न० २३। १२॥

३ धृतिः। जिह्वोपस्थजयः। ए० १९। ३६॥

१ धृष्टः। श्राद्धदेवस्य मनोः पुत्रः। अ० १३। २॥ न० १। १२॥ तत्पुत्रा धार्ष्टा ब्राह्मणाः २। १७॥

२ धृष्टः। हिरण्याक्षस्य पुत्रः। स० २।१८॥

१ धृष्टकेतुः। क्ष० सू० वं०। निमिवंश्यस्य सुधृतेः पुत्रः। तत्पुत्रः ३ हर्यश्वः। न० १३। १५॥

२ धृष्टकेतुः। क्ष० सो० वं०। सत्यकेतोः पुत्र तत्पुत्र. सुकुमारः। न० १७। ९॥

३ धृष्टकेतुः। क्ष० सो० वं०। धृष्टद्युम्नस्य पुत्र.। न० २२। ३॥

४ धृष्टकेतुः। कैकयो राजा। तद्भार्या वसुदेवभगिनी श्रुतकीर्तिः। पुत्री ४ भद्रा। न० २४। ३८॥

धृष्टद्युम्नः। क्ष० सो० वं०। द्रुपदस्य पुत्रः। तत्पुत्रः ३ धृष्टकेतुः। न० २२। ३॥

१ धृष्टिः। क्ष० सो० वं०। कुन्तेः पुत्रः। तत्पुत्रः निर्वृतिः। न० २४। ३॥

२ धृष्टिः। क्ष० सो० वं०। भजमानस्य पुत्रः। न० २४। ७॥

धेनुकः। रासभरूपी असुरः। श्रीकृष्णेन हतः। द० १५। २०–३८॥

धेनुमती। देवद्युम्नस्य भार्या। तत्सुतः परमेष्ठी पं० १५। ३॥

धौम्यः। ऋ०। पाण्डवानां पुरोहितः। प्र० ९। २॥

ध्यानम्। तैलधारावदविच्छिन्नतया भगवतश्चिन्तनम्। द्वि० १। १९॥ २। ८–१३॥ ९। १६॥ तृ० ८। २३–३१॥ १५। ३८–४२॥ २१। ९–११॥ २८। १३–३३॥ च० ७। २०–२१॥ ८। ४४–५१॥ २४। ४५–५२॥ प० ४। ३३–४०॥ अ० ६। ३–७॥ १०। ५४॥ द० ३। ९–१०॥ २१। ५॥ २३।-२२॥ ३५। २–२५॥ ३८। ८॥ ३९। ४४–५५॥ ५१। १–३। २५–२७॥ ए० ११। ४६॥ १४। ३६–४१॥ २७। ३९–४९॥ द्वा० ९। २२–२५॥

ध्यानयोगः। ए० १४। ३१–४६॥

१ ध्रुवः। उत्तानपादस्य पुत्र.। तन्माता सुनीतिः। च० ८। ८॥ ९ चित्ररथ इति नामान्तरम्।

१० । २२ ॥ भार्या शिशुमारप्रजापतिपुत्री भ्रमिः । पुत्रौ कल्पो वत्सरश्च । १० । १ ॥ द्वितीया भार्या वायुपुत्री इला । तत्पुत्रः उत्कलः । १० । २ ॥ तस्य संपूर्णं चरित्रम् । च० ८–१२ ॥ सपत्नीमात्राऽवमानितस्य तस्य वनगमनम् । ८ । १० ॥ नारदेन वासुदेवमन्त्रोपदेशः । २५–६२ ॥ वरदानार्थं भगवत आगमनम् । ९ । १–२६ ॥ भगवत्स्तुतिः । ६–१७ ॥ राज्येऽभिषेकः । ६६–६७ ॥ राक्षसानां वधः । १० । ६ । २९ ॥ स्वायंभुवमनुना तस्य धर्मोपदेशः । च० ११ । ७–॥

२ ध्रुवः । धर्मप्रजापतिपुत्रः । माता वसुः । अयमष्टवसुष्वन्यतमः । भार्या धरणिः । तत्पुत्राः त्रिविधानि पुराणि । ष० ६ । ११–१२ ॥

३ ध्रुवः । क्ष० सो० वं० । अन्तिभारस्य पुत्रः । न० २० । ६ ॥

४ ध्रुवः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । माता रोहिणी । न० २४ । ४६ ॥

ध्रुवमण्डलम् । च० ९ । २०–२५ ॥ पं० २३ । १–९ ॥

ध्रुवसन्धिः । क्ष० । पुष्यस्य पुत्रः । तत्पुत्रः सुदर्शनः । न० १२ । ५ ॥

न०

नकुलः । क्ष० सो० वं० । पाण्डोः पुत्रः । माता माद्री । नासत्यदस्रयोर्जातः तदंशश्च । भार्या द्रौपदी । पुत्रः शतानीकः । द्वितीया भार्या करेणुमती । तत्पुत्रो निरमित्रः । न० २२ । २८–३२ ॥

नक्तः । पृथुषेणस्य पुत्रः । भार्या द्युतिः । पुत्रो गयः । पं० १५ । ६ ॥

नक्षत्राणि । कृत्तिकादीनि । ता दक्षपुत्र्यः सप्तविंशतिश्चन्द्रस्य पत्न्यः । ष० ६ । २३ ॥ पं० २३ । ६–७ ॥

नक्षत्रकल्पः । आथर्वणाचार्यः । द्वा० ७ । ४ ॥

नक्षत्रमण्डलम् । पं० २२ । ११ ॥

नग्नजित् । कौसल्यो राजा । तत्पुत्री श्रीकृष्णमहिषी सत्या [नीला] द० ५८ । ३२ ॥

नड्वला । चाक्षुषमनोर्भार्या । तत्पुत्राः पुरुकुत्सप्रभृतयो द्वादश । च० १३ । १५–१६ ॥

नदीनां नामानि । पं० १९ । १८ ॥ २० । ४, १०, १५, २१, २६, ॥ भगवतो नाडीभ्य उत्पत्तिः । द्वि० १ । ३३ ॥

१ नन्दः । क्रौञ्चद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । २१ ॥

२ नन्दः । भगवत्पार्षदः । ष० ४ । ३९ ॥ अ० २१ । १६ ॥

३ नन्दः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । माता मदिरा । न० २४ । ४८ ॥

४ नन्दः । गोपः । [वसुदेवपितुः शूरस्य वैश्यायां दास्यां जातः] द० ५ । २० ॥ पत्नी यशोदा । तस्यां योगमायाया जननम् । द० ३ । ४७ ॥ तस्य पुत्रोत्पत्त्यादिकथा । ५ ॥ तस्य पूर्वजन्मनि द्रोणनामकत्वमुत्यादिकथा । ८ । ४६–५२ ॥ तेन कृष्णचरित्रकथनपूर्वकं स्तुतिः । २६ ॥ तस्य वरुणभृत्येनापहरणं कृष्णेन मोचनं च । २८ ॥ द्वि० ७ ३१ ॥ अजगरेण तस्य ग्रहणम् । द० ३४ ॥

नरान्तकः । रावणपुत्रो राक्षसः । तस्य वधः । न० १० । १८ ॥

नरिष्यन्तः । श्राद्धदेवनामकस्य वैवस्वतस्य पुत्रः । अ० १३ । २ ॥ न० १ । १२ ॥ तत्पुत्रः २ चित्रसेनः । २ । १९ ॥

१ नर्मदा । नदी । पं० १९ । १८ ॥

२ नर्मदा । नागकन्या । पुरुकुत्सस्य भार्या । तत्पुत्रः त्रसद्दस्यु । न० ७ । २–४ ॥

नलः । क्ष० सो० वं० । यदोः पुत्रः । न० २३ । २० ॥

नलकूवरमणिग्रीवौ । कुबेरस्य पुत्रौ । द० ९ । २३ ॥ नारदशापादर्जुनवृक्षौ बभूवतुः । तयो श्रीकृष्णेन भञ्जनम् । १० । १–२३ ॥ तत्कृता-कृष्णस्तुतिः । २९–३६ ॥

नलिनी । अजमीढस्य भार्या । तत्पुत्रः नीलः । न० २१ । ३० ॥

नवग्रहाः । तेषां मण्डलानि । पं० २२ ॥

नवनन्दाः । द्वा० १ । १२ ॥

नवनीतचौर्यम् । श्रीकृष्णस्य । द० ९ ॥

नवमं मन्वन्तरम् । अधिपतिः दक्षसावर्णिः । अ० १३ । १८-॥

नवरथः । क्ष० सो० वं० । भीमरथस्य पुत्रः । तत्पुत्रो ३ दशरथः । न० २४ । ४ ॥

नवविधः सर्गः । तृ० १० । १३–२९ ॥

नवविधा भक्तिः । स० ५ । २३–२४ ॥

नहुषः । क्ष० सो० वं० । आयुषः पुत्रः । न० १७ । १ ॥ तत्पुत्राः यतिः ययातिः संयातिः आयतिः नियतिः कृतिः इति षट् । १८ । १ ॥ तेन देवेन्द्रत्वं प्राप्य स्वर्गपालनम् । ष० १३ । १६ ॥

१ नागः । मेरोः केसरपर्वतः । पं० १६ । २६ ॥

२ नागः । नागाः । कद्रोः पुत्राः । ष० ६ । २२ ॥

नागपत्न्यः । तत्कृता कृष्णस्तुतिः । द० १६ । ३३–५३ ॥

नागलोकः । पं० २४ । ३१ ॥

नागालयः । रमणकद्वीपः । द० १७ । १ ॥

नाग्नजिती । श्रीकृष्णभार्या सत्या । द० ६१ । १३ ॥

नाडिका । कालविशेषः । तृ० ११ । ८ ॥

नाडी । द्वि० ६ । १० ॥ १० । २९ ॥

नानावतारचरित्रम् । प्र० ३ ॥ द्वि० ७ ॥

नाभः । क्ष० सू० वं० । श्रुतस्य पुत्रः । तत्पुत्रः सिन्धुद्वीपः । न० ९ । १६ ॥

१ नाभागः । वैवस्वतमनोः पुत्रः । अ० १३ । २ ॥

२ नाभागः । क्ष० सू० वं० । वैवस्वतमनुपुत्रस्य दिष्टस्य पुत्रः । सः कर्मणा वैश्यतां गतः । तत्पुत्रः भलन्दनः । न० २ । २३ ॥

३ नाभागः । नभगस्य पुत्रः । तेन भ्रातॄन्प्रति स्वभाग-दानप्रार्थने कृते पित्रा अङ्गिरसां सत्रावशिष्टद्रव्यग्र-हणचोदना । तत्पुत्रः १ अम्बरीषः । न० ४ । १३ ॥

१ नाभिः । देहद्वारम् । द्वि० १० । २८ ॥

२ नाभिः । आग्नीध्रस्य पुत्र. । पं० २ । १९ ॥ प्र० ३ । १३ ॥ द्वि० ७ । १० ॥ तन्माता पूर्वचित्तिरप्सरा. । पं० २ । ३ ॥ तद्भार्या मेरुदुहिता मेरुदेवी । ३ । १ ॥ तत्कर्तृके यज्ञे ऋत्विग्भिर्भगवतः स्तुतिः । ४–१५ ॥ तद्भार्यायां

ऋषभनामकभगवदवतारः । ७० ॥ तपस्तप्त्वा परलोकगमनम् । ४ । ५ ॥

१ नारदः । देवर्षिः । ब्रह्मण उत्सङ्गादुत्पन्नः । तृ० १२ । २३ ॥ प्र० ६ । ३० ॥ तदागमनं व्याससमीपे । प्र० ४ । ३२ ॥ व्यासं प्रति भागवतपुराणोपदेशः । ५ । ८–२२ ॥ पूर्वजन्मनि दास्याः पुत्रस्य तस्य योगिनां शुश्रूषणम् । योगिभिस्तस्य ज्ञानोपदेशः । ५ । २३–२७ ॥ तन्मातुः शूद्राया दास्याः मरणम् । ६ । ६–९ ॥ व्यवहितपूर्वजन्मनि उपबर्हणनामकगन्धर्वत्वम् । विश्वसृग्भिस्तस्य शूद्रजन्मप्रापकशापदानम् । स० १५ । ६९–७३ ॥ ध्रुवाय वासुदेवद्वादशाक्षरमन्त्रोपदेशः । च० ८ । २५–६१ ॥ प्राचीनबर्हिषे पुरञ्जनोपाख्यानकथनम् । च० २५–२९ ॥ दक्षपुत्राणां वैराग्योपदेशः । दक्षेण तस्य शापः । ष० ५ । ५–४४ ॥ युधिष्ठिराय धृतराष्ट्रदेहत्यागकथनम् । प्र० १३ । ३७–५९ ॥ तं प्रति शिशुपालस्य सायुज्यप्राप्तौ कारणकथनम् । स० १–१० ॥ तं प्रति नानाविधधर्मकथनम् । स० ११–१५ ॥ २ चित्रकेतवे मन्त्रोपदेशः । ष० १५ । २७ ॥ भगवत्स्तुतिः । पं० १९ । १०–१५ ॥ २५ । ९–१३ ॥ द० ३७ । १०–२४ ॥ ७० । ३७–३९ ॥ कंसं प्रति नन्दादीनां देवत्वकथनम् । द० १ । ६२ ॥ कंसं प्रति कृष्णबलरामयोः देवकीरोहिणीपुत्रत्वकथनम् । ३६ । १६–॥ कृष्णगार्हस्थ्यदर्शनम् । द० ६९ ॥

२ नारदः । मेरोः केसरपर्वतः । पं० १६ । २६ ॥

१ नारायणः । मूलरूपी भगवान्वासुदेवः । प्र० २ । २६–३० ॥ अन्यत्सर्वं भगवच्छब्दे द्रष्टव्यम् । नारायणशब्दनिर्वचनम् । द्वि० १० । १०–११ ॥

२ नारायणः । धर्मप्रजापतेः पुत्रः । माता मूर्तिः । भगवदवतारभूतः । भ्राता नरः । प्र० ३ । ९ ॥ द्वि० ७ । ६ ॥ तस्य तपोविघातो देवैः । ए० ४ । ६–१६ ॥

३ नारायणः । अजामिलस्य पुत्रः । ष० १ । २४–२९ ॥

४ नारायणः । भूमित्रस्य पुत्रः । द्वा० १ । २० ॥

नारायणवर्म । विश्वरूपाचार्येण इन्द्रायोपदिष्टो वैष्णवः कवचरूपो मालामन्त्रः । ष० ८ ॥

नारायणसरः । सिन्धुसमुद्रसंगमस्थानस्थितं सरः । ष० ५ । ३–॥

नारायणास्त्रम् । ध्रुवेण राक्षससैन्ये प्रयुक्तम् । च० ११ । १–॥

नारायणाष्टाक्षरमन्त्रम् । ष० ८ । ६ ॥

नारायणस्मृतिः । द्वि० १ । ६ ॥ महिमा । ष० २ । ७–१२ ॥

नारी । मेरो पुत्री । आग्नीध्रपुत्रस्य १ कुरोर्भार्या । पं० २ । १९–२३ ॥

नारीकवचः । मूलकस्य नामान्तरम् । न० ९ । ४० ॥

नासत्यौ । "अश्विनौ" इति पदं पश्यत ॥

नासा । घ्राणशब्दं पश्यत ॥

नासिका । घ्राणशब्दं पश्यत । द्वि० १० । २० ॥

१ निकुम्भः । क्ष० सू० वं० । हर्यश्वस्य पुत्रः । तत्पुत्रो बर्हणाश्वः । न० ६ । २४–२५ ॥

प०

तनया इरावती । प्र० १६ । २ ॥ पुत्रा जनमेजय श्रुतसेन भीमसेन उग्रसेनश्च । न० २२ । ३३–३५ ॥ तेन भागवतश्रवणम् । प्र० ३ । ४२ ॥ मातुरुदरस्थस्य अपाण्डवेयास्त्रदग्धस्य कृष्णेन रक्षणम् । ८ ॥ १४ ॥ तृ० ३ । १७ ॥ गर्भस्थस्य तस्य भगवद्दर्शनम् । प्र० १२ । ७–१० ॥ तस्य जननम् । १२ । १२ ॥ विष्णुरात इति तस्य नामान्तरम् । १७ ॥ पट्टाभिषेक ॥ १५ । ३८ । तन्नामनिर्वचनम् । १२ । ३० ॥ अश्वमेधत्रयकरणम् । १६ । ३ ॥ दिग्विजय । ११ ॥ तेन वृषभरूपस्य धर्मस्य गोरूपाया भूमेश्च दर्शनम् । १७ ॥ कलिनिग्रह १७ । २८– ४५ ॥ मृगयार्थं वनगमनादिकथा । १८ । २४–॥ तस्य ऋषिशाप । ३२–३७ ॥ प्रायोपवेश । २ । ४३ ॥ १९ । ५ ॥ तक्षकदशनेन मरणम् । द्वा० ६ । १२–१३ ॥

परोक्षः । क्ष० सो० व० । अनो पुत्र । न० २३ । १ ॥

पर्जन्यः । मेघचक्राभिमानी देव । तस्योत्पत्ति । द्वि० ६ । ७ ॥

पर्यावर्तनः । नरकविशेष । पं० २६ । ७, ३५ ॥

पर्वतः । देवर्षि । प्र० ९ । ६ ॥

पर्वताना नामानि । प० १९ २६ । २० । ४ ॥ १० । १५ । २१ । २६ ॥ भगवत उत्पत्ति । द्वि० १ । ३२ ॥ २१ । वर्णनम् । च० ६ । ८–२२ ॥ अ० २ । १–॥

पवनः । मेरो पश्चिमदिक्स्थ पर्वत । पं० १६ । २७ ॥

२ पवनः । उत्तममनो पुत्र । अ० १ । २३ ॥

१ पवमानः । प्रधानाग्ने पुत्र । माता स्वाहा । च० १ । ६० ॥ २४ । ४ ॥

२ पवमानः । शाकद्वीपस्थ वर्षम् । तदधिपतेरपि तदेव नाम । प० २० । २५ ॥

पवित्रवती । क्रौञ्चद्वीपस्था नदी । प० २० । २१ ॥

पवित्राः । चतुर्दशमन्वन्तरीया देवा । अ० १३ । ३४ ॥

पाकः । असुर । इन्द्रेण हत । अ० ११ । १९–२८ ॥

पाखण्डः । मतविशेष । तस्योत्पत्ति । च० १९ । २३ ॥

१ पाञ्चजन्यः । कृष्णस्य शङ्ख । प्र० ११ । २ ॥ च० ९ । ४ ॥

२ पाञ्चजन्यः । जम्बूद्वीपस्य उपद्वीप । पं० १९ । ३० ॥

पाञ्चजनी । असिक्न्या नामान्तरम् ॥

पाञ्चपर्वणी । अविद्या । सत्सृष्टि । तृ० १२ । २ । २० । १८ ॥

पाञ्चालाः । देश । प्र० १० । ३४ ॥

पाञ्चाली । द्रौपदीशब्द पश्यत । प्र० ७ । ३८, ५४ ॥

पाण्डुः । क्ष० सो० व० । विचित्रवीर्यस्य भार्याया व्यासाज्जात पुत्र । न० २२ । २५ ॥ भार्या कुन्ती । तस्या यमाज्जात पुत्रो युधिष्ठिर । वायोर्जातो भीमसेन । इन्द्राज्जातोऽर्जुन । द्वितीया भार्या माद्री । तस्या नासत्यदस्रयोर्जातौ पुत्रौ नकुलः सहदेवश्च । न० २२ । २७–२८ ॥

पातालम्। सप्तम अधोलोक । पं० २४। ७ ॥ तल्लोकवर्णनम्। ३१ ॥ तत्र आदिशेषस्य स्थिति । २५ ॥

पादः। गमनसाधनमिन्द्रियम्। तदभिमानिदेवताया उत्पत्ति । तृ० ६। २२ ॥ द्वि० १०। २५ ॥

पाद्मकल्पः। तृ० ८-११ ॥

पारः। क्ष० सो० व०। रुचिराश्वस्य पुत्र । तत्पुत्र पृथुसेन नीपश्च। न० २१। २४ ॥

पायुः। गुदशब्द पश्यत ॥

पाराः। नवममन्वन्तरीया देवा । अ० १३। १९ ॥

पारमहंस्यम्। द्वि० ९। १७ ॥

पारिजातः। कल्पवृक्ष । क्षीरोदधेरुत्पन्न । अ० ८। ६ ॥ कृष्णेन तस्यापहार । तृ० ३। ५ [विजयध्वजीयपाठे द० अ या०। ६५ ॥]

पारिभद्रम्। शाल्मलिद्वीपस्थ वर्षम्। पं० २०। ९ ॥

१ पारियात्रः। मेरो पश्चिमदिशि स्थित पर्वत । प० १६। २७ ॥

२ पारियात्रः। भारतवर्षस्थ पर्वत । प० १९। १६ ॥

३ पारियात्रः। क्ष० सू० व०। अनीहस्य पुत्र । तत्पुत्र बलस्थल । न० १२। २ ॥

पार्वती। रुद्रभार्या। हिमवत पुत्री । चित्रकेतवे शापदानम्। प० १७। ११-१५ ॥

पार्षदाः। विष्णो। जयो विजयश्च। तृ० १६। २ ॥ सुनन्दनन्दकौ। च० १२। २३ ॥ कुमुदादय। अ० २१। १५-१७ ॥ रुद्रस्य। मणिमन्मदादय। च० ४। ४ ॥ ३१ ॥ चण्डीशनन्दीश्वरौ। ५। १३-२० ॥ प० ६। १७-१८ ॥

पालकः। क्ष०। प्रद्योतस्य पुत्रो मगधराज । द्वा० १। ३ ॥

पावकः। प्रधानाग्निपुत्र । माता स्वाहा। च० १। ६० ॥ २४। ४ ॥

पावनः। क्ष० सो० व०। श्रीकृष्णस्य पुत्र । माता मित्रविन्दा। द० ६१। १६।

पाषण्ड । मतविशेष । च० २। २८ ॥

१ पिङ्गला। वेश्या। तस्या कथा। ए० ८। २२-४४ ॥

[२ पिङ्गला। नाडी। विजध्व। द्वि० २। २४ ॥]

पितरः। अग्निष्वात्ता बर्हिषद सोम्या पितर आज्यपा साग्नय अनग्नयश्च। तेषा सर्वेषा एकैव पत्नी १ स्वधा। पुत्र्यौ वयुना धारिणी च। च० १। ६३-६४ ॥ तेषा ब्रह्मणा सृष्टि। तृ० २०। ४३ ॥ प० ६। १९ ॥

पिपासा। द्वि० १०। १७ ॥

१ पिप्पलः। वृक्ष । नारदोपदेश। म० ६। १६ ॥ कृष्णोपदेश । तृ० ४। २ ॥ ए० ३०। २७ ॥

२ पिप्पलः। मित्रनामकादित्यस्य पुत्र । तन्माता रेवती। प० १८। ६ ॥

पिप्पलादः। ऋ०। दधीचे पुत्र । म० १०। १० ॥ द्वि० ७। ४५ ॥

पिप्पलायनः। ऋषभदेवस्य पुत्र । माता जयन्ती। पं० ४। ११ ॥ ए० २। २१ ॥ निमिराजाय भागवतधर्मोपदेश ३। ३५-४२ ॥

पिप्पलायनिः। अथर्ववित्परि । वेददर्शस्य शिष्य । द्वा० ७। २ ॥

पिशाचाः । भूतयोनय । सृष्टि । तृ० २० । ४० ॥
पीठः । नरकासुरस्य सेनापति । द० ५९ । १२ ॥
पुसवनव्रतम् । कश्यपेन दित्यै उपदिष्टम् । प० १८ । ४७–५४ ॥ तत्प्रकार । १९ ॥ कश्यपेन अदित्यै उपदिष्टम् । अ० १६ । २२–६२ ॥
पुसवनजलम् । पान युवनाश्वेन । न० ६ । २६–३० ॥
पुञ्जिकस्थली । अप्सरा । तया मार्कण्डेयस्य तपोभङ्गो द्यम । द्वा० ८ । २६ ॥ तस्या वैशाखमासनेतृत्वम् । ११ । ३४ ॥
पुण्डरीकः । क्ष० सू० व० । नभस्य पुत्र । तत्पुत्र क्षेमधन्वा । न० १२ । १ ॥
पुण्ड्रः । क्ष० सो० व० । २ बलेर्भार्यायां दीर्घतमसऋपेर्जात पुत्र । न० २३ । ५ ॥
पुण्यदेशाः । स० १४ । २७ ३३॥ ए० ५ । ३८–॥
पुरल्क्षणम् । नारदेन । च० २५ । १३–१९ ॥
पुनर्वसुः । क्ष० सो० व० । दरिद्योतस्य पुत्र । तत्पुत्रौ आहुक आहुकी च । न० २४ । २०-२१ ॥
पुरञ्जनः । राजा । उपाख्यानम् । च० २५–२९ ॥
पुरञ्जनी । पुरञ्जनस्य भार्या । च० २७ । १ ॥
१ पुरञ्जयः । क्ष० सू० व० । विकुक्षे पुत्र । इन्द्रवाह इति ककुत्स्थ इति च नामान्तरे । न० ६ । १२ ॥ तत्पुत्र अनेना । २० ॥
२ पुरञ्जयः । क्ष० । रिपुञ्जय इति नामान्तरम् । तस्य मन्त्री शुनक । द्वा० १ । २ ॥
पुरन्दरः । वैवस्वतमन्वन्तरीय इन्द्र । अ० १३ । ४ ॥ इन्द्रशब्दे विद्यमाना विशेषा अत्रानुसन्धेया ॥
पुराणानि । अष्टादश । तेषा नामानि । द्वा० ७ । २२-२५ ॥ तल्लक्षणम् । ८–२२ ॥ द्वि० १० । १–२ ॥ तद्ग्रन्थसंख्या । द्वा० १३ ॥
पुरीष्याः । विधातृनामकादित्यस्य पुत्रा अग्नय । तन्माता क्रिया । प० १८ । ४ ॥
पुरीषी (पुरीष्यः) । यज्ञप्रभेद । तृ० १२ । ४० ॥
१ पुरुः । चाक्षुषमनो पुत्र । च० १३ । १६ ॥
२ पुरुः । क्ष० सो० व० । वसुदेवस्य पुत्र । तन्माता सहदेवा । न० २४ । ५२–५३ ॥
पुरुकुत्सः । क्ष० सू० व० । मान्धातु पुत्र । माता बिन्दुमती । न० ६ । ३८ ॥ पत्नी नागकन्या नर्मदा । तत्पुत्र त्रसदस्यु । ७ । २–४ ॥
पुरुजः । क्ष० सो० व० । सुशान्ते पुत्र । तत्पुत्र २ अर्क । न० २१ । ३१ ॥
१ पुरुजित् । क्ष० सू० व० । सनद्वाजस्य पुत्र । तत्पुत्र १ अरिष्टनेमि । न० १३ । २२–२३ ॥
२ पुरुजित् । क्ष० सो० व० । रुचकस्य पुत्र । न० २३ । ३५ ॥
३ पुरुजित् । क्ष० सो० व० । आनकस्य पुत्र । माता कङ्का । न० २४ । ४१ ॥
४ पुरुजित् । क्ष० सो० व० । कृष्णस्य पुत्र । माता जाम्बवती । द० ६१ । ११ ॥
पुरुमीढः । क्ष० सो० व० । हस्तिन पुत्र । न० २१ । २१ ॥ स अनपत्य । ३० ॥
पुरुषमेधः । याग । हरिश्चन्द्रेण कृत । न० ७ । २१॥
पुरुषसूक्तार्थकथनम् । प्र० ३ । ४ ॥ द्वि० ६ ॥
पुरुषावतारः । भगवत । प्र० ३ । १ ॥

पुरुहोत्रः । क्ष० सो० वं० । अनोः पुत्रः । तत्पुत्रः ३ आयुः । न० २४ । ६ ॥

पुरूरवाः । क्ष० सो० वं० । बुधस्य पुत्रः । माता इक्ष्वाकोर्दुहिता इला । तस्य ऐल इति प्रसिद्धिः । न० ९१ । १५ ॥तस्य भार्यास्थानीया उर्वशी । १४–६४ ॥ तस्यां जाताः पुत्राः २ आयुः श्रुतायुः सत्यायुः अयः विजयः ५ जयः इति षट् । १५ । १ ॥ तस्य गीता । (ऐलगीता) ए० २६ ॥

१ पुरोजवः । शाकद्वीपस्थं वर्षम् । पं० २० । २५ ॥

२ पुरोजवः । प्राणनामकवसोः पुत्रः । ष० ६ । १२ ॥

पुलहः । ब्रह्मर्षिः । ब्रह्मणो नाभेर्जातः । तृ० १२ । २४ ॥ भार्या कर्दमप्रजापति पुत्री गतिः । पुत्राः कर्मश्रेष्ठः वरीयान् सहिष्णुश्च । च० १ । ३८॥

पुलहाश्रमः । क्षेत्रविशेषः । द० ७९ । १० ॥

पुलस्त्यः । ब्रह्मर्षिः । ब्रह्मणः कर्णयोर्जातः । तृ० १२ । २४ ॥ भार्या कर्दमप्रजापति पुत्री हविर्भुक् । पुत्रौ अगस्त्यः विश्रवाश्च । च० १ । ३६ ॥

पुलिन्दः । भद्रकस्य पुत्रः । द्वा० १ । १७ ॥

१ पुलोमा । दनुपुत्रोऽसुरः । ष० ६ । ३१ ॥ अ० १० । ३१ ॥

२ पुलोमा । वैश्वानरनामकदानवस्य पुत्री । कश्यपस्य भार्या । तत्पुत्राः पौलोमाः । अर्जुनेन हताः । ष० ६ । ३४–३६ ॥

१ पुष्करः । द्वीपः । शुद्धोदेन समुद्रेणावृतः । अधिपतिः वीतिहोत्रः । पं० । १ ३२–३३ ॥

२ पुष्करः । क्ष० सू० वं० । सुनक्षत्रस्य पुत्रः । तत्पुत्रः अन्तरिक्षः । न० १२ । १२ ॥

३ पुष्करः । क्ष० सो० वं० । वृकस्य पुत्रः । न० २४ । ४३ ॥

पुष्करचूडः । लोकालोकपर्वतस्थो दिग्गजः । पं० २० । ३९ ॥

पुष्करारुणिः । क्ष० सो० वं० । पूरुवंशोत्पन्नस्य दुरितक्षयस्य पुत्रः । पश्चादयं ब्राह्मणो जातः । न० २१ । १९–२० ॥

१ पुष्करिणी । व्युष्टस्य भार्या । तत्पुत्रः सर्वतेजाः । च० १३ । १४ ॥

२ पुष्करिणी । उल्मुकस्य भार्या । तत्पुत्राः १ अङ्गादयः षट् । च० १३ । १७ ॥

पुष्कलः । क्ष० सू० वं० । ३ भरतस्य पुत्रः । न० ११ । १२ ॥

पुष्टिः । १ दक्षस्य पुत्री । धर्मप्रजापतेर्भार्या । तत्पुत्रः स्मयः । च० १ । ५१ ॥

पुष्पकम् । विमानम् । न० १० । ४५ ॥

पुष्पदन्तः । भगवत्पार्षदः । अ० २१ । १७ ॥

पुष्पभद्रकम् । देवोद्यानम् । तृ० २३ । ४० ॥

पुष्पभद्रा । नदी । तत्तीरे मार्कण्डेयेन तपश्चरणम् । द्वा० ८ । १७ ॥

पुष्पमित्रः । राजा । द्वा० १ । ३४ ॥

पुष्पवर्षः । शाल्मलिद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । १० ॥

पुष्पवान् । क्ष० सो० वं० । सत्यहितस्य पुत्रः । तत्पुत्रः वहुः । न० २२ । ७ ॥

पुष्पार्णः । वत्सरस्य पुत्र । तस्य द्वे भार्ये प्रभा दोषा चेति । प्रभापुत्रा प्रात मध्यदिन साय चेति । दोषापुत्रा प्रदोषो निशीथो व्युष्ट इति । च० १३ । १२–१४ ॥

पुष्यः । क्ष० सू० व० । हिरण्यनाभस्य पुत्र । तत्पुत्रो ध्रुवसन्धि । न० १२ । ५ ॥

पुष्यमासः । दशमोमास । द्वा० ११ । ४२ ॥

पूजाविधिः । ए० ३ । ४९–५५ ॥ २७ ॥

पूतना । असुरस्त्री । कसस्य धात्री । कृष्णेन हता । द० ६ । २–१८ ॥ उलूपिकेति नामान्तरम् । द्वि० ७ । २७ ॥

पूयोदः । नरक । प० २६ । ७, २३ ॥

१ पूरुः । चाक्षुषमनो पुत्र । अ० ५ । ७ ॥

२ पूरुः । क्ष० सो० व० । ययाते पुत्र । तन्माता शर्मिष्ठा । न० १८ । ३३ ॥ राज्ये पट्टाभिषेक । १९ । २३ ॥ तद्वंशकथनम् । २० । १–४९ ॥ तत्पुत्रो १ जनमेजय । २० । २ ॥

३ पूरुः । क्ष० सो० व० । जह्नो पुत्र । तत्पुत्रो बलाक । न० १५ । ३ ॥

पूर्णमासः । आदित्यस्य धातु पुत्र । माता अनुमति । प० १८ । ३ ॥

पूर्णिमा । २ मरीचे पुत्र । कश्यपस्य भ्राता । माता कला । पुत्रौ विरज विश्वगश्च । पुत्री देवकुल्या । च० १ । १४ ॥

पूर्वचित्तिः । अप्सरा । तस्याम् आग्नीध्रात् नाभिप्रभृतिनवसङ्ख्याकपुत्रोत्पत्ति । प० २ । ३–२१ ॥ तस्या पुष्यमासनेतृत्वम् । द्वा० ११ । ४२ ॥

पूर्वजातिस्मरः । तृ० ३१ । ९ ॥ पं० ९ । ३ ॥ न० ८ । १६ ॥

पूषा । कश्यपस्य पुत्र । माता अदिति । द्वादशादित्येष्वन्यतम । प० ६ । ३९ ॥ तस्य दन्तपातन वीरभद्रेण । च० ५ । २१ ॥

पृथा । अस्या कुन्ती इति प्रसिद्ध नाम । शूरस्य पुत्री । न० २४ । ३०–३१ ॥ पित्रा कुन्तिनाम्ने भोजाय पुत्रीत्वेन दत्ता । तस्या दुर्वाससो मन्त्रप्राप्ति, कर्णोत्पत्ति, पाण्डुना विवाहश्च । ३२–३६ ॥ अधिक कुन्तीशब्दे पश्यत ॥

पृथिवीतत्त्वम् । तृ० २६ । ४४- ४६ ॥

१ पृथुः । वेनस्य पुत्र । भगवदंश । च० १५ । १ ॥ प्र० ३ । १४ ॥ द्वि० ७ । ९ ॥ भार्या महालक्ष्म्यशभूता अर्चि । च० १५ । ३–५ ॥ भगवत्स्तुति । २० । २३–३१ ॥ पुत्रा विजिताश्व हर्यक्ष धूम्रकेश वृको द्रविणश्चेति । २४ । १–२ ॥ राज्याभिषेक । १५ । ७–२१ ॥ भूमे समीकरणम् । १७ ॥ भूम्या सस्यदोहनम् । १८ ॥ ब्रह्मावर्तेऽश्वमेधकरणम् । इन्द्रेण यज्ञीयाश्वहरण च । १९ ॥ तस्मै सनत्कुमारेण तत्त्वोपदेश । २२ । १७–४० ॥ तस्य परलोकगमनम् । २३ ॥ पृथुतीर्थम् । तृ० १ । २२ ॥

२ पृथुः । क्ष० सू० व० । अनेनस पुत्र । तत्पुत्र विश्वरन्धि । न० ६ । २० ॥

३ पृथुः । तामसमनो पुत्र । अ० १ । २७ ॥

४ पृथुः । क्ष० सो० व० । रुचकस्य पुत्र । न० २३ । ३५ ॥

५ पृथुः । क्ष० सो० वं० । ६ चित्ररथस्य पुत्रः । न० २४ । १८ ॥

पृथुलाक्षः । क्ष० सो० वं० । चतुरङ्गस्य पुत्रः । तत्पुत्राः बृहद्रथः बृहत्कर्मा बृहद्भानुश्चेति त्रयः । न० २३ । १०–११ ॥

पृथुश्रवाः । क्ष० सो० वं० । शशबिन्दोः पुत्रः । तत्पुत्रः रुचकः । न० २३ । ३४ ॥

पृथुषेणः । २ विभोः पुत्रः । भार्या ३ आकूतिः । तत्पुत्रो नक्तः । पं० १५ । ६ ॥

२ पृथुषेणः । (पृथुसेनः) । क्ष० सो० वं० । पारस्य पुत्रः । तत्पुत्रो नीपः । न० २१ । २४ ॥

१ पृश्निः । सवितुर्भार्या । तत्पुत्रा अग्निहोत्रादयः । पुत्र्यः सावित्र्यादयः । प० १८ । १ ॥

२ पृश्निः । देवक्याः पूर्वजन्मीयं नाम । भर्ता सुतपाः । तत्पुत्रः पृश्निगर्भः । द० ३ । ३२ ॥

पृश्निगर्भः । २ पृश्न्याः पुत्रो भगवदवतारः । द० ३ । ३२–४१ ॥

पृषतः । क्ष० सो० वं० । सोमकस्य पुत्रः । तत्पुत्रो द्रुपदः । न० २२ । २ ॥

पृषदश्वः । क्ष० सू० वं० । विरूपस्य पुत्रः । तत्पुत्रो रथीतरः । न० ६ । १ ॥

पृषध्रः । वैवस्वतमनोः पुत्रः । अ० १३ । ३ ॥ न० १ । १२ ॥ गोवधेन तस्य शूद्रत्वप्राप्तिः । २ । ३–९ ॥

पैजः । जातूकर्ण्यस्य शिष्यो बह्वृच ऋषिः । द्वा० ६ । ५८ ॥

पैलः । व्यासशिष्यः । बह्वृच ऋषिः । प्र० ४ । २१ ॥ द्वा० ६ । ५२ ॥ तच्छिष्यौ इन्द्रप्रमतिः २ बाष्कलश्च । ५४ ॥

पोषणम् । पुराणलक्षणम् । स्वभक्तेषु भगवतोऽनुग्रहः । द्वि० १० । ४ ॥

पौण्ड्रकः । करूषदेशाधिपतिः । द० ६६ । ११ ॥ कृष्णेन हतः । तत्पुत्रः सुदक्षिणः । २१–२८ ॥

१ पौरवी । युधिष्ठिरस्य भार्या । तत्पुत्रो देवकः । न० २२ । ३० ॥

२ पौरवी । वसुदेवस्य भार्या । पुत्राः सुभद्रः भद्रबाहुः दुर्मदः भद्रश्च । न० २४ । ४७ ॥

पौरोहित्यम् । तद्ग्रहणं विश्वरूपाचार्येण । ष० ७ । ३४–३६ ।

पौर्णमासः । आन्ध्रराजः । द्वा० १ । २३ ॥

पौलोमाः । पुलोमायाः पुत्रा असुराः । ष० ६ । ३४–३५ ॥

पौलोमी । इन्द्रभार्या । १ पुलोम्नः पुत्री । पुत्राः जयन्तः ऋषभः मीढ्वांश्च । ष० १८ । ७ ॥

पौषमासः । पुष्यमासशब्दं पश्यत ॥

पौष्यञ्जिः । सुकर्मणः शिष्यः सामगः । द्वा० ६ । ७७ ॥ तच्छिष्या लौगाक्षिः माङ्गलिः कुशीदः कुक्षिश्च । ७९ ॥

प्रकृतिगुणाः । प्र० २ । २३ ॥

प्रकृतिपुरुषविवेकः । तृ० २६ । २७ ॥ ए० २२ ॥

प्रकृतिलक्षणम् । तृ० २६ । २६ ॥

प्रघोषः । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । तन्माता माद्री लक्ष्मणा । द० ६१ । १५ ॥

प्रचिन्वान् । प्राचीन्वान् । क्ष० सो० वं० । जन्मेजयस्य पुत्रः । तत्पुत्रः प्रवीरः । न० २० । २ ॥

प्रचेतसः । प्राचीनबर्हिषः पुत्राः । माता शतद्रुती । ते च दश समाननामानः । च० २४ । १३ ॥ तेषां

प्रथमं मन्वन्तरम् । स्वायंभुवमन्वन्तरम् । च० १ ॥ तत्रेन्द्रो यज्ञः । मरीचिप्रभृतय ऋषयः । देवास्तुषिताः । च० १ । १–९ ॥

प्रदोषः । पुष्पार्णस्य पुत्रः । तन्माता दोषा । च० १३ । १४ ॥

१ **प्रद्युम्नः** । २ चक्षुषः पुत्रः । च० १३ । १६ ॥

२ **प्रद्युम्नः** । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता रुक्मिणी । कामदेवांशः । द० ५५ । १–२ ॥ तस्य शम्बरासुरेण समुद्रे प्रक्षेपः । ३ ॥ तेन शम्बरस्य वधः । ५५ ॥ ५६ ॥ तस्य साल्वसचिवेन द्युमता युद्धं तस्य वधश्च । ७६ । ७७ । ३ ॥

प्रद्योतः । शुनकपुत्रो मगधराजः । द्वा० १ । ३ ॥

१ **प्रबलः** । भगवत्पार्षदः । अ० २१ । १६ ॥

२ **प्रबलः** । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता लक्ष्मणा । द० ६१ । १५ ॥

प्रबुद्धः । ऋषभदेवस्य पुत्रः । पं० ४ । ११ ॥ ए० २ । २१ ॥ निमिराजं प्रति भागवतधर्मकथनम् । ३ । १८–३३ ॥

प्रभा । पुष्पार्णस्य भार्या । तत्पुत्राः प्रातर्मध्यदिनं सायमिति । च० १३ । १३ ॥

प्रभानुः । क्ष० सो० वं० । कृष्णस्य पुत्रः । माता सत्यभामा । द० ६१ । १० ॥

१ **प्रभासः** । पश्चिमसमुद्रतीरस्थं क्षेत्रम् । तत्र यादवानां गमनम् । तृ० ३ । २५ ॥ ए० ६ । ३५ ॥ तत्र विदुरस्य गमनम् । तृ० १ । २० ॥ विदुरस्य तत्र देहत्यागः । प्र० १५ । ४९ ॥

२ **प्रभासः** । ४ वसोर्नामान्तरम् ॥

प्रभुः । भगनामकादित्यस्य पुत्रः । तन्माता सिद्धिः । ष० १८ । २ ॥

प्रमतिः । क्ष० सू० वं० । प्रांशोः पुत्रः । तत्पुत्रः खनित्रः । न० २ । २४ ॥

प्रमदः । ऋ० । वसिष्ठस्य पुत्रः । तृतीयमन्वन्तरीयः सप्तर्षिः । अ० १ । २४ ॥

प्रमन्युः । वीरव्रतस्य पुत्रः । माता भोजा । पं० १५ । १५ ॥

प्रमाणचतुष्टयम् । प्रत्यक्षादि । ए० १९ । १७ ॥

प्रम्लोचा । अप्सराः । तस्यां कंडुऋषेर्जाता पुत्री १ मारिषा । च० ३० । १३ ॥ तस्याः श्रावणमासनेतृत्वम् । द्वा० ११ । ३७ ॥

प्रयागः । क्षेत्रम् । द० ७९ । १० ॥

प्रलयः । तृ० ११ । २७–३१ ॥ अ० २४ । ३२ ॥ स च नित्यो नैमित्तिकः प्राकृतः आत्यन्तिकश्चेति चतुर्विधः । द्वा० ४ । ३–२२ ॥ मार्कण्डेयेन तद्दर्शनम् । द्वा० ९ ॥

प्रलम्बः । असुरः । बलरामेण हतः । द० १८ । १७–२६ ॥ द्वि० ७ । ३४ ॥

प्रवर्षणः । पर्वतः । द० ५२ । १० ॥

प्रवीरः । क्ष० सो० वं० । प्राचीन्वतः पुत्रः । तत्पुत्रो मनस्युः । [नमस्युः] न० २० । २ ॥

१ **प्रश्रयः** । धर्मप्रजापतेः पुत्रः । माता ह्रीः । च० १ । ५२ ॥

२ **प्रश्रयः** । गुणः । प्र० १६ । २९ ॥

प्रसवः । प्राणिनां मातृयोन्या बहिर्निःसरणम् । जीवस्य तत्कालीनं दुःखम् । तृ० ३१ । २२–२३ ॥

प्रसादः । धर्मप्रजापते पुत्र । माता मैत्री । च० १ । ५० ॥

प्रसुश्रुतः । क्ष० सू० व० । मरो पुत्र । तत्पुत्र सन्धि । न० १२ । ७ ॥

प्रसूतिः । स्वायम्भुवमनो पुत्री । १ दक्षप्रजापतेर्भार्या । च० १ । १–११ ॥ शेष १ दक्षशब्दे पश्यत ॥

प्रसेनः । क्ष० सो० व० । निम्नस्य पुत्र । न० २४ । १३ ॥ सिंहेन हत । द० ५६ । १४ ॥

प्रसेनजित् । क्ष० सू० व० । विश्वसाह्वस्य पुत्र । तत्पुत्र १ तक्षक । न० १२ । ८ ॥

प्रस्कण्वः । ऋ० । मेधातिथे पुत्र । न० २० । ७ ॥

प्रस्तावः । उद्गीथस्य पुत्र । भार्या नियुत्सा । पुत्रो २ विभु । पं० १५ । ६ ॥

प्रहरः । कालविशेष । तृ० ११ । ८ ॥

प्रहस्तः । राक्षस । वध श्रीरामेण । न० १० । १८ ॥

प्रहेतिः । असुर । अ० १० । २८ ॥

प्रह्लादः । प्रह्लादशब्दं पश्यत ॥

प्रह्लादः । हिरण्यकशिपो पुत्र । माता कयाधु । प० १८ । १२–१३ । [तस्य भार्या धृति इति वीरराघव ।] पुत्रो विरोचन । १६ ॥ तद्गुणवर्णनम् । स० ४ । ३०–४२ ॥ तृ० १४ । ४४–४९ ॥ विद्याभ्यास । स० ५ । १–३२ ॥ तेन वयस्येभ्यो हितोपदेश । ६ । १–२८ ॥ भगव त्स्तुति । ९ । ८–५० ॥ पित्रा तस्य हिंसनम् । ५ । ३३–४५ ॥ राज्याभिषेक । १० । २३ ॥ वामनस्य स्तुति । अ० २३ । ६–८ ॥ दत्तात्रेयात् आन्वीक्षिकीविद्याभ्यास । प्र० ३ । ११ ॥

प्रांशुः । क्ष० सू० व० । वत्सप्रीते पुत्र । तत्पुत्र प्रमति । न० २ । २४ ॥

प्राकाम्यम् । सिद्धि । ए० १५ । १४ ॥

प्राकृतिको लयः । द्वा० ४ । ४–६ ॥

प्राकृतः सर्गः । तृ० १० । १३ ॥

प्राग्ज्योतिषपुरम् । नरकासुरस्य पत्तनम् । द० ५९ । २ ॥

प्रागल्भ्यम् । गुण । प्र० १६ । २९ ॥

प्राचीनबर्हिः । बर्हिषच्छब्दं पश्यत ॥

प्राचीन्वान् (प्रचीन्वान्) । क्ष० सो० व० । जन्मेजयस्य पुत्र । तत्पुत्र प्रवीर । न० २० । २ ॥

प्राची सरस्वती । प्र० १६ । ३७ ॥

१ प्राणः । १ विधातु पुत्र । माता नियति । पुत्र वेदशिरा । च० १ । ४४–४५ ॥

२ प्राणः । धर्मप्रजापते पुत्र । माता ३ वसु । भार्या २ ऊर्जस्वती । पुत्रा सह आयु पुरोजवश्च । ष० ६ । ११–१२ ॥

प्राणरोधः । नरक । पं० २६ । ७ । २४ ॥

प्राणायामः । ए० १४ । ३४ ॥ द्वि० २ । १५ ॥ च० ८ । ४४ ॥

प्राणोत्क्रमणम् । निर्याणम् । द्वि० २ । १९–३२ ॥ च० ४ । २४ ॥ तृ० ३० । १८–२० ॥

१ प्रातः । पुष्पार्णस्य पुत्र । माता प्रभा । च० १३ । १३ ॥

२ प्रातः । १ धातु पुत्र । माता राका । प० १८ । ३ ॥

१ प्राप्तिः । (प्राप्तिः) जरासन्धस्य पुत्री । कंसस्य भार्या । द० ५० । १ ॥

२ प्राप्तिः । सिद्धि । ए० १५ । १३ ॥

नामान्तरे। १३–२७॥ तद्भार्या सामुद्री शतद्रुतिः। तत्पुत्रा दश प्रचेतसः। ९–१३॥ तस्मै नारदेन पुरञ्जनोपाख्यानकथनम्। च० २५–२९॥

बर्हिषदः। पितृगणेष्वन्यतमाः। तेषां पत्नी स्वायंभुवमनुपुत्री १ स्वधा। च० १। ६३॥

१ बर्हिष्मती। स्वायंभुवमनो राजधानी। तृ० २२। २९।

२ बर्हिष्मती। प्रियव्रतस्य भार्या विश्वकर्मप्रजापतेः पुत्री। पं० १। २४॥ विशेषः प्रियव्रतशब्दे द्रष्टव्यः॥

१ बलः। असुरः। इन्द्रेण हतः। अ० ११। २८॥

२ बलः। भगवत्पार्षदः। अ० २१। १६॥

३ बलः। बलरामः। द्वि० ७। ३५॥

४ बलः। मयासुरस्य पुत्रः। अतलाख्यस्य अधोलोकस्य अधिपतिः। पं० २४। १६॥ १ बलोऽप्ययमेवेति मे वितर्कः?।

५ बलः। क्ष० सो० वं०। कृष्णस्य पुत्रः। माता लक्ष्मणा। द० ६१। १५॥

बलदेवः। बलरामः। तृ० ३। १॥

१ बलभद्रः। बलरामः॥

२ बलभद्रः। शाकद्वीपस्थः पर्वतः। पं० २०। २६॥

बलरामः। क्ष० सो० वं०। वसुदेवस्य पुत्रः। माता १ रोहिणी। न० २४। ४६॥ तस्य नारायणांशत्वम् आदिशेषावतारत्वं च। द० २। ५॥ तस्य संकर्षणः रामः बलः इत्यादीनि नामानि। १३॥ प्रथमं देवक्या गर्भे स्थितस्य योगमायया यशोदागर्भे स्थापनम्। द० २। ५–८॥ तस्य रेवत्या विवाहः। न० ३। ३६॥ द० ५२। १५। प्रलम्बासुरस्य वधः। १८। १७–२६॥ विदेहपुरे वासः। तस्माद्दुर्योधनस्य गदाविद्याभ्यासः। द० ५७। २६॥ रुक्मिणो वधः। ६१। ३०–३६॥ मथुराया नन्दगोकुलगमनम्। ६५॥ वारुणीपानम्। १९–२०॥ यमुनाया आह्वानम्। २३–२८॥ द्विविदवधः। द० ६७॥ कौरवैर्बद्धस्य साम्बस्य मोचनार्थं हास्तिनपुरगमनम्। तत्पुरस्य गङ्गायां पातनोपक्रमः। ६८। १५–४१॥ रोमहर्षणस्य वधः। तीर्थयात्रा च। ७८॥ बल्वलस्य वधः। ७९। १–६॥ गदया युद्ध्यतोर्भीमदुर्योधनयोर्निवारणम्। द० ७९। ३०–३९॥ तस्य देहत्यागः। ए० ३०। २६॥

बलस्थलः। क्ष० सू० वं०। पारियात्रस्य पुत्रः। तत्पुत्रः वज्रनाभः। न० १२। २॥

१ बलाकः। बह्वृच ऋषिः। जातूकर्ण्यस्य शिष्यः। द्वा० ६। ५८।

२ बलाकः। क्ष० सो० वं०। ३ पूरोः पुत्रः। तत्पुत्रोऽजकः। न० १५। ३॥

१ बलिः। (महाबलिः)। विरोचनपुत्रो भागवतोऽसुरः। तद्भार्या अशना। तस्याः कोटरा विन्ध्यावलिः इत्यपि नामान्तरे। पुत्राः बाणादयः। प० १८। १६–१७॥ इन्द्रेण पराजयः। अ० ११। ४६॥ तस्य आगामिनि मन्वन्तरे इन्द्रत्वम्। १३। १२॥ विश्वजिद्यागकरणम्। १५। ४॥ शताश्वमेधयजनम्। ३४॥ तत्समीपे भिक्षार्थं वामनदेवस्य

बाष्कलिः । ऋ० । वालखिल्यसंहिताया उद्धर्ता । तच्छिष्या । वालायनि भज्य कासारश्च । द्वा० ६ । ५९ ॥

बाहुकः । क्ष० सू० व० । ३ वृकस्य पुत्र । तत्पुत्र सगर । न० ८ । २–४ ॥

बाह्लीकः । क्ष० सो० व० । प्रतीपस्य पुत्र । तत्पुत्र सोमदत्त । न० २२ । १२–१८ ॥

१ बिन्दुमती । २ मरीचेर्भार्या । तत्पुत्रो बिन्दुमान् । प० १५ । १५ ॥

२ बिन्दुमती । मान्धातुर्भार्या । न० ६ । २५–३३ ॥

बिन्दुमान् । २ मरीचे पुत्र । माता १ बिन्दुमती । भार्या सरघा । पुत्रो मधु । प० १५ । १५ ॥

बिन्दुसरः । सरस्वतीतीरस्थ तीर्थम् । तत्र कर्दमऋषिणा तपश्चरणम् । तृ० २१ । ३५ ॥ तथा मनिर्वचनम् । ३८–३९ ॥ तत्र कपिलमहर्षे स्थिति । २५ । ५ ॥

बिलस्वर्गः । पातालरूप स्वर्ग । पं० २४ । ८ ॥

बुद्धावतारः । प्र० ३ । २४ ॥ द्वि० ७ । ३७ ॥ जननस्थानम् । कीकटदेश । प्र० ३ । २४ ॥

१ बुद्धिः । दक्षप्रजापतिपुत्री । धर्मप्रजापतेर्भार्या । पुत्र अर्थ । च० १ । ५१ ॥

२ बुद्धिः । बुद्धीन्द्रियम् । तदुत्पत्ति, अभिमानिदेवता च । तृ० ६ । २३ ॥ द्वि० १० । ३२ ॥

बुधः । बुधमण्डलाधिपो ग्रह । बृहस्पतिभार्यायां ताराया सोमाज्जात । न० १४ । ४–१४ ॥ तस्मादिलाया जात पुत्र पुरूरवा । १५ ॥

बुधमण्डलम् । ग्रहरूपम् । प० २२ । १३ ॥

बृन्दावनम् । नन्दगोपस्य वनम् । महिमा । द० १३ । ५९–६० ॥ १८ । ३–७ ॥

बृहच्छ्लोकः । वामनदेवस्य पुत्र । माता कीर्ति । पुत्रा सौभगादय । प० १८ । ८ ॥

१ बृहती । देवहोत्रस्य भार्या । तत्पुत्रो भगवदंश उपहर्ता । अ० १३ । ३२ ॥

२ बृहती । छन्द । तृ० १२ । ४६ ॥

बृहत्कर्मा । क्ष० सो० व० । पृथुलाक्षस्य पुत्र । न० २३ । ११ ॥

बृहत्कायः । क्ष० सो० व० । बृहद्धनुष पुत्र । तत्पुत्र १ जयद्रथ । न० २१ । २२ ॥

बृहत्क्षत्रः । क्ष० सो० व० । मन्यो पुत्र । न० २१ । १ ॥ तत्पुत्रो हस्ती । २० ॥

१ बृहत्सेनः । क्ष० सो० व० । सुनक्षत्रस्य पुत्र । तत्पुत्र कर्मजित् । न० २२ । ४७ ॥

२ बृहत्सेनः । क्ष० सो० व० । कृष्णस्य पुत्र । माता भद्रा । द० ६१ । १७ ॥

बृहत्सेना । वृद्धसेनाशब्द पश्यत ॥

१ बृहदश्वः । क्ष० सो० व० । शावस्तस्य पुत्र । तत्पुत्र कुवलयाश्व । न० ६ । २१ ॥

२ बृहदश्वः । क्ष० सू० व० । १ सहदेवस्य पुत्र । न० १२ । ११ ॥

३ बृहदश्वः । ऋ० । प्र० ९ । ६ ॥

१ बृहद्दिषुः । क्ष० सो० व० । अजमीढस्य पुत्र । तत्पुत्र बृहद्धनु । न० २१ । २२ ॥

२ बृहद्दिषुः । क्ष० सो० व० । भर्म्याश्वस्य पुत्र । न० २१ । ३२ ॥

बृहद्भनुः । क्ष० सो० व० । १ बृहदिषो पुत्र । तत्पुत्र बृहत्काय । न० २१ । २२ ॥

१ बृहद्बलः । क्ष० सू० व० । १ तक्षकस्य पुत्र । अभिमन्युना भारतयुद्धे हत । तत्पुत्रो बृहद्रण । न० १२ । ८–९ ॥

२ बृहद्बलः । क्ष० सो० व० । देवभागस्य पुत्र । न० २४ । ४० ॥

१ बृहद्भानुः । क्ष० सो० व० । पृथुलाक्षस्य पुत्र । न० २३ । ११ ॥

२ बृहद्भानुः । क्ष० सो० व० । कृष्णस्य पुत्र । माता सत्यभामा । द० ६१ । १० ॥

३ बृहद्भानुः । चतुर्दशमन्वन्तरीयो भगवदवतार । तत्पितरौ सत्रायणो १ विनताच । अ० १३ । ३५ ॥

बृहद्रणः । क्ष० सू० वं० । १ बृहद्बलस्य पुत्र । तत्पुत्र उरुक्रिय । न० १२ । ९–१० ॥

१ बृहद्रथः । क्ष० सू० व० । देवरातस्य पुत्र । तत्पुत्र महावीर्य । न० १३ । १५ ॥

२ बृहद्रथः । क्ष० सो० व० । उपरिचरवसो पुत्र । तत्पुत्र कुशनाभ । तस्यान्य पुत्रो जरासन्ध । न० २२ । ६–८ ॥

३ बृहद्रथः । क्ष० सो० व० । तिमे पुत्र । तत्पुत्र ३ सुदास । न० २२ । ४३ ॥

४ बृहद्रथः । क्ष० सो० व० । पृथुलाक्षस्य पुत्र । तत्पुत्रो बृहन्मना । न० २३ । १०–११ ॥

५ बृहद्रथः । क्ष० । नवमो मौर्य । द्वा० १ । १५ ॥

बृहद्राजः । क्ष० सू० व० । अमित्रजित पुत्र । तत्पुत्रो बर्हि । न० १२ । १२–१३ ॥

बृहन्मनाः । क्ष० सो० व० । ४ बृहद्रथस्य पुत्र । तत्पुत्रो २ जयद्रथ । न० २३ । ११ ॥

बृहस्पतिः । ऋ० । अङ्गिरस पुत्र । माता २ श्रद्धा । च० १ । ३४–३५ ॥ इन्द्रेण तस्यापमानम् । प० ७ । २–८ ॥ इन्द्रस्य परित्याग । ९–१७ ॥ तस्य उचथ्यनामकभ्रातृपत्न्या जात पुत्रो भरद्वाज । न० २० । ३६–३८ ॥ तत्पत्न्यास्तारायाश्चन्द्रेणापहारस्तस्या चन्द्राज्जात पुत्रो बुध । न० १४ । ४–१४ ॥ तस्य त्रयोदशे मन्वन्तरे इन्द्रत्वम् । अ० १३ । ३१ ॥ औरस पुत्र कच । न० १८ । २२ ॥ स नवग्रहेष्वन्यतम ॥

बृहस्पतिमण्डलम् । पं० २२ । १५ ॥

बृहस्पतिसवः । १ दक्षप्रजापतिना कृत । च० ३ । ३ ॥

बोध्यः । ऋ० । प० १५ । १४ ॥

ब्रह्मा । चतुर्मुख । भगवतो नाभिपद्मात्तस्योत्पत्ति । प्र० ३ । २ ॥ तपश्चरणम् । द्वि० ९ ॥ सुव-चतुष्टयोत्पत्ति । तृ० ८ । १५–१६ ॥ भगवत्स्तुति । द्वि० ६ । ३५–४५ ॥ तृ० ९ । १–२५ ॥ २० । २७ ॥ द० २ । २६–४२ ॥ १४ । १–४० ॥ स० ८ । ४० ॥ मरीच्यादि-दशपुत्रोत्पत्ति । तृ० १२ । २२ ॥ स्वदुहितु वाच कामना । तृ० १२ । २८ तस्य देहात् स्वायभुवमनोरुत्पत्ति । तृ० १२ । ५२–५३ ॥ तस्य नानाविधदेहग्रहण तत्त्यागश्च । २८–५३ ॥ ३१ ॥ ३६ ॥ स्वायंभुवानुना सवाद । तृ० १३ । ६–१५ ॥ तस्य नासाविवराद्वराहोत्पत्ति । तृ० १३ । १८ ॥ त यभितु य.रक्षसा मनुचि ।

भ०

४८–४९ ॥ द० ६ । ३ ॥ ७ । ३६-३७ ॥ ८ । ३७ ३९ ॥ ९ । १३ १७ ॥ १३ । १९ २० ॥ २६ । २-१२ ॥ ३४ । १७ १८ ॥ ४६ । ३१–४३ ॥ ५० । ३० ॥ ७७ । ३१-३२ ॥ ८३ । ८-४३ ॥ ८९ । १५ १९ ॥ ९० । ४७-४८ ॥ ए० ३ । ३५-४० ॥ ५ । १० १३ ॥ १३ । ३९ ४० ॥ २८ । ५–७, १८-२० ॥ ३१ । ११–१३ ॥ द्वा० ३ । ४५–४७ ॥ ४ । ३०–३१ ॥ ६ । २९ ३२ ॥ ११ । ४–२५ ॥ नाममहात्म्यम् । प्र० १ । १४, १६ ॥ १८ । १९ ॥ द्वि० १ । ११ ॥ तृ० ९ । १५ ॥ ३३ । ६ ७ ॥ च० ७ । ४७ ॥ १० ३० ॥ पं० २४ । २० ॥ २५ । ११ ॥ प० १ । ३०–३१ ॥ २ । ७–१९, ४५–४९ ॥ ३ । २२–३१ ॥ १३ । ८ ॥ अ० २३ । १६ ॥ न० ४ । ६२ ॥ ५ । १६ ॥ द० २ । ३७ ॥ द्वा० ३ । ४४ ॥ १२ । ४६–४७ ॥ कथामहिमा । तृ० १३ । ५० ॥ समदर्शित्वम् । प्र० ८ । २९ ॥ स० १ । १-११ ॥ तद्भक्तेरेव निखिल पुरुषार्थप्रदत्वम् । द्वि० ३ । १० ॥ तदवय वेभ्यो लोकाना सृष्टि । द्वि० १ । २६–३९ ॥ अवतारप्रयोजनवितर्क । प्र० ८ । ३२–३५ ॥ तन्निन्दा न श्रोतव्या । द० ७४ । ३९- ४० ॥ दक्षयज्ञे प्रादुर्भाव । च० ७ । १८ ॥ पृथुराजस्य सकाशे तस्य प्रादुर्भाव । २० ॥ ३ ॥ दक्षानुग्रहार्थमघमर्षणतीर्थे प्रादुर्भाव । प० ४ । ३५–४२ ॥ देवदानवयुद्धे प्रादुर्भाव । अ० १० । ५३ ॥ गजेन्द्रमोचनार्थं प्रादुर्भाव । अ० ३ । ३१ ॥ तान्त्रिकपूजाविधि । ए० ३ । ४९–५५ ॥ विभूतिरूपम् विश्वरूपशब्दे द्रष्टव्यम् ॥

भगीरथः । क्ष० सू० व० । दिलीपस्य पुत्र । गङ्गाया भूमावक्तारणम् । न० ९ । २–१४ ॥ तत्पुत्र श्रुत । १६ ॥

१ भजमानः । क्ष० सो० व० । सात्वतस्य पुत्र । न० २४ । ६ ॥ तत्पुत्रा किङ्किणादय । ७–८ ॥

२ भजमानः । क्ष० सो० व० । १ अन्धकस्य पुत्र । न० २४ । १९ ॥

३ भजमानः । क्ष० सो० व० । १ शूरस्य पुत्र । तत्पुत्र शिनि । न० २४ । २६ ॥

भजिः । क्ष० सो० व । सात्वतस्य पुत्र । न० २४ । ६ ॥

भव्यः । बह्वृच ऋषि । बाष्कले शिष्य । वालखिल्यसहिताध्येता । द्वा० ६ । ५९ ॥

१ भद्रः । तुषितेष्वन्यतम । च० १ । ७ । विशेष तुषितशब्दे पश्यत ।

२ भद्रः । क्ष० सो० व० । वसुदेवस्य पुत्र । माता पौरवी । न० २४ । ४७ ॥

३ भद्रः । क्ष० सो० व० । वसुदेवस्य पुत्र । माता देवकी । न० २४ । ५४ ॥

४ भद्रः । क्ष० सो० व० । श्रीकृष्णस्य पुत्र । माता कालिन्दी । द० ६१ । १४ ॥

५ भद्रः । भद्राः । तृतीयमन्वन्तरीया देवा । अ० १ । २४ ॥

भद्रकः। शुङ्गस्य वसुमित्रस्य पुत्रः। द्वा० १। १७॥

भद्रकाली। देवता। पं० ९। १२–१९॥

भद्रचारुः। क्ष० सो० वं०। कृष्णस्य पुत्रः। माता रुक्मिणी द्ग० ६१। ८॥

भद्रवाहः। क्ष० सो० वं। वसुदेवस्य पुत्रः। माता पौरवी। न० २४। ४७॥

भद्रश्रवाः। धर्मप्रजापतिपुत्रः। पं० १८। १॥

१ भद्रसेनः। ऋषभदेवस्य पुत्रः। पं० ४। १०॥

२ भद्रसेनः। क्ष० सो० वं०। वसुदेवस्य पुत्रः। माता देवकी। न० २४। ५४॥

३ भद्रसेनः। क्ष० सो० वं०। महिष्मतः पुत्रः। पुत्रो दुर्मदः। न० २३। २२–२३॥

१ भद्रा। मेरोः पुत्री। आग्नीध्रपुत्रस्य भद्राश्वस्य भार्या। पं० २। १९–२३॥

२ भद्रा। गङ्गायाः शाखाभूता नदी। पं० १७। ५, ८॥

३ भद्रा। १ वसुदेवस्य भार्या। तस्याः कौसल्येति नामान्तरम्। तत्पुत्रः। केशी। न० २४। ४५–४८॥

४ भद्रा। कैकयस्य धृष्टकेतोः पुत्री। माता कृष्णस्य पितृष्वसा श्रुतकीर्तिः। कृष्णस्य महिषी। द्ग० ५८। ५६॥ ८३। १२॥ तत्पुत्राः ६१। १७॥

५ भद्राः। ५ भद्रशब्दं पश्यत।

१ भद्राश्वः। क्ष०। आग्नीध्रस्य पुत्रः। भार्या मेरोः पुत्री १ भद्रा। पं० २। १७–२३॥

२ भद्राश्वः। जम्बूद्वीपस्थं वर्षम्। पं० २। १७–२३॥ १६। १०॥ १८। १–१४॥ २ परीक्षितो दिग्विजयः। प्र० १६। १३॥

३ भद्राश्वः। क्ष० सू० वं०। १ कुवलयाश्वस्य पुत्रः। न० ६। २४॥

भयः। कलेः पुत्रः। माता दुरुक्तिः। भार्या मृत्युः। पुत्रौ निरयो यातना च। च० ८। ४॥

१ भरतः। (जडभरतः) ऋषभदेवस्य पुत्रः। माता जयन्ती। भार्या विश्वरूपदुहिता पञ्चजनी। पं० ४। ८–९॥ ७। १–२॥ *तत्पुत्राः सुमतिः राष्ट्रभृत्* सुदर्शनः आवरणः धूम्रकेतुश्चेतिपञ्च तच्चरित्रम्। ७–१५॥

२ भरतः। क्ष० सू० वं०। दशरथस्य पुत्रः। माता कैकयी। न० १०। ३॥ तेन रामपादुकयोः स्वशिरसि धारणम्। ३५–४३॥ पुत्रौ तक्षः पुष्कलश्च। ११। १२॥ अयोध्यानां गन्धर्वाणां वधः। ११। १३॥

३ भरतः। क्ष० सो० वं। दुष्यन्तस्य पुत्रः। माता शकुन्तला। न० २०। ७–२६॥ तत्पत्न्यः तिस्रो वैदर्भ्यः। ताभिः पुत्राणां वधे कृते भरद्वाजस्य पुत्रत्वेन स्वीकारः। ३४–३९॥

भरतवर्षम्। जम्बूद्वीपस्थमस्मदावासभूतं वर्षम्। [अस्य हिंदुदेश इति इन्दिया इति चेदानीं प्रसिद्धिः] इदमेव कर्मक्षेत्रम्। अधिपतिः प्रियव्रतस्य पुत्रो भरतः। पं० १७। ११॥ १९। ७–२८॥ अजनाभ इति नामान्तरम्। पं० ७। ३॥ १६। ९॥

भरद्वाजः। भारद्वाज इत्यपि। ऋ०। उचथ्यभार्यायां ममतायां बृहस्पतेर्जातः। तन्नामनिर्वचनम्। देवैस्तस्य भरताय पुत्रत्वेन दानम्। तत्र तस्य

17

१ भीमरथः। क्ष० सो० वं०। केतुमतः पुत्रः। तत्पुत्रो १ दिवोदासः। न० १७। ५–६॥

२ भीमरथः। क्ष० सो० वं०। विकृतेः पुत्रः। तत्पुत्रो नवरथः। न० २४। ४॥

भीमरथी। नदी। पं १९। १८॥ द० ७९। १२॥

१ भीमसेनः। भीमः, वृकोदरः इत्यपि। पाण्डोः पुत्रः। कुन्त्यां वायोर्जातः। तद्भार्या–द्रौपदी। तत्पुत्रः श्रुतसेनः। न० २२। २९॥ अन्या भार्या राक्षसी हिडिम्बा। तत्पुत्रो घटोत्कचः। ३०॥ तृतीया भार्या काली। तत्पुत्रः सर्वगतः (शर्वत्रातः) ३१॥ जरासन्धवधः। द० ७२। ४४–४६॥

२ भीमसेनः। क्ष० सो० वं०। २ परीक्षितः पुत्रः। न० २२। ३५॥

भीष्मः। देवव्रतः। क्ष० सो० वं०। शन्तनोः पुत्रः। माता गङ्गा। न० २२। १९॥ तेन पाण्डवेभ्यो धर्मोपदेशः। प्र० ९। १–३१॥ तेन कृष्णस्तुतिः। ३२–४२॥ देहत्यागः। ४३॥

भीष्मकः। विदर्भदेशाधिपतिः। पुत्राः रुक्मी, रुक्मरथः, रुक्मबाहुः, रुक्मकेशः, रुक्ममाली इति पञ्च। पुत्री रुक्मिणी श्रीकृष्णस्य भार्या। द० ५२। २१–२२॥

भुवः। भुवर्लोकः। अस्य नभस्तलमिति अन्तरिक्षमिति च नामान्तरे। द्वितीय ऊर्ध्वलोकः। द्वि० १। २७॥ ५। ३८–४२॥

१ भूः। महीतलं प्रथम ऊर्ध्वलोकः। द्वि० १। २७॥ ५। ३८। ४२॥

२ भूः। भूदेवी। तया भारावतरणार्थं ब्रह्माणं प्रति प्रार्थना। द० १। १७॥ जले मग्नायास्तस्या वराहेणोद्धरणम्। तृ० १३। १६–॥ तया श्रीकृष्णस्तुतिः। द० ५९। २५–३१॥ धर्मदेवतया संवादः। प्र० १६। १८–३७॥ १७। २६–२८॥

भूगोलम्। तृ० ११। ३९॥ २३। ४३॥ पं० १। ३०–३३॥ १६। ४–३०॥ १७। १–१३॥ १८। १, ७, १५–१७, २४॥ १९। १, १६–१८, २९–३१॥ २०। १–३९॥

भृतः। प्रजापतिः। भृगोः पुत्रः। भार्या २ दक्षप्रजापतिपुत्री सरूपा। पुत्राः कोटिशो रुद्राः। तेषां प्रधाना एकादश। ष० ६। १७॥ द्वितीयस्या [भूतानाम्न्याः] भार्यायाः पुत्राः रुद्रपार्षदाः॥ १८॥

भूतकेतुः। दक्षसावर्णेः पुत्रः। अ० १३। १८॥

भूतज्योतिः। क्ष० सू० वं०। २ सुमतेः पुत्रः। तत्पुत्रो १ वसुः। न० २। १७॥

भूतपिशाचाः। तेषां सृष्टिः। तृ० २०। ४०॥

भूतरयाः। पञ्चममन्वन्तरीया देवाः। अ० ५। ३॥

भूतसन्तापनः। असुरः। हिरण्याक्षस्य पुत्रः। स० २। १८॥

[**भूता**। २ दक्ष प्रजापतेः पुत्री भूतप्रजापतेर्भार्या। ष० ६। १६॥]

भूतादिः। महत्तत्वम्। द्वि० ५। २५॥ तृ० ५। २७–२९॥ २६। १९–२२॥

भूतानि। पञ्चमहाभूतशब्दं पश्यत॥

भूमा। प्रतिहर्तुः पुत्रः। भार्या ऋषिकुल्या। पुत्र उद्गीथः। पं० १५। ५–६॥

भूमिः । भूशब्दं पश्यत ॥

भूमित्रः । कण्वस्य २ वसुदेवस्य पुत्रः । द्वा० १ । २० ॥

भूरिः । क्ष० सो० वं० । सोमदत्तस्य पुत्रः । न० २२ । १८ ॥

भूरिश्रवाः । क्ष० सो० वं० । सोमदत्तस्य पुत्रः । न० २२ । १८ ॥

१ भूरिषेणः । ब्रह्मसावर्णेः पुत्रः । अ० १३ । २१ ॥

२ भूरिषेणः । क्ष० सू० वं० । शर्यातेः पुत्रः । न० ३ । २७ । द्वि० ७ । ४५ ॥

भूवराहः । वराहशब्दं पश्यत ॥

१ भृगुः । ब्रह्मणस्त्वच उत्पन्नो मानसः पुत्रः । तृ० १२ । २३ ॥ भार्या कर्दमपुत्री ख्यातिः । तत्पुत्री श्रीदेवी । २४ । २३ ॥ पुत्रौ धाता विधाता कविश्च । च० १ । ४३–४५ ॥ शिवभक्तेभ्यः शापदानम् । २ । २७ ॥ मणिमता बन्धनम् । ५ । १७ ॥ वीरभद्रेण तस्य श्मश्रुलुञ्चनम् । १९ ॥ तत्कृता भगवत्स्तुतिः । ७ । ३० ॥ अयं महादेवावज्ञानान्मृत इति पुराणान्तरकथा ॥

२ भृगुः । पूर्वोक्त एव पुनश्चाक्षुषे मन्वन्तरे वरुणस्य यज्ञीयाग्निकुण्डादुत्पन्नः । अत एवास्य वारुणिभृगुरिति प्रसिद्धिः । वरुणभार्यायां चर्षण्यां जात इत्युक्तिस्त्वौपचारिकी । ष० १८ । ४ ॥ [तत्पुत्रो भूतप्रजापतिः ॥]

[भोजकटः । रुक्मिणा स्वावासार्थं निर्मितं पुरम् ॥ द० ५४ । ५२ ॥]

भोजनः । क्रौञ्चद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । २१ ॥

भोजाः । क्ष० सो० वं० । महाभोजवंशोत्पन्नाः । न० २४ । ११ ॥

भौमः । नरकासुर शब्दं पश्यत ॥

भौमस्वर्गः । भारतव्यतिरिक्तान्यष्टौ वर्षाणि । पं० १७ । ११–१३ ॥

भौवनः । मन्योः पुत्रः । तद्भार्या दूषणा । तत्पुत्रः १ त्वष्टा । पं० १५ । १५ ॥

भ्रमरगीता । गोपीभिः । द० ४७ । १२–२१ ॥

भ्रमिः । ध्रुवस्य भार्या । शिशुमारप्रजापतेर्दुहिता । तत्पुत्रौ कल्पो वत्सरश्च । च० १० । १ ॥

भ्राजिष्ठः । क्रौञ्चद्वीपस्थः पर्वतः । प० २० । २१ ॥

मकरः । मेरोरुत्तरदिक्स्थः पर्वतः । पं० १६ । २७ ॥

मङ्गलप्रस्थः । भारतवर्षस्थः पर्वतः । पं० १९ । १६ ॥

मणिकूटः । प्लक्षद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । ४ ॥

मणिग्रीवः । कुबेरस्य पुत्रः । अर्जुनवृक्षशब्दं पश्यत ॥

मणिमान् । रुद्रपार्षदः । तेन भृगोर्बन्धनम् । च० ५ । १७ ॥

मण्डोदरी । रावणस्य भार्या । न० १० । २४ ॥

मत्स्यावतारः । प्र० ३ । १५ ॥ १५ । ३५ ॥ द्वि० ७ । १२ ॥ सत्यव्रतराज्ञा पोषितस्य तस्य दिनेदिनेऽभिवृद्ध्यादिकथा । अ० २४ ।

मत्सरः । अन्यशुभद्वेषाख्यो दोषः । प्र० १८ । १० ॥

मत्स्याः । देशविशेषः । विराटराजस्य । प्र० १० । ३४ ॥ तृ० १ । २४ ॥

१ मथुरा । मधुरा इत्यपि । पूर्वं लवणावासभूतं मधुवनम् । न० ११ । १४ ॥ शूरसेनानां राजधानी । तत्र वज्रस्य राज्याभिषेकः । प्र० १५ । ३९ ॥ तत्र श्रीकृष्णस्य गमनम् । द० ४१ । २०–५२ ॥

२ मथुरा । दक्षिणदेशस्था पाण्ड्यानां राजधानी । द० ७९ । १५ ॥

मदः । दोषः । प्र० १७ । २४ । ३९ ॥

मदयन्ती । सौदासस्य भार्या । न० ९ । १८ ॥

मदिरा । वसुदेवस्य भार्या । पुत्राः नन्दः उपनन्दः कृतकः इत्याद्याः । न० २३ । ३ ॥

मद्रः । शिबिराजस्य पुत्रः । न० २३ । ३ ॥

१ मधुः । बिन्दुमतः पुत्रः । भार्या २ सुमनाः । पुत्रः वीरव्रतः । पं० १५ । १५ ॥

२ मधुः । असुरः । पुत्रो लवणः । न० ११ । १४ ॥

३ मधुः । क्ष० सो० वं० । कार्तवीर्यार्जुनस्य पुत्रः । तत्पुत्रो वृष्णिः । न० २३ । २७–२९ ॥

४ मधुः । क्ष० सो० वं० । देवक्षत्रस्य पुत्रः । न० २४ । ५ ॥

५ मधुः । चैत्रमासः । द्वा ११ । ३३ ॥

मधुकरात् शिक्षिता गुणाः । ए० ८ । ९–१२ ॥

मधुकुल्या । कुशद्वीपस्था नदी । पं० २० । १५ ॥

मधुहात् शिक्षिता गुणाः । ए० ८ । १५–१६ ॥

मधुच्छन्दाः । ऋषिः । विश्वामित्रस्य पुत्रः । न० १६ । २९ ॥

मधुरा । मथुराशब्दं पश्यत ॥

मधुरुहः । क्रौञ्चद्वीपस्थं वर्षम् । पं० २० । २१ ॥

मधुवनम् । यमुनातीरस्थं वनम् । तत्र ध्रुवेण तपश्चरणम् । च० ८ । ६२ ॥ तत्र भगवत आगमनम् । ९ । १ ॥ तदेव पूर्वं लवणासुरस्थानमभूत् । न० ११ । १४ ॥

मध्यंदिनम् । पुष्पार्णस्य पुत्रः । माता प्रभा । ष० १३ । १३ ॥

मनः । इन्द्रियम् । द्वि० ५ । ३० ॥ १० । ३० ॥ तृ० ५ । ३० ॥ ६ । २४ ॥

मनःप्रसादः । गुणः । द्वि० १ । १९ ॥

मनस्तत्वम् । मन.शब्दं पश्यत ॥

मनस्युः । क्ष० सो० वं० । प्रवीरस्य पुत्रः । तत्पुत्रः चारुपदः । न० २० । २ ॥

१ मनुः । कृशाश्वस्य पुत्रः । माता धिषणा । ष० ६ । २० ॥

२ मनुः । चतुर्दशानामपि मन्वन्तराधिपतीनां साधारणं नाम । तेषां नामानि । स्वायंभुवः १ । स्वारोचिषः २ । उत्तमः ३ । तामसः (तापसः) ४ । रैवतः ५ । चाक्षुषः ६ । वैवस्वतः ७ । सावर्णिः ८ । दक्षसावर्णिः ९ । ब्रह्मसावर्णिः १० । धर्मसावर्णिः ११ । रुद्रसावर्णिः १२ । देवसावर्णिः १३ । इन्द्रसावर्णिः १४ । इति ॥

मनोजयः । द्वि० १ । १९ ॥ ए० १५ । २१ ॥

मनोजवः । शाल्मलिद्वीपस्थं वर्षम् । पं० २० । २५ ॥

मन्त्रम् । वासुदेवद्वादशाक्षरमन्त्रम् । च० ८ । ५४ ॥ नारायणाष्टाक्षरमन्त्रम् । ष० ६ । ६ ॥ विष्णुषड-क्षरमन्त्रम् । १० ॥ हयग्रीवमन्त्रम् । पं० १८ । २ ॥ नृसिंहमन्त्रम् । ८ ॥ हृषीकेशमन्त्रम् । १८ ॥ मत्स्यमूर्तिमन्त्रम् । २४ ॥ कूर्ममूर्तिमन्त्रम् । ३० ॥ वराहमन्त्रम् । ३५ ॥ दाशरथिराममन्त्रम् । १९ । ३ ॥ नरनारायणमन्त्रम् । ११ ॥ रुद्र-मन्त्रम् । पं १७ । १७ ॥

मन्त्रमाला । कुशद्वीपस्था नदी । पं० २० । १५ ॥

मन्त्रमूर्तिः । प्र० ५ । ३८ ॥ ए० ८ । ९ ॥

मन्युः । वीरव्रतस्य पुत्रः । भार्या १ सत्या । पुत्रौ भौवन । पं० १५ । १५ ॥

२.मलयः। पर्वतः। पं० १९। १६॥ द० ७९। १६॥
मण्णारः। तीर्थम्। न० २०। २८॥
महः। चतुर्थ ऊर्ध्वलोकः। द्वि० १। २८॥ तदुत्पत्तिः। द्वि० ५। ३८॥ तृ० ११। २९॥
महत्तत्वम्। भूतादिशब्दं पश्यत॥
महस्वान्। क्ष० सू० वं०। अमर्षणस्य पुत्रः। तत्पुत्रः विश्वसाह्वः। न० १२। ७॥
महातलम्। पञ्चम अधोलोकः। पं० २४। ७। २९॥ तदुत्पत्ति। द्वि० १। २६। द्वि० ५। ४१॥
महाधृतिः। क्ष० सू० वं०। विस्तृतस्य पुत्रः। तत्पुत्रः। कृतिरातः। न० १३। १६-१७॥
१ महान्। महान्तः। तत्सेवा। स० ५। ३२॥ तदतिक्रमे दोषः। द० ४। ४६॥
२ महान्। एकादशरुद्रेष्वन्यतमः। प० ६। १७॥
३ महान्। भूतादिशब्दं पश्यत॥
महानदी। नदी। पं० १९। १८॥
महानन्दिः। द्वितीयस्य नन्दिवर्धनस्य पुत्रो मगधराजः। द्वा० १। ७॥
महानसः। शाकद्वीपस्थ. पर्वतः। पं० २०। २६॥
महापुरुपलक्षणम्। द्वा० ११॥ १-२६॥
महानाभः। हिरण्याक्षस्य पुत्रः। स० २। १८॥
महापौरुपिकः। म० १४। ३६॥ द्वि० १। १०॥
महाबलिः। विरोचनस्य पुत्रः। १ बलिशब्दं पश्यत॥
महाभारतम्। श्रीव्यासेन निर्मित इतिहासः। म० ४। २५॥ तत्स्तुतिः। ५। ३॥
महाभूतानि। पञ्चमहाभूतशब्दं पश्यत॥
महाभोजः। क्ष० सो० वं०। सात्वतस्य पुत्रः। न० २४। ९॥ तत्पुत्राः भोजाः। ११॥
महामनाः। क्ष० सो० वं०। महाशीलस्य पुत्रः। तत्पुत्रौ उशीनरः तितिक्षुश्च। न० २३। २॥
महामोहः। अविद्यावृत्तिः। तृ० १२। २॥ २०। १८॥
महारोमा। क्ष० सू० वं०। कृतिरातस्य पुत्र.। तत्पुत्रः स्वर्णरोमा। न० १३। १७॥
महारौरवः। नरकः। पं० २६। ७। १२॥
महालक्ष्मीः। श्रीशब्दं पश्यत॥
महावशी। क्ष० सू० वं०। कृतेः पुत्रः। न० १३। २६॥
महावीरः। प्रियव्रतस्य पुत्रः। ऊर्ध्वरेताः। पं० १। २५-२६॥
१ महावीर्यः। क्ष० सू० वं०। १ बृहद्रथस्य पुत्रः। तत्पुत्रः सुधृतिः। न० १३। १५॥
२ महावीर्यः। क्ष० सो० वं०। मन्योः पुत्रः। न० २१। १॥ तत्पुत्रो दुरितक्षयः। १९॥
महाशः। क्ष० सो० वं०। श्रीकृष्णस्य पुत्रः। तन्माता मित्रविन्दा। द० ६१। १६॥
महाशक्तिः। क्ष० सो० वं०। श्रीकृष्णस्य पुत्रः। तन्माता (माद्री) लक्ष्मणा। द० ६१। १५॥
महाशीलः। क्ष० सो० वं०। जनमेजयस्य पुत्रः। तत्पुत्रो महामनाः। न० २३। २॥
महाहयः। क्ष० सो० वं०। यदुपुत्रस्य सहस्रजितः पुत्रः। न० २३। २१॥
१ महिमा। भगनामकादित्यस्य पुत्रः। तन्माता सिद्धिः। प० १८। २॥

मार्गः । पन्था इत्यत्र पश्यत ॥

मार्गशीर्षमासः । सहोमासः द्वा० ११ । ४१ ॥

मार्जारिः । क्ष० सो० वं० । ५ सहदेवस्य पुत्रः । तत्पुत्रः १ श्रुतश्रवाः । न० २२ । ४६ ॥

मार्ताण्डः । सूर्यः । तन्नामनिर्वचनम् । पं० २० । ४४ ॥

मार्दवम् । गुणः । प्र० १६ । २८ ॥

माली । असुरः । अ० १० । ५७ ॥

मालाकारः । सुदामन्शब्दं पश्यत ॥

१ माल्यवान् । इलावृतखण्डस्य पश्चिमतो विद्यमान. पर्वतः । पं० १६ । १० ॥

२ माल्यवान् । असुरः । अ० १० । ५७ ॥

मासानां दिनमानम् । पं० २१ । ३–६ ॥

माहेश्वरज्वरः । तस्य वैष्णवज्वरेण सह युद्धे पराजयः । तत्कृतं भगवत्स्तोत्रं च । द० ६३ । २३–२८ ॥

मितध्वजः । क्ष० सू० वं० । धर्मध्वजस्य पुत्रः । तत्पुत्र' खाण्डिक्यः । न० १३ । २० ॥

१ मित्रः । वसिष्ठस्य पुत्रः ऋषिः । तन्माताऽरुन्धती (ऊर्जा) च० १ । ४१ ॥

२ मित्रः । द्वादशादित्येष्वन्यतमः कश्यपस्य पुत्रः । तन्माता अदितिः । प० ६ । ३९ ॥ तद्भार्या रेवती । तत्पुत्राः उत्सर्गः अरिष्ट' पिप्पलश्च । १८ । ६ ॥ तस्य वरुणस्य च साधारणौ पुत्रौ अगस्त्यो वसिष्ठश्च । ५–६ ॥

१ मित्रविन्दा । कुशद्वीपस्था नदी । पं० २० । १५ ॥

२ मित्रविन्दा । आवन्त्यस्य जयसेनस्य पुत्री । तन्माता वसुदेवस्य भगिनी राजाधिदेवी । श्रीकृष्णस्य महिषी । द० ५८ । ३०–३१ ॥ ८३ । १५–१६ ॥ तत्पुत्राः । ६१ । १६ ॥

मित्रसहः । सौदासस्य नामान्तरम् । न० ९ । १८ ॥

मित्रा । मैत्रेयस्य माता । तृ० ४ । ३६ ॥

मित्रायुः । (मित्रेयुः) क्ष० सो० वं० । २ दिवोदासस्य पुत्रः । तत्पुत्रः च्यवनः सुदासः ३ सहदेवः सोमकश्च । न० । २२ । १ ॥

मित्रावरुणौ । देवौ । उर्वशीदर्शनक्षुभितात् कुंभे पतितात् तत्तेजसो जातौ पुत्रौ २ अगस्त्यो ३ वसिष्ठश्च । प० १८ । ५ ॥

मिथिलः । मिथिलाया निर्माता राजा । जनकशब्दं पश्यत तन्नामनिर्वचनम् । न० १३ । १३ ॥

मिथिला । मिथिलेन निर्मिता नगरी । न० १३ । १३ ॥

मिश्रकेशी । अप्सराः । तस्यां वसुदेवभ्रातुर्वत्सकात् वृकादीनां पुत्राणामुत्पत्तिः । न० २४ । ४३ ॥

मीढुषः । इन्द्रस्य पुत्रः । तन्माता पौलोमी । प० १८ । ७ ॥

मीढ्वान् । क्ष० सू० वं० । दक्षस्य (दृक्षस्य) पुत्रः । तत्पुत्रः इन्द्रसेन. । न० २ । १९ ॥

मीनात् शिक्षिता गुणाः । ए० ८ । १९–२१ ॥

मुकुन्दः । शाल्मलिद्वीपस्थं वर्षम् । पं० २० । १० ॥

मुक्तिः । पुराणलक्षणम् । जीवस्य अन्यथारूपं हित्वा-स्वरूपेण स्थितिः । द्वि० १० । १ । ६ ॥

मुचुकुन्दः । क्ष० सू० वं० । मान्धातुः पुत्र' । तद्भ्रातरौ पुरुकुत्सोऽम्बरीषश्च । न० ६ । ३८ ॥ तस्य कालयवनवधादिकथा । द० ५१ । १४–२३ ॥ तत्कृता श्रीकृष्णस्तुतिः । ४६ ५८ ॥

तेन बदर्याश्रममेत्य तत्र तपश्चरणम् । ५२ । ४ ॥ द्वि० ७ । ४४ ॥

मुञ्जाटवी । गवा तत्र गमन श्रीकृष्णेन तामा सङ्कटान्मोचन च । द० १९ । १–६ ॥

मुत् । धर्मप्रजापते पुत्री । तन्माता तुष्टि । च० १ । ५१ ॥

१ मुद्गलः । क्ष० सो० व० । पूर्व्वश्यम्य भर्म्याश्वराजस्य पुत्र । सततो ब्राह्मणोऽभवत् । तत्पुत्रौ दिवोदास अहल्या च । न० २१ । ३१–३४ ॥

२ मुद्गलः । बह्वृच ऋषि । शाकल्यस्य शिष्य । द्वा० ६ । ५७ ॥ अय पूर्वोक्त एव वेति सदेह ॥

मुनिः । दक्षप्रजापतिपुत्री । कश्यपभार्या । तत्पुत्र्य अप्सरसा गणा । प० ६ । २६–२७ ॥

मुरः । पञ्चशिरा असुर । नरकासुरस्य सखा । श्रीकृष्णेन हत । द० ५९ । ६–११ ॥ तृ० ३ । ११ ॥

मुष्टिकः । कसभृत्यो मल्ल । तद्वधो बलरामेण । द० ४४ । २४–२५ ॥

मुसलस्य उत्पत्तिः । साम्बस्योदरात् ए० । १ । १७ ॥

मुहूर्तः । कालविशेष तृ० ११ । ८ ॥

मुहूर्ता । दक्षप्रजापतिपुत्री । धर्मस्य पत्नी । तत्पुत्रा मौहूर्तिका देवगणा । प० ६ । ९ ॥

मूर्खः । देहादिपु अहबुद्धि । ए० १९ । ४२ ॥

मूर्तयः । क्ष० सो० व० । कुशस्य पुत्र । न० १५ । ४ ॥

१ मूर्तिः । दक्षप्रजापतिपुत्री । धर्मप्रजापतिभार्या । तत्पुत्रौ नरनारायणौ । च० १ । ५२ ॥

२ मूर्ति । दशममन्वन्तरीय ऋषि । अ० १३ । २२ ॥

मूलकः । क्ष० सू० व० । अश्मकस्य पुत्र । तस्य नारीकवच इति नामान्तरम् । तत्पुत्रो १ दशरथ । न० ९ । ४० ॥

मृकण्डः । धातु पुत्र । तन्माता आयति । तत्पुत्रो मार्कण्डेय । च० १ । ४४ ॥

मृगया । आखेट । परीक्षित । प्र० १८ । २४ ॥ पुरजनस्य । च० २६ । ४ ॥ उत्तमस्य । च० १० । ३ ।

१ मृत्युः । अधर्मस्य नामान्तरम् । तृ० १२ । २५ ॥ तत्पुत्री अङ्गराजस्य भार्या सुनीथा । च० १३ । ३९ ॥

२ मृत्युः । कले पुत्री । भयस्य भार्या । तत्पुत्रौ यातना निरयश्च । च० ८ । ४ ॥

३ मृत्युः । यम । प्र० १६ । ८ ॥ स जन्मवता देहेन सहैव वर्तते । द० १ । ३८ ॥ स बुद्धिमताऽपोह्य । ४८ ॥

मृदुरः । क्ष० सो० व० । श्वफल्कस्य पुत्र । न० २४ । १६ ॥

मृदुवित् । क्ष० सो० व० । श्वफल्कस्य पुत्र । न० २४ । १६ ॥

मृषा । अधर्मस्य भार्या । तत्पुत्रो दम्भ माया च । अप्रजो निर्ऋति तो स्वीकृतवान् । तो दम्पती चाभवताम् । च० ८ । २–४ ॥

मेघः । अबुवाह । तस्य भगवद्गादुत्पत्ति । द्वि० १ ३४ ॥

मेघपृष्ठः । क्रौञ्चद्वीपस्य वर्षम् । पं० २० । २१ ॥

मेघमालः । प्लक्षद्वीपस्थं वर्षम् । पं० २० । ४ ॥
मेघस्वातिः । आन्ध्रराजः । द्वा० १ । २४ ॥
मेढ्रम् । शिश्नशब्दं पश्यत ॥
मेधा । दक्षप्रजापतिपुत्री । धर्मप्रजापतेर्भार्या । तत्पुत्री स्मृतिः । च० १ । ५२ ॥
१ मेधातिथिः । प्रियव्रतस्य पुत्रः । पं० १ । २५ ॥
२ मेधातिथिः । ऋषिः । कण्वऋषेः पुत्रः । तत्पुत्राः प्रस्कण्वाद्याः । न० २० । ६–७ ॥
मेनका । अप्सराः । ज्येष्ठमासनेत्री । द्वा० ११ । ३५ ॥ तत्पुत्री शकुन्तला विश्वामित्राज्जाता । न० २० । १३ ॥
मेना । हिमवतो भार्या । तत्पुत्री पार्वती । च० ७ । ५८–६५ ॥
मेरुः । पर्वतः । पं० १६ । ७-२६ ॥ तत्पुत्र्यौ आयतिः नियतिश्च धातृविधात्रोर्भार्ये । च० १ । ४४ ॥ तस्यान्याः पुत्र्यः । मेरुदेवी प्रतिरूपा उग्रदंष्ट्री लता रम्या श्यामा नारी भद्रा देववीतिः इति नव आग्नीध्रपुत्राणां भार्याः । पं० २ । १९–२३ ॥
मेरुदेवी । मेरोः पुत्री । नाभेर्भार्या । तत्पुत्रो भगवानृषभः । प्र० ३ । १३ ॥ तस्याः सुदेविः इतिनामान्तरम् । द्वि० ७ । १० ॥ पं० ३ । १ ॥
मेरुमन्दरः । मेरोरवष्टम्भपर्वतः । पं० १६ । ११–१२ ॥
मेषः । द्वादशराशिष्वन्यतमः । पं० । २१ । ४ ॥
मैत्रावरुणेष्टिः । श्राद्धदेवकृता । न० १ । १३ ॥
मैत्री । दक्षप्रजापतिकन्या । धर्मप्रजापतेर्भार्या । तत्पुत्रः प्रसादः । च० १ । ५० ॥
मैत्रेयः । ऋषिः । तस्य विदुरेण संवादः । प्र० १३ । १–२ ॥ तृ० पञ्चमाध्यायमारभ्याऽऽचतुर्थस्कन्धसमाप्ति ॥
मैनाकः । पर्वतः । हिमवतः पुत्रः । पं० १९ । १६ ॥
मोक्षः । मुक्तिः । द्वि० १० । ६ ॥ तद्दाता विष्णुः । द० ५१ । २० ॥ द्वि० ३ । १० ॥
मोदोषः । अथर्ववेदर्षिः । वेददर्शस्य शिष्यः । द्वा० ७ । २ ॥
मोहः । अविद्यावृत्तिः । तृ० १२ । २ ॥ २० । १८ ॥
मोहिन्यवतारः । प्र० ३ । १७ ॥ तद्रूपवर्णनम् । अ० ८ । ४१–४५ ॥ ९ । १७–१८ ॥ तद्रूपदर्शनेन रुद्रस्य मोहाधिगमः । १२ ॥
मौर्याः । राजानः । द्वा० १ । १२ ॥
मौसलकथा । तृ० ४ । १–२ ॥ ए० ३० । १४–२५ ॥
मौहूर्तिकाः । धर्मप्रजापतेः पुत्राः । तन्माता मुहूर्ता । ष० ६ । ९ ॥

य०

यजुः । यजुर्वेदः । प्र० ४ । २० ॥ तद्धर्ता वैशंपायनः । प्र० ४ । २१ । तस्य निगद इति नामान्तरम् । द्वा० ६ । ५२ ॥ तस्य शाखाः । ६१–६५ ॥
१ यज्ञः । यागः । तस्य ब्रह्मण उत्पत्तिः । तत्प्रभेदाश्च । तृ० १२ । ३४ । ४० ॥ ए० १९ । ३९ ॥ तस्याप्राशस्त्यम् । च० २५ । ७–॥ यज्ञकरणं ब्रह्मणा । द्वि० ६ । २२–२८ ॥ तन्नामानि । तृ० १२ । ४० ॥

२ यज्ञः। विष्णुः। द्वि० ३। ७॥

३ यज्ञः। रुचिप्रजापतेः पुत्रः। तन्माता आकूतिः। स विष्णोरवतारः। सः पुत्रिकापुत्रकधर्मेण मातामहस्य स्वायंभुवमनोः पुत्रो बभूव। तस्य भार्या तस्यैव स्वसा महालक्ष्म्यंशभूता दक्षिणा। तत्पुत्राः तुषिताः। च० १। ३–८॥ प्र० ३। १२॥ द्वि० ७। २॥ तेन देवेन्द्रो भूत्वा त्रिविष्टपरक्षणम्। स्वायंभुवमनोः राक्षसेभ्यो रक्षणं च। अ० १। १८॥

यज्ञबाहुः। [यज्ज्वबाहुः] प्रियव्रतस्य पुत्रः। शाल्मलिद्वीपाधिपः। पं० १। २५–३३॥ तन्माता बर्हिष्मती। २४–२५॥

यज्ञपुरुषः। प्र० ५। ३८॥ द्वि० ७। ११॥

यज्ञवराहः। वराहशब्दं पश्यत। तत्स्तुतिः। पं० १८। ३५–३९॥ तन्मन्त्रः। ३५॥

यज्ञहोत्रः। उत्तममनोः पुत्रः। अ० १। २३॥

यज्ज्वबाहुः। यज्ञबाहुशब्दं पश्यत॥

१ यतिः। ब्रह्मपुत्रः ऊर्ध्वरेता। च० ८। १॥

२ यतिः। क्ष० सो० वं०। नहुषस्य पुत्रः ययातेर्ज्येष्ठो भ्राता। तेन पितृदत्तराज्यानभ्युपगमः। न० १८। २॥

३ यतिः। संन्यासिशब्दं पश्यत। तद्धर्माः। ए० १८। १२–३७॥ स० १३। १–१०॥

यथासंकल्पसिद्धिः। सिद्धिः। ए० १५। २६॥

यदुः। क्ष० सो० वं०। ययातेः पुत्रः। तन्माता देवयानी। न० १८। ३३॥ तत्पुत्राः सहस्रजित् क्रोष्टा नलः रिपुः इति चत्वारः। न० २३। २०॥ तस्य अवधूतेन संवादः। ए० ७। २४–९॥

यदुकुमाराणां शापः। ए० १। ११–२४॥

यदुवंशक्षयः। प्र० १५। २२–२६॥ ए० १॥

१ यमः। विवस्वतः पुत्रः। तन्माता संज्ञा। प० ६–४०॥ तस्य माण्डव्यशापात् शूद्रायां व्यासात् विदुरत्वेन जननम्। तृ० ५। २०॥ तेन स्वदूतान्प्रति भगवन्माहात्म्यकथनम्। प० ३। १२–३३॥ तस्य बालकरूपग्रहणेन प्रेतबन्धुभिस्सह संवादः। तेन तान्प्रति तत्वोपदेशश्च। स० २। २७–॥

२ यमः। योगाङ्गभूतः कर्मविशेषः। तत्स्वरूपकथनम्। ३३–३५॥

यममार्गः। पापिनाम्। तृ० ३०। २०–२४॥

यमदूताः। तेषां विष्णुदूतैस्सह संवादः। प० १। ३२–॥ तान्प्रति यमेन भगवन्माहात्म्यकथनम्। ३। ४॥ तैः पापिनां यमलोकप्रापणम्। तृ० ३०। १९–॥

यमलार्जुनभङ्गः। श्रीकृष्णेन। द्वि० ७। २७॥ द० १०। २३–२७॥

यमी। विवस्वतः पुत्री यमुना। प० ६। ४०॥

यमुना। नदी। २। २। २७॥ पं० १९। १८॥ तस्या बलरामेण विहारार्थमाह्वानम्। द० ६५। २३-२८॥

यमौ। नकुलसहदेवौ। प्र० १०। ९॥

ययातिः। क्ष० सो० वं०। नहुषस्य पुत्रः। तस्य राज्यप्राप्तिः। न० १८। ३॥ तेन कूपे पतितायाः शुक्राचार्यपुत्र्या देवयान्या उद्धरणम्।

न० १८ । १९ ॥ तस्य देवयानीशर्मिष्ठाभ्या विवाह । ३० ॥ तस्य देवयान्या यदु-तुर्वसुनामक पुत्रद्वयोत्पत्ति । तस्य शर्मिष्ठाया द्रुह्यु अनु-पूरु-नामकपुत्रत्रयोत्पत्ति । ३३ ॥ तस्य शुक्राचार्यशापात् जराप्राप्ति । पूरुणा तत्प्रतिग्रहश्च । न० १८ । ३६-४५ ॥ तस्य वैराग्यप्राप्ति । तेन देवयानीं प्रति वस्तकथाकथन च न० १९ ॥

यवनः । कालयवन । तस्य श्रीकृष्णेन योद्धुमागमनम् । द० ५० । ४४ ॥ तस्य मुचुकुन्देन भस्मीकरणम् ५१ । १२ ॥

यवसम् । प्लक्षद्वीपस्थ वर्षम् । पं० २० । ३ ॥

यवीनरः । क्ष० सो० व० । पूरुवंश्यस्य द्विमीढस्य पुत्र । तत्पुत्र कृतिमान् । न० २१ । २७ ॥

यशोदा । ४ नन्दस्य पत्नी । गोपी । तस्या पूर्वजन्मनि द्रोणनामकवसुभार्याभूतधरानामकत्वम् । द० ८ । ४८ ॥ तस्या योगमायाया उत्पत्ति । तस्या शयने वसुदेवेन श्रीकृष्णस्य स्थापनम् । द० ३ । ५१ ॥ तया दधिनिर्मथनम् । ९ । ३ ॥ तया श्रीकृष्णस्य उदूखले दामभिर्बन्धनम् । १४–२० ॥ तस्यै श्रीकृष्णेन विश्वरूपप्रदर्शनम् । ७ । ३६ ॥ ८ । ३२ ॥

यशोनन्दिः । राजा । द्वा० १ । ३३ ॥

यागः । यज्ञशब्द पश्यत ॥

१ याज्ञवल्क्यः । स्क० । प० १५ । १३ ॥ ज्ञानिषु परिगणितोऽय प्राय तृतीयो वैशम्पायनशिष्य एव भवेत् ॥

२ याज्ञवल्क्यः । पौष्यिञ्जेरोऽय जैमिनिशिष्यस्य हिरण्य नाभस्य शिष्य । न० १२ । ४ ॥

३ याज्ञवल्क्यः । यजुर्वेदाध्यायी वैशम्पायनस्य शिष्य । देवरातस्य पुत्र । द्वा० ६ । ६२-६४ ॥ तेन वैशम्पायनात् अधीतस्य यजुर्वेदस्य छर्दन वाजिरूप धरात् सूर्यात् वाजसनीयनामकयजुश्शाखाध्ययन च । द्वा० ६ । ७३ ७४ ॥ तत्कृता सूर्यस्तुति । द्वा० ६ । ६७–७२ ॥

४ याज्ञवल्क्यः । ऋग्वेदाध्यायी । द्वा० ६ । ५४ ॥

यातना । निरयस्य भार्या । च० ८ । ४ ॥

यादवाः । यदुवश्या कुमारा । तेषा ऋषिभि शापदानम् । तृ० ३ । २४ ॥ ए० १ । १२–१७ ॥ तेषा परस्परघातेन मरणम् । ३० ॥

यादांसि । तिमे पुत्रा । ष० ६ । २६ ॥

यामाः । स्वायभुवमन्वन्तरीया देवा । प्र० ३ । १२॥

यामिनी । दक्षपुत्री तार्क्ष्यस्य भार्या । तत्पुत्रा । शलभा । ष० ६ । २१ ॥

युगन्धरः । क्ष० सो० व० । शुनेः पुत्र । न० २४ । १४ ॥

युगम् । चत्वारि । तद्वर्णनम् । तृ० ११ । १८–२२ ॥

युग्मश्लोकगीतम् ॥ गोपीभि । द० ३५ । २–२५॥

युधाजित् । क्ष० सो० व० । सुमित्रस्य पुत्र । तत्पुत्र २ शिनि । न० २४ । १२ ॥

युधिष्ठिरः । क्ष० सो० वं० । पाण्डो पुत्र । माता कुन्ती । तेनाश्वमेधत्रयकरणम् । प्र० ८ । ६ ॥ तेन पुनराहूताग्न्यार्थो समाधानम् । प्र० ९ । ४८ ॥ तस्य स्वकृतयुद्धस्यापमिन्त्ययुद्धि । ८ । ४६–५२ ॥ राज्यपालनम् । १० । ३–६ । १२ । ४ । दुर्निमित्तदर्शनम् । १४ । २ ॥

र०

रणञ्जयः। क्ष० सू० वं०। न० १२। १३॥
१ रतिः। मन्मथस्य भार्या। तस्याः शम्बरगृहे वासः। तत्र तस्याः मायावती इति नाम। द० ५५। ६–७॥
२ रतिः। विभोर्भार्या। पं० १५। ६॥
रथीतरः। क्ष० सू० वं०। पृषदश्वस्य पुत्रः। तत्पुत्राः आङ्गिरसाः राथीतराश्च। न० ६। १–३॥
रन्तिदेवः। क्ष० सो० वं०। पूरुवंश्यस्य सङ्कृतेः पुत्रः। तस्य कथा। न० २१। २–१७॥ प्र० १२। २४। द्वि० ७। ४४॥
रभसः। क्ष० सो० वं०। २ रम्भस्य पुत्रः। तत्पुत्रो गम्भीरः। न० १७। १०॥
रमणकम्। शाल्मलिद्वीपस्थं वर्षम्। पं० २०। ९॥
१ रमणकः। प्रियव्रतस्य पुत्रः। पं० २०। ३१॥
२ रमणकः। जम्बूद्वीपस्योपद्वीपः। पं० १९। ३०॥ तत्र कालियनागस्य वासः। द० १७। १॥
रमा। महालक्ष्मीः। श्रीशब्दं पश्यत॥
रमादेवी। केतुमालस्थस्य भगवतो भार्या। पं० १८। १५–२३॥
१ रम्भः। क्ष० सू० वं०। विविंशतेः पुत्रः। तत्पुत्रः खनिनेत्रः। न० २। २५॥
२ रम्भः। क्ष० सो० वं०। आयोः पुत्रः। न० १७। १॥ तत्पुत्रो रभसः। १०॥
रम्भा। अप्सराः। आषाढमासनेत्री। द्वा० ११। ३६॥
रम्यकः। आग्नीध्रपुत्रः। तद्भार्या मेरोः पुत्री रम्या। पं० २। १९–२३॥
रम्यकम्। जम्बूद्वीपस्थं वर्षम्। पं० १८। २४–२८॥
रम्या। मेरोः पुत्री। आग्नीध्रपुत्रस्य रम्यकस्य भार्या। पं० २। १९–२३॥
रयः। क्ष० सो० वं०। पुरूरवसः पुत्रः। तत्पुत्रः एकः। न० १५। १–२॥
रसः। अंभसो गुणः। द्वि० ६। १॥ तृ० ६। १३॥ २६। ४१–४२॥
रसकुल्या। कुशद्वीपस्था नदी। पं० २०। १५॥
रसना। जिह्वेन्द्रियम्। तदुत्पत्तिः अभिमानिदेवता च। तृ० ६। १–१३॥ २६। ४१। ४८॥
रसातलम्। षष्ठ अधोलोकः। उत्पत्तिः। द्वि० ५। ४०॥ पं० २४। ७। ३०॥ द्वि० १। २६॥ तत्र हिरण्याक्षगमनम्। तृ० १८॥
१ राका। अङ्गिरसः पुत्री। तन्माता श्रद्धा। च० १। ३४॥ सा आदित्यस्य धातोर्भार्या। तत्पुत्रः प्रातः। प० १८। ३॥
२ राका। शाल्मलिद्वीपस्था नदी। पं० २०। १०॥
राजकः। विशाखयूपपुत्रो मगधराजः। द्वा० १। ३॥
राजा। मूर्धाभिषिक्तः क्षत्रियः। तद्धर्माः। प्र० १७। १०–११; १६,४१॥ तन्महिमा। १८। ४२–४६॥ तृ० २१। ५०–५५॥ च० १३। २३॥ १४। १५–२०॥ १६। ४–१८॥ २०। १३–१४॥ २१। २१–२३॥ २६। ६–८॥ पं० ७। ४॥ प० १४। १७–२०॥ स० ११। १४॥ न० १५। ३८, ४१॥ द० ७३। २१॥ ए० १७। १७, ४५॥ तेन लोकरक्षणाभावे लोकस्य

प्रति पत्रिकाप्रेषणम् । ३७–३४ ॥ तस्याः भगवत्याः देवालयगमनम् । ५३ । ४० ॥ तस्याः हरणं श्रीकृष्णेन । ५५ ॥ तस्या विवाहः । ५४ । ५४ ॥ ८३ । ८ ॥ तया सह श्रीकृष्णस्य प्रेमकलहः । ६० ॥ तत्पुत्राः । ६१ । ८-९ ॥ तत्पुत्री चारुमती कृतवर्मसुतस्य ३ बलेर्भार्या । २४ ॥

रुक्मी । विदर्भदेशाधिपतेर्भीष्मकस्य पुत्रः । रुक्मिण्या भ्राता । श्रीकृष्णेन तस्य विरूपकरणम् । ५४ ॥ तस्य प्रतिज्ञानुसारेण कुण्डिनमप्रविश्यैव भोजकटे वासः । ५२ ॥ तत्पुत्री रुक्मवती रुक्मिण्याः स्नुषा । प्रद्युम्नस्य भार्या । ६१ । १९ ॥ तस्य वधो रुक्मवतीप्रद्युम्नयोर्विवाहसमये बलरामेण । ३६ ॥

रुक्मेषुः । क्ष० सो० वं० । रुचकस्य पुत्रः । न० २३ । ३५ ॥

१ रुचकः । मेरोः केसरपर्वतः । पं० १६ । २६ ॥

२ रुचकः । क्ष० सो० वं० । पृथुश्रवसः पुत्रः । तत्पुत्राः पुरुजित् रुक्मः रुक्मेषुः पृथुः ज्यामघः इति पञ्च । न० २३ । ३५ ॥

रुचिः । ब्रह्मणो मानसः पुत्रः । तद्भार्या स्वायंभुवमनुपुत्री आकूतिः । तत्पुत्रो यज्ञनामा भगवान् । पुत्री यज्ञस्य भार्या महालक्ष्म्यंशभूता दक्षिणा । च० १–४ ॥ प्र० ३ । १२ ॥ द्वि० ७ । २ ॥

रुचिराश्वः । क्ष० सो० वं० । सेनजितः पुत्रः । तत्पुत्रः पारः । न० २१ । २३ ॥

रुद्रः । महादेवः । तस्योत्पत्तिः तस्य एकादश नामानि च । तृ० १२ । ६–१५ ॥ तद्रूपवर्णनम् । १४ । २३–२८ ॥ च० ५ । १० ॥ ६ । ३३–३९ ॥ तद्भार्या १ दक्षपुत्री सती । १ । ६५ ॥ १ दक्षेण तस्यावमानकरणम् शापदानं च । २ । ९–१७ ॥ तदवतारभूतो वीरभद्रः । ५ । २–६ ॥ तेन सतीदेव्याः सान्त्वनम् । ३ । १६–॥ तत्पार्षदैर्दक्षयज्ञध्वंसार्थं यत्नः । ४ । ३२ ॥ यज्ञध्वंसः । ५ । १४ ॥ तत्स्तुतिर्ब्रह्मकृता । ६ । ४२–५० ॥ तत्स्तुतिः प्रजापतिकृता । अ० ७ । २१–३५ ॥ तत्स्तुतिः दितिकृता । तृ० १४ । ३३–३५ ॥ तन्माहात्म्यम् । तृ० १४ । २४–२८, ३४–३५ ॥ च० २ । २ ॥ ३ । ११ ॥ ४ । ११, १४–१६ ॥ ५ । १०–११ ॥ ६ । ३२–४२ ॥ ७ । १४ ॥ २४ । १७–१८ । २५ ॥ न० ९ । ७ ॥ द० ८८ । ३ ॥ तन्मन्त्रम् । पं० १७ । १७ ॥ तत्कृता भगवत्स्तुतिः । तृ० १४ । ३४–३५ ॥ च० २४ । ३३–६८ ॥ पं० १७ । १७–२४ ॥ अ० १२ । ४–१२ ॥ द० ६३ । ३४–४५ ॥ द० ६३ । ३४–४५ ॥ तेन पार्वतीं प्रति भगवद्भक्तानां माहात्म्यकथनम् । ष० १७ । २७ ॥ तेन विषपानम् । अ० ७ । १८–४६ ॥ तस्य मोहिनीरूपदर्शनेन विकारोत्पत्तिः । १२ । २४ ॥ रुद्रेण यज्ञवास्तुगतद्रव्यस्य नाभागाय दानम् । न० ४ । ५-१० ॥ तेन भस्मासुराय वरदानादिकथा । द० ८८ । १४–४० ॥

रुद्रगीतम् । श्रीरुद्रेण प्रचेतोभ्य उपदिष्टम् । च० २४ । १०–७९ ॥

रुद्रसावर्णिः । द्वादशो मनुः । अ० १३ । २७ ॥

रुद्राः । एकादश रुद्रा कोटिशो रुद्राश्च । भूतप्रजापते पुत्रा । तन्माता दक्षप्रजापतिपुत्री सरूपा । प० ६ । १७ ॥

रुशद्रथः । क्ष० सो० व० । अनुराजवशोत्पन्नस्य तितिक्षो पुत्र । तत्पुत्रो हेम । न० २३ । ४ ॥

रुशेकुः । क्ष० सो० व० । श्वाहे पुत्र । तत्पुत्र ५ चित्ररथ । न० २३ । ३१ ॥

रुषाभानुः । हिरण्याक्षस्य भार्या । स० २ । १९ ॥

रूपम् । तेजोगुण । तृ० २६ । ३८ ॥

रूपवती । क्रौञ्चद्वीपस्था नदी । पं० २० । २१ ॥

रेणुका । रेणो पुत्री । जमदग्नेर्भार्या । न० १५ । १२ ॥ तस्या हनन तत्पुत्रेण परशुरामेण पुनस्तस्या भर्त्रा उज्जीवन च । १६ । २–८ ॥

रेतःकुल्या । लालाभक्षशब्द पश्यत ॥

रेवतः । क्ष० सू० व० । आनर्तस्य पुत्र । तत्पुत्रा ककुद्मिप्रभृतय शतम् । न० ३ । २७–२९ ॥

१ रेवती । ककुद्मिन पुत्री । बलरामस्य भार्या । न० ३ । ३६ ॥

२ रेवती । मित्रनामकादित्यस्य भार्या । तत्पुत्र उत्सर्ग । प० १८ । ६ ॥

रेवा । नदी । प० १९ । १८ ॥ द० ७९ । २१ ॥

रैभ्यः । क्ष० सो० व० । सुमते पुत्र । तत्पुत्रो दुष्यन्त । न० २० । ७ ॥

१ रैवतः । प्रियव्रतस्य द्वितीयभार्याया पुत्र । पञ्चम-मन्वन्तराधिप । पं० १ । २८ ॥ स उत्तम तामसयो सोदर । तत्पुत्रा बलिविन्ध्यादय । अ० ५ । १–२ ॥

२ रैवतः । एकादशरुद्रेष्वन्यतम । प० ६ । १७ ॥

३ रैवतः । रेवतपुत्रस्य ककुद्मिनो नामान्तरम् । तेन स्वपुत्र्या रेवत्या वरप्रश्नार्थं ब्रह्मलोकगमनम् । न० ३ । २९–३० ॥

रैवतकः । पर्वत । प० १९ । १६ ॥ तत्र बलरामस्य स्त्रीभि सह क्रीडा तेन द्विविदवधश्च ॥ द० ६७ ॥

रैवतमन्वन्तरम् । पञ्चममन्वन्तरशब्द पश्यत ॥

१ रोचनः । तुषितेष्वन्यतम । च० १ । ७ ॥ तुषितशब्द च पश्यत ॥

२ रोचनः । स्वारोचिषमन्वन्तरीय इन्द्र । अ० १ । २० ॥

१ रोचना । वसुदेवस्य भार्या । तत्पुत्रा हस्त हेमाङ्गद इत्याद्या । न० २४ । ४९ ॥

२ रोचना । रुक्मिण पौत्री अनिरुद्धस्य भार्या । द० ६१ । २५ ॥

रोचिः । विभावसुनामकवसो पुत्र । प० ६ । १६ ॥

रोचिष्मान् । स्वारोचिषमनो पुत्र । अ० १ । १९ ॥

रोधस्वती । नदी । पं० १९ । १८ ॥

१ रोमपादः । क्ष० सो० व० । धर्मरथस्य पुत्र । तस्य चित्ररथ इति नामान्तरम् । अप्रजस्तस्य दशरथपुत्र्या शान्ताया पुत्रीत्वेन स्वीकार । न० २३ । ७ । तत्पुत्र चतुरङ्ग । १० ॥

१ रोमपादः । क्ष० सो० व० । विदर्भस्य पुत्र । तत्पुत्रो बभ्रु । न० २४ । १–२ ॥

रोमहर्षणः । व्यासशिष्य सूत पौराणिक । प्र० ४ । २२ ॥ तस्य वधो बलरामेण । द० ७८ । २२–२८ ॥ तत्पुत्र सूतपौराणिक ॥

१ रोहिणी । वसुदेवस्य भार्या । तत्पुत्राः बलः गदः सारणः दुर्मदः विपुलः ध्रुवः कृतः इत्याद्याः । न० २४ । ४६ ॥

२ रोहिणी । श्रीकृष्णस्य भार्या । षोडशसहस्रान्तर्गता । तत्पुत्रा दीप्तिमत्प्रभृतयः । द० ६१ । १८ ॥

रोहितः । क्ष० सू० वं० । हरिश्चन्द्रस्य पुत्रः । तस्य कथा । न० ७ । ९–२७ ॥ तत्पुत्रो हरितः । न० ८ । १ ॥

रौद्राश्वः । क्ष० सो० वं० । अहंयातेः पुत्रः । तत्पुत्राः ऋतेयुप्रभृतयो दश घृताच्यामप्सरसि जाताः ॥ न० २० । ३–५ ॥

रौरवः । नरकः । पं० २६ । ७, १० ॥

ल०

लक्षणा । १ लक्ष्मणाशब्दं पश्यत ॥

लक्ष्मणः । क्ष० सू० वं० । दशरथस्य पुत्रः । न० १० । २ ॥ तस्य पुत्रौ अङ्गद, चित्रकेतुश्च । न० ११ । १२ ॥

१ लक्ष्मणा । (माद्री) मद्राधिपतेः पुत्री । श्रीकृष्ण महिषी । द० ५८ । ५७ ॥ तस्या विवाहकथा । ८३ । १७–३९ ॥ तत्पुत्रा. । ६१ । १५ ॥

२ लक्ष्मणा । दुर्योधनस्य पुत्री । तस्याः हरणं जाम्बवती-पुत्रेण साम्बेन । द० ६८ ॥

लक्ष्मीः । श्रीशब्दं पश्यत ॥

लघिमा । सिद्धिः । ए० १५ । १२ ॥

लघुः । कालविशेषः । तृ० ११ । ८ ॥

लङ्का । जम्बूद्वीपस्योपद्वीपः । पं० १९ । ३० ॥

लता । मेरोः पुत्री । इलावृतस्य भार्या । पं० २ । १९–२३ ॥

लम्बा । २ दक्षप्रजापतिपुत्री । धर्मप्रजापतेर्भार्या । तत्पुत्रो विद्योतः । ष० ६ । ५ ॥

लम्बोदरः । आन्ध्रराजः । द्वा० १ । २४ ॥

लयः । प्रलयशब्दं पश्यत ॥

लयचिन्तनप्रकारः । प्र० १५ । ४१ । ४२ ॥

लयप्रकरणम् । ए० २४ । २०–२६ ॥

१ लवः । क्ष० सू० वं० । श्रीदाशरथिरामस्य पुत्रः । न० ११ । ११ ॥

२ लवः । कालविशेषः । तृ० ११ । ६ ॥

लवणः । असुरः । मधोः पुत्रः । दाशरथिना शत्रुघ्नेन हतः । न० ११ । १४ ॥

लाभः । उत्तमा भगवद्भक्तिः । ए० १९ । ४० ॥

लालाभक्षः । (रेतःकुल्या) नरकः । पं० २६ । ७ । २६ ॥

लुब्धककुलिङ्गमिथुनकथा । सं० २ । ५०–५६ ॥

लोकः । भुवनम् । ते च सप्त ऊर्ध्वलोकाः सप्ताधोलोका इति चतुर्दश । भूः भुवः स्वः महः जनः तपः सत्यम् इति सप्तोर्ध्वलोकाः । अतलं वितलं सुतलं तलातलं महातलं रसातलं पातालम् इति सप्ताधोलोकाः । द्वि० १ । २६–२८ ॥

लोकालोकः । पर्वतः । पं० २० । ३६ ॥

लोभः । दम्भस्य पुत्रः । तद्भार्या निकृतिः । तत्पुत्रौ क्रोधः हिंसा च दम्पती । च० ८ । ३ ॥ तस्य ब्रह्मण अधरोष्ठादुत्पत्तिः । तृ० १२ । २६ ॥

लोमानि । रोमाणि । उत्पत्तिः । द्वि० १० । २३ ॥

लोहितार्णः । क्रौञ्चद्वीपस्थं वर्षम् । पं० २० । २१ ॥

लौगाक्षिः । सामग ऋषिः । पौष्यञ्जेः शिष्यः । द्वा० ६ । ७९ ॥

व०

वङ्गः । क्ष० सो० वं० । २ बलेर्भार्यायां दीर्घतमस ऋषेर्जातः पुत्रः । न० २३ । ५ ॥

वज्रम् । इन्द्रस्यायुधम् । दधीचिऋषेरस्थिभिर्निर्मितम् । प० १० । १-१३ ॥

वज्रः । क्ष० सो० वं० । अनिरुद्धस्य पुत्रः । तन्माता रुक्मिणः पौत्री रोचना । द० ९० । ३७ ॥ तस्य मधुरायां पट्टाभिषेकः । प्र० १५ । ३९ ॥

वज्रकण्टकशाल्मली । नरकः । पं० २६ । ७ । २१ ॥

वज्रकूटः । प्लक्षद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । ४ ॥

वज्रनाभः । क्ष० सू० वं० । वलस्थलस्य पुत्रः । न० १२ । २-३ ॥

वज्रमित्रः । क्ष० । शुङ्गवंशीयस्य घोषस्य पुत्रः । द्वा० १ । १७ ॥

वटपत्रशायी । नारायणः । मार्कण्डेयेन तद्दर्शनम् । द्वा० ९ । २०-३९ ॥

वटोदका । नदी । च० २८ । ३५ ॥

१ वत्सः । प्रतर्दनस्य नामान्तरम् । न० १७ । ६ ॥

२ वत्सः । क्ष० सो० वं० । सेनजितः पुत्रः । न० २१ । २३ ॥

वत्सकः । क्ष० सो० वं० । २ शूरस्य पुत्रः । न० २४ । २९ ॥ तस्य मिश्रकेश्यामप्सरसि जाताः पुत्राः ६ वृकादयः । ४३ ॥

वत्सप्रीतिः । क्ष० सू० वं० । भलन्दनस्य पुत्रः । तत्पुत्रः प्रांशुः । न० २ । २३-२४ ॥

१ वत्सरः । कालविशेषः । स पञ्चविधः । तृ० ११ । १३-१४ ॥ पं० २२ । ७ ॥

२ वत्सरः । क्ष० । ध्रुवस्य पुत्रः । तन्माता भ्रमिः । च० १० । १ ॥ तस्य राज्याभिषेकः । च० १३ । ११ ॥ तद्भार्या स्वर्वीथी । तत्पुत्राः पुष्पार्णः तिग्मकेतुः इषः ऊर्जः वसुः १ जयश्चेति षट् । च० १३ । १२-॥

वत्सवृद्धः । क्ष० सू० वं० । उरुक्रियस्य पुत्रः । तत्पुत्रः प्रतिव्योमः । न० १२ । १० ॥

वत्सासुरहननम् । श्रीकृष्णेन । द० ११ । ४१-४४ ॥

वनः । (वेनः) । क्ष० सो० वं० । उशीनरस्य पुत्रः । न० २३ । ३ ॥

वनस्पतिः । क्रौञ्चद्वीपस्थं वर्षम् । पं० २० । २१ ॥

वनेयुः । क्ष० सो० वं० । रौद्राश्वस्य पुत्रः । न० २० । ५ ॥

वयुनः । कृशाश्वस्य पुत्रः । तन्माता धिषणा । प० ६ । २० ॥

वयुना । अग्निष्वात्तादिपितॄणां पुत्री । तन्माता स्वायंभुवदक्षपुत्री स्वधा । तस्याः स्वसा धारिणी । ते उभे ब्रह्मवादिन्यौ । च० १ । ६४ ॥

वराहः । भगवतोऽवतारः । प्र० ३ । ७ ॥ द्वि० ७ । १ ॥ ब्रह्मणो नासाविवरादुत्पन्नः । तृ० १३ । १८ ॥ तद्वर्णनम् । २७-३० ॥ तत्स्तुतिः । ३४-४५ ॥ हिरण्याक्षेण सह युद्धम् । १८ । १९ ॥ हिरण्याक्षवधः । १३ । ३२ ॥ १९ । २५-२६ ॥

वराहकल्पः । तृ० ११ । ३६ ॥

वराहमन्त्रः । पं० १८ । ३५ ॥

वरीयान् । ऋ० । पुलहऋषेः पुत्रः । माता गतिः । च० १ । ३८ ॥

वरुणः । पश्चिमदिक्पालको देवः । कश्यपस्य पुत्रः । तन्माता अदितिः । प० ६ । ३९ ॥ अयं द्वादशादित्येष्वन्यतमः । तद्भार्या चर्षणी । तस्य यज्ञीयाग्निकुण्डादुत्पन्नः पुत्रः २ भृगुः । प० १८ । ४ ॥ वल्मीके पतितात्तद्रेतसो जातः पुत्रः वाल्मीकिऋषिः । ५ ॥ तस्याऽपरः पुत्रो दक्षसावर्णिः । अ० १३ । १८ ॥ तस्य राजधानी विभावरी । तृ० १७ । २६ ॥ तत्सकाशे युद्धाय हिरण्याक्षस्य गमनम् । २४–३१ ॥ तत्सकाशं गतस्य श्रीकृष्णस्य तेन स्तुतिः । द० २८ । ५–८ ॥

वर्णाः । ब्राह्मणादयश्चत्वारः । स० ११ ॥

वर्धनः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । माता मित्रविन्दा । द० ६१ । १६ ॥

वर्धमानः । क्रौञ्चद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । २१ ॥

वर्षः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । तन्माता उपदेवा । न० २४ । ५१ ॥

वर्षऋतुवर्णनम् । द० १८ । ४–७ ॥ २० । ३–२४ ॥

वल्कः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । तन्माता इला । न० २४ । ४९ ॥

वशित्वम् । सिद्धिः । तत्प्राप्त्युपायः । ए० १५ । १६ ॥

वषट् । देवेभ्यो हविर्दानम् । द्वि० ७ । ३८ ॥

१ वसिष्ठः । ब्रह्मर्षिः ब्रह्मणो दशसु मानसपुत्रेष्वन्यतमः । ब्रह्मणः प्राणाज्जातः । तृ० १२ । २०–२३ ॥ तस्य भार्या कर्दमप्रजापतेः पुत्री अरुन्धती (ऊर्जा) । पुत्राः चित्रकेत्वादयः । च० १ । ४०–४१ ॥ [कदाचिद्रुद्रशापाद्ब्रह्मणो मानसपुत्रेषु नष्टेषु अयमपि मृतः । इयं कथा पुराणान्तरे प्रसिद्धा ।] सा अत्रापि सूचिताऽस्ति । पश्यत च० ३० । ४८ ॥ तत्र महदवज्ञानादित्यस्य रुद्रशापादित्यर्थः । तेन स शापो न केवलं दक्षाय किंतु उपलक्षणया मरीच्यादीनामपि ॥

२ वसिष्ठः । अयं द्वितीयवारमपि ब्रह्मणः यज्ञकुण्डात् जातः । अयमेवेक्ष्वाकुवंशस्य पुरोहितः । भार्या अक्षमाला । इयं कथा महाभारते उद्योगपर्वणि प्रसिद्धा । सोऽपि निमिराजस्य शापान्मृतः । न० १३ । ५ ॥

३ वसिष्ठः । उर्वशीदर्शनक्षुभितयोः मित्रावरुणयोर्वीर्यात्कुम्भे पतिताज्जातः । प्रथमस्यैवेदं तृतीयं जन्म । तदाऽस्य भ्राता २ अगस्त्यः । अस्य भार्या नारदभगिनी अरुन्धती । पुत्राः शक्तिऋषिप्रभृतयः । पौत्रः पराशरः । प० १८ । ५ ॥

१ वसुः । क्ष० सू० वं० । भूतज्योतिषः पुत्रः । तत्पुत्रः प्रतीकः । न० २ । १७–१८ ॥

२ वसुः । ध्रुवपुत्रस्य २ वत्सरस्य पुत्रः । माता स्वर्वीथी । च० १३ । १२ ॥

३ वसुः । दक्षप्रजापतिपुत्री । धर्मप्रजापतेर्भार्या । तत्पुत्रा अष्टौ वसवः । प० ६ । १० ॥

४ वसुः । अष्टवसुष्वन्यतमः । धर्मप्रजापतेः पुत्रः । तन्माता ३ वसुः । तद्भार्या आङ्गिरसी । तत्पुत्रः शिल्पिपतिर्विश्वकर्मा । प० ६ । १५ ॥

५ वसुः । वसवः । ते चाष्टौ । धर्मप्रजापतेः पुत्राः । तेषां नामानि । द्रोणः प्राणः ध्रुवः अर्कः अग्निः

दोष वसु विभावसुश्चेति। प० ६। ११॥ द्वि० ३। ३॥

६ वसुः। क्ष० सू० व०। २ कुशस्य पुत्र। न० १५। ४॥

७ वसुः। उपरिचर। क्ष० सो० व०। पूरुवंशीयस्य कृतिन पुत्र। तत्पुत्रा बृहद्रथ कुशाम्ब मत्स्य प्रत्यग्र चेदि इति पञ्च। न० २२। ५–६॥

८ वसुः। नरकासुरपक्षीयो मुरस्य पुत्रोऽसुर। द० ५९। १२॥

९ वसुः। क्ष० सो० व०। श्रीकृष्णस्य पुत्र। तन्माता नाग्नजिती सत्या। द० ६१। १३॥

१ वसुदेवः। क्ष० सो० व०। यदुवंशीयस्य शूरस्य पुत्र। न० २४। २८॥ तस्य आनकदुन्दुभिरिति नामान्तरम्। २९–३०॥ तस्य पत्नी देवकस्य पुत्री देवकी। तथा पौरवी रोहिणी भद्रा मदिरा रोचना इला इत्याद्याश्च देवकीप्रमुखास्तद्भार्याः। ४५॥ तस्य देवक्या विवाहानन्तर स्वगृह प्रत्यागमनम्। द० १। २९॥ तेन देवकीवधार्थमुद्यतस्य कंसस्य स्वपुत्राणा समर्पणप्रतिज्ञानेन तन्मोचनम्। ५४॥ कंसेन हताना षण्णा तत्पुत्राणा पूर्वजन्मनि नामानि। स्मर उद्गीथ परिष्वङ्ग पतङ्ग क्षुद्रभृत् घृणी चेति। ८५। ४८॥ तस्य भार्याया देवक्या श्रीकृष्णस्य पुत्रत्वेन जननम्। ३। १–१२॥ तेन श्रीकृष्णस्य जननानुपद यशोदाशयने न्यसनम्। ३। ५१॥ तेन पूर्वं श्रीकृष्णजननसमये सकल्पितगोदानकरणम्। द० ४५। २८॥ तेन यज्ञकरणम्। ८४। ४२–५६॥ तेन नारदं प्रति भागवतधर्मप्रश्न। ए० २। ४–९॥ तेन श्रीकृष्णस्तुति। द० ३। १३–२२॥ ८५। ३–२०। स पूर्वजन्मनि सुतपा नाम प्रजाति। ३। ३२॥

२ वसुदेवः। क्ष०। प्रथम काण्व। तेन शुङ्ग देवभूति हत्वा स्वय राज्यकरणम्। द्वा० १। २०॥

वसुन्धराः। शाल्मलिद्वीपस्था पुरषा। पं० २०। ११॥

वसुभृद्यानः। ऋषि। वसिष्ठस्य पुत्र। तन्माता ऊर्जा। च० १। ४१॥

१ वसुमान्। क्ष० सो० व०। श्रुतायो पुत्र। न० १५। २॥

२ वसुमान्। क्ष० सो० व०। श्रीकृष्णस्य पुत्र। तन्माता जाम्बवती। द० ६१। १२॥

वसुमित्रः। क्ष०। शुङ्गस्य सुज्येष्ठस्य पुत्र। द्वा० १। १७॥

वसुहंसः। क्ष० सो० व०। वसुदेवस्य पुत्र। तन्माता श्रीदेवा। न० २४। ५१॥

वसोर्धारा। अग्निनामकवसोर्भार्या। तत्पुत्रा द्रविणकादय। प० ६। १३॥

वस्त्रापहारः। श्रीकृष्णेन गोपकन्यानाम्। द० २२॥

वस्वनन्तः। क्ष० सू० वं०। निमिवंशीयस्य उपगुप्तस्य पुत्र। तत्पुत्र युयुध। न० १३। २५॥

वहीनरः। क्ष० सो० वं०। पाण्डववंशस्य दुर्मदस्य पुत्र। तत्पुत्र दण्डपाणि। न० २२। ४३॥

१ वह्निः। वागभिमानी देव। द्वि० ६। १॥ १०। १९॥

२ वह्निः। क्ष० सो० वं०। ययातिपुत्रस्य तुर्वसो पुत्र। तत्पुत्रो भर्ग। न० २३। १६॥

३ वह्निः । क्ष० सो० वं० । कुकुरस्य पुत्रः । तत्पुत्रो विलोमा । न० २४ । १९ ॥

४ वह्निः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । तन्माता मित्रविन्दा । द० ६१ । १६ ॥

१ वाक् । वागिन्द्रियम् । तस्योत्पत्तिः तदभिमानिदेवता च । तृ० ६ । १२–१३ ॥

२ वाक् । ब्रह्मण आस्यादुत्पन्ना । द्वि० ६ । १ ॥ १० । १९ ॥ तृ० ६ । १२ ॥ तृ० १२ । २६ ॥ तस्याः कामना ब्रह्मणा । २८–३४ ॥

वाजपेयः । यज्ञः । तृ० १२ । ४० ॥ तत्करणं १ दक्षेण । च० ३ । ३ ॥

वाजसनी । वाजिरूपेण सूर्येण ३ याज्ञवल्क्यायोपदिष्टा श्रुतिः । द्वा० ६ । ७३–७४ ॥

वातापिः । असुरः । हिरण्यकशिपुपुत्रस्य ह्रादस्य पुत्रः । प० १८ । १५ ॥

वात्स्यः । ऋ० । बह्वृचस्य शाकल्यस्य पुत्रः । द्वा० ६ । ५७ ॥

वानप्रस्थः । वैखानसाः वालखिल्याः औदुम्बराः फेनपा इति चतुर्विधो वनस्थः तृतीयाश्रमी । तृ० १२ । ४३ ॥ तद्धर्माः । स० १२ । १७–३१ ॥ ए० १८ । १–११ ॥

१ वामः । एकादशरुद्रेष्वन्यतमः । प० ६ । १७ ॥

२ वामः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । तन्माता भद्रा । द० ६१ । १७ ॥

वामदेवः । शाल्मलिद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । १० ॥

१ वामनः । लोकालोकपर्वतस्थः पश्चिमदिग्गजः । पं० २० । ३९ ॥

२ वामनः । भगवदवतारः कश्यपऋषेः पुत्रः । तन्माता अदितिः । तस्य उरुक्रम इति नामान्तरम् । तत्पत्नी कीर्तिः । पुत्रः बृहच्छ्लोकः । ष० १८ । ८ ॥ तस्यावतारः । द्वि० ७ । १७ ॥ प्र० ३ । १९ ॥ तत्कथाविस्तारः । अ० १८ । १ ॥ तस्य महाबलियज्ञवाटगमनम् । २० ॥ तेन पदत्रययाचनम् । १९ । १६ ॥

वायकः । तेन श्रीकृष्णरामयोर्वेषरचनम् । द० ४१ । ४०–४१ ॥

वायुतत्त्वम् । तदुत्पत्तिः । द्वि० ५ । २६ ॥ ६ । ४ ॥ १० । २० ॥ तृ० ५ । ३२ । २६ । ३५–३७ ॥

वायुतीर्थम् । सरस्वतीनद्याम् । तृ० १ । २२ ॥

वाराणसी । काशी पुरी । तद्दाहः सुदर्शनास्त्रेण । द० ६६ । ४० ॥

वाराहकल्पः । तृ० ११ । ३६ ॥

वारिधारः । पर्वतः । पं० १९ । १६ ॥

वारिसारः । द्वितीयो मौर्यः । द्वा० १ । १३ ॥

वारुणी । कादम्बरी । तस्या उत्पत्तिः । अ० ८ । ३० ॥ तत्पानं बलरामेण । द० ६५ । १९–२० ॥

वार्क्षी । प्रम्लोचानाम्न्या अप्सरसः पुत्री । तत्पिता कण्डुनामा महर्षिः ॥ वृक्षैः संवर्धिता । तस्याः सोमेन दशभ्यः प्रचेतोभ्यो दानम् । च० ३० । १३–२० ॥ प० ४ । १५–१६ ॥ तस्याः मारिषेति नामान्तरम् ॥

१ वालखिल्याः । वानप्रस्थावान्तरप्रभेदः । तृ० १२ । ४३ ॥

२ वालखिल्याः । क्रतुऋषेः पुत्राः । तन्माता कर्दमप्रजापतिपुत्री क्रिया । ते च षष्ठिसहस्रसंख्याकाः । च० १ । ३९ ॥ तैः सूर्यस्याभिमुख्येन स्थित्वा सूक्तैः स्तुतिः । पं० २१ । १७ ॥

वालखिल्यसंहिता । ऋग्वेदान्तर्गता । द्वा० ६ । ५९ ॥

वाली । वानरेन्द्रः । श्रीरामेण हतः । न० १० । १२ ॥ तत्पुत्रोऽङ्गदः । १९ ॥

वाल्मीकिः । प्राचेतसः । ऋषिः । वल्मीके पतिताद्वरुणस्य वीर्यात् जातो महायोगी रामायणनिर्माता ऋषिः। प० १८ । ५ ॥ तदाश्रमगमनं सीतायाः । न० ११ । १० ॥

१ वासना । कर्मवासना । द्वि० २ । २ ॥

२ वासना । अर्कनामकवसोर्भार्या । प० ६ १३ ॥

वासुकिः । सर्पराजः । तेन मन्दरपर्वतं संवेष्ट्य समुद्रमथनम् । अ० ७ । १ ॥

वासुदेवद्वादशाक्षरमन्त्रः । च० ८ । ५३–५४ ॥

वाहिनीपतिः । क्ष० सू० वं० । न० १२ । १० ॥

विकम्पनः । राक्षसः । तस्य वधः । न० १० । १८ ॥

विकल्पः । अवान्तरकल्पाख्यः कालविशेषः । द्वि० ८ । १२ ॥ ९ । ३६ ॥

विरूपवसनाः । प्र० १७ । १९ ॥

विकुक्षिः । क्ष० सू० वं० । इक्ष्वाकोः पुत्रः । तस्य शशाद इति नामान्तरम् । तत्पुत्रः पुरञ्जयः । न० ६ । ४–१२ ॥

विकुण्ठः । श्रीकृष्णः । द्वि० ७ । ३१ ॥

विकुण्ठा । शुभ्रस्य पत्नी। तत्पुत्रो वैकुण्ठः। अ० ५। ४ ॥

विकृतिः । क्ष० सो० वं० । जीमूतस्य पुत्रः । तत्पुत्रः भीमरथः । न० २४ । ४ ॥

विग्रहपूजा । प्रतिमापूजाशब्दं पश्यत ॥

विचारुः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । तन्माता रुक्मिणी । द० ६१ । ९ ॥

विचित्रः । देवसावर्णिपुत्रः । अ० १३ । ३० ॥

विचित्रवीर्यः । क्ष० सो० वं० । शन्तनोः पुत्रः । तस्य द्वे भार्ये । प्रथमा अम्बिका तस्यां व्यासाज्जातः पुत्रः धृतराष्ट्रः । द्वितीया अम्बालिका तस्यां व्यासाज्जातः पुत्रः पाण्डुः । तद्दास्यां शूद्रायां व्यासाज्जातः पुत्रः विदुरः । न० २२ । २१–२५ ॥

१ विजयः । भगवतो द्वारपालकः । तृ० १६ । २ ॥ विशेषं जयविजयशब्दे पश्यत ॥

२ विजयः । क्ष० सू० वं० । सुदेवस्य पुत्रः । तत्पुत्रो भरुकः । न० ८ । १–२ ॥

३ विजयः । क्ष० सू० वं० । ४ जयस्य पुत्रः । तत्पुत्रः ऋत । न० १३ । २५ ॥

४ विजयः । क्ष० सो० वं० । पुरूरवसः पुत्रः । तत्पुत्रो भीमः। न० १५ । १–३ ॥

५ विजयः । क्ष० सो० वं० । जयद्रथस्य पुत्रः । तद्भार्या संभूतिः । तत्पुत्रः धृतिः । न० २३ । १२ ॥

६ विजयः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । तन्माता जाम्बवती । द० ६१ । १२ ॥

विजया । पाण्डवस्य सहदेवस्य भार्या । तत्पुत्रः सुहोत्रः । न० २२ । ३१ ॥

विजिताश्वः । अन्तर्धानशब्दं पश्यत ॥

विदूरथः । विदूरथशब्दं पश्यत ॥

विज्ञानतत्वम् । द्वि० २ । ३० ॥

विज्ञानशक्तिः । द्वि० १ । ३५ ॥ तृ० ९ । २४ ॥

विज्ञानात्मा । प्र० १३ । ५४ ॥ तृ० ५ । २७ ॥

वितथः । क्ष० सो० वं० । ३ भरतस्य पुत्र । पूर्वं यो भरद्वाज सएव देवैरस्य पुत्रत्वेन दत्त । तन्नामनिर्वचनम् ॥ न० २० । ३४–३९ ॥ तत्पुत्रो मन्यु । २१ । १ ॥

वितलम् । द्वितीय अधोलोक । पं० २४ । ७ ॥ तद्वर्णनम् । १७ ॥ तस्योत्पत्ति । द्वि० १ । २७ ॥ ५ । ४० ॥

वितस्ता । नदी । पं० १९ । १८ ॥

विताना । सत्रायणस्य भार्या । तत्पुत्रो भगवदवतारो बृहद्भानु । अ० १३ । ३५ ॥

१ विदर्भः । ऋषभदेवस्य पुत्र । प० ४ । १० ॥

२ विदर्भः । क्ष० सो० वं० । ज्यामघस्य पुत्र । न० २३ । ३९ ॥ तत्पुत्र कुश क्रथ रोमपादश्च । न० २४ । १ ॥

विदुरः । विचित्रवीर्यस्य भुजिष्यायां शूद्रां व्यासाज्जात । न० २२ । २५ ॥ यमांशस्य तस्य माण्डव्यऋषिशाप । तृ० ५ । २० ॥ प्र० १३ । १५ ॥ तेन धृतराष्ट्रस्य वैराग्योत्पादनम् । १८–२७ ॥ दुर्योधनापमानितस्य तस्य भारतयुद्धसमये तीर्थयात्राव्याजेन गमनम् । तृ० १ । ६–१७ ॥ उद्धवेन सह संवाद । तृ० १ । २४–४ । ३६ ॥ मैत्रेयेण सवाद । तृ० ५—आचतुर्थस्कन्धसमाप्ति ॥ तीर्थयात्रात प्रतिनिवृत्य हास्तिनपुरगमनम् । प्र० १३ । १ ॥ च० ३१ । ३० ॥ प्रभासक्षेत्रे देहत्यागपूर्वकं स्वमूलरूपप्राप्ति । प्र० १५ ॥ ४९ ॥

विदुरतीर्थयात्रा । तृतीयचतुर्थस्कन्धयो ॥

१ विदूरथः । क्ष० सो० वं० । २ वृष्णे पुत्र । न० २४ । १८ ॥

२ विदूरथः । क्ष० सू० वं० । सुरथस्य पुत्र । तत्पुत्र सार्वभौम । । न० २२ । ९–१० ॥

३ विदूरथः । दन्तवक्त्रस्य भ्राता । श्रीकृष्णेन हत । द० ७८ । ११–१२ ॥ द्वि० ७ । ३४ ॥

विदेहः । क्ष० सू० वं० । निमिराजस्य नामान्तरम् । न० १३ । ११ ॥

विद्या । आत्मनि भिदाबाध (भिदाबोध)। द्वि० ६ । २० ॥ ए० १९ । ४० ॥

विद्याधराः । ब्रह्मणा सृष्टा । तृ० २० । ४४ ॥ चित्रकेतो विद्याधराधिपत्यप्राप्ति । ष० १६ । २८ ॥

विद्योतः । धर्मप्रजापते पुत्र । तन्माता लम्बा । तत्पुत्रा स्तनयित्नव । ष० ६ । ५ ॥

१ विधाता । भृगो पुत्र । तन्माता ख्याति । तद्भार्या मेरो पुत्री नियति । तस्य पुत्र प्राण । च० १ । ४३–४४ ॥

२ विधाता । कश्यपस्य पुत्र । तन्माता अदिति । ष० ६ । ३९ ॥ तद्भार्या क्रिया । तत्पुत्रा पुरीष्या अग्नय । ष० १८ । ४ ॥

विधिर्निषेधश्च । शास्त्रविहितानि प्रतिषिद्धानि च कार्याणि । प्र० २ । १४ ॥ द्वि० १ । ५–३९ ॥ २ । ३, ६, १३ ॥ तृ० २६ । ७२ ॥ २८ । २–७ ॥ २९ । २७–३४ ॥ ३१ । ४७ ॥ ३२ । ११, २२ ॥ च० ८ । ४०–४१ । ५९–६१ ॥ ११ । २७–२९ ॥

१२। ५--६ ॥ २०। ३३ ॥ २२। २१-२५ । ३९-४० ॥ २९ । ५५-७९ ॥ ३१ । ९-१४ । १८-१९ ॥ पं० ५ । १०-१४, २६ ॥ ११ । १७ ॥ १२ । १६ ॥ १३ । २० ॥ १८ । १४ ॥ स० १ । २५-३० ॥ ५ । ५ ॥ २३-२४ ॥ ६ । १-९ । १९ । २४ ॥ ११ । ८-१२ ॥ द० १ । ४४ ॥ ४७ । १९-३७ ॥ ७३ । १७-२३ ॥ ७४ । ४० ॥ ए० ३ । २१-३२ । ४६-५५ ॥ ७ । ६ ॥ ८ । १-१० ॥ ९ । १० ॥ १० । १-११ ॥ ११ । १६-१७ ॥ १२ । १४-१५ ॥ १३ । १३ । २६-२९ । ३३-३५ ॥ १४ । २७-२९ ॥ १६ । ४२-४४ ॥ १७ । ५१-५८ ॥ १८ । ३८-३९ ॥ १९ । ५ ॥ २० । १३-१४ । २४ ॥ २२ । ५६-५८ ॥ २३ । १९, ६१ ॥ २५ । ३३-३४ ॥ २६ । १-३ । २६ ॥ २८ । १, २३, २७ ॥ २९ । ९-१८ ॥ द्वा० ३ । ४९-५० ॥ ५ । ९ ॥ ६ । ३४ ॥

विधिसारः । क्षेत्रज्ञस्य पुत्रो मगधराज । द्वा० १ । ६ ॥

१ **विधृतिः** । काचन स्त्री । तत्पुत्रा वैधृतय । अ० १ । २९ ॥

२ **विधृतिः** । क्ष० सू० वं० । खगणस्य (शङ्खणस्य) पुत्र । तत्पुत्रो हिरण्यनाभ । न० १२ । ३ ॥

१ **विनता** । सत्रायणस्य भार्या । तत्पुत्रो भगवदवतारो बृहद्भानु । अ० १३ । ३५ ॥

२ **विनता** । दक्षप्रजापतिपुत्री । तार्क्ष्यनामकस्य, कश्यपस्य भार्या । तस्या सुपर्णेति नामान्तरम् । तत्पुत्रौ गरुडः अरुणश्च । प० ६ । २१-२२ ॥

विन्ध्यः । पर्वत । पं० १९ । १६ ॥

विन्ध्यावलिः । महाबलेर्भार्या अस्या अशना कोटरा इति नामान्तरे । अ० २० । १७ ॥ तत्कृता भगवत्स्तुति । अ० २२ । २० ॥ तस्या बाणादय शतं पुत्राः । प० १८ । १७ ॥ द० ६३ । २०-२१ ॥

विपाशा । नदी तीर्थविशेष । द० ७९ । ११ ॥

विपुलः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । तन्माता रोहिणी । न० २४ । ४६ ॥

विपृष्ठः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्र । तन्माता धृतदेवा । न० २४ । ५० ॥

विप्रः । क्ष० सो० वं० । स्रुतञ्जयस्य पुत्रः । तत्पुत्रः शुचि । न० २२ । ४७ ॥

विप्रचित्तिः । दनुपुत्रोऽसुर । तस्य शतं पुत्राः । तेषु ज्येष्ठो राहु । प० ६ । ३१-३७ ॥ तद्भार्या हिरण्यकशिपो स्वसा सिंहिका । प० १८ । १३ ॥

विप्रपत्न्यनुग्रहः । श्रीकृष्णेन । द० २३ ॥

विभावरी । वरुणस्य राजधानी । तृ० १७ । २६ ॥

१ **विभावसुः** । धर्मप्रजापतेः पुत्र । तन्माता वसु । तद्भार्या उषा । तत्पुत्रा व्युष्ट रोचि आतपः पञ्चयामश्चेति चत्वारः । प० ६ । १६ ॥

२ **विभावसुः** । दनुपुत्रोऽसुरः । प० ६ । ३० ॥

३ **विभावसुः** । नरकासुरपक्षीयोऽसुरः । अयं पूर्वोक्त एव वाऽन्यो वेति न विद्म । द० ५९ । १२ ॥

विभीषणः। राक्षसः विश्रवसः पुत्रः। तन्माता केशिनी। च० १। ३७ ॥ रावणस्य कनिष्ठो भ्राता। रामेण तस्य पट्टाभिषेकः। न० १०। ३२ ॥ तस्य श्रीरामेण कल्पान्तमायुर्दानम्। ३३। तस्य भगवद्भक्तत्वम्। द्वि० ७। ४५॥

१ विभुः। तुषितेष्वन्यतमः। च० १। ७ ॥ शेषं तुषितशब्दे पश्यत ॥

२ विभुः। प्रस्तावस्य पुत्रः। माता नियुत्सा। तद्भार्या रतिः। तत्पुत्रः पृथुषेणः। पं० १५। ६ ॥

३ विभुः। भगनामकादित्यस्य पुत्रः। माता सिद्धिः। प० १८। २ ॥

४ विभुः। वेदशिरसः पुत्रः। माता तुषिता। अ० १। २१–२२ ॥

५ विभुः। पञ्चममन्वन्तरीय इन्द्रः। अ० ५। ३ ॥

विभूतयः। भगवतो विविधतया भवनम्। ए० १६। १०–४१ ॥

विमलः। क्ष० सू० वं०। सुद्युम्नस्य पुत्रः। न० १। ४१ ॥

वियतिः। क्ष० सो० वं०। नहुषस्य पुत्रः। न० १८। १ ॥

विरक्तिः। गुणः। प्र० १६। २८ ॥

१ विरजः। पूर्णिम्नः पुत्रः। च० १। १४ ॥

२ विरजः। त्वष्टुः पुत्रः। माता विरोचना। तद्भार्या विषूची। तत्पुत्राः शतजित्प्रभृतयः शतम्। पं० १५। १५ ॥

वैरजस्कः। सावर्णिमनोः पुत्रः। अ० १३। ११ ॥

१ विरजाः। ऋ०। वसिष्ठस्य पुत्रः। तन्माता ऊर्जा च० १। ४०–४१ ॥

२ विरजाः। सावर्णिमन्वन्तरीया देवाः। अ० १३। १२ ॥

३ विरजाः। जातुकर्ण्यस्य शिष्यो बह्वृच ऋषिः। द्वा० ६। ५८ ॥

विराट्पुरुषः। भगवान्। तृ० ६। ४।

विराड्देहः। भगवतः स्थूलदेहः। तृ० ६। ९ ॥ ७। २१–२२ ॥ तस्य ध्यानप्रकारः। द्वि० १। २४–३९ ॥ तद्विभूतिकथनम्। प्र० ३। ३०–३१ ॥ द्वि० ६ ॥

विरुद्धाः। दशममन्वन्तरीया देवाः। अ० १३। २२ ॥

विरूपः। क्ष० सू० वं०। १ अम्बरीषस्य पुत्रः। तत्पुत्रः पृषदश्वः। न० ६। १ ॥

विरूपाक्षः। दनुपुत्रोऽसुरः। ष० ६। ३१ ॥

विरोचनः। प्रह्लादपुत्रोऽसुरः। तत्पुत्रो महाबलिः। ष० १८। १६ ॥ तेन देवेभ्यः स्वायुश्शेषस्य दानम्। अ० १९। १४ ॥

विरोचना। प्रह्लादस्य पुत्री। त्वष्टुर्भार्या। पं० १५। १५ ॥ रचना इति नामान्तरम्। तत्पुत्रौ संनिवेशो विश्वरूपाचार्यश्च। ष० ६। ४४–४५ ॥

विलोमा। क्ष० सो० वं०। ३ वह्नेः पुत्रः। तत्पुत्रः कपोतरोमा। न० २४। १९–२० ॥

विवस्वान्। सूर्यः। कश्यपस्य पुत्रः। तन्माता अदितिः। तद्भार्या संज्ञा। तत्पुत्राः श्राद्धदेवनामा एतन्मन्वन्तरेश्वरो मनुः यमः यमी च। संज्ञायाः प्रतिकृतौ छायानाम्न्यां भार्यायां जातौ पुत्रौ शनैश्चरः सावर्णिनामा अष्टमो मनुः तपती च। वडवारूपधारिण्यां संज्ञायां जातौ पुत्रौ नासत्यौ। ष० ६। ३८–४१ ॥ अ० १३। ८–१० ॥

विविंशतिः। क्ष० सू० वं०। ३ चाक्षुषस्य पुत्रः। तत्पुत्रो रम्भः। न० २। २४–२५॥

विशदः। क्ष० सो० वं०। पूरुवंशोत्पन्नस्य जयद्रथस्य पुत्रः। तत्पुत्रः सेनजित्। न० २१। २३॥

विशसनम्। (वैशसम्)। नरकः। पं० २६। ७, २५॥

विशाखः। स्कन्दस्य पुत्रः। प० ६। १४॥ [तन्माता देवसेना।]

विशाखयूपः। पालकस्य पुत्रो मगधराजः। द्वा० १। ३॥

विशालः। क्ष० सू० वं०। तृणबिन्दोः अलम्बुषाया-मुत्पन्नः पुत्रः। तेन वैशालीनामकपुरीनिर्माणम्। न० २। ३०–३३॥ तत्पुत्रो हेमचन्द्रः। ३४॥

विशाला। हिमवत्पर्वतस्थः पुण्यक्षेत्रविशेषः। सैव बदरी। तत्र ध्रुवेण तपश्चरणम्। च० १२। १६॥ ए० २९। ४७॥

विशोकः। अशोक इत्यपिनाम। त्रिवकायाः पुत्रः। भीमसेनस्य सारथिः। द० ९०॥

विश्रवाः। ऋषिः। पुलस्त्यस्य पुत्रः। तन्माता हविर्भुक्। तस्य भार्या इडविडा। तत्पुत्रः ऐडविलः कुबेरः। तस्य अन्या भार्या काचन राक्षसी। तत्पुत्राः रावण-कुम्भकर्णविभीषणाः। च० १। ३६–३७॥ न० २। ३२॥

विश्रुतः। क्ष० सो० वं०। वसुदेवस्य पुत्रः। तन्माता सहदेवा। न० २४। ५२–५३॥

१ **विश्वकर्मा**। ४ वसोः पुत्रः। तन्माता बृहस्पते-र्भगिनी आङ्गिरसी। भार्या १ कृती। पुत्रः चाक्षुषो मनुः। प० ६। १५॥

२ **विश्वकर्मा**। कश्चन प्रजापतिः। तत्पुत्र्यौ संज्ञा छाया च विवस्वतो भार्ये। अ० १३। ८॥

विश्वगः। पूर्णिम्नः पुत्रः। च० १। १४॥

१ **विश्वजित्**। यागविशेषः। महाबलिना कृतः। अ० १५। ४॥

२ **विश्वजित्**। क्ष० सो० वं०। ३ सत्यजितः पुत्रः। तत्पुत्रः २ रिपुञ्जयः। न० २२। ४९॥

विश्वधारः। मेधातिथेः पुत्रः। शाकद्वीपस्थं वर्षं च। पं० २०। २५॥

विश्वरन्धिः। क्ष० सू० वं०। पृथुराजस्य पुत्रः। तत्पुत्रः २ चन्द्रः। न० ६। २०॥

विश्वरूपः। २ त्वष्टुः पुत्रः। तन्माता रचना। तस्य भार्या रोचना। प० ६। ४४–४५॥ तस्य देवैः पौरोहित्येन वरणम्। प० ७। २७–३६॥ तस्य त्रयाणां शिरसां इन्द्रेण छेदनम्। प० ९। १–४॥ तस्य भ्राता वृत्रः। ११–१८॥

विश्वरूपम्। भगवतः परिपूर्णं रूपम्। सर्वात्मकं रूपं वा। द्वि० १। २३–३९॥ ५। ३५–४२॥ ६। १–१०॥ १०। १३–३२॥ च० ९। १३॥ वामनेन महाबलये दर्शितम्। अ० २०। २१–३३॥ यशोदायै श्रीकृष्णेन प्रदर्शितम्। द० ७। ३६–३७॥ ८। ३७–३८॥ ४०। १३–१५॥ ६३। ३५–१६॥ ए० १६। १०–४१॥ द्वा० ११। ५–९॥

विश्वसहः। क्ष० सू० वं०। ऐडविडस्य पुत्रः। तत्पुत्रः खट्वाङ्गः। न० ९। ४१॥

विश्वसाह्वः। क्ष० सू० वं०। महस्वतः पुत्रः। तत्पुत्रः प्रसेनजित्। न० १२। ७–८॥

वृषादर्भः । क्ष० सो० वं० । २ शिबेः पुत्रः । न० २३ । ३ ॥

वृष्टिमान् । पाण्डववंश्यस्य कविरथस्य पुत्रः । तत्पुत्रः २ सुषेणः न० २२ । ४१ ॥

१ वृष्णिः । क्ष० सो० वं० । ३ मधोः पुत्रः । न० २३ । २९ ॥

२ वृष्णिः । क्ष० सो० वं० । सात्वतस्य पुत्रः । न० २४ । ६ ॥ तत्पुत्रः सुमित्रः । १२ ॥ तस्यान्यः पुत्रः विदूरथः । १८ ॥

३ वृष्णिः । क्ष० सो० वं० । युगन्धरस्य पुत्रः । तत्पुत्रौ श्वफल्कः चित्ररथश्च । न० २४ । १४ ॥

वेगवान् । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । तन्माता सत्या । द० ६१ । १३ ॥

वेङ्कटः । पर्वतः । पं० १९ । १६ ॥ द० ७९ । १३ ॥

वेणा । वेणी । नदी । द० ७९ । १२ ॥ पं० १९ । १८ ॥

वेणुगीतम् । श्रीकृष्णस्य । द० २१ ॥

वेणुहयः । क्ष० सो० वं० । ययातिवंश्यस्य २ शतजितः पुत्रः । न० २३ । २१ ॥

वेण्या । नदी । पं० १९ । १८ ॥

वेदः । अपौरुषेयो ग्रन्थः । तस्य ध्यायतो ब्रह्मणोऽभिव्यक्तिः । तृ० १२ । ३४–३७ ॥ तद्विभागः । प्र० ३ । २१ ॥ ४ । १९–२५ ॥ द्वा० ६ । ४९–॥ तेषां चतुर्णां नामानि । प्र० ४ । २० ॥ तदध्ययने स्त्रीशूद्रादीनां नाधिकारः । प्र० ४ । २५ ॥

वेदऋषभः । देवऋषभशब्दं पश्यत ॥

वेददर्शः । ऋषिः । कबन्धस्य शिष्यः । अथर्ववित् । सुमन्तोः प्रशिष्यः । तच्छिष्याः शौक्लायनिः ब्रह्मबलिः मोदोषः पिप्पलायनिश्चेति चत्वारः । द्वा० ७ । १–२ ॥

वेदव्यासः । पराशरस्य पुत्रः । तदवतारः । प्र० ३ । २१ ॥ तदवतारकालः । ४ । १४ ॥ द्वि० ७ । ३६ ॥ द्वा० ६ । ४९–॥ तच्छिष्याणां नामानि । २१ ॥ तत्समीपे नारदागमनम् । प्र० ४ । ३२ ॥ नारदं प्रति तस्य प्रश्नाः । प्र० ५ । ५ ॥ तेन भागवतं विरचय्य शुकायाध्यापनम् । प्र० ७ । ८ ॥ तस्याष्टममन्वन्तरीयऋषित्वम् । अ० १३ । १५–१६ ॥ तस्य स्तुतिः शुककृता । द्वि० ४ । २४ ॥

वेदशाखा । व्यासेन विभक्ता । प्र० ४ । २३ ॥

१ वेदशिराः । १ प्राणस्य पुत्र. । च० १ । ४५ ॥

२ वेदशिराः । कृशाश्वस्य पुत्रः । तन्माता २ दक्षपुत्री धिषणा । प० ६ । २० ॥

३ वेदशिराः । ऋ० । तद्भार्या तुषिता । तत्पुत्रो भगवदवतारो विभुः । अ० १ । २१ ॥

४ वेदशिराः । पञ्चममन्वन्तरीय ऋषिः । अ० ५ । ३ ॥

वेदस्मृतिः । नदी । पं० १९ । १८ ॥

वेदिषद् । बर्हिषद् । इति प्राचीनबर्हिषो नामान्तरम् । च० २४ । २७ ॥

वेनः । क्ष० । १ अङ्गस्य पुत्रः । तन्माता सुनीथा । च० १३ । १८ ॥ तस्य पट्टाभिषेकः । १४ । २–॥ तस्य ऋषिभिर्मारणम् । ३०–३४ ॥ तद्देहस्य मथनात्पृथोरर्चिषश्चोत्पत्तिः । १५ । १–५ ॥

वैकङ्कः । मेरोः कर्णिकापर्वतः । पं० १६ । २६ ॥

त्रेयुः । क्ष० सो० वं० । रौद्राश्वस्य पुत्रः । न० २० । ४ ॥

श०

शकटासुरवधः । श्रीकृष्णेन । द० ७ । ४–१७ ॥

१ शकुनिः । क्ष० सो० वं० । ३ दशरथस्य पुत्रः । तत्पुत्रः करंभिः । न० २४ । ४–५ ॥

२ शकुनिः । हिरण्यकशिपोः पुत्रः । तत्पुत्रः भस्मासुरः । स० २ । १८ ॥

शकुन्तला । मेनकायाः पुत्री विश्वामित्राज्जाता । दुष्यन्तस्य भार्या । तत्पुत्रो १ भरतः । न० २० । १३–॥

शक्तिः । ऋ० । वसिष्ठस्य पुत्रः । तत्पुत्रः पराशरः । च० १ । ४० ॥

१ शङ्कुः । क्ष० सो० वं० । उग्रसेनस्य पुत्रः । न० २४ । २४ ॥

२ शङ्कुः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । माता नाग्नजिती सत्या । द० ६१ । १३ ॥

शङ्कुशिराः । दनुपुत्रोऽसुरः । ष० ६ । ३० ॥

शङ्खः । मेरोः केसरपर्वतः । पं० १६ । २६ ॥

शङ्खचूडः । धनदानुचरो यक्षः । तद्वधः श्रीकृष्णेन । द्वि० ७ । ३३ ॥ द० ३४ । २५–३२ ॥

शङ्खणः । रणगणशब्दं पश्यत । न० १२ । ३ ॥

शङ्खोद्धरः । क्षेत्रम् । ए० ३० । ६ ॥

१ शतजित् । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । तन्माता जाम्बवती । द० ६१ । ११ ॥

२ शतजित् । क्ष० सो० वं० । १ सहस्रजितः पुत्रः । तत्पुत्राः । महाहयः वेणुहयः हैहय इति त्रयः । न० २३ । २१ ॥

३ शतजित् २ विरजस्य पुत्रः । पं० १५ । १५ ॥

शतकेसरः । शाकद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । २६ ॥

शतद्रुतिः । समुद्रस्य पुत्री बर्हिषदो भार्या । च० ३४ । ११–॥

शतद्रूः । नदी । पं० १९ । १८ ॥

शतद्युम्नः । क्ष० सू० वं० । २ भानुमतः पुत्रः । तत्पुत्रः शुचिः । न० १३ । २१–२२ ॥

१ शतधनुः । क्ष० सो० वं० । हृदिकस्य पुत्रः । न० २४ । २७ ॥ तेन सत्राजितो वधः । द० ५७ । ३–६ ॥ तस्य वधः श्रीकृष्णेन । २१ ॥ द्वि० ७ । ४४ ।

२ शतधनुः । (शतधन्वा) अष्टमो मौर्यः । द्वा० १ । १५ ॥

शतरूपा । स्वायंभुवमनोः पत्नी । ब्रह्मणः कायादुत्पन्ना । विशेषं स्वायंभुवशब्दे पश्यत । तृ० १२ । ५३ ॥

शतवल्शः । कुमुदपर्वतस्थो वटवृक्षः । पं० १६ । २४ ॥

शतशृङ्गः । शाल्मलिद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । १० ॥

शताजित् । क्ष० सो० वं० । भजमानस्य पुत्रः । न० २४ । ८ ॥

शतानन्दः । ऋ० । गौतमस्य पुत्रः । तन्माता अहल्या । न० २१ । ३४ ॥

१ शतानीकः । क्ष० सो० वं० । नकुलस्य पुत्रः । तन्माता द्रौपदी । न० २२ । २९ ॥

२ शतानीकः । क्ष० सो० वं० । जनमेजयस्य पुत्रः । तत्पुत्रः सहस्रानीकः । न० २२ । ३६–३९ ॥

३ शतानीकः । क्ष० सो० वं० । पाण्डववंशस्य सुदासस्य पुत्रः । तत्पुत्रः दुर्दमः । न० २२ । ४३ ॥

१ शत्रुघ्नः। क्ष० सू० वं०। दशरथस्य पुत्रः। तन्माता सुमित्रा। न० १०। ३॥ तत्पुत्रौ सुबाहु: श्रुतकेतुश्च। ११। १२॥ तेन मधोः पुत्रस्य लवणासुरस्य वधः। १४॥

२ शत्रुघ्नः। क्ष० सो० वं०। श्वफल्कस्य पुत्रः। न० २४। १७॥

१ शत्रुजित्। कश्चन यादवः। म० १४। २९॥

२ शत्रुजित्। प्रतर्दनस्य नामान्तरम्। न० १७। ६॥

शनैश्चरः। विवस्वतः छायादेव्यां जातः पुत्रः। प० ६। ४१॥ अ० १३। १०॥ तन्मण्डलम्। पं० २२। १६॥

शन्तनुः। (शान्तनुः।) क्ष० सो० वं०। प्रतीपस्य पुत्रः। तन्नामनिर्वचनं च। न० २। १२-१३॥ तस्य भार्या गङ्गादेवी। तत्पुत्रो भीष्मः। १९॥ तस्य द्वितीया भार्या दाशराजकन्या सत्यवती। तत्पुत्रौ चित्राङ्गदः विचित्रवीर्यश्च। २०। तेन कृपस्य कृप्याश्च बाल्ये पोषणम्। न० २१। २६॥

शबलाश्वाः। प्राचेतसदक्षस्य पुत्राः। तन्माता असिक्नी। तेषां कथा। प० ५। २४-३३॥

शब्दः। आकाशगुणः। द्वि० ५। २५-२७॥ तृ० ६। १७॥ २६। ३२-३३॥

शमः। बुद्धेर्भगवन्निष्ठतारूयो गुणः। प० १६। २७॥ ए० १९। ३६॥

शमिः। क्ष० सो० वं०। उशीनरस्य पुत्रः। न० २३। ३॥

[१ शमीकः। ऋ०। तत्पुत्रः शृङ्गी। प्र० १८॥]

२ शमीकः। क्ष० सो० वं०। २ शूरस्य पुत्रः। न० २४। २९॥ तद्भार्या सुदामिनी। तत्पुत्राः सुमित्रः अर्जुनपालः इत्यादयः। ४४॥

१ शम्बरः। दनुपुत्रोऽसुरः। प० ६। ३०॥ तेन रुक्मिणीपुत्रस्य शिशोः प्रद्युम्नस्य हरणम्। द० ५५। ३॥ तस्य प्रद्युम्नेन युद्धे वधः। १७-२४॥

२ शम्बरः। हिरण्यकशिपोः पुत्रः। स० २। १८॥

शम्भलग्रामः। तत्र कल्क्यवतारः। द्वा० २। १६-१८॥

१ शम्भुः। क्ष० सू० वं०। अम्बरीषस्य पुत्रः। न० ६। १॥

२ शम्भुः। दशममन्वन्तरीयइन्द्रः। अ० १३। २२॥

शम्याप्रासः। सरस्वत्याः पश्चिमतीरस्थः व्यासाश्रमभूतो बदरिकाश्रमः। प्र० ७। २-३॥

शरत्कालवर्णनम्। द० २०। ३२-४९॥

शरद्वान्। ऋ०। सो० वं०। सत्यधृतेः पुत्रः। तत्पुत्रौ उर्वशीदर्शनात् शरस्तम्बे पतितात्तद्रेतसो जातौ कृपः कृपी च। न० २१। ३५॥

शर्करावर्ता। नदी। पं० १९। १८॥

शर्मिष्ठा। असुरराजस्य वृषपर्वणः पुत्री। ययातेर्भार्या। प० ६। ३२॥ तस्या वनक्रीडा। न० १८। ६-॥ तया देवयान्याः कूपे प्रक्षेपः। १७॥ तस्याः द्रुह्युः अनु पूरुश्चेति पुत्रत्रयोत्पत्तिः। ३३॥

शर्यातिः। क्ष० सू० वं०। श्राद्धदेवनामकस्य वैवस्वतमनोः पुत्रः। अ० १३। २॥ न० १। १२॥ तत्पुत्री च्यवनऋषेर्भार्या सुकन्या। ३। २॥ तस्य पुत्राः। उत्तानबर्हिः आनर्तः भूरिषेण इति त्रयः। २७॥

शर्वरी। दोषनामकवसोर्भार्या। तत्पुत्रः शिशुमारः। ष० ६। १४॥

१ शलः। क्ष० सो० वं०। सोमदत्तस्य पुत्रः। न० २२। १८-१९॥ प्र० १५। १६॥

२ शलः। कंसभृत्यो मल्लः श्रीकृष्णेन हतः। द० ४४। २७॥

शल्यः। मद्रदेशाधिपः। प्र० १५। १५॥

शशबिन्दुः। क्ष० सो० वं०। ५ चित्ररथस्य पुत्रः। न० २३। ३१॥ तस्य महायोगी महाभोजः चतुर्दशमहारत्नः इति नामान्तराणि। ३२॥ तस्य दशसहस्रं भार्याः। दशलक्षसहस्राणि पुत्राः। तेषु प्रधानः पृथुश्रवाः। ३२-३३॥

शशादः। विकुक्षेर्नामान्तरम्॥

शाकद्वीपः। दधिमण्डोदेनावृतः। तदधिपतिः मेधातिथिः। पं० १। ३२-३३। २०। २४-२८॥

शाकल्यः। ऋ०। द्वा० ६। ५७॥

शाक्यः। क्ष० सू० वं०। न० १२। १४॥

शातकौम्भी। मेरुपर्वतस्था ब्रह्मणः सभा। पं० १६। २८॥

शान्तम्। प्लक्षद्वीपस्थं वर्षम्। पं० २०। ३॥

शान्तरयः। क्ष० सो० वं०। त्रिककुदः पुत्रः। न० १७। १२॥

शान्ता। २ दशरथस्य पुत्री। अङ्गराजेन रोमपादेन पुत्रीत्वेन स्वीकृता। ऋष्यशृङ्गऋषेर्भार्या। न० २३। ८॥

१ शान्तिः। कर्दमदेवहूत्योः पुत्री। अथर्वणो भार्या। तत्पुत्रो दध्यङ्। तृ० २४। २४॥ च० १। ४२॥

२ शान्तिः। तुषितेष्वन्यतमः। च० १। ७॥ तुषितशब्दं च पश्यत॥

३ शान्तिः। दक्षप्रजापतेः पुत्री। धर्मप्रजापतेर्भार्या। तत्पुत्रः सुखम्। च० १। ५१॥

४ शान्तिः। क्ष० सो० वं०। नीलस्य पुत्रः। तत्पुत्रः सुशान्तिः। न० २१। ३०-३१॥

५ शान्तिः। क्ष० सो० वं०। श्रीकृष्णस्य पुत्रः। तन्माता कालिन्दी। द० ६१। १४॥

६ शान्तिः। अथर्ववेदविद्दषिः। द्वा० ७। ४॥

शान्तिदेवा। देवकस्य पुत्री। वसुदेवस्य भार्या। न० २४। २३॥ तत्पुत्राः श्रमः प्रतिश्रुतः इत्याद्याः। ५०॥

शालः। क्ष० सो० वं०। ६ वृकस्य पुत्रः। न० २४। ४३॥

शालिशूकः। षष्ठो मौर्यः। द्वा० १। १४॥

शालीनम्। वृत्तिः। तृ० १२। ४२॥

शालीयः। बह्वृच ऋषिः। शाकल्यस्य शिष्यः। द्वा० ६। ५७॥

शाल्मलिद्वीपः। सुरोदेन समुद्रेणावृतः। तदधिपतिः यज्ञबाहुः। पं० १। ३२-३३॥ पं० २०। ७-१२॥

शाल्वः। क्ष०। शल्वदेशाधिपोराजा तस्य रुद्रात्सौभविमानप्राप्तिः। तेन द्वारकानिरोधः। तस्य श्रीकृष्णेन वधः। द० ७७। १०-३७॥

शावस्तः। क्ष० सू० वं०। १ युवनाश्वस्य पुत्रः। तत्पुत्रः बृहदश्वः। सः शावस्तीनामकपुर्या निर्माता। न० ६। २१॥

शावस्ती। शावस्तेन निर्मिता पुरी। न० ६। २१॥

शिशुमारः । शिशुमारशब्द पश्यत ॥
शिखण्डिनी । अन्तर्धानस्य भार्या । तत्पुत्रा पावक पवमान शुचिश्च । च० २४ । ३ ॥
१ शिनिः । क्ष० सो० व० । पृथ्वगोद्भवस्य ब्राह्मणस्य गर्गस्य पुत्र । तत्पुत्रो गार्ग्य । न० २१ । १९ ॥
२ शिनिः । क्ष० सो० व० । युधाजित पुत्र । तत्पुत्र अनमित्र । न० २४ । १२ ॥
३ शिनिः । क्ष० सो० व० । अनमित्रस्य पुत्र । तत्पुत्र (युयुधान) सत्यक । न० २४ । १३ ॥
४ शिनिः । क्ष० सो० व० । भजमानस्य पुत्र । तत्पुत्र स्वयभोज । न० २४ । २६ ॥
शिनीवासः । मेरो केसरपर्वत । प० १६ । २६ ॥
१ शिविः । २ चक्षुप पुत्र । माता नड्वला । च० १३ । १६ ॥
२ शिविः । क्ष० सो० व० । उशीनरस्य पुत्र । तत्पुत्रा वृषादर्भ १ सुवीर मद्र केकय इति चत्वार । न० २३ । ३ ॥ म० १२ । २० ॥ द्वि० ७ । ४ ॥
शिलोञ्छम् । वृत्ति । वृ० १२ । ४२ ॥
शिल्पम् । वृ० २३ । १२-२२ ॥
शिवम् । फल । सगर्दीपस्य वर्षम् । पं० २० । ३ ॥
१ शिशिरः । मेरो केसरपर्वत । प० १६ । २६ ॥
२ शिशिरः । पद्भूच ऋषि । शाकल्यस्य शिष्य । द्वा० ६ । ५७ ॥
शिशुल वत्था । तद्भु गण । ठ० ३१ । २४-२७ ॥
शिशुनन्दिः । राजा । द्वा० १ । ३३ ॥
शिशुनागः । नन्दिवर्धनपुत्रो मगधराज । द्वा० १ । ५ ॥

शिशुपालः । क्ष० सो० व० । चैद्यस्य दमघोषस्य पुत्र । तन्माता वसुदेवभगिनी श्रुतश्रवा । न० २४ । ३९-॥ तद्वध श्रीकृष्णेन । द० ७४ । ४३ ॥ तस्य भगवत सायुज्यप्राप्ति । स० १ । १३-॥ तस्य पूर्वजन्मनि भगवत्पार्षदत्वम् । ३५-४६ ॥
शिशुमारः । शिशुमारः । दोषनामकवसो पुत्र प्रजापति । तन्माता शर्वरी । प० ६ । १४ ॥ तत्पुत्री ध्रुवस्य भार्या भ्रमि । च० १० । १ ॥
शिशुमारचक्रम् । द्वि० २ । २३-२५ ॥ पं० २३ । ४-९ ॥
शिश्नम् । मननेन्द्रियम् । तदुत्पत्ति तदभिमानिदेवता च । द्वि० ६ । ८ ॥ १० । २६ ॥ तृ० ६ । १९ ॥ १२ । २६ ॥
शीघ्रः । क्ष० सू० व० । अग्निवर्णस्य पुत्र । तत्पुत्रो मर । न० १२ । ५ ॥
शीलम् । गुण प्र० १६ । २९ ॥
शुकः । व्यासपुत्र । तत्स्तुति । प्र० २ । २-३ ॥ ४ । ४-८ ॥ तद्गमन २ परीक्षिद्राजसभायां तद्रूपवर्णन च । १९ । २५-२८ ॥ तत्कृता भगवत्स्तुति । द्वि० ४ । १२-२४ ॥ तत्पुत्री नीपस्य भार्या कृत्वी । न० २१ । २५ ॥ तस्मै व्यासेन भागवताध्यापनम् । प्र० ७ ॥ तस्य मोक्षाभिलाष । प्र० ४ । ५ ॥ अत्रेद तत्त्वम्—नैष कृत्वी सम्भाव्य शुकाचार्यस्य पुत्री किंतु तच्छाखायाः इति पुराणान्तरे ॥
शुक्तिमान् । पर्वत । प० १९ । १६ ॥
शुनः । [illegible] । २ [illegible] पुत्र । [illegible] । [illegible] । प० २२ । १२-१३ । तद्भार्यां

प्रियव्रतराजपुत्री ऊर्जस्वती। तत्पुत्री देवयानी । १ । २४ । ३४ ॥ असुराणां पुरोहितः। पुत्रौ शण्डामर्कौ । स० ५ । १ ॥ तेन महाबलिं प्रति वामनाय भूदाननिषेधः । अ० । १९ । ३०-॥

शुक्रमण्डलम् । पं० २२ । १२ ॥

शुक्रमासः । ज्येष्ठमासः । द्वा० ११ । ३५ ॥

१ शुक्लः । हविर्धानस्य पुत्रः । माता हविर्धानी । च० २४ । ८ ॥

२ शुक्लः । क्रौञ्चद्वीपस्थः पर्वतः । पं० २० । २१ ॥

शुक्ला । क्रौञ्चद्वीपस्था नदी । पं० २० । २१ ॥

शुङ्गाः । तन्नामानो राजानः । द्वा० १ । १६-१८ ॥

१ शुचिः । चतुर्दशमन्वन्तरीय इन्द्रः । अ० १३ । ३४ ॥

२ शुचिः । प्रधानाग्निपुत्रः । च० १ । ६० । २४ । ४ ॥

३ शुचिः । क्ष० सू० वं० । शतद्युम्नस्य पुत्रः । तत्पुत्रः सनद्वाजः । न० १३ । २१-२२ ॥

४ शुचिः । क्ष० सो० वं० । शुद्धस्य पुत्रः । तत्पुत्रः त्रिककुत् । न० १७ । ११ ॥

५ शुचिः । क्ष० सो० वं० । विप्रस्य पुत्रः । तत्पुत्रः क्षेमः । न० २२ । ४७ ॥

६ शुचिः । क्ष० सो० वं० । १ अन्धकस्य पुत्रः । न० २४ । १९ ॥

७ शुचिः । आषाढमासः । द्वा० ११ । ३६ ॥

शुद्धः । क्ष० सो० वं० । २ अनेनसः पुत्रः । तत्पुत्रः ४ शुचिः । न० १७ । ११ ॥

शुद्ध्यशुद्धिकथनम् । ए० २१ । १०-॥

१ शुद्धोदः । क्ष० सू० वं० । न० १२ । १४ ॥

२ शुद्धोदः । सप्तसमुद्रेष्वन्यतमः । पं० १ । ३३ ॥

१ शुनकः । क्ष० सू० वं० । २ ऋतस्य पुत्रः । तत्पुत्रः वीतहव्यः । न० १३ । २६ ॥

२ शुनकः । क्ष० सू० वं० । ब्राह्मणस्य गृत्समदस्य पुत्रः । तत्पुत्रः शौनकः । न० १७ । ३ ॥

३ शुनकः । ऋ० । अथर्ववित्पथ्यस्य शिष्यः । तस्य अङ्गिरा इति नामान्तरम् । तच्छिष्यौ बभ्रुः सैन्धवायनश्च । द्वा० ७ । २-३ ॥

४ शुनकः । पुरञ्जयस्य अमात्यः । द्वा० १ । २ ॥

शुनःशेपः । ऋ० । अजीगर्तस्य पुत्रः । तं पशुं कृत्वा हरिश्चन्द्रेण वरुणमुद्दिश्य यजनम् ॥ न० ७ । २१ ॥ विश्वामित्रेण तस्य स्वपुत्रत्वेन स्वीकारः । न० १६ । ३० ॥

शुभः । धर्मप्रजापतिपुत्रः । तन्माता श्रद्धा । च० १ । ५० ॥

शुभ्रः । विकुण्ठाया भर्ता । तत्पुत्रो वैकुण्ठो भगवान् । अ० ५ । ४ ॥

शुशुमारचक्रम् । शिशुमारशब्दं पश्यत ॥

शूद्रः । चतुर्थवर्णः । तस्य लक्षणम् । स० ११ । २४ ॥ तद्धर्माः वृत्तिश्च । स० ११ । १५ ॥ ए० १७ । १९ ॥

शून्यबन्धुः । क्ष० सू० वं० । तृणबिन्दोः पुत्रः । न० २ । ३३ ॥

१ शूरः । क्ष० सो० वं० । १ विदूरथस्य पुत्रः । तत्पुत्रो २ भजमानः । न० २४ । २६ ॥

२ शूरः । क्ष० सो० वं० । २ देवमीढस्य पुत्रः । तद्भार्या मारिषा । तत्पुत्रा वसुदेवाद्या दश । न० २४ । २७-२८ ॥ तस्य पुत्र्यः पृथा श्रुतदेवा श्रुतकीर्तिः श्रुतश्रवाः राजाधिदेवी चेति पञ्च । न० २४ । ३०-३१ ॥

३ शूरः। क्ष० सो० वं०। वसुदेवस्य पुत्रः। तन्माता मदिरा। न० २४। ४८॥

शूरभूः। (शूरभूमिः) उग्रसेनस्य पुत्री। न० २४। २५॥ वसुदेवभ्रातुः श्यामकस्य भार्या। तत्पुत्रौ हिरण्यकेशः हिरण्याक्षश्च। ४२॥

शूरसेनः। क्ष० सो० वं०। कार्तवीर्यार्जुनस्य पुत्रः। न० २३। २७॥ द० १। २७॥

शूरसेनाः। देशः। प्र० १०। ३४॥

शूर्पणखी। राक्षसी। तस्या विरूपकरणम्। न० १०। ४।९॥

शूर्पारकः। क्षेत्रविशेषः। द० ७९। २०॥

शूलप्रोतः। नरकः। प० २६। ७। ३२॥

शृङ्गवान्। मर्यादागिरिः। पं० १६। ८॥

[शृङ्गी। ऋषिः। शमीकस्य पुत्रः। तेन २ परीक्षिते तक्षकदंशेन म्रियतामिति शापदानम्। प्र० १८। ३२–३७। यद्यप्यत्र "शृङ्गी" इति स्पष्टं नाम नास्ति तथाऽपि महाभारतमनुसृत्यात्र लिखितम् ॥]

शेषः। आदिशेषशब्दं पश्यत ॥

शैनेयः। सात्यकिः। प्र० ८। ७॥

शोणः। नदः। पं० १९। १८॥ द० ७९। ११॥

शोणितपुरम्। बाणासुरस्य पुरम्। द० ६२। ४॥

शौक्लायनिः। अथर्ववित् ऋषिः। वेददर्शस्य शिष्यः। द्वा० ७। २॥

शौचम्। गुणः। प्र० १६। २७॥ १७। २४। ४२॥ ए० १९। ३८॥

१ शौनकः। नैमिशारण्यवासी कुलपतिः ऋषिः। प्र० १। ४॥ तेन सूतं प्रति भागवतकथाकथनप्रश्नः। ४। १-२॥ तेन २ परीक्षित्कथाकथनप्रार्थना। ९॥ सः मार्कण्डेयकुलोत्पन्नः। द्वा० ८। ३॥

२ शौनकः। क्ष० सो० वं०। २ शुनकस्य पुत्रः। न० १७। ३॥

शौर्यम्। गुणः। प्र० १६। २७॥ ए० १९। ३७॥

श्यामकः। क्ष० सो० वं०। २ शूरस्य पुत्रः। न० २४। २९॥ तद्भार्या उग्रसेनस्य पुत्री शूरभूमिः। तत्पुत्रो हरिकेशः हिरण्याक्षश्च। न० २४। ४२॥

श्यामा। मेरोः पुत्री। आग्नीध्रपुत्रस्य हिरण्मयस्य भार्या। पं० २। १९–२३॥

१ श्रद्धा। श्राद्धदेवनामकस्य वैवस्वतमनोर्भार्या। न० १। १४॥

२ श्रद्धा। कर्दमप्रजापतिपुत्री। तन्माता देवहूतिः। १ अङ्गिरसो भार्या। तृ० २४। २२॥ तत्पुत्र्यः १सिनीवाली कुहूः राका अनुमतिश्चेति चतस्रः। च० १। ३४॥ तत्पुत्रौ उचथ्यो बृहस्पतिश्चेति द्वौ। च० १। ३५॥

३ श्रद्धा। २ दक्षपुत्री धर्मप्रजापतेः पत्नी। तत्पुत्रः शुभः। च० १। ५०॥

श्रमः। क्ष० सो० वं०। वसुदेवस्य पुत्रः। तन्माता शान्तिदेवा। न० २४। ५०॥

श्रवणः। नरकासुरपक्षीयोऽसुरः। द० ५९। १२॥

श्राद्धदेवः। वैवस्वतनामा सप्तमो मनुः। विवस्वतः पुत्रः तन्माता संज्ञा। प० ६। ४०॥ तत्पुत्रा इक्ष्वाकुप्रभृतयो दश। अ० १३। २–३॥ न० १। ११–१२॥ तस्य पुत्रोत्पत्तिकथा। २। २॥ मित्रावरुणेष्टया तस्य इलोत्पत्तिकथा। १। १३–१६॥

श्राद्धप्रकरणम् । स० १४ । १९–२५ ॥ १५ । २–७ ॥

श्रावणमासः । नभोमास । द्वा० ११ । ३७ ॥

श्रीः । महालक्ष्मी । भृगो पुत्री । तन्माता ख्याति । च० १ । ४३ ॥ तया जयविजयाभ्यां शापदानम् । तृ० १६ । ३० ॥ तस्या क्षीरसागरादुत्पत्ति । अ० ८ । ८ ॥ तस्या अभिषेक । १०–१७ ॥ तया श्रीमतो नारायणस्य कण्ठे मालाप्रक्षेपपुरस्सर वरणम् । २४ ॥ तया भगवत सेवाप्रकार । तृ० १५ । २१–२२ ॥ तया भगवत्स्तुति । पं०१८ । १८–२३ ॥

श्रीदामा । गोपाल । द० १५ । २० ॥

श्रीदेवा । वसुदेवस्य भार्या । न० २४ । २३ ॥ तत्पुत्रा वसु हंस सुवश इत्याद्या । ५१ ॥

श्रीभानुः । क्ष० सो० व० । श्रीकृष्णस्य पुत्र । तन्माता सत्यभामा । द० ६१ । ११ ॥

श्रीरङ्गम् । रङ्गक्षेत्रम् । द० ७९ । १४ ॥

श्रीशान्तकर्णः । आन्ध्रराज । द्वा० १ । २३ ॥

श्रीशैलः । पर्वत । पं० १९ । १६ ॥ द० ७९ । १३ ॥

१ श्रुतः । क्ष० सू० व० । भगीरथस्य पुत्र । तत्पुत्रो नाभ । न० ९ । १६ ॥

२ श्रुतः । क्ष० सू० व० । सुभाषणस्य पुत्र । तत्पुत्र ४ जय । न० १३ । २५ ॥

३ श्रुतः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्र । तन्माता कालिन्दी । द० ६१ । १४ ॥

श्रुतकर्मा । क्ष० सो० व० । ४ सहदेवस्य पुत्र । तन्माता द्रौपदी । न० २२ । ३० ॥

१ श्रुतकीर्तिः । २ शूरस्य पुत्री । वसुदेवस्य भगिनी । न० २४ । ३० ॥ कैकयस्य धृष्टकेतोर्भार्या । तत्पुत्रा सतर्दनादय पञ्च । पुत्री श्रीकृष्णस्य भार्या भद्रा । ३८ ॥

२ श्रुतकीर्तिः । क्ष० सो० वं० । १ अर्जुनस्य पुत्र । तन्माता द्रौपदी । न० २२ । २९ ॥

श्रुतञ्जयः । क्ष० सो० व० । सत्यायो पुत्र । न० १५ । २ ॥

१ श्रुतदेवः । यादव । प्र० १४ । ३२ ॥

२ श्रुतदेवः । भगवत्पार्षद । अ० २१ । १७ ॥

३ श्रुतदेवः । सिद्धेश । प० १५ । १५ ॥

४ श्रुतदेवः । मिथिलास्थो ब्राह्मण । तद्गृहगमनं श्रीकृष्णस्य । द० ८६ ॥ तत्कृता भगवत्स्तुति । ४४–४८ ॥ द्वि० ७ । ४५ ॥

श्रुतदेवा । २ शूरस्य पुत्री । न० २४ । ३० ॥ कारूषस्य वृद्धशर्मणो भार्या । तत्पुत्रो दन्तवक्र । ३७ ॥

श्रुतधराः । शाल्मलिद्वीपस्था पुरुषा । पं० २० । ११ ॥

श्रुतविन्दा । कुशद्वीपस्था नदी । पं० २० । १५ ॥

१ श्रुतश्रवाः । क्ष० सो० व० । सोमापे पुत्र । न० २२ । ९ ॥

२ श्रुतश्रवाः । क्ष० सो० व० । मार्जारे पुत्र । तत्पुत्र अयुतायु । न० २२ । ४६ ॥

३ श्रुतश्रवाः । २ शूरस्य पुत्री । वसुदेवस्य भगिनी । न० २४ । ३० ॥ चेदिराजस्य दमघोषस्य भार्या । तत्पुत्र शिशुपाल । ३९–४० ॥

१ श्रुतसेनः । क्ष० सू० व० । शत्रुघ्नस्य पुत्र । न० ११ । १२ ॥

२ श्रुतसेनः । क्ष० सो० व० । पाण्डवस्य भीमसेनस्य पुत्र । तन्माता द्रौपदी । न० २२ । २९ ॥

३ श्रुतसेनः । क्ष० सो० व० । २ परीक्षित पुत्र । न० २२ । ३५ ॥

४ श्रुतसेनः । श्रीकृष्णानुचर । म० १४ । ३२ ॥

१ श्रुतायुः । क्ष० सू० व० । १ अरिष्टनेमिन पुत्र । तत्पुत्र सुपार्श्वक । न० १३ । २३ ॥

२ श्रुतायुः । क्ष० सू० व० । पुरूरवस पुत्र । तन्माता उर्वशी । तत्पुत्र वसुमान् । न० १५ । १–२ ॥

श्रुतिगीता । भगवन्त प्रति । द० ८७ ॥

श्रोत्रम् । श्रोत्रेन्द्रियम् । तदुत्पत्ति तदभिमानिदेवता च । तृ० ६ । ३–१७ ॥ २६ । ३२ । ४७ ॥ द्वि० ६ । ३ ॥ १० । २२ ॥

श्वफल्कः । क्ष० सो० व० । २ वृष्ण पुत्र । तद्भार्या गान्दिनी । तत्पुत्रा अक्रूरादयो द्वादश । न० २४ । १५ ॥ तत्पुत्री सुचीरा । १७ ॥

श्वासनिरोधः । प्राणायाम । द्वि० २ । १५ ॥

श्वाहिः । क्ष० सो० व० । वृजिनवत पुत्र । तत्पुत्र रुशेकु । न० २३ । ३१ ॥

श्वेतः । रम्यकहिरण्मययो मागायतो मर्यादागिरि । पं० १६ । ८ ॥

श्वेतता । अनुर्मिमत्त्वशब्द पश्यत ॥

ष०

षष्ठं मन्वन्तरम् । चाक्षुषमन्वन्तरम् । अ० ५ । ७–९ । तदधिपतिश्चाक्षुष । तत्पुत्रा पूरुपूरुपादय । इन्द्रो मन्त्रद्रुम । आप्यादयो देवा । हविष्मन्दादय सप्त ऋषय । क्षीरोदमथनकर्ता अजितो नाम भगवान् ॥

षोडशसहस्रमहिष्यः । श्रीकृष्णेन तासा परिणय । द० ५९ । ३३–४३ ॥ ८३ । ४०–४३ ॥ तृ० ३ । ७ ॥

स०

सञ्ज्ञा । विवस्वतो भार्या । तत्पुत्राः श्राद्धदेवनामा वैवस्वतमनु यम यमी च । तस्या एव वडवारूपधारिण्या पुत्रौ नासत्यो । ष० ६ । ४० ॥ सा विश्वकर्मण पुत्री । अ० १३ । ८ ॥

सन्यासः । चतुर्थ आश्रम । ए० १९ । ३८ ॥

संन्यासिधर्माः । स० १२ । ६–१० ॥ १३ । १–२४ ॥ प्र० १८ । २२ ॥ तृ० २१ । ३१ ॥ २२ । १९–२० ॥ ए० १८ । १२–२७ ॥ तदवान्तरभेदा । कुटीचकादय । तृ० १२ । ४३ ॥

संयमः । क्ष० सू० व० । १ धूम्राक्षस्य पुत्र । तत्पुत्र कृशाश्व । न० २ । ३४ ॥

१ संयातिः । क्ष० सो० व० । नहुषस्य पुत्र न० १८ । १ ॥

२ संयातिः । क्ष० सो० व० । बहुगवस्य पुत्र । तत्पुत्र अहंयाति । न० २० । ३ ॥

संवरणः । क्ष० सो० व० । २ ऋक्षस्य पुत्र । तन्माता रथवरी । न० २२ । ४ । तद्भार्या सूर्यपुत्री तपती । तत्पुत्र कुरु । ष० ६ । ४१ ॥

संवत्सरः । वत्सरशब्द पश्यत ॥

संवत्सरचक्रम् । प० २१ । १३ ॥

संसारः। संसृतिः। तद्दुःखनिरूपणम्। तृ० ३०॥ १–४०॥

संसाराटवी। संसारस्य अटवीत्वेन वर्णनं जडभरतेन। पं० १३–१४॥

संह्रादः। असुरः। हिरण्यकशिपोः पुत्रः। तद्भार्या कृतिः। तत्पुत्रः पञ्चजनः। ष० १८। १३–१४॥

सगरः। क्ष० सू० वं०। बाहुकस्य पुत्रः। न० ८। ४॥ तस्य गुरुः और्वः। तत्कृताश्वमेधे इन्द्रेण यज्ञीयाश्वस्य हरणम्। ८॥ तत्पुत्रैः खातानां द्वीपानां नामानि। पं० १९। २९–३०॥ द्वि० ७। ४४॥

सङ्कटः। धर्मस्य पुत्रः। माता ककुप्। तत्पुत्रः कीकटः ष० ६। ६॥

१ सङ्कर्षणः। भगवतस्तामसी मूर्तिः। तत्स्तुतिः रुद्रेण। पं० १७। १६–२४॥ ष० १६। २९–३३॥ तन्नामनिर्वचनम्। द० २। १३॥ ष० १६। ३४–४८॥ तृ० ८। ४–६॥ द० ३९। ४४–४५॥ तत्स्वरूपकथनम्। पं० २५। १–१३॥

२ सङ्कर्षणः। क्ष० सो० वं। वसुदेवस्य पुत्रो बलरामः। तन्माता देवकी। न० २४। ५४॥

३ सङ्कर्षणः। आदिशेषशब्दं पश्यत॥

सङ्कल्पः। धर्मस्य पुत्रः। तन्माता संकल्पा। तत्पुत्रः कामः। ष० ६। १०॥

सङ्कल्पा। दक्षप्रजापतिपुत्री। धर्मप्रजापतेर्भार्या। तत्पुत्रः संकल्पः। ष० ६। १०॥

१ सङ्कृतिः। क्ष० सो० वं०। जयसेनस्य पुत्रः। तत्पुत्रः २ जयः। न० १७। १७–१८॥

२ सङ्कृतिः। क्ष० सो० वं०। नरस्य पुत्रः। तत्पुत्रौ गुरुः रन्तिदेवश्च। न० २१। १–२॥

सङ्गः। अधर्मपादः। प्र० १७। २४॥

सङ्गतः। पञ्चमो मौर्यः। द्वा० १। १४॥

सङ्ग्रामजित्। क्ष० सो० वं०। श्रीकृष्णस्य पुत्रः। तन्माता भद्रा। द० ६१। १७॥

१ सञ्जयः। क्ष० सू० वं०। रणञ्जयस्य पुत्रः। न० १२। १३॥

२ सञ्जयः। धृतराष्ट्रस्य सूतो मन्त्री च। गवल्गणस्य पुत्रः। प्र० १३। ३१। ३६॥

३ सञ्जयः। क्ष० सो० वं०। क्षत्रवृद्धस्य पुत्रः। तत्पुत्रः १ जयः। न० १७। १६॥

४ सञ्जयः। क्ष० सो० वं०। भर्म्याश्वस्य पुत्रः। न० २१। ३२॥

१ सती। स्वायंभुवदक्षस्य पुत्री। तन्माता प्रसूतिः। रुद्रस्य पत्नी। च० १। १। ४७। ६५॥ तस्याः कथा। च० २॥ तया दक्षस्य बृहस्पतिसवं प्रति गन्तुं रुद्रप्रार्थना। ३। ८–१४॥ तस्याः स्वपितुर्यज्ञं प्रति गमनम्। ४। ३॥ अरुद्रयज्ञकारिणः स्वपितुर्निन्दनं शरीरत्यागश्च ९–२७॥ तया पुनः हिमवतो भार्यायां मेनायां जननादिकथा। ७। ५८–६५॥

२ सती। प्राचेतसदक्षस्य पुत्री अङ्गिरः। प्रजापतेर्भार्या। तत्पुत्रः अथर्वाङ्गिरसः। ष० ६। ४। १९॥

१ सत्यम्। सप्तम ऊर्ध्वलोकः। द्वि० १। २८॥ ५। ३९॥ तस्य ब्रह्मलोक इति नामान्तरम्॥

२ सत्यम्। अवितथं वचनम्। प्र० १६। २७॥ १७। २४ द्वि० ७। १८॥ अ० २०। ४। ए० १९। ३७॥

सत्कर्मा । क्ष० सो० व० । धृतव्रतस्य पुत्र । तत्पुत्र अधिरथ । न० २३ । १२ ॥

१ सत्यः । क्ष० हविर्धानस्य पुत्र । च० २४ । ८ ॥

२ सत्यः । दशममन्वन्तरीय ऋषि । अ० १३ । २२ ॥

सत्यकः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्र । तन्माता भद्रा । द० ६१ । ७ ॥

सत्यकः । क्ष० सो० व । ३ शिने पुत्र । तत्पुत्र युयुधान । न० २४ । १३–१४ ॥

सत्यकाः । चतुर्थमन्वन्तरीया देवा । अ० १ । २८ ॥

सत्यकेतुः । क्ष० सो० व० । धर्मकेतो पुत्र । तत्पुत्र २ धृष्टकेतु । न० १७ । ८–९ ॥

१ सत्यजित् । क्ष० सो० व० । आनकस्य पुत्र । तन्माता कङ्का । न० २४ । ४१ ॥

२ सत्यजित् । तृतीयमन्वन्तरीय इन्द्र । अ० १ । २४ ॥

३ सत्यजित् । क्ष० सो० व० । मुनीथस्य पुत्र । तत्पुत्र विश्वजित् । न० २२ । ४९ ॥

सत्यधर्मा । धर्मसावर्णे पुत्र । अ० १३ । २४ ॥

१ सत्यधृतिः । क्ष० सो० व० । कृतिमत पुत्र । तत्पुत्र दृढनेमि । न० २१ । २७ ॥

२ सत्यधृतिः । क्ष० सो० व० । २ दिवोदासस्य पुत्र । तत्पुत्र शरद्वान् । न० २१ । ३५ ॥

सत्यभामा । सत्राजित पुत्री । श्रीकृष्णस्य भार्या तस्या विवाह । द० ५६ । ४४ ॥ ८३ । ९ ॥ तस्या पुत्रा । ६१ । १०–११ ॥

सत्यम्भरा । प्लक्षद्वीपस्था नदी । पं० २० । ४ ॥

सत्यरथः । क्ष० सू० व० । समरथस्य पुत्र । तत्पुत्र उपगुरु । न० १३ । २४ ॥

१ सत्यवती । वेदव्यासस्य माता । प्र० ३ । २१ । वासवी । प्र० ४ । १४ । द्वि० ७ । ३६ ॥

२ सत्यवती । गाधिराजस्य पुत्री । ऋचीकस्य भार्या । न० १५ । ५ ॥

सत्यवान् । २ चक्षुष पुत्र । च० १३ । १६ ॥

१ सत्यव्रतः । क्ष० सू० व० । त्रिबन्धनस्य पुत्र । स एव त्रिशङ्कु । न० ७ । ५ ॥

२ सत्यव्रतः । राजर्षि । अ० २४ । १० ॥ स एवापरस्मिञ्जन्मनि श्राद्धदेवो मनुरभवत् । ११ ॥ तस्य कृतमालानदीतीरे तपश्चरणम् । १२ ॥ तेन मत्स्यरूपिणो भगवत स्तुति । ४६–५३ ॥

सत्यव्रताः । धर्मस्य पुत्रा । भगवदवतारस्य सत्यसेनस्य भ्रातर । अ० १ । २५ ॥

सत्यश्रवाः । क्ष० सू० वं० । वीतिहोत्रस्य पुत्र । तत्पुत्र उरुश्रवा । न० २ । २० ॥

सत्यसहाः । स्वधामाख्यस्य भगवदवतारस्य पिता । अ० १३ । २९ ॥

सत्यसेनः । धर्मप्रजापते पुत्र । तन्माता सूनृता । अ० १ । २५ ॥

सत्यहितः । क्ष० सो० व० । ७ ऋषभस्य पुत्र । तत्पुत्र पुष्पवान् । न० २२ । ७ ॥

१ सत्या । मन्थोर्भार्या । तत्पुत्र भौवन । पं० १५ । १५ ॥

२ सत्या । (नीला) । कौसल्यस्य नग्नजित पुत्री (नाग्नजिती) । श्रीकृष्णस्य महिषी । द० ५८ । ३२ ॥ ८३ । १३–१४ ॥ तस्या पुत्रा । ६१ । १३ ॥ प्र० १४ । ३७ ॥ तृ० ३ । ४ ॥

सप्तद्वीपाः। तेषां नामानि। जम्बू प्लक्ष शाल्मलि कुश क्रौञ्च शाक पुष्करा इति। तेषां प्रियव्रतरथभ्रमणेनोत्पत्तिः। पं० १। ३१–३२॥ तत्पतयः आग्नीध्रादयः सप्त। ३३॥

सप्तधातवः। त्वक्चर्मादयः। द्वि० १०। ३१॥

सप्तमं मन्वन्तरम्। वर्तमानं वैवस्वतमन्वन्तरम्। तदधिपतिः श्राद्धदेवनामा विवस्वत पुत्रः। तत्पुत्रा इक्ष्वाकुप्रभृतयः। इन्द्रः पुरंदरनामा। देवा वसुरुद्रादित्याः। कश्यपादयः सप्तर्षयः। भगवान् वामनः। अ० १३। १-६॥

सप्तर्षयः। एतन्मन्वन्तरीयाः कश्यपादयः। अ० १३। ५॥ इतरमन्वन्तरेषु ते पृथक्पृथक् सन्ति। ते तत्र तत्र मन्वन्तरेषु द्रष्टव्याः॥

सप्तर्षिमण्डलम्। पं० २२। १७॥

सप्ताधोलोकाः। अधोलोकशब्दं पश्यत॥

सप्तोर्ध्वलोकाः। ऊर्ध्वलोकशब्दं पश्यत॥

सप्तवती। नदी। पं० १९। १८॥

सप्तसमुद्राः। क्षारोदः इक्षुरसोदः सुरोदः घृतोदः क्षीरोदः दधिमण्डोदः शुद्धोदश्चेति। पं० १। ३३॥

सभानरः। क्ष० सो० वं०। ययातिपुत्रस्य अनोः पुत्रः। तत्पुत्रः कालनरः। न० २३। १॥

समन्तपञ्चकम्। स्यमन्तपञ्चकशब्दं पश्यत॥

समरथः। क्ष० सू० वं०। निमिवंश्यस्य क्षेमनिनेः पुत्रः। तत्पुत्रः सत्यरथः। न० १३। २४॥

समाधिः। भगवति मनसः प्रणिधानम्। प्र० ५। १३॥ १८। ३१॥

समुद्रः। उत्पत्तिः। द्वि० १। ३२॥ तत्पुत्री भार्या-बर्हिषो भार्या शतद्रुतिः। च० २४। ९–१३॥ तत्कृता श्रीरामस्तुतिः। न० १०। १३–१६॥

सम्भूतिः। वैराजस्य भार्या। तत्पुत्रः अजितनामा भगवान्। अ० ५। ९॥

संमर्दनः। क्ष० सो० वं०। वसुदेवस्य पुत्रः। तन्माता देवकी। न० २४। ५४॥

सम्राट्। क्ष०। २ चित्ररथस्य पुत्रः। तद्भार्या उत्कला। तत्पुत्रः मरीचिः। पं० १५। १५॥

१ सरमा। दक्षप्रजापतिपुत्री कश्यपस्य भार्या। तत्पुत्राः श्वापदाः। ष० ६। २५–२६॥

२ सरमा। इन्द्रदूती शुनी। पं० २४। ३०॥

सरयूः। नदी। पं० १९। १८॥

१ सरस्वती। नदी। तत्तीरे बादरायणेन वेदविभागादिकरणम्। प्र० ४। १५–२७। भागवतनिर्माणम्। ७। २–८॥ तत्र कर्दमेन तपश्चरणम्। तृ० २१। ६॥ द्वि० ९। ४४॥ तृ० १। २१॥ पं० २०। १०॥

२ सरस्वती। देवगुह्यस्य भार्या। तत्पुत्रः २ सार्वभौमः। अ० १३। १७॥

सरूपा। २ दक्षस्य पुत्री। भूतप्रजापतेर्भार्या। तत्पुत्राः कोटिशो रुद्राः। ष० ६। १७॥

सर्गः। पुराणस्य दशलक्षणेष्वन्तर्भूतः। द्वि० १०॥ नवविधः। तृ० १०। १३–२५॥

सर्पदंशः। तेन मरणम्। नारदमातुः। प्र० ६। ९॥ २ परीक्षितः। द्वा० ६। १६–॥

सर्पसत्रम्। जनमेजयस्य। द्वा० ६। १६–२८॥

सर्पात् शिक्षिता गुणाः। ए० ९। १४–१५॥

सर्वकामः। क्ष० सू० वं०। ऋतुपर्णस्य पुत्रः। तत्पुत्रः सुदासः। न० ९। १७–१८॥
सर्वगतः। क्ष० सो० वं०। पाण्डवस्य भीमसेनस्य पुत्रः। तन्माता काली। न० २२। ३१॥
सर्वतेजाः। व्युष्टस्य पुत्रः। तन्माता पुष्करिणी। तद्भार्या आकूतिः। तत्पुत्रः चक्षुर्नामा मनुः। च० १३। १४–१५॥
१ सर्वतोभद्रः। मेरुपर्वतस्थो ह्रदः। पं० १६। १४॥
२ सर्वतोभद्रः। क्रौञ्चद्वीपस्थः पर्वतः। पं० २०। २१॥
सर्वसाधारणो धर्मः। स० ११। ८–१२॥
सवनः। प्रियव्रतस्य पुत्रः। ऊर्ध्वरेताः। पं १। २५–२६॥
सविता। कश्यपस्य पुत्रः। तन्माता अदितिः। प० ६। ३९॥ तत्पत्नी पृश्निः। तत्पुत्र्यः सावित्री व्याहृतिः त्रयी च। तत्पुत्राः अग्निहोत्रादयः। १८। १॥
१ सहः। प्राणनामकवसोः पुत्रः। प० ६। १२॥
२ सहः। क्ष० सो० वं०। श्रीकृष्णस्य पुत्रः। तन्माता लक्ष्मणा। द० ६१। १५॥
१ सहदेवः। क्ष० सू० वं०। न० १२। ११॥
२ सहदेवः। क्ष० सो० वं०। हर्यवनस्य पुत्रः। न० १७। १७॥
३ सहदेवः। क्ष० सो० वं०। मित्रायोः पुत्रः। न० २२। १॥
४ सहदेवः। क्ष० सो० वं०। पाण्डोः पुत्रः। तन्माता माद्री। अश्विभ्यां जातः। न० २२। २८॥ तस्य द्रौपद्यां जातः पुत्रः श्रुतकर्मा। ३०॥ तस्यान्या भार्या विजया। तत्पुत्रः सुहोत्रः। ३१॥ म० ७। ५०॥
५ सहदेवः। क्ष० सो० वं०। जरासन्धस्य पुत्रः। तत्पुत्रः सोमापिः। न० २२। ९॥ अन्यः पुत्रः मार्जारिः। ४६॥ तस्य पट्टाभिषेकः श्रीकृष्णेन। द० ७२। ४८॥
सहदेवा। क्ष० सो० वं०। यदुवंश्यस्य देवकस्य पुत्री। वसुदेवस्य भार्या। न० २४। २३। तत्पुत्राः पुरुः विश्रुतः इत्यादयः। ५३॥
१ सहस्रजित्। क्ष० सो० वं०। यदोः पुत्रः। तत्पुत्रः शतजित्। न० २३। २०–२१॥
२ सहस्रजित्। क्ष० सो० वं०। श्रीकृष्णस्य पुत्रः। तन्माता जाम्बवती। द० ६१। ११॥
सहस्रश्रुतिः। शाल्मलिद्वीपस्थं वर्षम्। पं० २०। १०॥
सहस्रस्रुतिः। शाकद्वीपस्था नदी। पं० २०। २६॥
सहस्रस्रोतः। शाकद्वीपस्थः पर्वतः। पं० २०। २६॥
सहस्राजित्। क्ष० सो० वं०। भजमानस्य पुत्रः। न० २४। ८॥
सहस्रानीकः। क्ष० सो० वं०। शतानीकस्य पुत्रः। तत्पुत्रः अश्वमेधजः। न० २२। ३९॥
सहाः। सहोमासः। मार्गशीर्षः। द्वा० ११। ४१॥
सहिष्णुः। ऋ०। पुलहस्य पुत्रः। तन्माता गतिः। च० १। ३८॥
सह्यः। पर्वतः। पं० १९। १६॥
सांपरायिकम्। पारलौकिकम्। द्वि० १। १४॥
सांवर्तका मेघाः। द० २५। २॥
सांसारिकं दुःखम्। तृ० ३०॥
साक्षात्पशुयज्ञस्य निन्दा। स० १५। ७–११॥
साक्षिणः। सूर्यादयः। प० १। ४२॥

सारमेयः। क्ष० सो० वं०। श्वफल्कस्य पुत्रः। न० २४। १६॥

सारमेयादनम्। नरकः। पं० २६। ७। २७॥

सारस्वतः। ऋ०। द्वि० ७। ४५॥

सारस्वताः। देशः। प्र० १०। ३४॥

१ सार्वभौमः। क्ष० सो० वं०। २ विदूरथस्य पुत्रः। तत्पुत्रः २ जयसेनः। न० २२। १०॥

२ सार्वभौमः। देवगुह्यस्य पुत्रो भगवदवतारः। तन्माता २ सरस्वती। सः महाबलये इन्द्रपदं दास्यति। अ० १३। १७॥

१ सावर्णिः। विवस्वतः छायादेव्यां जातः पुत्रः। प० ६। ४१॥ सः अष्टमो मनुः। अ० १३। ११॥

२ सावर्णिः। अथर्वविदृषिः। द्वा० ७। ३॥

३ सावर्णिः। पौराणिकः ऋषिः। द्वा० ७। ५॥

सावर्णिमन्वन्तरम्। अष्टममन्वन्तरशब्दं पश्यत॥

१ सावित्री। सवितुः पुत्री। प० १८। १॥

२ सावित्री। प्लक्षद्वीपस्था नदी। पं० २०। ४॥

सिंहः। क्ष० सो० वं०। श्रीकृष्णस्य पुत्रः। तन्माता लक्ष्मणा। द० ६१। १५॥

सिंहलः। जम्बूद्वीपस्योपद्वीपः। पं० १९। ३०॥

सिंहिका। दितेः पुत्री। हिरण्यकशिपोः स्वसा। विप्रचित्तेर्भार्या। तत्पुत्रो राहुः। प० ६। ३७॥ १८। १३॥

सिद्धपदम्। क्षेत्रम्। तत्र देवहूत्या तपस्तप्त्वा सिद्धिः प्राप्तिः। तृ० ३३। ३१॥

सिद्धाः। देवयोनयः। तेषां सृष्टिः। तृ० २०। ४४॥

१ सिद्धिः। भगनामकादित्यस्य भार्या। प० १८। २॥

२ सिद्धिः। अणिमादिसिद्धयः। ए० १५॥

१ सिनीवाली। अङ्गिरसः पुत्री। तन्माता २ श्रद्धा। च० १। ३४॥ सा धातुर्भार्या। प० १८। ३॥

२ सिनीवाली। शाल्मलिद्वीपस्था नदी। पं० २०। १०॥

सिन्धुः। नदी। पं० १९। १८॥

सिन्धुद्वीपः। क्ष० सू० वं०। नाभस्य पुत्रः। तत्पुत्रः अयुतायुः। न० ९। १६॥

१ सीता। गङ्गायाः शाखाभूता नदी। पं० १७। ५–६॥

२ सीता। सीरध्वजस्य पुत्री। श्रीरामस्य भार्या। न० १३। १८॥ तस्या विवाहः। १०। ७॥ तत्त्यागो रामेण। ११। १०॥ पुत्रौ कुशो लवश्च। ११॥ तस्या भूविवरप्रवेशः। १५॥

सीरध्वजः। क्ष० सू० वं०। निमिवंशस्य ह्रस्वरोम्णः पुत्रः। तत्पुत्री २ सीता। न० १३। १७–१८॥ तत्पुत्रः कुशध्वजः। १९॥

सुंह्मः। क्ष० सो० वं०। २ बलेर्भार्यायां दीर्घतमस ऋषेर्जातः पुत्रः। न० २३। ५॥

सुकन्या। शर्यातिराजस्य पुत्री। न० ३। २॥ च्यवनऋषेर्भार्या। १०॥ तदुपाख्यानम्। ३॥

१ सुकर्मा। त्रयोदशमन्वन्तरीयो देवगणः। अ० १३। ३१॥

२ सुकर्मा। क्ष० सो० वं०। श्वफल्कस्य पुत्रः। न० २४। १६॥

२ सुकर्मा । सामगो जैमिनेः शिष्यःऋषिः । तच्छिष्यौ कौसल्यो हिरण्यनाभः, पौष्यञ्जिश्च । द्वा० ६ । ७६–७७ ॥

सुकुमारः । क्ष० सो० वं० । २ धृष्टकेतोः पुत्र । तत्पुत्रः २ वीतिहोत्रः ॥ न० १७ । ९ ॥

सुकृतिः । दशममन्वन्तरीय ऋषिः । अ० १३ । २२ ॥

सुकेतनः । क्ष० सो० वं० । सुनीथस्य पुत्रः । तत्पुत्रः धर्मकेतुः । न० १७ । ८ ॥

सुकेतुः । क्ष० सू० वं० । नन्दिवर्धनस्य पुत्रः । तत्पुत्रः देवरातः । न० १३ । १४ ॥

१ सुखम् । धर्मप्रजापतेः पुत्रः । तन्माता शान्तिः । च० १ । ५१ ॥

२ सुखम् । दुःखसुखात्यय. । ए० १९ । ४१ ॥

सुखीनलः । क्ष० सो० वं० । नृचक्षुपः पुत्र. । तत्पुत्र. परिप्लवः । न० २२ । ४१–४२ ॥

सुगतिः । गयस्य पुत्रः । पं० १५ । १४ ॥

सुग्रीवः । वानरः । न० १० । १९ ॥

सुचारुः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । तन्माता रुक्मिणी । द० ६१ । ८ ॥

सुचीरा । श्वफल्कस्य पुत्री । न० २४ । १७ ॥

सुज्येष्ठः । शुङ्गस्य अग्निमित्रस्य पुत्रः । द्वा० १ । १६ ॥

सुतपसः । अष्टममन्वन्तरीया देवाः । अ० १३ । १२ ॥

१ सुतपाः । क्ष० सू० वं० । न० १२ । १२ ॥

२ सुतपाः । क्ष० सू० वं० । हेमस्य पुत्रः । तत्पुत्रः २ बलिः । न० २३ । ४ ॥

३ सुतपाः । वसुदेवस्य प्राग्भवीयं नाम । तत्पत्नी पृश्निः । द० ३ । ३२–३३ ॥

सुतलम् । तृतीयोऽधोलोकः । तदुत्पत्तिः । द्वि० १ । २७ ॥ ५ । ४० । पं० २४ । ७ ॥ तद्वर्णनम् । १८ ॥

सुत्रामाः । त्रयोदशमन्वन्तरीया देवाः । अ० १३ । ३१ ॥

१ सुदर्शनः । क्ष० । १ भरतस्य पुत्रः । पं० ७ । ३ ॥

२ सुदर्शनः । [अग्नेः पुत्र] ओघवत्या भर्ता । न० २ । १८ ॥

३ सुदर्शनः । ऋ० । म० ९ । ७ ॥

४ सुदर्शनः । क्ष० सू० वं० । ध्रुवसन्धेः पुत्रः । तत्पुत्र. अग्निवर्णः । न० १२ । ५ ॥

५ सुदर्शनः । विद्याधरः । तस्य अङ्गिरसां शापेन अजगरजन्मप्राप्तिः तेन नन्दगोपग्रहणं कृष्णेन तं हत्वा मोक्षणं च । द० ३४ । १२ ॥

सुदर्शनम् । विष्णुचक्रम् । राहोर्ग्रासात्सूर्यचन्द्रयो रक्षणम् । पं० २४ । १–३ ॥ अपाण्डवेयास्त्रनिवारणम् । प्र० ८ । १३ ॥ तत्स्तुतिः १ अम्बरीषराजकृता । न० ५ । ३–११ ॥

सुदक्षिणः । पौण्ड्रकवासुदेवस्य पुत्रः । तेन श्रीकृष्णनाशार्थं दक्षिणाग्नेः आभिचाराग्निनिर्माणम् । प्रति निवृत्तेन तेनैवाग्निना काशीपत्तनदाहश्च । द० ६६ । २८–४३ ॥

सुदामा । मालाकारः । तेन श्रीकृष्णरामयो. सत्कारः । द० ४१ । ४३–५३ ॥ तत्कृता भगवत्स्तुतिः । ४५–४७ ॥

सुदामिनी । २ शमीकस्य भार्या । न० २४ । ४४ ॥

७ सुमतिः । क्ष० सो० वं० । द्युमत्सेनस्य पुत्रः । तत्पुत्रः १ सुबलः । न० २२ । ४८ ॥

१ सुमन्तुः । ऋ० । व्यासशिष्योऽथर्ववित् । द्वा० ६ । ५३ ॥ प्र० ४ । २२ ॥

२ सुमन्तुः । जैमिनेः पुत्रः । सामगः । तत्पुत्रः सुन्वान् । द्वा० ६ । ७५ ॥ तच्छिष्यः कबन्धः । ७ । १ ॥

१ सुमनाः । उल्मुकस्य पुत्रः । च० १३ । १७ ॥

२ सुमनाः । १ मधोर्भार्या । तत्पुत्रो वीरव्रतः । पं० १५ । १५ ॥

सुमाली । असुरः । अ० १० । ५७ ॥

१ सुमित्रः । क्ष० सू० वं० । इक्ष्वाकुवंशस्यान्तिमः क्षत्रियः । न० १२ । १५ ॥

२ सुमित्रः । क्ष० सो० वं० । २ वृष्णेः पुत्रः । न० २४ । १२ ॥

३ सुमित्रः । क्ष० सो० वं० । २ शमीकस्य पुत्रः । तन्माता सुदामिनी । न० २४ । ४४ ॥

४ सुमित्रः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । तन्माता जाम्बवती । द० ६१ । ११ ॥

सुयज्ञः । उशीनराणां राजा । तत्कथा । स० २ । २८–६० ॥

सुयशाः । चतुर्थो मौर्यः । द्वा० १ । १४ ॥

१ सुरथः । क्ष० सू० वं० । रणकस्य पुत्रः । न० १२ । १५ ॥

२ सुरथः । क्ष० सो० वं० । १ जह्नोः पुत्रः । तत्पुत्रः २ विदूरथः । न० २२ । ९ ॥

सुरभिः । दक्षप्रजापतिपुत्री । कश्यपस्य भार्या । तत्पुत्रा गोमहिषप्रभृतयो द्विशफाः । प० ६ । २६–२७ ॥ तया इन्द्रेण सह श्रीकृष्णस्याभिषेकः । द० २७ ॥ तत्कृता श्रीकृष्णस्तुतिः । १९–२० ॥

सुरसनम् । वनम् । तृ० २३ । ४० ॥

१ सुरसा । नदी । पं० १९ । १८ ॥

२ सुरसा । २ दक्षप्रजापतिपुत्री । कश्यपस्य भार्या । तत्पुत्रा यातुधानाः । प० ६ । २५ । २८ ॥

सुरान्तकः । राक्षसः । तस्य वधः । न० १० । १८ ॥

सुराष्ट्रः । देशः । तृ० १ । २४ ॥

सुरुचिः । उत्तानपादस्य भार्या । तत्पुत्रः उत्तमः । च० ८ । ८ ॥ तया स्वसपत्नीपुत्रस्य ध्रुवस्य अधिक्षेपकरणम् । १०–१३ ॥ तस्याः मरणम् । १० । ३ ॥

सुरोचनम् । शाल्मलिद्वीपस्थं वर्षम् । पं० २० । ९ ॥

सुरोचिः । वसिष्ठस्य पुत्रः । तन्माता ऊर्जा । च० १ । ४०–४१ ॥

सुरोदः । समुद्रः । पं० १ । ३३ ॥ २० । १३ ॥

सुवशः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । तन्माता श्रीदेवा । न० २४ । ५१ ॥

सुवर्चला । भरतवंशस्य परमेष्ठिनो भार्या । तत्पुत्रः प्रतीहः । पं० १५ । ३ ॥

सुवर्णम् । कनकम् । तस्य कलिस्थानत्वम् । प्र० १७ । ३८–३९ ॥ १२ । १४ ॥

सुवासनाः । दशममन्वन्तरीया देवाः । अ० १३ । २२ ॥

१ सुवीरः । क्ष० सो० वं० । क्षेम्यस्य पुत्रः । तत्पुत्रः रिपुञ्जयः । न० २१ । २९ ॥

२ सुवीरः । क्ष० सो० वं० । २ शिबे पुत्र । न० २३ । ३ ॥

३ सुवीरः । क्ष० सो० वं० । देवश्रवस पुत्र । तन्माता कंसवती । न० २४ । ४१ ॥

सुव्रतः । क्ष० सो० वं० । क्षेमस्य पुत्र । तत्पुत्र (धर्मनेत्र ।) धर्मसूत्र । न० २२ । ४८ ॥

सुशर्मा । अन्तिम कण्व । तद्भृत्येन वृषलेन त हत्वा राज्यकरणम् । द्वा० १ । २२–२३ ॥

सुशान्तिः । क्ष० सो० वं० । ४ शान्ते पुत्र । तत्पुत्र पुरुज । न० २१ । ३१ ॥

सुषुम्ना । नाडी । द्वि० २ । २४ ॥

१ सुषेणः । स्वारोचिषमनो पुत्र । अ० १ । १९ ॥

२ सुषेणः । क्ष० सो० वं० । धृष्टिमत पुत्र । तत्पुत्र २ सुनीथ । न० २२ । ४१ ॥ [प्र० १४ । २१] ॥

३ सुषेणः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्र । तन्माता देवकी । न० २४ । ५४ ॥

सुषोमा । नदी । पं० १९ । १८ ॥

सुहूः । क्ष० सो० वं० । उग्रसेनस्य पुत्र । न० २४ । २४ ॥

१ सुहोत्रः । क्ष० सो० वं० । क्षत्रवृद्धस्य पुत्र । तत्पुत्रा काश्य कुश गृत्समद इति त्रय । न० १७ । ३ ॥

२ सुहोत्रः । क्ष० सो० वं० । सुधनुष पुत्र । तत्पुत्र च्यवन । न० २२ । ५ ॥

३ सुहोत्रः । क्ष० सो० वं० । पाण्डवस्य सहदेवस्य पुत्र । तन्माता विजया । न० २२ । ३१ ॥

सूकरमुखम् । नरक । पं० २६ । ७ । १६ ॥

सूचीमुखम् । नरक । पं० २६ । ७ । ३६ ॥

सूचकः । परदोषस्य वक्ता । प्र० १७ । २२ ॥

सूतः । रोमहर्षणस्य पुत्र । उग्रश्रवा नाम पौराणिक । त प्रति शौनकादीना श्रेयस्साधनकथनप्रार्थना । प्र० १ । ६–२३ ॥ तत्कृत व्यासनमनरूप मङ्गलम् । २ । २ ॥ तत्कृत शुकाचार्यनमनरूप मङ्गलम् । ३ ॥ तेन परीक्षित्कथाकथनारम्भ । ७ । १२– ॥ अनेनैव महाभारतभागवतादीना शौनकादिभ्य कथनम् ॥

सूनृता । धर्मस्य भार्या । तत्पुत्र सत्यसेन । अ० १ । २५ ॥ सत्यसेनस्य ऋतधामा सत्यसह इति च नामान्तरे । १३ । २९ ॥

सूर्म्या । अनुह्रादस्य भार्या । पुत्रौ बाष्कलो महिषश्च । पं० १८ । १६ ॥

सूर्यः । सूर्यमण्डलाभिमानी देव । तत्स्तुति जडभरतकृता । पं० ७ । १४ ॥ तेन मेरु ध्रुव च प्रदक्षिणेन परिक्रमणम् । २२ । १– ॥ तद्रथवर्णनम् । पं० २१ । १३ ॥ तत्स्तुति याज्ञवल्क्यकृता । द्वा० ६ । ६७–७२ ॥ वाजिरूपधरेण तेन याज्ञवल्क्याय वाजसनेयसंहितोपदेश । ७३–७४ ॥ तेन द्वादशमासनयनप्रकार । ११ । ३०–५० ॥ शेष विवस्वच्छब्दे पश्यत । तस्य सारथि अनूरु अरुण । पं० ६ । २२ ॥

सूर्यवंशः । न० १–१३ ॥

सूर्योपरागवर्णनम् । द० ८७ ॥

१ सृञ्जयः । उत्तममनो पुत्र । अ० १ । २३ ॥

२ सृञ्जयः । क्ष० सो० वं० । कालनरस्य पुत्र । तत्पुत्र २ जनमेजय । न० २३ । १ ॥

२ सृञ्जयः । क्ष० सो० व० । २ शूरस्य पुत्र । न० २४ । २९ ॥ तद्भार्या उग्रसेनपुत्री राष्ट्रपाली । तत्पुत्रा १ वृषदुर्मर्षणादय । ४२ ॥

४ सृञ्जयाः । पाञ्चालाना पाण्डवाना च नामैतत् । प्र० ७ । १३ ॥

सृतञ्जयः । क्ष० सो० व० । कर्मजित पुत्र । तत्पुत्र विप्र । न० २२ । ४७ ॥

१ सृष्टिः । क्ष० सो० व० । उग्रसेनस्य पुत्र । न० २४ । २४ ॥

२ सृष्टिः । जगत्सृष्टि । सा दशविधा । तृ० १० ॥ तस्या क्रम । न० १ । ८ ॥ तत्कथाकथनम् । द्वि० ५ । २१–४२ ॥ ६ । १–१० ॥ १० । १०–३२ ॥ तृ० ५ । २३-३६ ॥ ६ । १–३३ ॥ ९ । २०–२५ ॥ १० । ११–२८ ॥ ए० २४ ॥

१ सेतुः । रामसेतु । न० १० । १६ ॥ द० ७९ । १५ ॥

२ सेतुः । क्ष० सो० व० द्रुह्यो पौत्र । बभ्रो पुत्र । तत्पुत्र आरब्ध । न० २३ । १४-१५ ॥

१ सेनजित् । क्ष० सू० व० । कृशाश्वस्य पुत्र । तत्पुत्र युवनाश्व । न० ६ । २५ ॥

२ सेनजित् । क्ष० सो० व० । विशदस्य पुत्र । तत्पुत्रा रुचिराश्व दृढहनु काश्य वत्सश्च । न० २१ । २३ ॥

३ सेनजित् । अप्सरा फाल्गुनमासनेत्री । द्वा० ११ । ४० ॥

सैन्धवः । क्ष० । जयद्रथ । प्र० १५ । १६ ॥

सैन्धवायनः । ऋ० शुनकस्य शिष्य । द्वा० ७ । ३ ॥

सोमः । चन्द्रमण्डलाभिमानी देव । अत्रे पुत्र । तन्माता अनसूया । स ब्रह्मणोंऽशन जात । च० १ । १५ । ३३ ॥ तस्य अत्रिऋषेर्नेत्राज्जननम् । न० १४ । २–३ ॥ तेन राजसूयन यजनम् । ४ ॥ तेन बृहस्पतिपत्न्यास्ताराया परिग्रह । तस्य तस्या जात पुत्रो बुध । ४–१४ ॥ तद्भार्या नक्षत्राभिमानिन्यो २ दक्षप्रजापतिपुत्र्योऽश्विन्यादय सप्तविंशति । तस्य यक्ष्मरोगप्राप्ति । प० ६ । २३ ॥ द्वि० ३ । ९ ॥

१ सोमकः । क्ष० सो० व० । ३ सहदेवस्य पुत्र । तत्पुत्रो जन्तु । न० २२ । १ ॥ तस्य शत पुत्रा तेषु यवीयान् पृषत । २ ॥

२ सोमक । क्ष० सो० व० । श्रीकृष्णस्य पुत्र । तन्माता कालिन्दी । द० ६१ । १४ ॥

१ सोमदत्तः । क्ष० सू० व० । कृशाश्वस्य पुत्र । तत्पुत्र ३ सुमति । न० २ । ३६ ॥

२ सोमदत्तः । क्ष० सो० व० । बाह्लीकस्य पुत्र । तत्पुत्रा भूरि भूरिश्रवा शलश्च । न० २२ । १८–१९ ॥

सोममण्डलम् । प० २२ । ८–१० ॥

सोमशर्मा । सप्तमो मौर्य । द्वा० १ । १४–१५ ॥

सोमापिः । क्ष० सो० व० । जरासन्धस्य पौत्र ॥ तत्पुत्र श्रुतश्रवा । न० २२ । ९ ॥

सोहञ्जिः । क्ष० सो० व० । यदुवंशान्तर्गतहैहयवंश्यस्य कुन्ते पुत्र । तत्पुत्र महिष्मान् । न० २३ । २२ ॥

सौदासः । क्ष० सू० व० । सुदासस्य पुत्र । तस्य मित्रसह इति कल्माषपाद इति च नामान्तरे ।

तद्भार्या मदयन्ती । न० ९ । १८ ॥ तस्य वसिष्ठशापादिकथा । १९–४० ॥ तत्पुत्रः अश्मको विसिष्ठाज्जातः । ३९ ॥

सौबली । गान्धारी । प्र० १३ । ३० ॥

सौभगः । वामनरूपिणो भगवतः पुत्रस्य बृहच्छ्लोकस्य पुत्रः । प० १८ । ८ ॥

सौभरिः । बह्वृच ऋषिः । देवमित्रस्य शिष्यः । द्वा० ६ । ५६ ॥ तद्भार्याः मान्धातृराजपुत्र्यः पञ्चाशत् । न० ६ । ३८ ॥ तस्य योगप्रभावादिकथा । ३८–५४ ॥ तेन गरुडाय शापदानम् । द० १७ । ९–११ ॥ द्वि० ७ । ४५ ॥

सौमनस्यम् । शाल्मलं वर्षम् । पं० २० । ९ ॥

सौम्याः । पितृगणेष्वन्यतमाः । तद्भार्या स्वायंभुवमनुपुत्री स्वधा । च० १ । ६३ ॥

सौररथपरिवर्तः । पं० २१ । ९–॥

सौरो गणः । द्वा० ११ । २९–५० ॥

सौवीराः । देशः । प्र० १० । ३५ । तृ० १ २४ ॥

स्कन्दः । अग्निनामकवसोः कृत्तिकायामुत्पन्नः पुत्रः । तत्पुत्रा विशाखादयः । प० ६ । १४ ॥

स्तनयित्नवः । विद्योतस्य पुत्राः । प० ६ । ५ ॥

स्तम्भनम् । अग्न्यादीनां निर्वीर्यकरणरूपा सिद्धिः । ए० १५ । २९ ॥

१ **स्तुतिः** । भगवत्स्तोत्रम् । अर्जुनेन । प्र० ७ । २२–२५ ॥ उत्तरादेव्या । ८ । ९ ॥ कुन्त्या । ८ । १८–४३ ॥ भीष्माचार्येण । ९ । ३२–४२ ॥ हास्तिनपुरस्त्रीभिः । १० । २१–३० ॥ आनर्तदेशजनैः । ११ । ६–९ ॥ शुक्राचार्येण । द्वि० ४ । १२–२४ ॥ तत्राभिमानिदेवैः । तृ० ५ । ३८–५० ॥ ब्रह्मणा । ५ । १२–१६ । ९ । १–२५ ॥ रुद्रेण कृता स्तुतिः । १४ । ३४–३५ ॥ ऋषिभिः । १३ । ३४–४५ ॥ सनकादिभिः । १५ । ४६–५० ॥ देवैः । १९ । ३० ॥ ब्रह्मणा । २० । २७ ॥ कर्दमेन । २१ । १३–२१ ॥ २४ । २७–३४ ॥ गर्भस्थेन जीवेन । ३१ । १२–२१ ॥ देवहूत्या । ३३ । २–८ ॥ देवैः । च० १ । ५६–५७ ॥ दक्षप्रजापतिना । ७ । २६–४७ ॥ ध्रुवेण । ९ । ६–१७ ॥ धरादेव्या । १७ । २९–३६ ॥ पृथुना । २० । २३–३१ ॥ रुद्रेण । २४ ॥ ३३–६८ ॥ प्रचेतोभिः । ३० । २२–४२ ॥ नाभेर्यज्ञे ऋत्विग्भिः । पं० ३ । ४–१५ ॥ इलावृते रुद्रेण । १७ । १७–२४ ॥ भद्राश्वे भद्रश्रवोभिः । १८ । २–६ ॥ हरिवर्षे प्रह्लादेन नरसिंहस्तुतिः । १८ । ८–१४ ॥ केतुमाले रमादेव्या हृषीकेशस्तुतिः । १८–२३ ॥ रम्यकवर्षवासिना वैवस्वतमनुना मत्स्यरूपभगवत्स्तुतिः । २५–२८ ॥ कूर्मरूपिभगवत्स्तुतिः । ३०–३३ ॥ उत्तरकुरुषु भूदेव्या कृता यज्ञवराहस्तुतिः । ३५–३९ ॥ किंपुरुषे हनुमता श्रीरामस्तुतिः । १९ । ३–८ ॥ भारतवर्षे नारदेन नारायणाय । ११–१५ ॥ नारदेन ब्रह्मसभायाम् । २५ । ९–१३ ॥ दक्षप्रजापतिना कृता हंसगुह्याख्या स्तुतिः । ष० ४ । २३–३४ ॥ देवैः । ९ । २१–२७ ॥ ३१–४५ ॥ वृत्रासुरेण । १२ । २४–२७ ॥ चित्रकेतुना । १६ । ३४–४८ ॥ ब्रह्मादिदेवैर्नृसिंहाय । स० ८ । ४०–५५ ॥ प्रह्लादेन

७० । ३९ ॥ ८० । ७ ॥ ८३ । ३ ॥ ८६ । ३४ ॥ ८७ । १६, २१, ४० ॥ ९० । ४९–५० ॥ ए० ३ । २ ॥ ५ । ३६–३७ ॥ ६ । ९, १९, २४, ४४, ४८–४९ ॥ ११ । २० ॥ १४ । २७ ॥ २६ । २८–२९ ॥ द्वा० ३ । १४–१५, ५१–५२ ॥ ४ । ३९–४० ॥ १२ । ४८–५१ ॥

हरिकेशः । क्ष० सो० वं० । श्यामकस्य पुत्रः । तन्माता शूरभूमिः । न० २४ । ४२ ॥

हरिणात् शिक्षणीया गुणाः । ए० ८ । १७–१८ ॥

हरितः । क्ष० सू० वं० । रोहितस्य पुत्रः । न० ८ । १ ॥

हरिताः । द्वादशमन्वन्तरीया देवाः । अ० १३ । २८ ॥

हरिणी । हरिमेधसो भार्या । तत्पुत्रो हरिः । अ० १ । ३० ॥

हरिमेधाः । ऋषिः । तद्भार्या हरिणी । तत्पुत्रो हरिः । अ० १ । ३० ॥

१ हरिवर्षः । आग्नीध्रस्य पुत्रः । तद्भार्या मेरो पुत्री उग्रदंष्ट्री । पं० २ । १९–२३ ॥

२ हरिवर्षः । जम्बूद्वीपस्थं वर्षम् । तदधिपतिः आग्नीध्रपुत्रः हरिवर्षः । पं० १८ । ७–१४ ॥

हरिश्चन्द्रः । क्ष० सू० वं० । त्रिशङ्को: पुत्रः । तत्पुत्रो रोहितः । न० ७ । ७–९ ॥ तस्य वरुणेन यज्ञार्थं विवादः तेन वरुणोद्देशेन पुरुषमेधेन शुनःशेपं पशुं कृत्वा यजनं च । ९–२१ ॥

हरिश्मश्रुः । हिरण्यकशिपोः पुत्रः । स० २ । १८ ॥

हरिहरयोरैक्यम् । च० ७ । ५०–५४ ॥

हर्यक्षः । पृथो पुत्रः । च० २४ । २ ॥

हर्यवनः । क्ष० सो० वं० । कृतस्य पुत्रः । न० १७ । १७ ॥

१ हर्यश्वः । क्ष० सू० वं० । दृढाश्वस्य पुत्रः । तत्पुत्रो निकुम्भः । न० ६ । २४ ॥

२ हर्यश्वः । क्ष० सू० वं० । अनरण्यस्य पुत्रः । तत्पुत्रः अरुणः । न० ७ । ४ ॥

३ हर्यश्वः । क्ष० सू० वं० । १ धृष्टकेतोः पुत्रः । तत्पुत्रः मरुः । न० १३ । १५ ॥

हर्यश्वाः । २ दक्षप्रजापतेः पुत्राः । तन्माता असिक्नी । नारायणसरसि तपश्चरतां तेषां नारदोदितकूटवाचःश्रवणेन प्रव्रजनम् । प० ५ । ३–२१ ॥

हर्षः । क्ष० सो० वं० । श्रीकृष्णस्य पुत्रः । तन्माता मित्रविन्दा । द० ६१ । १६ ॥

हविर्धानः । पृथुपुत्रस्य अन्तर्धानस्य पुत्रः । तन्माता नभस्वती । च० २४ । ५ ॥ तद्भार्या हविर्धानी । तत्पुत्राः बर्हिषत् (प्राचीनबर्हिः) गयः शुक्लः कृष्णः सत्यः जितव्रतः इति षट् । ८ ॥

१ हविर्धानी । हविर्धानस्य भार्या । च० २४ । ८ ॥

२ हविर्धानी । कामधेनुः । सुरभिः तस्याः क्षीरसमुद्रादुत्पत्तिः । अ० ८ । १ ॥

हविर्भुक् । कर्दमप्रजापतिपुत्री । तन्माता देवहूतिः । पुलस्त्यस्य भार्या । तृ० २४ । २२ ॥ तत्पुत्रो अगस्त्यः विश्रवाश्च । च० १ । ३६ ॥

१ हविष्मान् । षष्ठमन्वन्तरीय ऋषिः । अ० ५ । ८ ॥

२ हविष्मान् । दशममन्वन्तरीय ऋषिः । अ० १३ । २२ ॥

१ हस्तः । पाणिः । कर्मेन्द्रियम् । तृ० ६ । २१ ॥

२ हस्तः । क्ष० सो० वं० । वसुदेवस्य पुत्रः । तन्माता रोचना । न० २४ । ४९ ॥

हस्तिनापुरी । हास्तिनपुरशब्दं पश्यत ॥

हस्ती । क्ष० सो० वं० । बृहत्क्षत्रस्य पुत्रः । हास्तिनपुरस्य निर्माता । न० २१ । २० ॥ तत्पुत्रौ अजमीढः । द्विमीढश्च । २१ ॥

हाटकरसः । अतललोकस्थः रसायनविशेषः । पं० २४ । १६ ॥

हाटकी । वितललोकस्था नदी । भवयोर्वीर्योत्पन्ना । पं० २४ । १७ ॥

हाटकेश्वरः । वितललोकाधिपतिर्भवः पं० २४ । १७ ॥

१ हारीतः । ऋषिः । विश्वामित्रस्य पुत्रः । न० १६ । ३६ ॥

२ हारीतः । पौराणिकः । द्वा० ७ । ५ ॥

हार्दिक्यः । कृतवर्मशब्दं पश्यत ॥

हालाहलम् । विषशब्दं पश्यत ॥

हास्तिनपुरम् । हस्तिनाम्ना राज्ञा निर्मितं पुरम् । न० २१ । २० ॥ तस्मिन् गङ्गाजलनिमग्ने सति तद्राजेन नेमिचक्रेण कौशाम्ब्यामवस्थानम् । न० २२ । ४० ॥ तत्पुरं गङ्गायां पातयितुं बलरामेण लाङ्गलेनाकर्षणम् । द० ६८ । ४१ ॥ तत्पुरं गङ्गाया दक्षिणे तीरे वर्तते । ५४ ॥

हिडिम्बा । १ भीमसेनस्य भार्या । राक्षसी । तत्पुत्रः घटोत्कचः । न० २२ । ३१ ॥

हिमवान् । हिमालयः । जम्बूद्वीपस्थः भारतकिंपुरुषयोर्मर्यादागिरिः । पं० १६ । ९ ॥ तद्भार्या मेना । च० ७ । ५८ ॥ [तत्पुत्र्या जननादिकथा । च० ७ । ६२–६५ ॥]

हिरण्मयम् । जम्बूद्वीपस्थं वर्षम् । पं० १८ । २९–३३ ॥

हिरण्मयः । आग्नीध्रस्य पुत्रः । वर्षपतिः । तन्माता पूर्वचित्तिरप्सराः । तद्भार्या मेरोः पुत्री श्यामा । पं २ । १९–२३ ॥

हिरण्यकशिपुः । कश्यपऋषेः पुत्रोऽसुरः । तन्माता दितिः । तद्भार्या जम्भस्य पुत्री कयाधूः । तज्जननकथा । तृ० २ । २० ॥ तत्पुत्राः संह्लादः अनुह्लादः ह्लादः प्रह्लादश्च । तत्पुत्री सिंहिका । तद्भ्राता हिरण्याक्षः । अयं पूर्वजन्मनि भगवत्पार्षदयोः जयविजयाख्ययोर्मध्ये सनकादिभिः शप्तो जयः । तृ० १५ । २–३५ ॥ स० १ । ३७–४२ ॥ तेन देवद्विजधर्मनाशनम् ।२ । ११ ॥ तेन हिरण्याक्षभार्यायै रुषाभानवे तत्वोपदेशः । २१–६० ॥ तेन ब्रह्माणमुद्दिश्य तपश्चरणम् । ३ । १–१६ ॥ तत्कृता ब्रह्मस्तुतिः । २६–३४ ॥ तस्मै ब्रह्मणा वरदानम् । ४ । २ ॥ तेनेन्द्रलोकविजयः । ७–२० ॥ तेन प्रह्लादस्योपद्रवकरणम् । ५ । ३३–४४ ॥ तस्य नृसिंहेन संहारः । ८ । २८–३० ॥

हिरण्यनाभः । क्ष० सू० वं० । पूर्वं क्षत्रियो भूत्वा पश्चात् ब्राह्मण्यं प्राप्तः । विधृतेः पुत्रः । सः सामगस्य जैमिनेः शिष्यः । तच्छिष्यः कौसल्यो याज्ञवल्क्यः । तत्पुत्रः पुष्यः । न० १२ । ३–५ ॥ तस्यान्यः शिष्यः कृतिः । न० २१ । २८ ॥ सः सुकर्मणोऽपि शिष्यः । द्वा० ६ । ७७ ॥ तस्य ज्ञानिमध्ये परिगणनम् । प० १५ । १५ ॥

हिरण्यरेताः । प्रियव्रतस्य पुत्र । प० १ । २५ ॥

हिरण्यरोमा । पञ्चममन्वन्तरीय ऋषि । अ० ५ । ३ ॥

हिरण्यष्ठीवः । कुशद्वीपस्थ पर्वत । पं० २० । ४ ॥

१ हिरण्याक्षः । कश्यपपुत्रोऽसुर । तन्माता दिति । तद्भ्राता हिरण्यकशिपु । तस्योत्पत्ति । तृ० १७ । २–१७ ॥ तस्य पूर्वजन्मनि भगवत्पार्षदत्व शापप्राप्तिश्च । तृ० १५ । २–३५ ॥ स० १ । ३७–४२ ॥ तद्भार्या रुषाभानु । २ । १९ ॥ तत्पुत्रा । १८ ॥ तस्य वरुणेन सह युद्धम् । तृ० १७ । २६–३१ ॥ तस्य वराहेण युद्धम् । तृ० १८ । २–२१ ॥ १९ । २–२५ ॥ तस्य वधो वराहेण । तृ० १३ । ३२ ॥ १९ । २६–२९ ॥

२ हिरण्याक्ष' । क्ष० सो० व० । यदुवस्यस्य श्याम कस्य पुत्र । तन्माता शूरभूमि । न० २४ । ४२ ॥

हीनः । क्ष० सो० व० । सहदेवस्य पुत्र । न० १७ । १७ ॥

हूहूः । अरिष्टाया पुत्रो देवगन्धर्व । देवलशापेन तस्य ग्राहत्वप्राप्ति । अ० ४ । ३ ॥

हृदयग्रन्थिः । म० २ । २१ ॥

हृदीकः । क्ष० सो० व० । स्वयंभोजस्य पुत्र । तत्पुत्रा देवबाहु शतधनु कृतवर्मा चेति त्रय । तस्यान्य पुत्रो देवमीढ । न० २४ । २६–२७ ॥

हृषीकेशमन्त्रः । रमयादाहृत । प० १८ । १८ ॥

हेतिः । असुर । अ० १० । २८ ॥

हेमः । क्ष० सो० व० । रुशद्रथस्य पुत्र । तत्पुत्र सुतपा । न० २३ । ४ ॥

हेमकूट. । जम्बूद्वीपस्थ पर्वत । प० १६ । ९ ॥

हेमचन्द्र' । क्ष० सू० व० । विशालस्य पुत्र । तत्पुत्र १ धूम्राक्ष । न० २ । ३४ ॥

हेमन्तऋतुः । द० २२ । १ ॥

हेमाङ्गदः । क्ष० सो० व० । वसुदेवस्य पुत्र । तन्माता रोचना । न० २४ । ४९ ॥

हैहयः । क्ष० सो० व० । शतजित पुत्र । तत्पुत्रो धर्म । न० २३ । २१ ॥

होत्रकः । क्ष० सो० व० । काञ्चनस्य पुत्र तत्पुत्र २ जह्नु । न० १५ । ३ ॥

ह्रस्वरोमा । क्ष० सू० व० । स्वर्णरोम्ण पुत्र । तत्पुत्र सीरध्वज । न० १३ । १७–१८ ॥

ह्रादः । असुर । हिरण्यकशिपो पुत्र । तद्भार्या धमनि । तत्पुत्रौ वातापि इल्वलश्च । प० १८ । १५ ॥

ह्रीः । दक्षप्रजापते पुत्री । धर्मप्रजापतेर्भार्या । तत्पुत्र प्रश्रय । च० १ । ५२ ॥

॥ श्रीमद्भागवतानुक्रमणी संपूर्णा ॥

